

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Ana Sanat Dalı

**KONUT İÇ MEKAN MOBİLYA VE DONATISINDA TEKNOLOJİK
GELİŞMELERİN VE DEĞİŞEN TASARIM KRİTERLERİNİN
MEKANA YANSIMASI**

Hande AYANOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2010

**KONUT İÇ MEKÂN MOBİLYA VE DONATISINDA TEKNOLOJİK
GELİŞMELERİN VE DEĞİŞEN TASARIM KRİTERLERİNİN
MEKÂNA YANSIMASI**

Hande AYANOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Ana Sanat Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

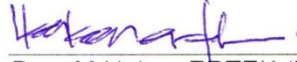
Ankara, 2010

KABUL VE ONAY

Hande Ayanoğlu tarafından hazırlanan "Konut İç Mekân Mobilya ve Donatısında Teknolojik Gelişmelerin ve Değişen Tasarım Kriterlerinin Mekana Yansıması" başlıklı bu çalışma, 08.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. M. Mesut ÇELİK (Başkan)

Doç. M. Hakan ERTEK (Danışman)

Doç. Dr. Candan TERVIEL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

08.06.2010

H. Ayanoğlu

Hande AYANOĞLU

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren danışmanım Doç. Hakan ERTEK'e, maddi ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme, özellikle kardeşim Gaye AYANOĞLU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

AYANOĞLU, Hande. *Konut İç Mekân Mobilya ve Donatısında Teknolojik Gelişmelerin ve Değişen Tasarım Kriterlerinin Mekana Yansıması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Bu çalışmada, insanoğlunun kişisel barınma eylemini gerçekleştirdiği konutun iç mekanında bulunan mobilya ve donatı elemanlarının, teknolojik gelişmelerle biçimlenişi ve bu biçimlenişine etki eden faktörler incelenmiştir. Tezin amacı, Endüstri Devrimi'ni bir dönüm noktası kabul edilerek, teknolojik gelişmelerin donatı elemanlarıyla etkileşimini ve bu doğrultudaki tasarımların konut iç mekanına yansımalarını ortaya koymaktır. Tez çalışmasında, donatı elemanlarından önce barınmanın gerçekleştiği konutun tarihsel gelişimiyle konutta mekân örgütlenmesi anlatılarak, örnekler verilmiştir. Teknolojik gelişmelerin takibinin güçleştiği bir dönemi yaşadığımız göz önünde alınarak, tezin son bölümünde teknolojinin günümüz konut iç mekanına yansıması incelenmiştir.

Birinci bölümde, barınma kavramı irdelenerek konut olgusunun, tarih öncesi zamandan günümüze kadar olan dönemde gelişimi anlatılmıştır. Bu gelişim, Endüstri Devrimi öncesi ve sonrası olmak üzere ayrılmıştır.

İkinci bölüm, mekân kavramının, mekân üretiminin ve mekân örgütlenmesinin irdelenmesiyle başlamıştır. Sonrasında, mobilya ve donatı kavramıyla ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Konut iç mekân donatı elemanlarının biçimlenişi üzerine yoğunlaşan bu bölümde, iç mekânda gereksinimlere, kullanıcıya ve malzemeye yönelik olmak üzere biçimlenme süreci üç başlık altında incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, tezin önemini vurgulayan teknoloji kavramının ve teknolojik gelişmelerin dönemsel süreçteki ilerlemeleri ele alınmıştır. Teknolojik gelişmelerin konut iç mekân üzerinde yarattığı değişimlere de değinilen bu bölümde, iç mekan donatılarının tasarımına etki eden teknolojik faktörler sıralanmıştır. Teknolojik gelişim doğrultusunda, konut iç mekân mobilya ve donatısı, birinci bölümde olduğu gibi Endüstri Devrimi öncesi ve sonrası olmak üzere ayrılarak bu dönemlere ait örnekler verilmiştir.

Dördüncü bölümde, bir önceki bölümün sonunda kısaca değinilen günümüz teknolojik gelişmelerin iç mekanı ve donatı elemanlarını şekillendirmesini daha detaylı ele alarak, örneklerle zenginleştirilmiştir.

Tezin sonucunda tüm bölümlerde yapılan incelemeler ışığında konunun değerlendirilmesi yapılmıştır. Konut iç mekân donatı elemanları ele alınarak bu ürünlerin, teknolojinin sağladığı imkanlar eşliğinde şekillenmesi ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Konut, Konut İç Mekân, Mobilya ve Donatı Biçimlenmesi, Teknolojik Gelişmeler

ABSTRACT

AYANOĞLU, Hande. *Changes in Technology and Design Criteria in Furniture and Fittings Appearing in Houses and Their Reflection in Interior Space*, Master's Thesis, Ankara, 2010.

This research aims to determine the impact of the technological developments as well as the criteria to design indoor fittings on the interior space of the houses before and after Industrial Revolution. In this context, first the historical development of dwelling and the organization of space are explained with some examples. Later, interior fittings of houses are addressed in terms of different factors. The final part of this research deals with the interiors of houses today affected by technology.

The thesis has been divided to the following sections detailed:

In the first section, a brief account is provided as to dwelling and its development from the pre-historic era until today. This development is examined as before and after the Industrial Revolution.

The second section begins with the concept, production and organization of space and information regarding the furniture and fittings. Here three main headings will be discussed: the formation process of necessity, users and material.

In the third section, the concept of technology and the process of technological developments are explained in terms of periods, thus emphasizing on the subject of this thesis. In this part, the technological factors affecting the design process of the fittings are listed along with changes in technology contributing to innovations in the interior space. Similar to the first section, the historical development of the indoor fittings are divided into two parts - before and after the Industrial Revolution – with a number of related examples.

In the fourth and final section, the thesis focuses in detail on today's rapidly-advancing technological innovations which form the indoor furniture and fittings of houses.

At the conclusion of this thesis, and taking into account what has been discussed throughout the paper, the subject is evaluated with regard to the emergence of interior fittings as well as the development of new products for houses by means of technology.

Key Words: House, Interior Space of the House, Formation of Furniture and Fittings, Technological Developments.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xviii

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM I

KONUT OLGUSU VE KONUTUN GELİŞİMİ	3
1.1 Konut Olgusu ve Etimolojik Açıdan İncelenmesi	3
1.2 Konutun Tarihsel Gelişim Süreci	7
1.2.1 Endüstri Devrimi Öncesi Konutun Gelişmesi	7
1.2.2.1 Tarih Öncesi Konut	7
1.2.2.2 İlk Çağ'da Konut	10
1.2.2.3 Orta Çağ'da Konut	13
1.2.2.4 Gotik Döneminde Konut.....	16
1.2.2.5 Barok Döneminde Konut	19
1.2.2 Endüstri Devrimi, Sonrası ve Günümüzde Konut	21
1.2.2.1 Endüstri Devrimi ve Konut	21
1.2.2.2 20. Yüzyıl'da Konut	26
1.2.2.3 Günümüzde Konut	38
1.3 Bölüm Değerlendirmesi	43

BÖLÜM II

MEKÂN ÜRETİMİ VE ÖRGÜTLENMESİNDE MOBİLYA VE DONATI	44
2.1 Konutta Mekân Üretimi ve Örgütlenmesi	44
2.1.1 Konutta Mekânın Biçimlenişi	47
2.2.1.1 Konutta İç Mekân Oluşumu	49

Sayfa

2.2.2.2	Konutta Dış Mekân Oluşumu	56
2.2	Mobilya ve Donatı Kavramlarının Sınıflandırılması	59
2.2	İç Mekânda Mobilya ve Donatı	61
2.3.1	Mobilya ve Donatı Biçimlenme Süreci	63
2.3.1.1	İç Mekânda Gereksinimlere Yönelik Biçimlenme Süreci	65
2.3.1.1.1	Eylemlere Yönelik Gereksinimler	66
2.3.1.1.2	Boyutsal Gereksinimler	72
2.3.1.1.3	Biçimsel Gereksinimler	74
2.3.1.2	Kullanıcıya Yönelik Biçimlenme Süreci	74
2.3.1.2.1	Ergonomik	75
2.3.1.2.1	Psikolojik	77
2.3.1.2.1	Estetik	79
2.3.1.3	Malzemeye Yönelik Biçimlenme Süreci	81
2.3.1.3.1	Ahşap Malzeme	82
2.3.1.3.2	Cam Malzeme	87
2.3.1.3.3	Metal Malzeme	89
2.3.1.3.4	Plastik Malzeme	93
2.3.1.3.5	Diğer Malzemeler	98
2.4	Bölüm Değerlendirmesi	102

BÖLÜM III**MOBİLYA VE DONATI TASARIM KRİTERLERİNİN TEKNOLOJİK GELİŞMELERLE ETKİLEŞİMİ**

3.1	Teknolojik Gelişmeler	104
3.2	Teknolojik Gelişmelerin Konut İç Mekânına Yansıması	106
3.3	Tasarıma Etki Eden Teknolojik Faktörler	107
3.3.1	İşlev	109
3.3.2	Malzeme	109
3.3.3	Çevre	112
3.3.4	Kullanıcı Profili	114
3.4	Endüstri Devrimi Öncesi Konut İç Mekân Mobilya ve Donatısına Teknolojik Gelişmelerin Etkileri	116
3.4.1	Tarih Öncesi	118

Sayfa

3.4.2 İlk Çağ	120
3.4.3 Orta Çağ	122
3.4.4 Orta Çağ Sonrası – 18. Yüzyıl Dönemi	127
3.5 19. Yüzyıl ve Endüstri Devriminde Konut İç Mekân Mobilya ve Donatısına Teknolojik Gelişmelerin Etkileri	129
3.6 Endüstri Devrimi Sonrası Modern Dönemde Konut İç Mekân Mobilya ve Donatısına Teknolojik Gelişmelerin Etkileri	135
3.6.1 1910 – 1945 Dönemi	135
3.6.2 1945 – 1960 Dönemi.....	149
3.6.3 1960 – 2000 Dönemi ve Günümüz	151
3.7 Bölüm Değerlendirmesi	160
 BÖLÜM IV	
GÜNÜMÜZDE KONUT İÇ MEKÂN MOBİLYA VE DONATISI	162
4.1 Teknolojik Gelişmelerin Günümüze Etkileri	162
4.2 Günümüzde İç Mekân, Mobilya ve Donatı	174
4.3 Bölüm Değerlendirmesi	187
 SONUÇ	189
 KAYNAKÇA	192

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa

BÖLÜM I

Resim 1.1	: İlk insan barınakları	8
Resim 1.2	: Terra Amata, Nice, Fransa (İÖ 400.000-300.000 dolayları)	9
Resim 1.3	: Cro-Magnon Evi, Ukrayna (İÖ 44.000-12.000 dolayları)	10
Resim 1.4	: Kazıklar üstünde kulübe, görünüşü ve planı	11
Resim 1.5	: Çatalhöyük 8000-7000 yıl öncesinde kurulan neolitik kent	12
Resim 1.6	: Apartman Blokları (insula), Ostia, İtalya	13
Resim 1.7	: Kapadokya mağara-konutlar	16
Resim 1.8	: <i>Jacques Coeur</i> 'ün Evi, Bourges, Fransa (1443-1451)	18
Resim 1.9	: Saltaire Tekstil Fabrikası Kenti	24
Resim 1.10	: Cadbury Çikolata Fabrikası Bournville konutlar	24
Resim 1.11	: Kırmızı Ev, William Morris ve Philip Webb, 1859	25
Resim 1.12	: Rue Franklin Apartmanı, Paris, Fransa, 1903	27
Resim 1.13	: Dom-ino Evi, Le Corbusier, 1914	29
Resim 1.14	: Marsilya İkamet Üitesi, Le Corbusier, 1947-52	30
Resim 1.15	: Villa Savoye, Le Corbusier, 1927-31	30
Resim 1.16	: Viyana'da bulunan toplu konut örneği, Gemeindebau, 1920	32
Resim 1.17	: Hollanda Toplu Konut Projesi	33
Resim 1.18	: TOKİ Konutları, Eryaman, Ankara	34
Resim 1.19	: Tassel House, Victor Horta, 1892	36
Resim 1.20	: Casa Mila, Antoni Gaudi, 1905-10	36
Resim 1.21	: Brüksel Halk Evi, Victor Horta, 1896-99	37

Sayfa

Resim 1.22	: Schröder Evi, Gerrit Rietveld, 1924	38
Resim 1.23	: Eco-Viikki farklı konut çeşitleri, Helsinki, Finlandiya	40
Resim 1.24	: Integer konutları(yeşil çatılı), Maidenhead, İngiltere	41
Resim 1.25	: Aach Ekoloji Sitesi, Westallgau, Almanya	41
Resim 1.26	: Durusu Evi, İstanbul, Türkiye	42
Resim 1.27	: Rotarmel Evi, Almanya	42

BÖLÜM II

Resim 2.1	: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Çatalhöyük evi iç mekanı	52
Resim 2.2	: Çatalhöyük konut iç mekanı	52
Resim 2.3 - 2.4	: Villa Rotunda, Andrea Palladio, 1571	53
Resim 2.5	: Cam Ev, Philip Johnson, 1949	55
Resim 2.6	: Farnsworth Evi, Mies van der Rohe, 1950	56
Resim 2.7	: Geniş bir veranda örneği	57
Resim 2.8	: Bir apartman dairesinin terası	59
Resim 2.9	: Yemek yeme ve yemek hazırlama mekanının bir arada kullanımı	70
Resim 2.10	: Banyo donatı elemanları	72
Resim 2.11	: Yemek Masası, August Welby, Northmore Pugin, 1812-1852	77
Resim 2.12	: Ferah bir atmosfere sahip yaşama mekânı	78
Resim 2.13	: Kasvetli bir atmosfere sahip yaşama mekânı	79
Resim 2.14	: Ahşap malzemenin bükme yöntemiyle biçimlendirme süreci	83
Resim 2.15	: Bükme ahşap sandalye, Michael Thonet, 1859	84
Resim 2.16	: Gebrüder Thonet Fabrikası, 1850'lerin sonları	84
Resim 2.17 - 2.18	: Gebrüder Thonet Fabrikası üretim süreci	85
Resim 2.19	: D.G. Fischel Söhne'nin Fabrikası, ahşabı bükme yöntemiyle şekillendiren diğer bir fabrika	86

Sayfa

Resim 2.20	: D.G. Fischel Söhne'nin Fabrikası iç mekân	86
Resim 2.21	: Arabesque Table, Carlo Mollino, 1949	88
Resim 2.22	: Cam malzemeden üretilmiş aydınlatma elemanı	89
Resim 2.23	: XVI. Lui dönemine ait bir dolap, Adam Weisweiler, 1810	90
Resim 2.24	: Bauhaus'ta bulunan Wassily Chair, Marcel Bruer, 1925	91
Resim 2.25	: Çelik borulu mobilyanın üretildiği bir fabrika, Almanya	91
Resim 2.26 - 2.27	: Çelik borulu mobilyanın üretildiği bir fabrika, Almanya	92
Resim 2.28	: Mirandolina Sandalye, Pietro Arosio, 1992	93
Resim 2.29	: Mirandolina Sandalye Hidrolik Press'le şekillenme süreci	93
Resim 2.30	: Orgone Chair, Marc Newson, 1993	94
Resim 2.31	: Miss Sissi Masa Lambası, Philippe Starck, 1991	95
Resim 2.32	: Poliüretan malzemeden üretilmiş Genoa stacking chair	95
Resim 2.33	: ABS ve Naylon malzemeden üretilmiş Ensemble chair	96
Resim 2.34	: Hi-ho Tabure, Aaron Lown, 1994	97
Resim 2.35	: Hi-ho Tabure Üretim Yöntemi, kalıp döküm	98
Resim 2.36	: Orta sehpa olarak doğal taş kullanımı	99
Resim 2.37	: Yemek mekanında doğal taş kullanımı	99
Resim 2.38	: Karton malzemeden yapılmış bir oturma birimi 'Kraftwerk', Tom de Vrieze, 2008	100
Resim 2.39	: Little Beaver Chair, Frank Gehry, 1980	101
Resim 2.40	: Wiggle Chair, Frank Gehry, 1972	101
BÖLÜM III		
Resim 3.1	: Neolitik ev, Skara Brae, Orkney, İskoçya	119

Resim 3.2	: Neolitik ev donatıları, Skara Brae, Orkney, İskoçya 119
Resim 3.3	: Yunan Vazo boyaması – Klismos 121
Resim 3.4	: Eski bir Roma Evi İç Mekanı 122
Resim 3.5	: Meşe Sandıklardan Oturma Birimleri, Fransız Şatosu 124
Resim 3.6	: Sabit Sandık, İngiltere, 1300'lerin başı 125
Resim 3.7	: Hareketli Sandık, İspanya 125
Resim 3.8	: X ayaklı sandalye, İngiltere, 1500'lerin başları 126
Resim 3.9	: Cassone, İtalya, 16.yüzyıl ortaları 128
Resim 3.10	: Abonozlaştırılmış maundan yapılmış büfe, Edward William Godwin, 1875 131
Resim 3.11	: Red House iç mekan, Londra, 1859 132
Resim 3.12	: Maun masa, Louis Majorelle, 1902-3 133
Resim 3.13	: Maun yatak, Louis Majorelle, 1902-3 133
Resim 3.14	: Art Nouveau iç mekân, Fransa, 1900'ler civarı 135
Resim 3.15	: Pavillon de L'Esprit Nouveau, Le Corbusier, 1925 136
Resim 3.16	: Paimio Koltuk, Alvar Aalto, 1931 139
Resim 3.17	: Yemek alanı ve camın ön planda olduğu iç mekân, 1933 139
Resim 3.18	: Ergonomik işlevselliği yansıtan toplu konutlar için tasarlanmış olan Frankfurt Mutfağı 140
Resim 3.19	: Frankfurt Mutfağı, Margarete Schutte-Lihotsky, 1927 140
Resim 3.20	: Schröder Evi İç Mekân, Gerrit Rietveld 142
Resim 3.21	: Hanging Lamp, Gerrit Rietveld, 1922 143
Resim 3.22	: Haus am Horn, Oturma Odası 145
Resim 3.23	: Haus am Horn, Mutfak 145
Resim 3.24	: Bauhaus Masa Lambası, Wilhelm Wagenfeld, 1924 146

Sayfa

Resim 3.25	: Brno Chair, Ludwig Mies van der Rohe, 1930	147
Resim 3.26	: Robert Mallet-Stevens'in kendi evinin salonu, Paris, 1927	148
Resim 3.27	: Masa, sandalye, Jean-Michel Frank, 1920-30 arasında	149
Resim 3.28	: 1946'larda İngiltere'de kullanılan çift yönlü açılımlı bir büfe	150
Resim 3.29	: Dream Bed, Archizoom Associati, 1967	151
Resim 3.30	: Tomotom Kullan-at mobilyalar, Bernard Holdaway, 1966	152
Resim 3.31	: Elda Sandalyesi, Joe Colombo, 1963	153
Resim 3.32	: Ball Chair, Eero Aarnio, 1966	154
Resim 3.33	: Tomato Chair, Eero Aarnio, 1971	154
Resim 3.34	: Phantom Chair, Verner Panton, 1970	155
Resim 3.35	: Sacco Chair, Piero Gatti, Cesare Paolini, Franco Teodoro, 1968	156
Resim 3.36	: Tartar Table, Ettore Sottsass, 1985 (Memphis Group tarafından imal edilmiştir)	157
Resim 3.37	: "Marilyn" kanepesi, Hans Hollein, 1981	158

BÖLÜM IV

Resim 4.1	: Ağaç liflerinden oluşan çevre dostu bir malzemeden yapılmış "Godfather Chair", Adam Rowe	164
Resim 4.2	: Badmington toplarının yeniden kullanılması sonucu tasarlanan aydınlatma elemanı, Gitta Gitta Gschwendtner	164

Sayfa

Resim 4.3	: Şarap bardaklarının yeniden kullanılması sonucu tasarlanan aydınlatma elemanı, Gitta Gitta Gschwendtner	165
Resim 4.4 - 4.5	: Değişen moda anlayışına örnek bir aydınlatma elemanı, "Uncanny Lamp" ,Gitta Gitta Gschwendtner	166
Resim 4.6	: Konforlu bir oturma birimi tasarımı	167
Resim 4.7	: Bilgisayar teknolojisinin kullanıldığı bir CNC tezgahında üretilmiş kahve masası, Adam Rowe	168
Resim 4.8 - 4.9	: Cinderella Table, Jeroen Verhoeven's, 2005	169
Resim 4.10	: Vase Cabinet, Stanislav Katz, 2007	170
Resim 4.11	: Vase Cabinet'in CNC öncesi çizimi	170
Resim 4.12 - 4.13	: Vase Cabinet'in CNC sonrası birleştirilme süreci	171
Resim 4.14	: Vase Cabinet'in modern iç mekanda kullanımı	172
Resim 4.15	: Bilgisayara yönelik özelleşmiş ahşaptan yapılmış bir donatı	173
Resim 4.16	: Ütü odasıyla, Çamaşır odasının aynı mekanda çözümlenmesi	175
Resim 4.17	: Aynı bir mekanda çözümlenen çamaşır odası	176
Resim 4.18	: Yaşama mekanıyla mutfak bir arada	176
Resim 4.19	: Ikaros, Faruk Malhan	177
Resim 4.20	: Oval Kanepe, Aziz Sarıyer	177
Resim 4.21	: Cam Malzemenin Kullanımı, Sehpa	178
Resim 4.22	: Cam Malzemenin Kullanımı, Aydınlatma Elemanı	179
Resim 4.23	: Yoo Copenhagen Konutları	180
Resim 4.24	: Yoo Copenhagen Konutu Oturma Mekanı	180
Resim 4.25	: Yoo Copenhagen Konutu Uyuma Mekanı	181
Resim 4.26	: Yoo Copenhagen Konutu Islak Mekân	181
Resim 4.27	: Yoo Copenhagen Konutu Yemek Mekanı	182
Resim 4.28 - 4.29	: "Origami" Mutfak, Karim Rashid, 2007	183
Resim 4.30 - 4.31	: Kendi Loftu Yaşama Mekanı, Karim Rashid, 2001	184

Sayfa

Resim 4.32	: Kendi Loftu Çalışma Mekanı, Karim Rashid, 2001	185
Resim 4.33	: Kendi Loftu Mutak Mekanı, Karim Rashid, 2001	186

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1	: Fiziksel çevre ve kültür etkileşimlerinin tasarım sürecinde ele alınması için önerilen bir mekân örgütlenmesi modeli	45
Şekil 2.2	: Mekan örgütlenmesinin dinamik dengesi	46
Şekil 2.3	: Sistem Elemanları arası ilişkiler kafesi	50
Şekil 2.4	: Mobilya tasarımını etkileyen faktörler	64
Şekil 2.5	: Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşisi	66
Şekil 2.6	: Bir konuta ait işlev şeması	67
Şekil 2.7	: Konuttaki barınma eylemlerinin Bina-Bölüm-Mekân-Eylem Alanı-Tek Eylem düzeyleri olarak açılımı	68
Şekil 2.8	: Konutta yer alan eylemler	73
Şekil 2.9	: Genoa stacking chair üretim yöntemi, enjeksiyon kalıplama	96
Şekil 2.10	: Ensemble chair üretim yöntemi, gaz destekli enjeksiyon kalıplama	97
Şekil 3.1	: İnsanı saran çevreler	113

GİRİŞ

İnsanoğlu eylemlerini gerçekleştirebilmek için birçok farklı çevreyle etkileşim halindedir. Bu çevrelerden biri olan yapay çevre, çoğunlukla yapıları kapsamaktadır ve insanoğlu, yaşamına devam edebilmek için birbirinden değişik yapılar yaratmaktadır. Bu yapıların her biri, kişinin belirli bir gereksinimine cevap vermek amacıyla oluşabilir. İnsanın var oluşundan itibaren, yaşam mücadelesinde barınma eyleminin ön planda olduğu gözlemlenmektedir. İnsana, korunmanın yanında fiziksel, sosyal ve psikolojik isteklerini karşılama amaçlı barınmasını gerçekleştirdiği konut olgusunun en temel ihtiyaçların yanında farklı eylemlere de cevap verebilen mekanlara sahip olmaya başladığı görülmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde, konut birimi, yapı teknikleri ve malzeme gibi yapım koşullarının, yaşama kavramlarının gelişimi ve değişimi ile, sorunlarını, sürekli ve yenileyen bir olgu görünümündedir. Kullanıcıların fiziksel boyutlarında ve yaşamsal aktivitelerinde bir değişim olmamasına rağmen, değişen gereksinim ve amaçlarla beraber konut oluşumu ve biçimlenişi sorunları, farklılıklarla ortaya çıkmış, kendini tekrarlamıştır. Bu nedenle konut, barınak karşılığından çıkmış ve çağdaş kentlerde kullanıcısıyla beraber hareket eden sistemler topluluğu olarak algılanmaya başlamıştır. Bu durum ise mekan ve mekanı oluşturan donatının nitelik ve niceliğine karar verme durumunda olan tasarımcının mesleki sorumluluğuna yeni boyutlar kazandırmıştır. Dolayısıyla konutlar, tasarım süreçleri, değişen koşul ve değerler doğrultusunda sürekli yeniden gözden geçirilme gerekliliği içindedirler (Özturan, 2008).

Konutta mekân oluşumu, eylemlerin yanında kullanıcı değişkeniyle de ortaya çıkmaktadır. Konut iç mekanında kullanıcı belirleyici rol üstlenmektedir. Fiziksel boyutlar, yaşamsal aktiviteler, kişisel zevkler, toplumdaki sosyal statü, eğitim ve gelir seviyeleri gibi parametreler konut iç mekanına yansiyabilir. Dolayısıyla konut iç mekân örgütlenmesi, tasarım süreci sürekli bir değişim içindedir.

Konut iç mekanında uygulamak amacıyla tasarlanan mobilya ve donatı elemanları, dönemsel gelişimde sayıca giderek arttığı ve tasarım sürecinin değiştiği görülmektedir. Toplamların değişen isteklerinin de etkisiyle mekan yaratmada ve yaratılan bu mekanlarda işlevlere uygun donatı elemanları karşımıza çıkmaktadır.

Konutta, insanın gereksinimlerine göre şekillenen mekanlarda bulunan ve kişinin yaşam biçimini, etkinliklerini yansıtan mobilya ve donatı elemanlarının uygulamaları karşımıza çıkmaktadır. Konut iç mekanında kullanılmak amacıyla tasarlanan mobilya ve donatı elemanları, dönemsel gelişimde sayıca arttığı ve tasarım sürecinin değiştiği görülmektedir. Toplumların değişken isteklerinin de etkisiyle yaratılan mekanlarda çeşitli işlevlere uygun donatı elemanları karşımıza çıkmaktadır. Bu mobilya ve donatıların kullanıcı gereksinimleriyle biçimlenmesinin ötesinde, teknolojik gelişmelerle şekillenme sürecinden geçmesi, bu ürünlerin gelişiminin farklı bir boyutunu oluşturduğu görülmektedir.

Teknoloji geçmişten günümüze incelendiğinde her zaman kişinin hayatında yer aldığı ve teknolojinin katlanarak çoğaldığı görülmektedir. Günümüzde çok teknolojik bir ortamda hayata devam edildiği düşünülebilir; fakat teknolojinin her zaman varolduğu gerçeği yadsınamamaktadır. Seçer(2006)'ya göre, günümüzde teknoloji kavramı günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bu nedenle ev, iş yeri, okul ve hastane gibi birçok yerde teknoloji kullanılmış ve bu yapıların tasarımları da kullanılan teknolojiye göre değişim göstermiştir. Konutların iç mekan tasarımı da yüzyıllar boyu kullanıcı ihtiyaçları ve günün şartlarına göre değişmiş ve gelişmiştir. Teknolojinin ve endüstrileşmenin gelişmesi sanayi devrimiyle birlikte olmuştur. Sanayi devrimiyle toplumların yaşamında köklü değişimler başlamış ve makineleşme çağına girilmiştir. Yeni buluşlar insanların yaşamına girmiş ve yasadıkları çevre ona göre sekilenmeye başlamıştır. Konut iç mekanı da gelişen teknoloji ve kullanıcının ihtiyacına göre şekil alarak değişmiştir (2006).

İnsan yaşamına faydalı olmasının yanında teknoloji, getirdiği yenilikler ve sunduğu hizmetler sayesinde, kişinin hayatını daha konforlu ve rahat sürdürmesini sağlamaktadır. Kişinin, yaşamının vazgeçemediği bir parçası olan teknoloji, aynı zamanda hayat standardını belirleyici bir özellik olarak karşısına çıkarak, konut iç mekân gelişimini de etkilemektedir. Endüstri Devrimi sonrasında, modernizmin de etkisiyle, teknolojik gelişmeler mobilya ve donatılarla etkileşerek tasarımdaki hızlı değişimlerin iç mekânlara yansıdığı gözlemlenmektedir. Teknolojik değişimlerin ve gelişimlerin günümüzde daha hızlı bir şekilde devam etmektedir. Özellikle son zamanlarda teknolojinin etkisiyle donatı elemanları tamamen yenilenmiş ve farklılaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

BÖLÜM I

KONUT OLGUSU VE KONUTUN GELİŞİMİ

1.1 KONUT OLGUSU VE ETİMOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Konut kavramını açıklamadan önce bu kavramı içinde barındıran diğer kavramların açıklamasını yapmak gerekmektedir. Konutun mimarlığın bir parçası, mimari bir yapı olduğunu, aynı zamanda da mimarinin konuttan başlayarak günümüze geldiği söylenebilir. Tümer(2007), önce ev vardı dememizin yanlış olmayacağını; çünkü insanoğlunun yaptığı ilk yapının ne katlı bir otopark, ne bir dokuma atölyesi ne de bir konser salonu olmadığını, o yapının bir ev hatta evden çok bir kulübe, bir çardak olduğunu anlatmıştır.

Mimarlık bir anlatım aracıdır: Dünya görüşünü, değerleri, imgeleri, yaşam biçimlerini toplumsal örgütlenmeyi ve en önemlisi sürdürülen etkinlikleri anlatır. Mimarlık bir gereçtir: Mahremiyet anlayışının uygulanmasında, egemenlik sınırının belirlenmesinde, kişisel mekânın tanımlanmasında, kalabalıklaşma ve yoğunluk kavramlarının denetiminde bir başka deyişle birey ve toplum arası gerilimlerin dengelenmesinde bir gereçtir. Bu açıdan bakıldığında mimarlık bir bölgede yaşayan insanların kültürel birikimine ve yorumuna işaret eder. Zaman içinde çok karmaşık yapıdaki etkiler süregelen biçimde kültürü değiştirmeye zorlar ve kültürün aynası olan mimarlık da değişime uğrar (Ş.Ö.Gür, 1996). Ching(2007), mimari yapının işlevsel olabileceği gibi, farklı derecelerde toplumsal, ekonomik, siyasi, hatta kararsız veya simgesel niyetleri de yansıttığını söyler.

İnsanoğlu var olduğundan itibaren başlayan yaşam mücadelesinde, doğanın etkilerinden ve yaşaması için tehlike oluşturan koşullardan korunmak, hayatını sürdürebilmek için uygun koşullar bulmaya diğer bir deyişle bir yerde barınmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Barınmak insanın en temel gereksinimiydi ve bu arayışını üzeri kapalı bir yere sığınarak çözümlediği görülebilir. Konut kavramının kökü “konmak”tan gelir. Konmak eyleminin sözlük anlamına bakıldığında geçen tanım “Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek” şeklindedir (Güncel Türkçe Sözlük, 2009).

Konut, “Kum çukurlarından mağaralara, kaya oyuklarından ağaç kabuklarına, siperliklerden değişik biçimdeki kulübelere, çadırlardan ağaç ve taştan yapılma evlere kadar genişleyen; insanın yatıp kalktığı, kötü havalardan, yırtıcı hayvanlardan, baskınlardan korunduğu, işinin dışında barındığı yer” olarak açıklanır (Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, 2009). Bu açıklamadan yola çıkarak, konut kavramının değerlendirilişi içinde yaşanan döneme göre farklılıklar göstermektedir. Farklı dönemlerde, farklı toplumlar yani farklı kültürlerden insanlar yaşadığı biliniyor, bu da kültürler arasında da farklı konut tiplerine rastlayacağımızı göstermektedir. İlkel insanın konut anlayışıyla modern insanın konut anlayışı farklı olmalıdır; çünkü yaşadıkları dönemler ve koşulları bambaşkadır.

Beş milyon yıl önce ilk insansılar orta Afrika’da sıcak ekvator otlaklarında yaşadılar ve zorlayıcı bir barınma gereksinimi duymadılar (Roth, 2006). Bu tarihlerde herhangi bir konut kavramından söz etmemiz zor olacaktır. Farklı dönemleri göz önünde bulundurduğumuzda modern insanın da konut kavramı “İnsanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgâh” (Güncel Türkçe Sözlük, 2009) şeklinde değişmiştir.

Konut insanoğlunun ilerlemesiyle gelişmiş, günümüzde dünyanın her yerinde insan yaşamında çok önemli bir yere sahip fiziksel bir varlık biçimini almıştır. Konut, artık insanları sadece fiziksel olarak barındırmakta değil, aynı zamanda kişinin biyolojik gereksinimlerini de barındırmaktadır. Bu da bizi konut kavramının diğer bir tanımına götürür; “Bir ya da birkaç ev halkının yaşaması için yapılmış, insan yaşamasının gerekli kıldığı uyuma, yemek pişirme, soğuktan ve sıcaktan korunma, yıkanma ve ayakyolu gibi temel gereksinme konularında kolaylıkları bulunan barınak” (Güncel Türkçe Sözlük, 2009).

Günümüzde konut denilince; altyapısı ve ulaşımı tamamlanmış; eğitim, sağlık, kültür, ticaret gibi sosyal donatıları yeterli; parkları, çevre düzeni, spor, dinlenme ve eğlence tesisleriyle insanlara çağdaş yaşam olanakları sunan yerleşim alanlarında ikamet edebilme anlaşılmalıdır (Bayraktar, 2006). Konut günümüzde daha çok bir iletişim ve etkileşim mekânına dönüşmektedir. Bir yandan ait olduğu etnik grubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman-mekân taksonomilerini yansıtırken, öte yandan kullanıcısının özüyle ilgili

imgelerini, kendini kanıtlama ve anlatma eğilimini, böylece tasarım, donatım ve biçimi ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtır (Ş.Ö.Gür, 2000).

Konut, tanımının dışında düşünülecek olursa kültürel bir mekân olduğu ve dünyada ne kadar farklı kültür bulunuyorsa, o kadar farklı türde konut olduğu söylenebilmektedir. Bu farklılıklar eşzamanlı kültürlerde de değişkenlik gösterebilir. Bu da konutun kişiye özgü olduğunun bir göstergesidir; çünkü insanlar farklı farklıdır ve içinde yaşadıkları sosyal ve kültürel mekân da onlar gibi farklı olmaktadır. Bu nedenle zaman geçtikçe konutları kendilerine mal etmekte, içinde yaşadıkları mekânların kendilerini yansıtmaları gerekliliğini düşünerek konut kavramına bir kimlik yüklemektedir. “İnsanların oturması için yapılp, düzenlenen yer” (Güncel Türkçe Sözlük, 2009) olarak tanımlanan “konut”a, kendini ait hissetmek için kişi, farklı yollarla mekânı donatmıştır. Bu şekilde mekân kendilerinin bir yansıması olarak görülebilir. İnsanı etkileyen her şey konutunu da etkilemektedir.

Konut kavramının toplumdan topluma da değişmektedir; çünkü bir konut bir toplum için ne kadar farklı anlamlar ifade ederse etsin, aynı konut farklı bir toplumun aradığı özellikleri ve beklentilerini karşılamayabilir. Rapoport(1969), konutu mekân ve zaman içinde organize olmuş, çeşitli aktivite sistemlerinin yer aldığı düzen sistemi olarak tanımlar ve bu farklılıkların konutun formunu da etkileyeceğini belirtir.

Her tasarımın arkasında bir toplumsal değer ve tutumlar kümesi yatar. Mimarın her kalem oynatışında insan davranışı yönlenir. Her bir çizgi ya bir olanak ya da bir kısıtlama barındırır. Mimari çevre salt bir kabuk ya da koranak değildir. Fiziksel çevre etmenleri ile canlı arasındaki dengeyi amaçlayan bir “ara çevre” olan binada bunca çeşitlenmenin bir nedeni vardır. Kaplumbağa ve salyangoz aynı dış çevre koşullarında pekâlâ barınabilirken neden farklı evcikler içinde oluşurlar? Ayrıca, bu kabuklar sadece canlıların biyolojik süreçlerine, enlerine, boylarına uygun olmakla kalmayıp yaşama biçimlerine; korunma ve dayanışma davranışlarına da koşutluk gösterir (Ş.Ö.Gür, 1996). Konutun farklı tanımlarından biri de Ş.Ö.Gür(1996)’ün kitabında yaptığı bu açıklama olabilir; çünkü konut da Ş.Ö.Gür(1996)’ün tabiriyle bir “ara mekân” olarak insan hayatında yer almaktadır.

Konut kavramını incelerken karşımıza çıkan farklı terimler de konutun farklı boyutlarını yansıtmaktadır. Konut kavramı “ev” kavramının karşılığı olarak düşünülebilir; fakat “ev”

kavramı konut kavramının daha içselleştirilmiş ifadesi olarak, daha yaşanan mekânı yansıtan bir kavram olmaktadır.

Öz(2009), “Türk Edebiyatı'nda Mekan Algısı” konulu, Mehmet Narlı'yla yaptığı röportajında Narlı, ev-insan ilişkilerindeki anlam alanlarının, edebiyatta, düz anlatımdan imgesel anlatıma kadar çok çeşitli biçimlerde görüldüğünü ifade etmiştir. Edebiyatta evin ilkel barınma ve korunma işlevleri silinir; edebiyatçı evden ya da evin bölümlerinden söz ettiğinde artık ev, orijinal olanı ve sonsuz yenileneni hafızasında saklayan bir varlığa dönüşür. Edebiyat metinlerinde ev, yalnızlığı ve çaresizliği barındıran bir kabuk olarak görüldüğü gibi, görkemin ve nobranlığın sembolü olarak da görünebilir. Yine metinlerde ev, aile dediğimiz içindeki ilişkiler ağı ile sevgiyi örerken; mülkiyet dediğimiz sahiplenme duygusunu da besler. Edebiyatçıların özellikle şairlerin, dil içinde kendilerine özgü bir ev kurmak isteyişleri, ruhlarının aradığı evin imgesidir çoğu zaman. Dili içinde bir yabancı gibi, bir misafir gibi duran şair, ihtimal dünya içinde de evsiz barksızdır. Şiirdeki ev imgelerini fenomenolojik bir temele oturtan Bachelard, çok farklı kuramsal ufuklar çerçevesinde incelense bile ev imgesinin, insanın öz varlığının topografyasına dönüştüğünü söylediğini belirtmiştir (2009).

Burada anlatılmak istenen edebiyatta da yaşanan mekana barınmaktan daha öte bir anlam yüklendiği ve kişinin tam da kendisini yansıttığı gerçeğini anlamasıdır. Fransız filozof Gaston Bachelard(1996) da bu konuyu destekleyerek, konutun, kişinin kendini nasıl gördüğünü yansıttığını, yakın çevresine, kendi isteğiyle yaşamına dâhil ettiği insanlara kendini nasıl göstermek istediği şekilde tasarlandığını belirtmiştir. Konutla kurulan bu duygusal ilişkileri Cooper(1974), bir film şeridinin negatifi ve aslı benzetmesiyle açıklar.

Juhani Pallasmaa(1994), “Identity, Intimacy and Domicile” notlarında mimarların, yaşama mekânlarının tasarımları ile ilgili olarak mekânın, mimari manifestosu, yapı ve düzen endişesi taşıdıklarını; fakat evin incelikli, duygusal ve dağınık unsurlarına dokunmaya güçlerinin yetmediğinden söz eden Finlandiyalı mimar da konutla, kişinin duygusal ilişkilerine dikkat çekmiştir.

1.2 KONUTUN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.2.1 Endüstri Devrimi Öncesi Konutun Gelişmesi

1.2.1.1 Tarih Öncesi Konut

İnsan yerleşmeleri, insanların yalnız veya topluluklar halinde yaşadıkları doğal ve yapay elemanlardan gelmiş bir fiziksel yerleşmedir. Tarihsel gelişim içinde doğa fiziksel mekân olarak mevcuttur, insan doğaya yerleşir, toplumu oluşturan sosyal gruplar meydana getirir (Doxiadis, 1968).

Başlangıçta insan, yaşadığı çevrede bulunan tehlikelerden korunabilmek için ağaç dallarına tırmanmış, ağaçların köklerine ya da kovuklarına sığınmıştı. Kayalık bölgelerde ise, tıpkı diğer bazı hayvanlar gibi mağaraları ve kaya altlarını sığınak olarak kullanmıştı. Barınma biçimleri, on binlerce yıllık çok uzun bir süreçte gelişti. Önceleri yapılan küçük yuvarlak kulübeler, sonraları dikdörtgen planlı evlere dönüştü. İnsan kurduğu ilk basit köylerden günümüzün modern dünya kentlerine dek çok uzun bir yol kat edecekti (Soysal, 1997).

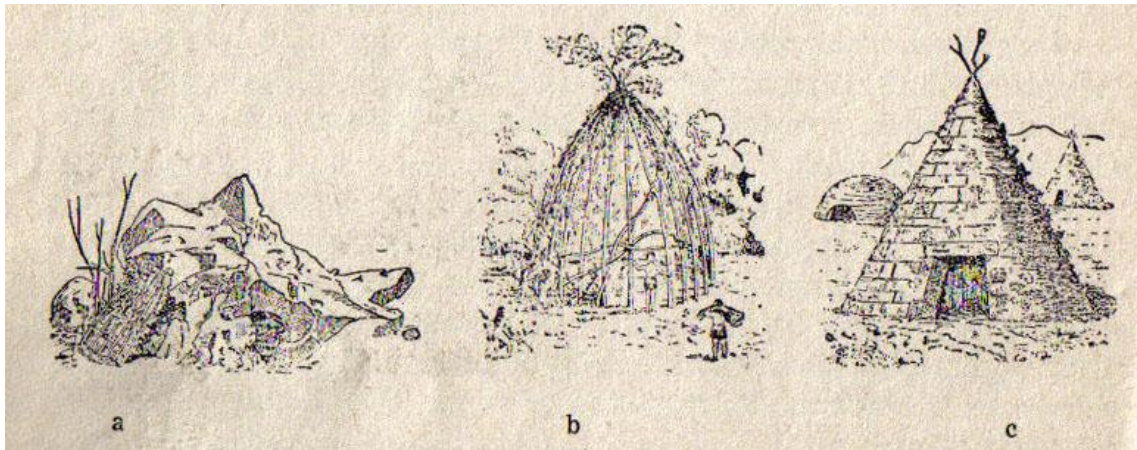
Yerleşmedeki en küçük birim insandır. İnsandan sonra oda, konut, konut grupları, küçük komşuluk ünitesi, küçük kasaba, kasaba, şehir, metropolis, şehirselleşme, megalopolis, şehirselleşen bölge ve şehirleşmiş kıta şeklinde gelişen yerleşmeler, tüm dünyaya yayılan bir gelişme izler (Doxiadis, 1968).

Başlangıçtan itibaren insan, yer yaratmanın var olmanın bir ifadesi olduğunu, yarattığı çevrenin sadece bir araç değil, strüktürü ve anlamı olan bir olgu olduğunu kavramıştır. Bu, çevresi ile hayati ilişki kurabilme, olaylara düzen ve anlam getirebilme kaygılarından kaynaklanmaktadır. İnsanın konut ile ilişkisinin varoluşsal kökleri vardır (Norberg-Schulz, 1980). İlkel insan da günümüzün modern insanı gibi gereksinimlerini barındırmak üzere fiziksel çevresinde değişiklikler yaparak kendi konutunu oluşturmaktadır. İlkel insanları belgeleme çalışmaları barındıkları mağaraların duvarlarına çizdikleri resimlerle yapılmıştır. Bu dönemdeki ilkel insanların mağaralarda yaşamalarından dolayı Soysal(1997), onları “mağara adamı” olarak da tanıdığımızdan bahseder.

Çukur barınaklar da mağaralara alternatif koruma sağlıyordu. Bu barınakları yapmak için önce bir çukur kazılıyordu. Kalın dalların çatılması ve aralarının ince dallarla örülmesiyle sağlanan kubbe benzeri çatı çamurla sıvanıyor ve barınak tamamlanıyordu. Bu yuvarlak konutlar sadece yatıp uyumak, sert doğa koşullarından korunmak gibi sınırlı amaçlar için kullanılıyordu (Soysal, 1996).

İlkel insanlar bugünkü bilgilerimize göre, insan evriminin Homo erectus evresinden önce Afrika dışına çıkmamışlardır (Arsebük, 1995). Afrika'da yaşayan bu insanların sıcak ekvator otlaklarında zorlayıcı bir barınma gereksinimi duymadıkları görülmektedir.

Yıllardır değişen doğal çevre ortamının, doğanın zor koşullarının, onları sığınacak yerler bulmaya teşvik ettiğini söyleyebiliriz. Avlanan ve toplayıcılık yapan bu ilkel insanlar başlangıçta dağınık ve seyrek topluluklar halinde göçebe bir yaşam sürüyorlardı. Homo erectus grupları Avrupa'nın daha az ılıman iklimlerine doğru göçtüklerinde kendi barınaklarını bulmak ve yapmak zorunda kaldılar (Roth,2006).

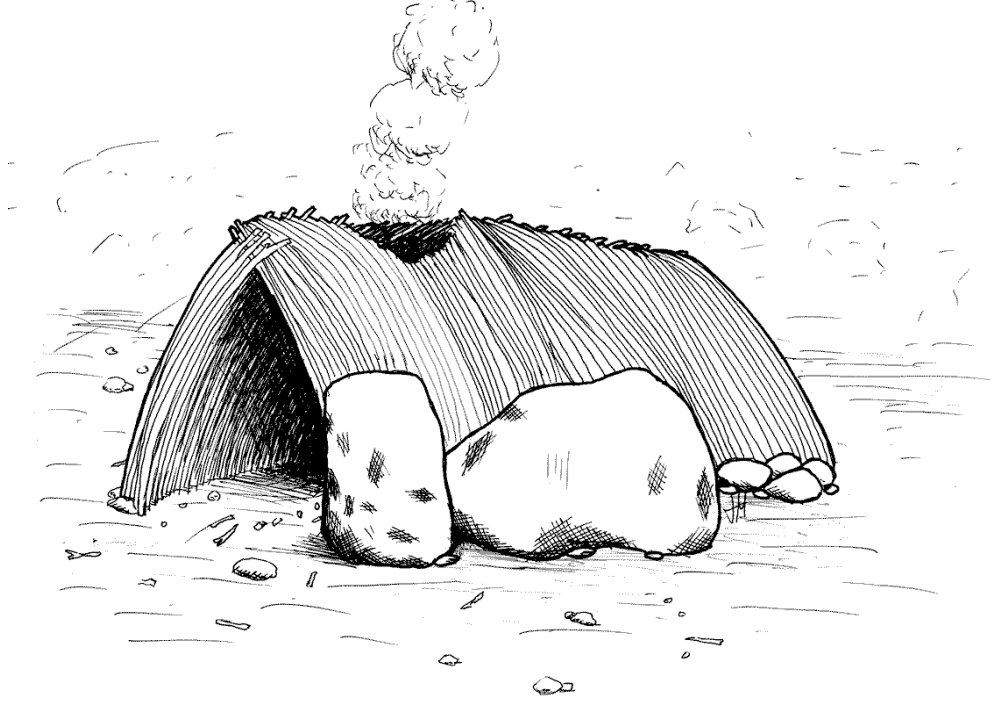

Resim 1.1 İlk insan barınakları

(B.Ünsal,1967)

İnsanın kendine bir barınak kurması Paleolitik Devrin son zamanlarıdır. İlk zamanlar çok sıcak olduğundan, insanlar su boylarında açıkta yaşarken, kamıştan, sazdan, çalıdan, sıırıklardan çatma kulübeler kurmuşlar ve üzerlerini evvela dallarla örtmüşler, yağmura karşı, sonraları bunun üstünü çamurlu çim ile tezekle kapatmışlar (Resim 1.1: b,c). İklimin soğumaya başladığı sonraki zamanda ise insanlar toprak içindeki inlere ve taş mağaralara sığınmış (Resim 1.1:a) burada ateş yakılmasını öğrenirken bir taraftan da mağara duvarlarına o hayret verici şekilleri çizmeye ve oymaya başlamıştır

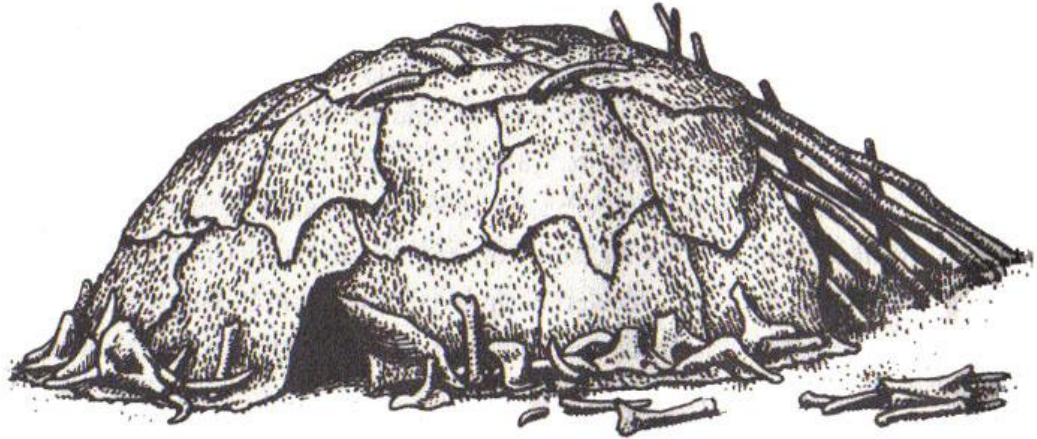
(B.Ünsal, 1967). (Resim 1.2) Terra Amata (Latince “sevgili yurt”), homo erectusun yerleşimi Nice, Fransa’da bilinen en eski insan yerleşimini temsil eder (Roth, 2006).

Resim 1.2 Terra Amata, Nice, Fransa. (İÖ 400.000-300.000 dolayları)
(en.wikipedia.org/wiki/File:Terra-Amata-Hut.gif)

Malzeme olarak taşın mimaride kullanılmasına kadar ilkel insanların konutları yapı olarak Terra Amata’daki homo erectus tarafından kullanılan tekniklerden yapıldığı söylenebilir. Taş kullanımı Kuzey İskoçya’nın Orkney Adaları’nda hiç ağaç olmadığından dolayı tesadüfen ortaya çıkmıştır (Roth, 2006).

Erken homo sapiens yerleşim sitelerinden birçoğu Avrupa’nın çeşitli yerlerinde açığa çıkmıştır. Doğu Avrupa’ninkilerin açıkça tipik bir eve sahip oldukları görülür, postlarla örtülmüş ağaç çevresiyle olasılıkla kubbe ya da konik biçimde olan bu evler dipte masif mamut kemikleriyle ve kafataslarıyla kuşaklanmıştır (Roth,2006). Bu konutların boyutları homo erectuslarınkinden daha geniş bir ölçüye sahip olduğundan bu zamanlarda daha geniş ailelerin, konutlarda barındıkları görülmektedir.

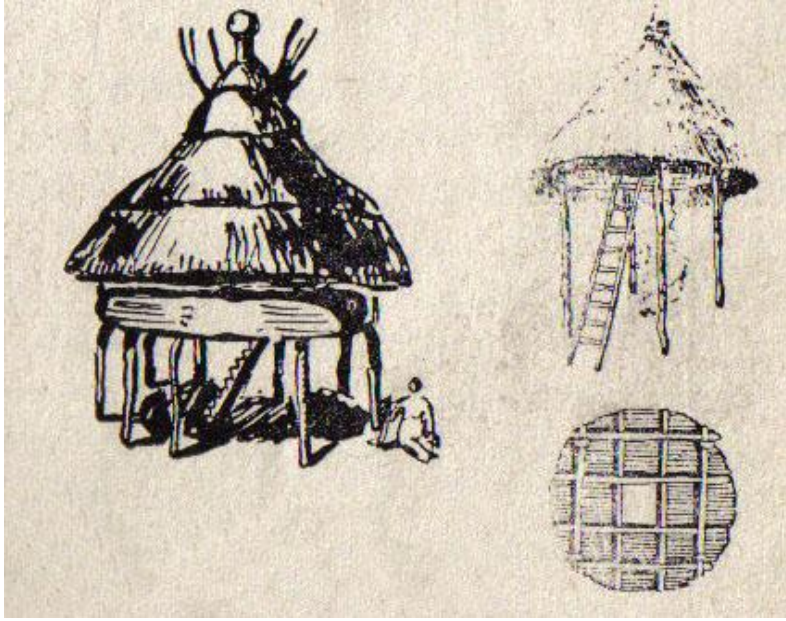
Resim 1.3 Cro-Magnon Evi, Ukrayna. (İÖ 44.000-12.000 dolayları)
(Roth,2006)

1.2.2.2 İlk Çağ'da Konut

Avrupa'dan önce Anadolu'da yerleşik hayata geçildi. 10.000-12.000 yıl öncesinde yerleşik düzene geçen avcı ve balıkçı insan toplulukları, yuvarlak evlerde oturmaya başladılar. Daha sonra büyütülemeyen ve bölünemeyen yuvarlak planlı yapıların yerine geçen dörtgen yapılar, sundukları çeşitli mimari çözümlerle giderek vazgeçilmez olacaklardı (Soysal, 1997).

İÖ yaklaşık 8000 yılında ya da 10.000 yıl önce başlayarak, buzullar bir kez daha geri çekildi ve Avrupa'nın sert iklimi değişti; tundra ve stepler yavaş yavaş yerlerini gür ormanlara bıraktı. Yeni bir çağ, neolitik ya da yeni taş çağı başladı ve insanlar sürekli yerleşim birimleri oluşturarak tek bir yere yerleşmeye başladılar (Roth, 2006).

Avrupalıların Ren devresi dedikleri zamanda sağanaklar ve tufan halinde yağmurlar başlamıştır. Seller insanların çatma kulübelerini silip süpürüp götürdüğünden, bir terakki eseri olmak üzere, (Resim 1.4) insan kulübesini direkler üzerinde kaldırmayı icat etmişlerdir (B.Ünsal, 1967).

Resim 1.4 Kazıklar üstünde kulübe, görünüşü ve planı
(B.Ünsal, 1967)

İklim koşullarının yumuşamasının bir sonucu olarak “kent”ler ortaya çıktı. Bunu olanaklı kılan yalnızca insan türünün kendisinin evcilleşmesi değil, aynı zamanda hayvanların ve özellikle tohumları öğütterek yemek ve un yapabilen birkaç ot olmak üzere bitkilerin de evcilleşmesiydi (Roth, 2006).

Neolitik bir kentin özelliklerine ilişkin bilgileri Konya yakınlarındaki Çatalhöyük yerleşmesinde görebiliriz. Çatalhöyük (Resim 1.5), avlular çevresinde kümelenmiş birbirine bitişik küçük evlerden oluşan bir yerleşmeydi. Düz damlardan girilen bu evler daha büyük ve düzgün yapılardı. Evlerin bitişik dış duvarları ortak bir savunma sistemi yaratmıştı. Evlerin içinde sekiler, depolar, ocaklar, setler ve nişler vardı (Soysal, 1997). Hiç sokak bulunmayan bu alanda sıkışık yerleştirilmiş dikdörtgen konutlara giriş çatılardaki bir delikten yapılıyordu. Konutlar ahşap çamur tuğlayla doldurulmuş, alçı-sıvalı ve sıklıkla boyalı dikme ve kirişler arasındaki panolarla, ahşap çatkılarla yapılmıştır (Mellaart, 2003).

Resim 1.5 Çatalhöyük ,8000-7000 yıl öncesinde kurulan neolitik kent.

(www.catalhoyuk.com)

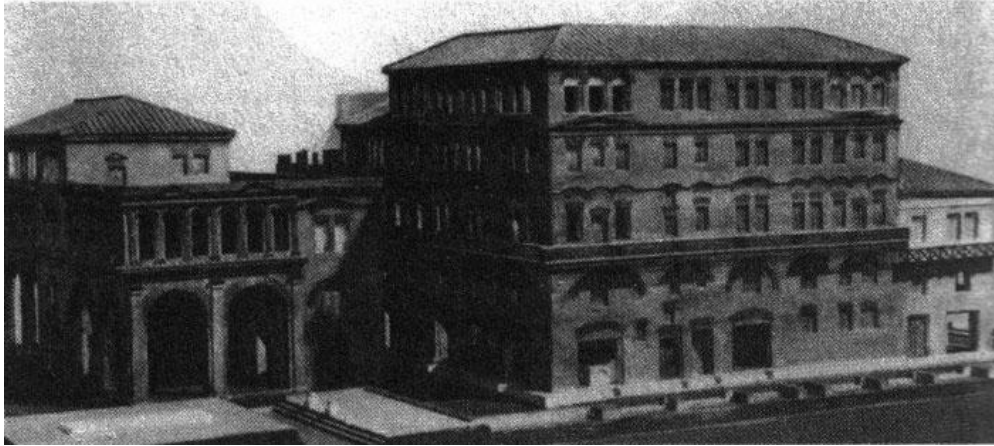
Günümüzden 3200-2300 yıl önceleri Batı Anadolu'da bir yandan büyük göç hareketleri ortaya çıkarken, diğer yandan kanlı istilalar ve savaşlar sürmekteydi. Gelişen deniz ticareti tüm Akdeniz, Ege ve Karadeniz'e yayılmış, kıyılarda büyük koloni kentleri kurulmuştu. Yeni kurulan kentlerde her vatandaşın bir evi olması planlanmıştı. Bu dönemde işlev ve plan olarak birbirine benzeyen iki konut tipi ortaya çıkmıştır; dikdörtgen planlı prostaslı evler ve kare planlı pastaslı evler (Abbasoğlu,1996).

İÖ 1379-1362 yıllarında inşa edilen Mısır konutları yok olmuştur; çünkü çamur tuğladan yapılmışlardı (Roth,2006). İlk çağda ağaçtan ve kerpiçten yapılan evlerin dışında pencere ya çok azdı ya da hiç yoktu, yarıklardan ışık alınırdı. Basit ve zengin evler arasındaki fark verandanın olmasıydı ve bu planlardan da belliydi (B.Ünsal, 1967). Burada üç, dört odalıdan altı odalıya kadar ve hatta iki katlıya varan büyüklükte konutlara rastlanmıştır (Morris, 1994).

Konut yerleşmelerinde dik açılı ağ plan uygulaması Mısırlıların yanında Yunanlılarda da görülmekteydi. Yunanlıların şehir planlamaya bakışları pratikti. Yerleşmeyi, kolay planlama esaslarıyla çözmeyi amaçlıyorlardı (Morris, 1994). Çoğu yönetsel ve ticari agoradaki açık alanda yürütüldüğü için Yunan kültürünün Helenistik diye adlandırılan yeni bir aşamaya girdiği İÖ 4. yüzyıla kadar, Yunanlıların özel evleri küçük ve özensizdi. Tek katlı evlerin genellikle açık orta avlu yönünde, içe doğru eğimlenen çatıları vardı. Priene'de, düzenli bloklardan dolayı evler dikdörtgen şeklindeydi ve tipik olarak güneşten ve rüzgârdan korunaklı, merkezi avlunun güneyine düşen bir ana kabul odasına sahiplerdi (Roth, 2006). Yazılı vesikalardan, Homeros'un şiirlerinden öğrendiğimize göre Helen evinde erkek ve kadın ayrı yaşamış (B.Ünsal, 1967).

Yunanlılarda olduğu gibi Roma yaşamı da kent üzerine odaklanmıştı; ama imparatorluk büyüdükçe, geniş bir alana yayılmış olan kentler esir halktan çok özerk halkın oluşturduğu federasyonun parçası oldu (Roth, 2006). Farklı bir ev tipi gelişen İtalya’da yapılan Roma evleri yemyeşil bahçeler içinde heykeller, mozaikler ve duvar resimleri ile bezenmiş birer villa gibiydi. Kökeni bir önceki Etrüsk uygarlığına dayanan bu tip evlerin planlarında üç ana öge vardı. Orta bölümü oluşturan ve Akdeniz evinin ayrılmaz bir parçası olan merkezi avlunun adı “atrium”du. İkinci bölüm “tablinum”, önceleri yatak odasıyken sonraları ev sahibinin ofisi ve kabul salonu olmuş, yemek odası işlevi de görmekteydi. Evin üçüncü bölümü ise bahçe yani “hortus”tu (Soysal, 1997).

Morris(1994)’e göre, Roma şehirlerinde iki tip konut yer almaktaydı. Bunlar “domus” tek aile evi ile “insula” çok katlı birden çok ailenin barındığı apartmanlardı. Roma’da nüfus artışından dolayı çok katlı evler yapıldığı düşünülebilir. “Domus” tipi evlerde ise varlıklı insanların oturduğu konutlardır. Roth(2006), Roma kentindeki insulaların yerini başka yapılara bıraktığından bahseder; fakat günümüze kadar kalan Ostia’da bulunan üç katlı yapıyı bu döneme örnek olarak göstermiştir (Resim 1.6).

Resim 1.6 Apartman Blokları (insula), Ostia, İtalya.
(Roth, 2006)

1.2.2.3 Orta Çağ’da Konut

Morris(1994)’e göre, Orta Çağ’da, 11. ve 15. yüzyıllar arasında, beş farklı tipte şehir yapılanması vardı. Bu beş tip şu şekilde sıralanır;

- Roma kökenli şehirler

- Askeri üs niteliğinde kurulmuş olup ticari olarak gelişen şehirler
- Köy yerleşmelerinden gelişen şehirler
- Planlı gelişen şehirler
- Plansız gelişen şehirler

Orta Çağ'da farklı tipte şehir yerleşimleri olduğundan, farklı konut tipleri de bu dönemde karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'nın şehirleşme süreci, askeri gelişmeler ve farklı düşünsel etkinliklerin canlanmaktadır, şehirleşme sürecinin diğer bir nedeni ise Avrupa'nın nüfusundaki büyük artış olarak gözlemlenmektedir. Bu dönemde özerk şehirlerin de ortaya çıkmasıyla ekonomide yaşanan hareketlenmelerin, feodal sistemin varlığının da şehirleşme sürecini etkilediği söylenebilir.

Ortaçağ'da özellikle Avrupa kentlerinde evler düzensiz bir dağılım gösteriyordu. Yer kazanmak için, üst katlar cumbalarla birbirinin sınırını aşıyordu; evler sokağa boylamasına değil de enlemesine cephe veriyordu. Damlar birbirine yakındı. Zemin katlarda dükkânlar açılıyor ve gün boyunca indirilen panjurlar tezgâh olarak kullanılıyordu. Ortaçağ'da evin içinde bir ocağı bulunan şömine icat edildi. Evlerin iç düzeni birbirinden farklı değildi, zemin katta dükkân, mutfak ve depo; birinci katta odalar ve salonlar; eşya odası, çamaşır kurutma yeri ve erzak ambarı olarak kullanılan birkaç katlı tavan arası bulunuyordu (Gelişim Hachette 7, 1993).

Kuzey Avrupa'da mevcut olan erken orta çağ şehir konutlarında iki tip görülür. Bunlar kırma çatılı ev ve konut bloklarıdır. 1400'lerden kalma ahşap konstrüksiyon bir örnekte, ortaçağ şehirlerinin oluşma döneminde, şehrsel konutların ne kadar basit ve sade olduğu görülmektedir. Bu örnekte konut ön ve arka olmak üzere bir duvarla ortadan bölünmüş olup, ön kısmın altında caddeden kullanılan merdivenle bodruma ulaşmaktadır. Zemin katta giriş holünün yanında küçük bir ıoda yer almakta, arka mekan ise depo veya atölye olarak kullanılmaktaydı. Giriş holünden merdivenle ulaşılan ikinci katta arka tarafta mutfak, ön tarafta da yaşama odası yer almaktaydı. Çatı katının da depolama alanı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir (Soygeniş,1995).

Ortaçağ şehri barınma ve işyeri işlevlerinin birlikte yer aldığı bir dizi konut tipini de ortaya çıkarmıştır. Ticaretle uğraşan kişiler için cadde cephesi önemli ve şehrin sınırları da belli olduğu için, ortaçağda dar cepheli, yüksek konut tipine yönelmiştir. Konutların yol cephesinin genişliği, sahibinin maddi durumunun göstergesi olmaktadır. Ahşap

konstrüksiyonun kullanıldığı bölgelerde, iki ahşap dikme arasındaki mesafe modülü ile ifade edilen konut cephesi, büyük konutlarda farklılık gösterir (Schoenauer, 1981).

Roma İmparatorluğu'nun büyük kentlerinde çok katlı konutlar vardı. Galyalılar, Roma mimarisinden esinlendiler ve mozaikle zengin bir biçimde kaplanmış kemerleri olan çok sayıda villa inşa ettiler. Roma gelenekleri Ortaçağ'ın ilk yüzyılları boyunca sürdü. Fransa'da birçok ilgi çekici örneği günümüze kadar gelmiş bulunan Merovenj üslubundaki villalar Galya-Roma tipi villalarla benzerlik gösterirler: her iki yapı türünde de, giriş ve hol aynı biçimdedir, 4 odanın kapısı merkezi bir avluya açılır (Gelişim Hachette 7, 1993).

Roth(2006), Roma İmparatorluğunda hâkim olan uzak bir merkezi hükümete ve tek bir hükümdara bağlılığa dayalı sistem doğrudan kişisel sözleşmelere dayalı piramit düzenli bir sistemle yer değiştirdiğinden bahseder. Bu sistem derebeyinden, onun için üretim yapan çiftçiden en alttaki köylülere kadar uzanıyordu. Kentler küçülürken üretkenlik kentin dışında yer alan derebeyi şatolarına ve tahkim edilmiş villalara kaydı; böylece derebeyi şatoları küçük kırsal köylerin odağı haline geldi (Roth,2006).

Bu dönemde Anadolu'da Bizans Dönemi yaşanmaktaydı ve bu topraklarda antik dünyanın kentleri yok oluyor, Ortaçağ'ın düzensiz ve eskiye önem vermeyen yerleşmeleri artıyordu. Bunun sebeplerinden biri ülkede para ekonomisinin çökmesi ve yerine değiş tokuş sisteminin kullanılmaya başlanmasıydı. Bizans Dönemi'nde Anadolu'daki büyük kentlerin yerini "kastron" adı verilen kaleler aldı. O dönemden günümüze kadar korunamayan halk konutlarının dayanıksız malzemeden yapıldığı düşünülmektedir (Soysal, 1997).

Akdeniz kıyılarındaki yerleşmelerde ise Antik Çağ geleneklerinin sürdürülmeye çalışıldığı görülür. Bu bölgede, üst katlarına dıştan merdivenle çıkılan iki katlı ve denize bakan cephelerinde balkon bulunan evler yapılmıştı. (Resim 1.7) Tarihteki adı Kapadokya olan Nevşehir ve Göreme yöresinde "Peri Bacaları" diye adlandırılan doğal kaya oluşumları da dönemde mağara-konut olarak kullanılmıştır. Kolay oyulabilen bu kaya oluşumları, konut olmak için çok güvenli yerlerdi. Her evin yüksekte bir girişi vardı (Soysal, 1997).

Resim 1.7 Kapadokya mağara-konutlar
(Soysal, 1997)

1.2.2.3.1 Gotik Döneminde Konut

Avrupa'da on ikinci yüzyıldan on beşinci yüzyıla kadar uzanan Ortaçağ, çok önemli ekonomik ve sosyal bir değişim devri olmuştur. Güçlü kralların idaresindeki istikrarlı ülkeler, büyüyen ve varlıklı şehirlerde oturan zanaatçı, tüccar ve bankerlerin oluşturduğu yeni bir sosyal düzenin gelişmesine tanık oldu. Rahipler sınıfı ise hatırı sayılır ölçüdeki etki alanlarını daha da genişlettiler. Bu devrin sanatta özellikle beliren üslubu ise Gotik'ti (Gazzoli, 1982).

Mutlu(2001), gotik mimariyi, gotik Avrupa sınırları içinde incelemek gerektiğini söylemiştir. Gotik çağın en önemli sanat kolunun mimari olduğunu ve diğer sanat kollarının mimariden etkilendiklerini belirtmiştir (2001).

Gotik sanatı Avrupa'da 12. Yüzyıldan Rönesans dönemine kadar gelişen sanattır. Bu dönemde, Avrupa'da bir yandan birlik ve düzen duygusu, diğer yandan da tanrısal irade ve akıl düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştı. Krallar kendi topraklarında, papa da Batı dünyasında, inancı akılla temellendiren bir düşünce biçimini kabul ettirmeyi deniyorlar, bilginler tanrıbilimi felsefeden ayırmak istiyorlardı. İşte böyle bir ortamda ortaya çıkan ve dünya ile insan ruhunun aynası olan gotik sanat, ışık etkilerinden ve süs öğelerinden yararlanıyor, roman mimarisine özgü dolguların yerine boşlukları yeğliyor ve hacim oyunlarından yararlanıyordu (Gelişim Hachette 4, 1993).

Mimari’de ilk Gotik örnekler Paris’in kuzeyinde Ile de France diye bilinen dayanıklı ve çalışması kolay bir çeşit kireçtaşının da bulunduğu verimli ve zengin bir bölgede ortaya çıktı. 1140 ile 1144 yılları arasında, Paris yakınlarındaki St. Denis manastırı kilisesinin koro kısmı Gotik üslubun yaratıcısı olarak kabul edebileceğimiz bir mimar tarafından yapıldı (Gazzoli, 1982). Suger’in mimarları ve yapıcılarıyla birlikte yaptığı, sivri kemerler ve kaburgalı tonoz da dâhil olmak üzere geç Romanesk kilise mimarisine ait birkaç öğeyi bir araya getirmektir. Her nasılsa bu tasarım öğelerinin, her birinin bir diğerinin potansiyelini destekleyerek daha hafif ve görsel olarak daha saydam mimari yaratmak üzere birlikte çalışabileceklerini anladılar (Roth, 2006).

Gotik sanatın kaynağında, yapıların iç mekânların çeşitli hacimlerini birleştirmek ve aydınlığı arttırmak istemi vardır; çünkü roman kiliselerinin iç kısımları bölmelere ayıran ve tonozları taşıyan güçlü duvarlarla ve ancak küçük pencerelerden ışık alacak biçimde yapılmıştır. İlk gotik yapı ustaları, amaçlarına ulaşmak için, bir önceki dönemin yapım yöntemlerini geliştirdiler ve sivri kemer çaprazlı tonozlara sistemli bir biçimde yer verdiler (Gelişim Hachette 4, 1993).

Derebeyliğin katı sosyal sınıflandırmasını destekleyen aksine Gotik geleneğin içinde geliştiği toplum daha hareketliydi. Tüccarların ve zanaatçıların oluşturduğu kasaba halkı sınıfı bir derebeyine bağımlı olmaksızın şehirlerde serbestçe oturuyorlardı. Ticaretin gelişmesi sonucu büyüyen şehirler de artık etkilerini kullanabileceklerinin farkına varmaya başladılar (Gazzoli, 1982).

Avrupa’daki en önemli siyasal değişim toplulukları ortak bir kültür ve dil etrafında birleştiren ulusal devlet bilincinin gittikçe gelişmesi oldu. Geç ortaçağ boyunca birbirini pekiştiren iki güç Avrupa’nın toplumsal yapısını dönüştürdü – kentlerin yeniden ortaya çıkışı ve ticaretin gelişmesi. Kentlerin yeniden doğuşuyla ve özel servetin birikimiyle yeni bir kentsel konut mimarisi ortaya çıktı. Katedrallere bitişik olarak piskopos ve başpiskopos evleri ve katedralde çalışan rahipler için konut yapılmaya başlandı; bunlar (Noyon’daki katedralin önünde olduğu gibi) sıklıkla fuar ve dinsel temsiller için çevrilmiş düzensiz alanlarda yapılıyordu. İlk kentler manastırların çevrelerinde gelişti; on ikinci yüzyılda Cluny’deki zengin ve etkin manastırın çevresinde birçok ev yapılmıştı. Bu evlerin bir kısmının cepheleri hala ayaktadır, fakat içleri yeniden inşa edilmiştir. Yine de Viollet-le-Duc, geniş bir kemerli pencere duvar aracılığıyla caddeye açılan zemin katta geniş bir dükkân odasına sahip tipik bir evin planını yeniden kurabilmiştir. Bu

ticaret alınının arkasında bir avlu ve bunun arkasında da mutfak vardı. Üst düzeyde birleştirilmiş bir oturma-yemek odası ve önde caddeye bakan bir yatak odası, arkada açık bir avlu ve mutfakı üzerindeki arka yatak odasıyla yaşama alanları bulunuyordu. Üçüncü katta çırakların uyuma yerleri ve malların bulunduğu depo vardı(Roth, 2006).

Roth(2006), bu dönemde, tüccar bankerlerin mimarlığın yeni koruyucuları ve müşterileri olmaya başladıklarından bahseder ve dolayısıyla geç ortaçağ yapılarının çoğunun onlar tarafından sipariş edildiğini belirtir - konutları, lonca sarayları ve belediye saraylarının. Bu yeni kentsel konut tipine örnek olarak da Jacques Coeur'ün Bourges'deki büyük evini(Resim 1.8) gösterir. Jacques Coeur'ün Evi örneğinde olduğu gibi bu dönemin konutları da diğer gotik yapılar gibi sivri kemer üslubunun etkisinde kalmıştır.

Resim 1.8 Jacques Coeur'ün Evi, Bourges, Fransa (1443-1451)

www.wikipedia.com

Bu dönemde, Gotik tarzın daha çok dini mimaride kullanıldığı görülse de sivil mimaride de yansımalarını görmek mümkün olabiliyor. Gazzoli(1982), yazdığı "Gotik Sanatını Tanıyalım" adlı eserinde, dini mimaride uygulanan tekniklerin aynı devrin başka yapı

tiplerinde de uyarıcı bir nitelik gösterdiğini belirtir. Bu dönemdeki kale, ev, köprü, şehir, ve belediye meclis binaları gibi yapıların göze çarpan ilk özelliğinin yapıda, yüksek bir kule bulunması olduğunu yazmıştır. Bu dönemde özellikle soylular için yapılan evlerinde kullanılan tahta malzemenin yerini taşın aldığını ve bu evlerin belirgin bir özelliğinin süslü bir kapıyla sokağa açılması olduğunda da bahseder (1982).

Bu dönemde Anadolu'da Gotik tarzından etkiler görülmemekle birlikte Osmanlı Devleti'nin etkileri Anadolu'ya yayılmaktaydı denilebilir. Avrupa'da Gotik dönemi yaşanırken Anadolu'da Osmanlılar ya fethedilen yeni kentlerde, çoğunluğu yerli Rumların boşaltmak zorunda kaldığı konutlara yerleşiyorlar ya da kent çevrelerinde yarı kentli-yarı kırsal yeni yerleşim çekirdekleri oluşturuyorlardı (Soysal, 1997).

1.2.2.3.2 Barok Döneminde Konut

1690 yılında Furetière'in sözlüğünde ilk kez kullanılan "Barok" kelimesi; kuyumculukta tam yuvarlak olmayan incileri tarif etmek için kullanıldı ve bu kelimenin Portekizcedeki Barocco kelimesinden geldiği kabul edildi. Barokun öne çıkan özelliği "disiplini kırarak yaşamın bütün duygu ve duyumlarını coşku içinde yaşamak istemesi"dir (Eroğlu, 2007).

Roth(2006), aynı gotik mimarinin adını Rönesans yazarlarının o dönemdeki yapıtları aşağılamak amacıyla bulmaları gibi, barok sözcüğünün de 18. Yüzyıl ortası Fransız eleştirmenlerin 17.yüzyıl ve erken 18.yüzyıl mimarisini aşağılamak için kullandıklarını anlatmıştır. Bu eleştirmenlere göre tıpkı garip şekilli incilerin tam yuvarlak olma normundan sapışı gibi 17.yüzyıl Roma'sının sarmal sütunlu, kıvrık saçaklı eğmeçli bezemelerden oluşan mimarisi de uygun mimarlıktan sapmıyordu. Y.Ünsal(2000), Batı sanatında her büyük akımın, başlangıçta sert tepkilerle karışlaştıklarını ve adlarını da çok kez böyle aşağılatıcı tanımlardan aldıklarını belirtmiştir.

Yetkin(1977), Baroku 17.yüzyılda İtalya'da güçlenen ve büyük eserler veren, insanın kendi doğasıyla doğa arsındaki ilişkilerin değiştiğini gösteren bir durum olduğunu anlatır. Conti(1982), Barok sanatının zamanla Avrupa'nın diğer ülkelerine ve Latin Amerika'ya da yayıldığından bahseder. İtalya'dan çıkan bu akım yayıldığı bölgelerdeki yöresel eğilim ve ekollerle karşılaşp bunlarla kaynaşmıştır. Böylece, hepsinin kendi

özellikleri olan ulusal nitelikte birçok sanat şekli ortaya çıkmış ve Barok sanatı da hep birlikte bu değişik ve çeşitli sanat şekilleri meydana getirmiştir (1982).

1600'lerde ortaya çıkan görsel karmaşıklığa doğru kayışın birkaç nedeni vardır. İlk olarak amacın mutlak bir denge haline ulaşmak olduğu her sanatsal yaratım döneminde, bu amaca ulaşıldığında bir tepki ortaya çıkar. Geç gotik mimari de sonunda tonoz yüzeylerinden bütünüyle arındırılan tonoz kaburgalarını çoğaltarak gittikçe daha incelikli işlenmiştir. Bütün bu dönemlerde gelişimin sonraki aşaması barok olarak betimlenebilir (Roth, 2006).

Barok döneminde şehirlerdeki değişim, politik ve ekonomik değişimin sonucudur. Bu dönemde yapılan aristokrat konutlarının gerçekleşmesinin sosyal önemi daha önceleri kırsal şatolarda veya şehir otellerinde yaşayan aristokratları, monarşiye arka çıkacak şekilde birleştirmeye yönelik düşüncenin gerçekleşmesinde yatmaktaydı (Morris, 1994).

Barok mimarisinin İtalya'dan farklı ülkelere de yayıldığını, hemen hemen bütün Avrupa'ya hatta Amerika'ya da yayıldığını söyleyebiliriz; fakat bu mimari çoğunlukla dini mimaride görüldüğü de fark edilebilir. Barok mimarinin doğduğu yer İtalya olmakla beraber, daha ziyade Güney Amerika tesirlerinin de işe karıştığı İspanya'da ve 18. yüzyılda Almanya ve Avusturya'da bulabiliriz (Kuban, 1954).

Roth(2006)'ya göre, Fransız Baroku, Roma'dakinden peyzaj anlamında ayrılıyordu, Fransızların Roman Barok mimarlarının hayalini kurdukları büyük ölçeklerde peyzaj alanları vardı. 17. Yüzyıl başlarında "Place Royale", Fransa'da gerçekleştirilen ilk konut bölgelerinde birisidir. Bu bölgede saray çevresinde aristokratlar için, zemin katlarında arkada bağlanmış otuz sekiz adet üç katlı konutlar bulunmaktadır. Bu dönemde aristokrat konutları yaygınlık kazanmıştı (Schonauer, 1981).

Schonauer(1981), aristokratların yanında bazı zanaatkârların da konut edindiklerinden bahseder; fakat zanaatkârların konutları aristokratlarınkilere daha dar ve daha az katlı olduğunu belirtir. Barok döneminde gelişen konut, özel hayat ile sosyal hayatın, ev ile işyeri işlevlerinin ayrılmasının bir sonucudur. Bu ayrımın sonucunda orta gelirli kitleler için bir konut tipi olan sora ev "town house" gelişir. Ortaçağda bitişik gelişmiş konutun devamı olan sıra ev, ortaçağ konutundan farklı olarak o dönem konutunun önemli karakteri olan işyeri işlevini içinde barındırmaz. Üst ve orta gelir grupları yeni bir konut

örüntüsü geliştirirken, işçi ve zanaatkârlar, ortaçağdan beri yaşadıkları şekilde, konut ve atölye-dükkânları aynı çatı altında olmak üzere yaşamaktaydılar (Soygeniş, 1995).

Farklı bir gözle bakıldığında dini mimari dışında siyasi yapıların da, Barok tarzından etkilendikleri görülmektedir. Roth(2006), Barok mimariyi ister dinsel mistisizmin mutlak görkeminin, ister tanrısal yetkiyle yöneten papanın ve kralın mutlak egemenliğinin övülmesiyle olsun, mutlakçılığın övülmesiyle ilgili olarak tanımlar. İngiltere’de Barok tarzının etkisini, özel bir konuttan çok ulusal bir anıtı andıran Blenheim Sarayı bezemeleriyle göstermektedir.

Kuban(1954), bu dönemde Anadolu’da İtalyan, Fransız gibi devletler bulunduğunu ve Türk mimarisinde bu devletlerdeki sanat akımlarının akislerinin görüldüğünü belirtir; fakat genel olarak bu devirde ikametgâhların yakın zamana kadar görüldenden farklı olmadığını söyler. Ev planlarında veya büyük köşklere, cemiyet ve aile hayatımızın tamamen farklı olması dolayısıyla, bize has bir orijinalliği vardır. Bir sofa etrafında toplanan odalardan meydana gelen plan kompozisyonu küçük evlerde olduğu kadar büyük yapılarda da kullanılmıştır (1954).

1.2.2 Endüstri Devrimi, Sonrası ve Günümüzde Konut

1.2.2.1 Endüstri Devrimi ve Konut

Günümüz modern Batı uygarlığının hemen her yönü 18. Yüzyılda başlayan kapsamlı kültürel değişimlerden etkilenmiştir. Bu döneme genellikle devrim çağı – aslında değişimlerin çok azı devrim sözcüğünün ima ettiği kadar hızlı gerçekleşmiştir. Ancak o zaman başlayan kültürel değişimler Amerikan sömürgelerine son verip Birleşik Devletleri kurdukları zaman(1775-1783) başlayan ve çocuklarını boğan kanlı Fransız Devrimi’yle(1789-1794) süren siyasi altüst oluşlar kadar derin etkilere sahip olmuştur (Roth, 2006). Y.Ünsal(2000) da, Avrupa 18. yüzyılın son çeyreğinde siyasal ve ekonomik çalkantılara sahne olduğunu ve ilk büyük patlamanın Fransa’da ortaya çıktığını belirtir. 1789 Fransız Devrimi’yle krallık rejimi yıkılarak, kral ve yandaşları sürgüne ya da giyotine gönderilmişti (2000).

İnsanın kendi yazgısının denetimini kendi eline almaya başlaması anlamına gelen bu yeni tutumla birlikte, dinsel pratik ile toplumsal vicdan, dinsel yaşam ile sivil yaşam

arasındaki bağlar iyice zayıfladı. Batı uygarlığı din dışı bir toplum yarattı, böylece bir mimarın en soylu arzusunun Tanrı Evi yapmak olduğu günler hızla sona erdi (Roth, 2006). Batı uygarlığında din dışı (laik) bir toplum yaratılmasının mimarlık alanına etkisi ise mimarlığın üretim alanının “dini yapılar inşa etme” den uzaklaşmasına ve bu alana yeni yapı türlerinin dâhil edilmesine yol açar. Bunlar, barınma sorununu çözecek yeni konut tiplerinin yanı sıra, topluluklara kamusal hizmet sunabilecek borsa, adliye, mahkeme salonu, müze, sanat galerisi, büyük mağaza gibi yapı tipleridir (Birol, 2006).

Çimen(2009), Endüstri Devrimi’ni, 18. Yüzyıl sonunda ve 19. Yüzyıl başında, kas gücüne dayanan ekonomiden, endüstri ve makine üretimine geçişle sonuçlanan önemli teknolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlere verilen genel isim olarak tanımlanır. Bu değişimler, kömürün yakılmasıyla üretilen buhar gücünün İngiltere’de kullanıma girmesi ve özellikle tekstil üretiminde kullanılmak üzere güçlü makinelerin ortaya çıkmasıyla başladı (2009).

Endüstri devrimi, “teknolojinin, endüstriyel üretimin ve ulaşım olanaklarının gelişmesi ile birlikte birçok alanda yaşanan köklü değişim” olarak tanımlanmaktadır. Endüstri devrimi, birçok konuda (teknoloji, üretim, kültür, ekonomi, toplumun sosyal yapısı, sanat ve mimarlık) önemli değişimlere ve yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açmıştır (Birol, 2006).

Benevolo(1993), The European City isimli kitabında endüstri devriminin önemli dönüm noktaları olan neolitik zamandaki tarım devrimi ve bronz çağıdaki şehirleşme devrimiyle aynı nitelikte görürken, Çimen(2009), endüstri devrimini insanlık tarihine etkisini, insanın tarıma başlayıp toplayıcı avcı sistemden çıkmasının etkileriyle kıyaslayabileceğimizden bahseder.

Roth(2006) “Mimarlığın Öyküsü” adlı eserinde Endüstri Devrimi’yle ilgili Vincent Scully’den(1961) bir alıntı yapmıştır; Modern mimarlık Batı Uygarlığı’nın bir ürünüdür. Modern çağı oluşturan demokratik ve endüstriyel devrimlerle, geç 18.yüzyıl boyunca şekillenmeye başlamıştır. Tüm mimarlıklar gibi o da insan yaşamı için özel bir çevre yaratmaya ve insanın düşüncelerini ve eylemlerini insanların öyle olduğuna inanmak istedikleri şekilde imgelemeye çalışmıştır. Bu iki temel uğraşta modern insan, Roma’nın dağılmasından beri Batı’da benzeri görülmeyen ruhsal güçlüklerle karşı karşıya kalmıştır. Çevresindeki Hıristiyan, endüstri öncesi, demokrasi öncesi yaşam tarzının

adım adım çözülmesiyle kendini daha önce hiçbir insanın işgal etmediği bir yerde dururken bulmuştur.

Gıda üretimindeki artış, yüzyılın sonuna doğru tıbbi bakım alanındaki gelişmeler sayesinde ölüm oranında görülen düşüşle birlikte Avrupa nüfusunun katlanarak artmasına neden oldu (Roth, 2006). Benevolo'ya göre(1993), bu nüfus artışı ve ekonomik değişimler İngiltere'deki sosyal dengenin değişmesine sebep olmuştur.

Çiftlik işçilerinin verimliliğinin artmasıyla kent işçileri iş ve aş bulma kaygısıyla hızlı gelişen kentlere göç etmeye başladı. Nüfustaki bu kayma, Avrupa kültürünün zamanla bir orta sınıf kültürüne dönüşmesine neden oldu. Bu nedenle gelecek kuşağın karşılaştığı ana mimari sorunlar sürekli artan kentsel nüfusun barınma, ulaşım, eğlenme biçimlerini öğrenmek ve yönetsel kurumlarına alışmak oldu (Roth, 2006).

Kırsal alandan kentsel alana doğru yönelen yoğun nüfus akımı, buna hazırlıksız olan kentlerin düzensiz ve olumsuz bir şekilde gelişmesine yol açar. Kentlerde oluşan kötü yaşam koşullarına karşı bazı çalışmalar yapılması gerekliliği şehir planlama olgusunun önemini arttırır; 1830-1850 yılları arasında “modern şehircilik” doğar (Benevolo, 1981).

19. yüzyılın başında mimarlar tüm ivedi olarak yanıtlanması gereken çok yönlü sorunlarla karşı karşıya kaldılar. Daha önce hiç yapılmamış yapılar için planlar yapmak zorundaydılar; Roth(2006) bunlardan birinin de hızla gelişen sanayi kentlerine yerleşen işçiler için konut olduğundan ve bu konutları mimarların ve plancılarının tüm sosyal tesisleri içinde barındıracak şekilde tasarladığından bahseder. (Resim 1.9) Buna örnek olarak da ilk planlı sanayi kentlerinden birini İngiltere’de, Saltaire tekstil fabrikası kentini gösterir. (Resim 1.10) Bu dönemde diğer bir endüstri kenti örneği ise 1979’da Cadbury ailesinin, sosyal hizmet binaları ve konutlarıyla Cadbury çikolata fabrikası sitesi olan Bourmville’in yapımına başlanmasıdır.

Resim 1.9 Saltaire Tekstil Fabrikası kenti
(www.pullman-museum.org)

Resim 1.10 Cadbury Çikolata Fabrikası Bournville konutlar
(www.birminghampost.net)

Benevolo(1981), *Modern Mimarlığın Tarihi* adlı eserinde işçiler için yapılan konutların, yap-satçıların sağlık, servis ya da yoğunluk gibi koşullar göz önünde bulundurulmadan inşa edildiğinden ve bu konutların bir ya da iki katlı sıra evler şeklinde olduğunu anlatır. Soygeniş(1995), bu konutların çok dar olduğunda dolayı fiziksel ve sosyal bozuklukların da birlikte geldiğini sırt sırta yerleşmenin en büyük sorunun iki taraflı

havalandırmaya olanak vermemesi ve odada sadece tek bir pencere olduğundan aydınlatmanın da yetersiz olduğundan söz etmiştir. Benevolo(1981)'e göre, bu yap-satçı konutları kırsal kesimdeki insanların konutlarından daha iyi sayılırdı. Endüstri devriminin neden olduğu nüfus patlamasının sonucu olarak Benevolo(1981)'in bahsettiği yap-satçı konutlar çok hızlı bir şekilde ve ucuza mal edildiğini söylenebilir.

19. yüzyılın sonlarına doğru Endüstri Devrimi'nin sosyal, ahlaksal ve sanatsal karmaşasına bir karşı çıkış olarak doğan Arts and Crafts Movement(Sanatlar ve El Sanatları Hareketi) bu dönemin, bireysel konut anlayışına farklı bir yorum getirdiği görülmektedir. Pioneers of Modern Design eserinde, Pevsner(1960), hareketin öncüsü olan William Morris kendisi için arkadaşı ve aynı zamanda meslektaşı olan Philip Webb'dn bir ev tasarlamasını istediğini ifade etmiştir. Bu dönemde önemli bir yeri olan Red House(Resim 1.11), Gotik detayların yanında 14. ve 15. yüzyılın manastırlar detayları barındırmaktadır.

Resim 1.11 Kırmızı Ev, William Morris ve Philip Webb, 1859
([http://en.wikipedia.org/wiki/Red_House_\(London\)\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Red_House_(London)))

1.2.2.2 20. Yüzyıl'da Konut

19.yüzyıldan sonra batıdan doğuya ve kuzeyden güneye doğru kademeli olarak tüm dünyaya yayılan ve toplumların dokusuna derinden nüfus eden modernleşmenin özellikleri, spesifik olarak konut ve yerleşme düzenindeki dönüşümü anlamak için de elverişli araçlar olmaktadır (Bilgin, 1996). Bilgin(1996), modernleşmenin bu özelliklerini Sosyolog Anthony Giddens "modernleşmenin" toplumlar üzerinde yaptığı etkiyi topladığı başlıklar altında açıklar;

-Süreksizlik (discontinuity); sıçramalı bir gelişme eğilimine işaret eder. Ortaya çıkan yeniliklerin geçmişle (yani toplumun belleğiyle, alışkanlıklarıyla, kültürüyle) ilişkisinin kesildiğini; devr-i miras zincirinin koptuğunu; geçmişle şimdiki zamanın ilişkisinin arızı ve tesadüfi olmanın ötesine geçemediğini gösterir.

-Bağlamdan koparma (decontextualise); , ilişkilerin, kurumların ve nesnelerin bir yere ait olma özelliklerini yitirme eğilimlerine işaret eder. Yeni bir ilişki biçiminin, kurumun ya da nesnenin bir yerde ortaya çıkmasının onu oraya ait kılmadığını, dünyanın her tarafına taşınabileceğini, her şeyin her yerde olabilirliğini gösterir.

-Düşünümsellik (reflexivity); doğallığın, dolayımsızlığın, kendiliğindenliğin yitirilmesine, kendinin farkına varma eğilimine işaret eder. Her şeyin zihinsel süreçler üzerinden dolayımlanan bir projeye, vizyona dönüştüğünü gösterir (Bilgin, 1996).

19.yüzyıldaki değişim kuvvetleri batı toplumunu, monarşiden demokrasiye, dinsel sofuluktan din dışı kaygılara ve sanatta aristokratik bir beğeniden endüstriyel girişimcilerin ve orta sınıfın beğeni anlayışına doğru olağanüstü bir şekilde değiştirdi (Roth, 2006). Roth(2006), bu durumu daha da karmaşıklaştıran olgunun yeni bir binyılın başlıyor olması gerçeği olduğunu söyler.

Tüm dünyada büyük değişimlerin yaşandığı 20. yüzyılda Türkiye, önceki dönemlere hiç benzemeyen farklı gelişmelere sahne oluyordu. Modernleşme sürecinin temel özellikleri olan “sürekli değişim” ve “gelenekten kopuş”, Türkiye’de de kendini gösteriyordu. Yaşadığımız yüzyılda konut ve yerleşme düzeni geleneksel özellikleri yitirmiş, bunun yerine dünyada kabul gören evrensel çözümler temel alınmıştır. Barınma biçimlerini belirleyen ana konular artık ekonomik, politik ve toplumsal

gelişmelerdir (Soysal, 1997). Bu dönemdeki konutların dört şekilde karşımıza çıktığı görülmektedir; apartmanlar, gecekondular, prefabrikler ve toplu konutlar.

Sanayileşme ve modernleşme, II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde tüm dünyada etkili bir biçimde yayılıyordu. Soysal(1997), bu dönemde nüfusun düzenli olarak arttığını ve belli merkezlerde giderek yoğunlaştığının altını çizmektedir. Kentlerde birikmeye başlayan nüfusun konut gereksinimi çok katlı apartmanlarla karşılanmaya çalışılıyordu (1997).

20. yüzyılın ilk yarısında ardı ardına ya da eş zamanlı olarak pek çok yeni sanat anlayışı - Kübizm ve Fütürizm, 1909; De Stijl, 1917; Pürizm, 1918; Ekspresyonizm, 1918; Konstrüktivizm, 1920; Brütalizm, 1954 gibi - ortaya çıkmış ve bu anlayışların mimari ürünlerinin pek çoğunda betonarme kullanılmıştır. Modern mimarinin önerdiği yeni yaşama alanları, tekil konut, toplu konut ve daha pek çok yeni yapı türü prototiplerinde betonarme kullanılmıştır. Bu dönemde betonarme modernin göstergesi haline gelmiştir. Auguste Perret 1903 yılında Paris'te yaptığı Rue Franklin Apartmanı'nda(Resim 1.12) betonarmeyi taşıyıcı sistem malzemesi olarak kullanarak ilk apartmanı inşa etmiştir (Özkaban, 2007).

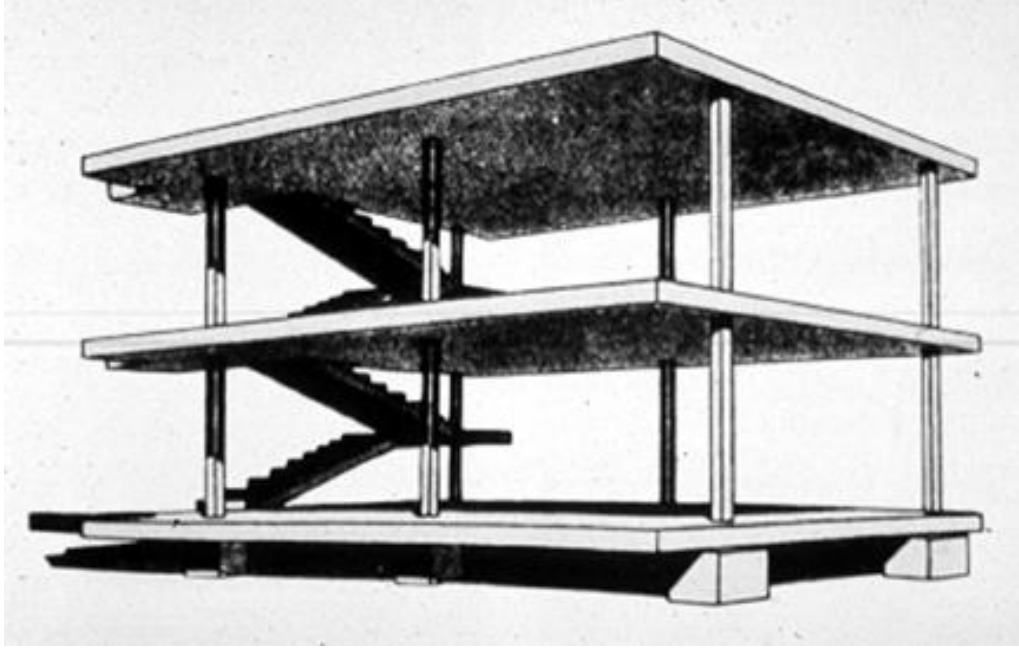
Resim 1.12 Rue Franklin Apartmanı, Paris, Fransa, 1903

(http://www.greatbuildings.com/buildings/Rue_Franklin_Apartments.html)

Toplumdaki modernleşme eğilimini temsil eden kesimler orta sınıf ve üstü ile bürokrat yönetici sınıfı. Yeni konut ve yerleşme biçimleri bu kesimlerin talep ettiği kentsoylu yaşama tarzına yanıt vermek amacıyla ortaya çıkıyordu. Böylece benzerlerine Avrupa kentlerinde de rastlanabilecek bitişik apartmanlar, sıra-evler ve bahçe içinde banliyö evleri gibi yeni konut tipleri yapılmaya başlandı. Bu yeni konutlar yalnız oturmak için kullanılıyordu; yatma, yaşama, misafir ağırlama, pişirme ve temizlenme gibi farklı işlevlere yönelik mekânlara bölünüyordu. Depo ve atölye gibi barınma dışında kalan mekânlar konuttan artık tamamen ayrılmıştı (Soysal, 1997).

Arieff ve Burkhart(2002), prefabrik bina sistemlerinin 17. yüzyıla kadar dayandığını anlatır. 19. yüzyılda ise taşınabilir yapıların sayıca artması yeni yerleşimleri meydana getirmesi kaçınılmaz olmuştur ve bu yapılar sayesinde ani talep durumunda basit çözümler sunulabiliyordu. 20. yüzyılın başlarında, mimarlar bu taşınabilir sistemleri konut yapımında deniyorlardı. 1908 yılında Henry Ford'un Model T'sinin başarılı olarak seri üretimi yapılırca konut için de aynı şekilde kaliteli ve düşük maliyetli üretim yapılabileceğine inanıldı (2002).

I. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkımdan sonra Avrupa ülkeleri prefabrik yapılara zaman ve maliyet açısından olumlu bakmaya başladılar. İngiltere, Fransa, Almanya beton ve demir kullanarak prefabrik konutlar geliştirmeye çalışırken İsveç ahşap malzeme kullanarak çalışmalarına devam ediyordu (Arieff ve Burkhart, 2002). Arieff ve Burkhart (2002)'ye göre mimari yönden Avrupa'daki en önemli gelişmeler Fransız mimar Le Corbusier tarafından yapılıyordu, (Resim 1.13) 1914 yılında Dom-Ino Evi'nde yeni bir yapı iskelet konstrüksiyonunu tanımlamaktadır.

Resim 1.13 Dom-ino Evi, Le Corbusier, 1914
(www.flickr.com)

Le Corbusier(2007), “Bir Mimarlığa Doğru” adlı eserinde, zihinlerimizi bütün ölü kavramlardan temizleyip soruna objektif olarak baktığımızda seri üretim konutlara, hayatımızı sürdürebilmek için kullandığımız araç gereç gibi ihtiyacımız olduğunu açıklamıştır. Bu dönemden itibaren Le Corbusier’in modern mimarlığı etkileyen bir mimar olduğu görülmektedir.

Mutlu(2001)’e göre, modern toplumun materyalist ihtiyaçlarını karşılamak için yalnız evleri değiştirmek yetmezdi, şehirlerin tümünden değiştirilmesi gerekti, “La Cite Radieuse” (Marsilya İkamet Üntesi-1947-54). Araziyi serbest bırakacak alabildiğine yüksek binalarla dolu yeni şehirler gerekliydi. Le Corbusier makine uygarlığına uygun mesken sağlamak istiyor ve yenilikçi, öncü mimarların geliştirdiği inşaat usullerini yaymaya çalışıyordu. 1925-30 yılları arasında beyaz ve kübik villalar inşa etti. Villa Savoye(1927-31) ve Villa Citrohan(1920-22), Le Corbusier’in ilkelerini özetleyen konutlardır, binalar temel, geometrik formlarda ve pilotis üstüne yapılmıştır, kesintisiz cam yani pencere ve sağır duvar şeritleri vardır, çatıları düzdür (Mutlu, 2001). 20.yüzyılda resimde başladığı bilinen kübizmin mimarideki temsilcileri arasına Mutlu(2001), Le Corbusier’i de, Fransız Perret, Hollandalı Berlage, Belçikalı Van de Velde, Almanyalı Mies Van der Rohe ve Gropius gibi mimarların yanına dahil etmiştir.

Resim 1.14 Marsilya İkamet Ünitesi, Le Corbusier, 1947-52
(en.wikipedia.org/wiki/Unit d'Habitation)

Resim 1.15 Villa Savoye, Le Corbusier, 1927-31
(en.wikipedia.org/wiki/File:VillaSavoye.jpg)

Harloe(1995), *The People's Home?* eserinde, bu dönemdeki toplu konutların üç aşamada ilerlediğini ve bunlardan ilk ikisinin krizle sonuçlandığını anlatmaktadır. İlki 1930'ların başında dünya ekonomik durgunluğu ardından sanayileşme sonrası liberal kapitalizmin ortaya çıkmasıdır. Bu dönem ekonomide sınırlı devlet müdahalesi ve bireysel refah için düşük seviyelerde de olsa kamu mallarının özel sektörler tarafından sağlanması olarak tanımlanır. İkincisi 1945'lerden sonra daha baskın hale gelen, 1960'larda parçalanmaya başlayan ve 1970'lerin yarısında diğer bir ekonomik krizle sını bulan refah kapitalizmi, diğer bir adıyla Fordizm'dir. Bu dönemde ülkeler arasında farklılıklar olsa da genel olarak ulusal ve uluslar arası ekonomiyi yönetirken müdahaleler mevcuttu ve kamu hizmetleri ve sosyal koruma anlamında oldukça iyi gelişmeler oluyordu. Üçüncü aşama ise, 1970 krizinden sonra ortaya çıkan ve hala mevcut evre olan post-sanayicilik ya da post-Fordizm'dir. Hükümetler küreselleşmenin karşısında ulusal ekonomilerini yönetmekte daha güvensizlerdir ve önceki dönemlerde geliştirdikleri düzenlemeleri değiştirmeye çalışmışlardır (1995).

1914 yılı öncesinde toplu konut projeleri birkaç Avrupa ülkesinde başladığında ilk amaç gönüllü olarak durumu iyi olmayan insanlara yardım etmektir. 1918 döneminde, kısa bir süre de olsa sosyal konut, savaş sonrası kurtarıcı bir proje oldu. 1920'lerin sonlarından 1939'lara kadar ise çökmüş olan proje tekrar savunulmaya başladı. 1945'ten 1970'lerin ortalarına kadar, savaş sonrası yeniden yapılanma dönemi aynı zamanda toplu konutun altın çağı olmuştur, bunun yanında "gecekondu" yapılanmasıyla da mücadele başlamıştır (Harloe, 1995).

20. yüzyılın başlarında, I. Dünya Savaşı sonrasında, Avusturya'nın sosyal demokrat olan yerel yönetimi çalışan insanlara daha iyi barınma, daha iyi yaşama ve daha iyi eğitim imkânı sunabilmek için çalıştı. Bunun sonunda "Red Vienna" dönemi olarak isimlendirdikleri dönemde halk için konutlar geliştirdiler. Bu konutlar belediyelerden kiralanabilen toplu konut(Resim 1.14) projeleriydi (Reinprecht, 2007).

Resim 1.16 Viyana'da bulunan toplu konut örneği, Gemeindebau, 1920
(<http://en.wikipedia.org/wiki/Gemeindebau>)

Elsinga ve Wassenberg(2007), Hollanda'nın konut politikasının temellerini 1901 yılındaki Konut Akti (Housing Act of 1901) ile attığından bahseder. Bu akit 19. yüzyılın sonlarında Hollanda'daki kötü yaşam şartlarını iyileştirmek için hazırlandı. Bu akitle merkezi hükümetin 3 ana müdahale alanı belirlendi:

- Sosyal konut birlikleri ve belediyelerin inşa edeceği sübvansiyonlu kiralık sosyal konut yapımının finansmanı
- Kira seviyesini koruma amaçlı ödenekler
- Konut kalitesini koruma amaçlı inşaat kanunları

20. yüzyılın ilk yarısında sosyal konut yapımını teşvik etmek Hollanda konut politikasının ana ögesi idi. Ancak konutların büyük kısmı belediye tarafından değil, kar amaçlı olmayan sosyal konut birlikleri tarafından inşa ediliyordu (Elsinga ve Wassenberg, 2007).

Resim 1.17 Hollanda Toplu Konut Projesi

<http://www.arkitera.com/konut-politikalari.html>

1950'lere kadar özellikle de 2. Dünya Savaşı'ndan sonra artan bir oranda sosyal konut yapımı teşvik edilmeye devam edildi. Bu dönemde devletin tek amacı evsizliği azaltmaktı. 1960'lara gelindiğinde ev sahipliğini artırmak Hollanda konut politikasının bir parçası oldu. 1970'lerin ortalarında devlet, satın alma ve kira arasında özgür bir seçim şansını teşvik etmeye odaklandı. Hükümet dar ve orta gelirli gruplara ev satın alabilmeleri için daha geniş imkânlar sunabilmek için ödenekler getirdi. 70'lerin sonunda Petrol Krizi'nin de etkisiyle konut sektörünün çökmesi üzerine bu politika kalktı. Ekonomik kriz nedeniyle satın alımlar düşmüştü. Bu dönemde tekrar konut eksikliği olmaması için ev sahipliğine yönelik inşası süren birçok konut projesi kiralık evlere dönüştürüldü. 1980'lerin ortalarında konut sektörü tekrar toparlandı. İstikrarlı bir ekonomik büyüme söz konusuydu. Konut alanında ilgi konut eksikliğinden yavaş yavaş kalite eksikliğine doğru yöneliyordu. Ancak Hollanda konut politikasındaki esas dönüşüm 1990 yılında gerçekleşti. Konut, Mekânsal Planlama ve Çevre Bakanlığı 1980'lerin sonunda, artık sayısal anlamda neredeyse hiç konut eksikliği olmadığını, hatta ucuz konut alanında bir 'arz fazlası' olduğunu ve kalite ihtiyacının giderek büyüdüğünü iddia etti. Ayrıca sübvansiyonların da doğru tahsis edilmediğini, çünkü yüksek gelir grubundan birçok insanın sübvansiyonlu (harç ve tuğla desteği) kiralık evlerde oturduğunu söyledi (Boran, 2009).

1930'lu yıllar Türkiye'de planlı dönemin uygulamalarını içermekteydi. 1930-1940 arasında planlanan sanayi yatırımları bu tarihe kadar mimarlık alanında çok az görülen bir yapı tipolojisini, "fabrikaları" gündeme getirdi. Sanayi yatırımlarının gerçekleştirildiği, kent ve kasabalar modernizmin kurallarına göre planlanmakta; parkların, yeşil alanların düzenlendiği, "işçi ve memur lojmanlarının" inşa edildiği bu dönemde mimarlar, yapı üretiminde rasyonellik konusu üzerinde çalışmaktadırlar. Konut sorununun kavranması, ucuz konut yapımı, "kooperatifçilik" gibi konularda önemli çalışmalar yapılarak devlete sunuluyordu. 1950-1980 dönemleri arasında ise süreklilik yerine kopuş meydana gelmesinde ekonomi politikasının yön değiştirerek liberal düzene geçmesinin önemi çoktur. Büyük bir toplumsal hareketlilikle sonuçlanan bu ekonomik dönüşüm, önemli bir göçü ve beraberinde kontrol edilemeyen mekânsal değişimleri getirmiştir. Eş dönemli olarak "gecekondulaşma" ve "apartmanlaşma"yı getiren dönemin, mekânsal olarak kontrol altına alınması adına ilk "toplu konut projeleri" olarak tarifleyebileceğimiz "kooperatifler" oluşturulmaya başlanmıştır (Özgen, 2005).

Resim 1.18 TOKİ Konutları, Eryaman, Ankara
(www.toki.gov.tr)

Danimarka'da ise 1940'larda ve 1950'lerde küçük alanlarda konutlaşma varken, 1960'lardan 1970'lerin sonuna kadar daha büyük arsalara, daha yüksek binalar yapılmaya başlamıştır; fakat bu da bu dönemde sosyal sorunları ortaya çıkartacaktır.

1960 yıllarında özel konutların önemi azalırken sosyal anlamda daha ön planda olan konut kooperatiflerinin önemi yaklaşık iki katına çıkmıştır (Scanlon ve Vestergaard, 2007).

Almanya'da 1980'lere kadar konut politikası, doğrudan dolaylı olarak inşaatçıların aldığı ödeneklere dayanıyordu. Bu ödeneklere göre konut inşa ediliyordu. Almanya'da konut gelişimi II. Dünya Savaşından sonra iki aşamada incelenmektedir; Doğu Alman Toplu Konutları ve Batı Alman Sosyal meskeni. 1980'lere gelene kadar Doğu Almanya'da konut üç savaş sonrası binalar olarak şekillenmiştir. Bunların ilki 1950'lerde çalışan sınıfın konutlarıydı, sonrasında 1960'larda kısa süreli de olsa Uluslararası Modern dönemi olmuştur. Bu ikinci dönemde konut kalitesi batıdaki sosyal mesken konutlarına benzerdir. Üçüncü aşama ise 1970'lerde seri üretimi yapılan binalar yeni konut alanlarına inşa edilmeye başladı ve daha sonra bu konutlar Almanya'nın daha fakir mahallelere de yayılmaya başladı. Batı Almanya'da ise seri üretim konusunda sosyal konutları mimari ve kentsel tasarım anlamında hep liderdi. Bir konuttaki daire boyutları o zamanda da şimdi de iyi düzenlenmiş ve cömertçe düşünülmüştür. Özellikle 1980'lerden itibaren konutlar yüksek ekolojik standartlar ve pazar ihtiyacı göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir (Droste ve Knorr-Siedow, 2007).

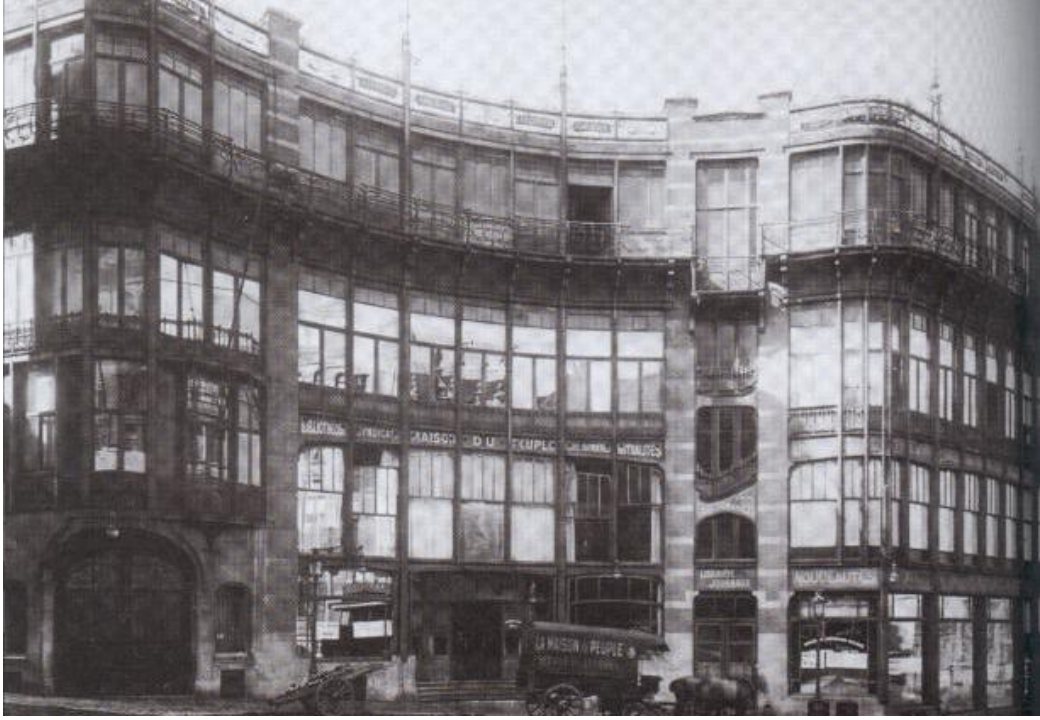
20. yüzyıl farklı akımların ortaya çıktığı bir dönem olarak görülebilir. Bu akımlardan etkilenen farklı mimarların tasarladıkları konutların da bu yüzyıla damgasını vurduğunu söyleyebiliriz. 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve 20. yüzyıla da öncü olan Art Nouveau üslubundan etkilenen tasarımcıların da bireysel evlerinin de bu dönemde ön planda olduğu görülebilir. Mutlu(2001), Mimarlık Tarihi Ders Notları'nda Art Nouveau akımının 1892'de Belçikalı mimar olan Victor Horta'nın Brüksel'de kendisi için yaptığı günümüzde ise otel olarak kullanılan Tassel House(Resim 1.19) ile başladığını, İspanya'da ise bu üsluptan etkilenen Antoni Gaudi'nin de tasarladığı konut olan Casa Mila'da(Resim 1.20) ise barok etkisinin görüldüğünü belirtmiştir. Brüksel Halkevi Horta'nın en önemli eseridir, ilk defa demir strüktürlü bir bina tipi görülmüştür, modern maden ve cam estetiğinin en parlak örneği oldu (Mutlu, 2001). 1895 yılından 20.yüzyılın ilk zamanlarında Belçika'da olduğu kadar Fransa'da da bu akım rağbet görmeye başladı, daha sonra ise Almanya da bu hareketten etkilenen ülkeler arasına katılmıştır (Pevsner, 1960).

Resim 1.19 Tassel House, Victor Horta, 1892
(http://en.wikipedia.org/wiki/Hotel_Tassel)

Resim 1.20 Casa Milà, Antoni Gaudí, 1905-10
(en.wikipedia.org/wiki/File:Casa_Mila)

Resim 1.21 Brüksel Halk Evi, Victor Horta, 1896-99

(www.hatii.arts.gla.ac.uk)

20. yüzyılın başlarında Hollanda'da ise De Stijl akımının etkisinde olduğu görülmektedir. Bu dönemi yansıtan en önemli konut, Gerrit Rietveld tarafından bir dul ve üç çocuğu için tasarlanan Schröder Evi'dir (Resim 1.22)(Raizman, 2003). Mutlu(2001), De Stijl üslubu konutların tuğlanın hiç kullanılmamış olduğu beyaz badanalı ve disiplinli ev sıraları olduğundan bahseder.

Resim 1.22 Schröder Evi, Gerrit Rietveld, 1924

(http://en.wikipedia.org/wiki/Rietveld_Schroder_House)

Mutlu(2001)'e göre, 20. yüzyılın önemli akımlarından biri olan fonksiyonalizmin gelişmesi şu şekilde olmuştur; 1914 yıllarında mimarların hepsi geçmişle olan bütün bağları koparmışlar ve makine çağının yeni teknik, form ve sorunlarını benimsemişlerdi. 1920 yılları mimari tarihinde estetikle en az uğraşılan yıllar oldu. Bir evin mekan düzeni, arazinin iyi kullanılması, evin yönü ev kadını için kolaylık ve ev içi fonksiyonlarıyla ilgili görüldüğünden, ilmi bir şekilde çözümleniyordu.

Mutlu(2001), 19. asırda Avrupa'nın düştüğü sanat çıkmazına girmeyen İskandinav ülkelerinin, sayfiye evleri inşaatıyla kendi geleneksel ahşap ve granit mimarilerini sürdürüyor olsalar da 1930'lu yıllarda fonksiyonel mimarinin de bu ülkelerde etkisini gösterdiğini belirtir.

1.2.2.3 Günümüzde Konut

Nüfusun aşırı yoğunlaşması ve plansız büyüme; doğal dokuyu tahrip ettiği gibi çevre kirliliğinin de en önemli nedenidir. Altyapı yetersizliği nedeniyle, açıkta akalan pis su

akıntıları, çöp yığınları, trafik karmaşasının yarattığı gürültü ve hava kirliliği, yeşil alan yoksunluğu, bozulan ekolojik denge insanlığının bugününü ve geleceğini tehdit etmektedir (Bayraktar, 2006).

Bugün yalnızca devletler değil uluslar arası organizasyonlar da, bölgesel dengesizlikleri giderici politikalar üretmektedir. Günümüzün küreselleşmiş dünyasında kentlerin büyüklüğü, nüfus sayısı ile değil; dünya ekonomisindeki yerleri ve uluslar arası rekabet güçleriyle, ketileşme ve çevre bilincinin gelişmişliğiyle ölçülmektedir (Bayraktar, 2006).

Doğaya zarar verdiğimiz farkındalığına ulaştığımız bu yüzyılda, mevcut konutlar varlıklarını sürdürürken yeni bir konut tipi de karşımıza çıkmaktadır, ekolojik konut. Ekolojik konut kavramını günümüzde çok sık kullanılan “sürdürülebilir mimarlık” terimine dâhil edilebilir, bu konunun genişliği, kavram karışıklığına sebep olabilmektedir. “Sürdürülebilir mimarlık” terimi, yeşil mimari, ekolojik mimari, enerji etkin mimari, akıllı mimari, çevreselci mimari gibi farklı kavramları da karşımıza çıkarmaktadır.

Doğayla uyumlu mimari anlayış, günümüzün çevresel problemleriyle ortaya atılmış yeni bir fikir değil. Bu anlayış uzun süredir var. Fakat bu anlayışı son günlerde uygulama zorunluluğu hissettiren, küresel ısınma, susuzluk, çevre kirliliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi sebepler. İçinde yaşadığımız, çalıştığımız, eğitim gördüğümüz binalar su tüketiminden yüzde 17 oranında, ormanların tüketilmesinden ise yüzde 25 oranında sorumlu tutuluyor. Malzemelerin ve enerjinin yanlış kullanılması ise bu rakamları her geçen gün artırıyor. Bu anlayışı değiştirmek, doğayla tam uyumlu binalara geçmek ise inşa edilen binaları arazi seçiminden başlayarak, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına kadar planlayan sorumluluk sahibi bir tasarım anlayışıyla mümkün. Bu anlayışa sahip, belli standartlar getirilerek sertifikalanan binalar ise 'yeşil binalar' adıyla, tüm dünyaya geç de olsa yayılmaya başladı (Sabah Gazetesi, 2009).

1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi ve çevre ile ilgili olumsuz gelişmeler, doğaya doğrudan müdahale eden mimarlık disiplini de yakından ilgilendirmiş, o yıllarda “çevreselci”, “yeşil” ve günümüzde de yaygın olarak “sürdürülebilir” ve “ekolojik” olarak nitelendirilen mimari yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımlarla, binanın ekosistemin bir parçası ve onunla etkileşim içinde olduğu kabul edilmeye başlanmıştır (Özdoğan, 2005).

Sürdürülebilir mimari, insan yapımı enerjinin erişilmez olduğu dünyanın uzak bölgelerinde uygulanmaktadır. Günümüzün kalabalık kent ortamında hala çok fazla enerji israf olmakta ve çok fazla atık üretilmektedir. Yeşil bir kent için tasarlanacak ekolojik konut tipolojisi için her kente özgü bir mikroklima yaratılması gerekmekte, aynı zamanda da o kenti paylaşacak insanlar için standartlaşmış teknolojilerin de üretilmesi gerekmektedir (Tang, 2009).

Jackson(2006), “Going Green” isimli yazısına yeşil mimarinin aynı zamanda çevreyle dost bir yapı olduğunu söyleyerek başlamıştır. Yeşil mimarinin ekolojiye saygı duyduğunu, maksimum enerji verimliliği için çaba harcadığını, zehirli atığı az geri dönüşümlü malzemelerle inşa edildiğini belirtmiştir (2006).

Hacaloğlu(2008), sürdürülebilir konutun tanımını kendi enerjisini kendi üreten konut olarak yapmıştır. Ekolojik yapı tasarım ölçütleri; fiziksel çevre verileri, yapı formu tasarımı, yapı kabuğu tasarımı, yüksek performanslı pencere kullanımı, su korunumu, malzeme korunumu, peyzaj tasarımı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı olarak sınıflandırılabilir (Alparslan vd., 2009)

Ekolojik konutların bulunduğu eko-kentler deneme aşamasında olan çalışmalar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu eko-kentlere Avrupa’dan birkaç örnekleme yapmak gerekirse; Finlandiya’nın başkenti Helsinki’ye yakın mesafedeki “Eco-Viikki”, İsveç’te Malmö kentinin bir parçası olan “Bo01”, İngiltere’nin Maidenhead bölgesinde bulunan “Integer (Intelligent and Green)” bunlara örnek olabilir.

Resim 1.23 Eco-Viikki farklı konut çeşitleri, Helsinki, Finlandiya
(http://www.hel.fi/static/ksv/julkaisut/eco-viikki_en.pdf)

Resim 1.24 Integer konutları(yeşil çatılı), Maidenhead, İngiltere
(www.energysavingtrust.org.uk)

Eko-kentlerin bir alt birimi olarak eko-siteler de karşımıza çıkabilmektedir. Almanya'nın Westallgau bölgesinde, Avusturya sınırında bir dağ köyünün yanına inşa edilen 8 ev, 16 haneden oluşan Aach Ekoloji Sitesi buna bir örnektir (Yapı Dergisi, 2009).

Resim 1.25 Aach Ekoloji Sitesi, Westallgau, Almanya
(Yapı Dergisi, 2009)

Bu eko-kentlerin yanında bireysel ekolojik konutların da karşımıza çıkmaktadır. Bu ekolojik konutlara Türkiye'den örnek olarak yapımı 2008'de tamamlanan Durusu Evi

(Resim 1.26), İtalya'da yukarı Vinschgau bölgesinde bulunan Jörg Evi ve Erlacher Evi, İsviçre'de dış cephelerinde saz kamışı ile ısı yalıtımı üzerine kireç sıva uygulanan Trüssel Evi, Almanya Allgau bölgesinde bulunan Rotarmel Evi (Resim 1.27) gösterilebilir (Yapı Dergisi, 2009).

Resim 1.26 Durusu Evi, İstanbul, Türkiye
(Yapı Dergisi, 2009)

Resim 1.27 Rotarmel Evi, Almanya.
(Yapı Dergisi, 2009)

1.3 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde, insanoğlunun fiziksel anlamdaki mekansal etkinliğinin ve barınma eylemini gerçekleştirdiği konut kavramının incelemesi yapılmıştır. Kişisel barınmanın gerçekleştiği konut kavramının anlaşılması diğer bölümlere bir giriş niteliği taşıyacaktır. Konutun tarihsel gelişim süreci doğrultusunda iç mekânın, mobilya ve donatının yanısıra teknolojik gelişmelerin de benzer bir süreçten geçtiği sonraki bölümlerde göreceğiz.

Tarih öncesi çağlardan günümüze gelindiğinde konutu etkileyen iki farklı süreç olduğu - yerleşik hayata geçiş ve Endüstri Devrimi- görülmektedir; fakat teknolojinin ve endüstrileşmenin etkin olduğu Endüstri Devrimi sürecinde konut kavramındaki değişimler, daha belirgin olmaktadır. 20. yüzyılda ise yeni oluşan şehirlerde konut sorunu, baş göstererek farklı konut tipleri oluşmuştur. Konutlar dönemsel olarak kullanıcı gereksinimlerine göre tasarlanırken konut sorunu ortaya çıktığında, kullanıcının kimliği arka planda kalmaktadır. Bu süreçte, konut açığı teknoloji ağırlıklı faktörlerle çözüme ulaştırılma çabası görülmektedir. Bu teknolojik gelişmelerin, konut boyutundan, iç mekân ve donatı elemanlarına olan etkilerine değineceğiz.

Konutlaşmanın modernizmin ve endüstrileşmenin etkisiyle daha çabuk üretilebilir olması, ucuzluğu da yanında getirmektedir. Bu durum, konut kavramının döneme ve kullanıcıya bağlı olmasını açıklayabilir. Yerleşim alanlarının çeşitliliği, kültür, toplumsal değişkenler konut tiplerinin oluşmasını sağladığı görülmektedir. Bu anlamda konut çeşitliliğinin, değişen gereksinimlere cevap vermek üzere günümüzde de devam ettiği gözlemlenmektedir. Kişiyi yansıtan kavramlardan biri konut olarak görülmektedir; fakat toplu konut gibi kavramlar kullanıcı kimliğini yansıtmayabilir. Burada devreye konut iç mekanları ve donatı elemanları girerek kullanıcının sosyal, ekonomik, kültürel etkilerini yansıtabilir.

Konutun dönemsel değişimini inceledik, 2.bölümde ise bu değişimin mekansal olarak konuta nasıl yansıdığını göreceğiz. İç mekanda bulunan donatı elemanlarına biraz daha yakından bakarak ne gibi etkenler sonucunda şekillendiklerine değineceğiz.

BÖLÜM II

MEKÂN ÜRETİMİ VE ÖRGÜTLENMESİNDE MOBİLYA VE DONATI

2.1 KONUTTA MEKÂN ÜRETİMİ VE ÖRGÜTLENMESİ

Mekân en basit tanımıyla bir kişi veya grubun yeridir. Mekân, insanın, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıların içinde yer aldığı, sınırları kapsadığı örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşundur. Bu anlamda çevre, yer, egemenlik alanı ve konumdan farklıdır (Ş.Ö.Gür, 1996).

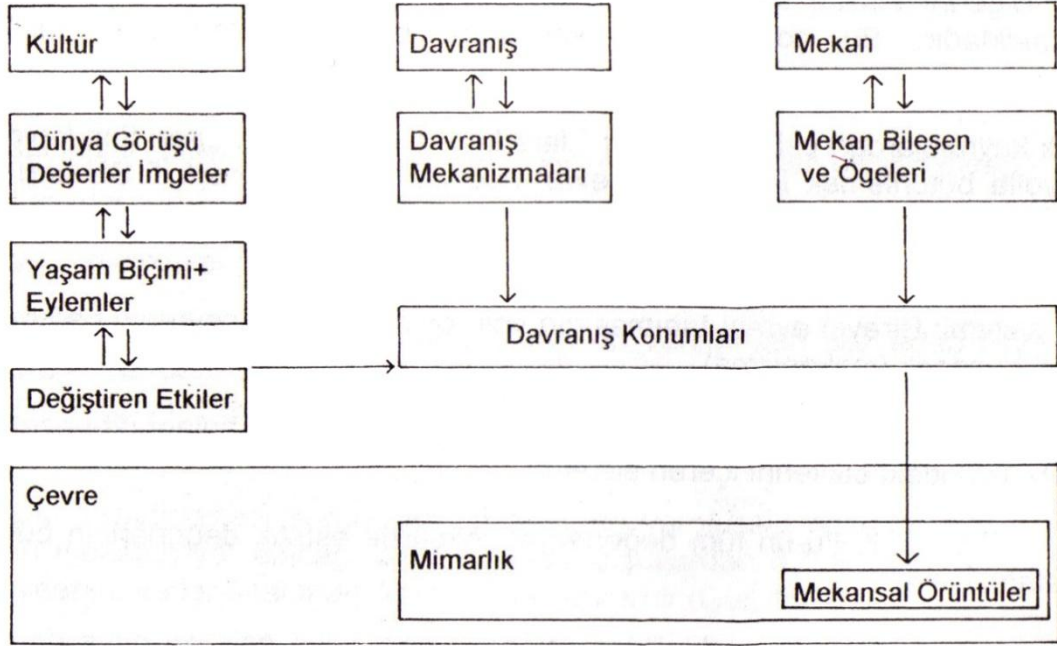
Mimari terimler sözlüğünde mekân, insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, boşun olarak tanımlanmıştır. Mimari bir mekân oluşturmak, geniş anlamdaki doğadan veya peyzaj mekânından insanın kavrayabileceği bir bölümü sınırlamaktır (Hasol, 2005).

Ş.Ö.Gür(1996)'e göre mekân, insanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının, uzaklıklarının ve ilişkilerinin, kısacası bizi saran boşunun üç boyutlu bir anlatımıdır. Ching(2006) ise mekânın, tahta veya taş gibi maddesel bir gerçeklik olduğunu söyler. Kuban(2002), mekânın hareketle belirlendiğini söyler. Mekân boşluğunun mimarının ayırıcı ögesi olması, onun en gerçek yaşam değerlerinin ifadesi olmasındadır. Canlı varlık hareketlidir. Hareket ise ancak boşlukta olabilir. Böylece mekân, içindeki potansiyel hareket olanaklarına göre tanımlanacaktır. Bu hareket yalnızca yapı içerisinde bir yerden bir yere gitmek şeklinde değil, aynı zamanda içerideki insanın bakışıyla yapı sınırlarına doğru uzanan görsel bir harekettir (2002).

Norberg-Schultz(1980), mekânın yapısını “bir yer oluşturan elemanların üç boyutlu organizasyonu gösterir” şekilde açıklamıştır. Mekânın mimari için yeni bir terim olmadığını; fakat mekânın pek çok anlama gelebileceğinden de bahsetmiştir. Güncel kaynaklarda bulunan iki farklı kullanım arasında seçim yapabileceğimizi söylemiştir, bu iki kullanım; üç boyutlu mekân ve algısal alan olarak mekândır (1980).

Ş.Ö.Gür(1996), genel olarak tüm mimari tasarımlarda özel olarak da konut tipleri ve konut bölgeleri tasarımında kültürün öneminden bahseder. Başarılı mekânlara erişebilmemiz için hangi çevrelerde, kim için, ne zaman, hangi koşulda, niçin ve

kültürün hangi yönleri önemlidir gibi soruların yanıtlanmamız gerektiğini belirtir (1996). Ittelson ve vd.(1974), tasarımcıların kişinin, çevreyle iyi uyum sağlayabileceği bir ilişki kurmak için çaba harcadıklarından, kişinin üzerindeki kıyafetle ya da bir oda veya binayla arasındaki ilişkinin aynı olduğundan bahseder.

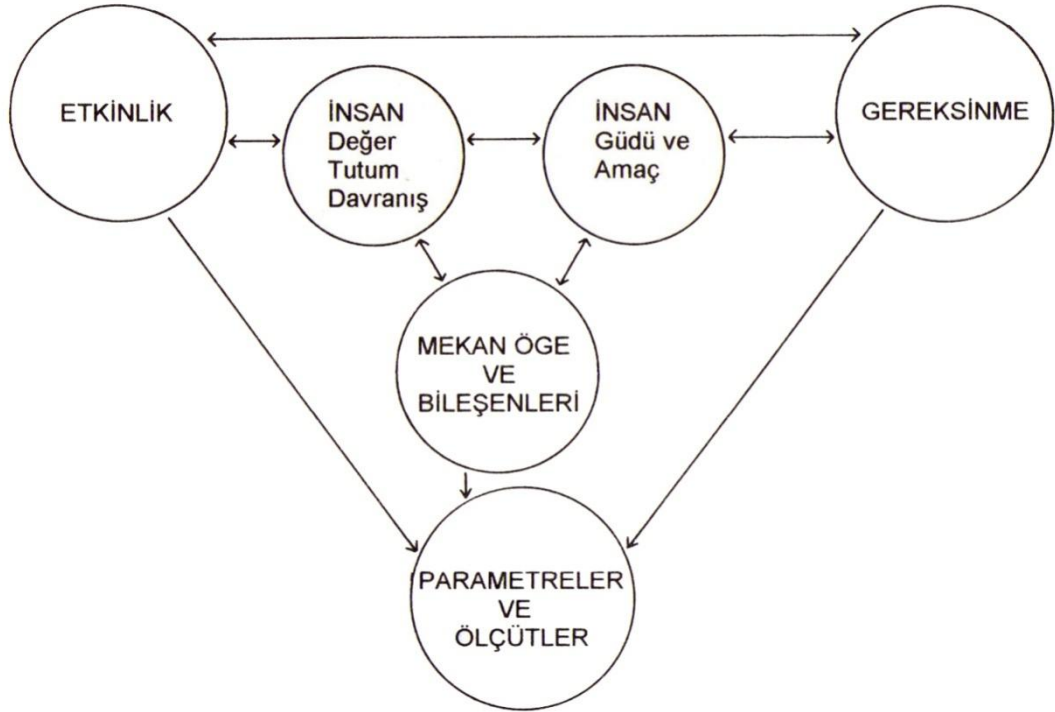
Şekil 2.1 Fiziksel çevre ve kültür etkileşimlerinin tasarım sürecinde ele alınması için önerilen bir mekân örgütlenmesi modeli
(Ş.Ö.Gür, 1996)

Ş.Ö.Gür(1996), öncü modern mimarların mimarlığı içten dışa doğru bir edim olarak algılanırken, içi, savunulması sadece biçimsel estetik açısından olanaklı olan biçim, boyut, ölçek, renk, doku vb. olarak ele aldıklarını, işlevi ise salt bina görevi olarak yorumladıklarını belirtir.

İnsan yapısı çevrelerin örüntüleri, oluşturdukları dönemlerde yaşamış insanların etkinlikleri, zaman kullanımları, iletişim ağları ve bu ağların hiyerarşi ve teknolojisine attettikleri anlamın mekânsal yansımalarıdır (Ş.Ö.Gür, 1996).

Mekânsal örgütlenmenin objesi olan sistemler kendi içlerinde kompleks ve dinamik denge yapısına sahip sistemlerdir. İnsan amaç ve dürtüleri bir alt sistem, etkinlik ve davranışları bir diğer sistem, mekân belirleyicileri ise yine ayrı bir alt sistemdir. Mekân örgütlenmesi öznenin amacına ve dürtülerine bağlı olarak bir “yer”de bir etkinliğin

gerçekleşmesi ve yerin etkinliğe uyumlu olması gerekli koşulları barındırma durumudur (Ş.Ö.Gür, 1996).

Şekil 2.2 Mekan örgütlenmesinin dinamik dengesi
(Ş.Ö.Gür, 1996)

Gerçek dünya ile kişinin algılayabildiği seçenekler evreni ve sonuç olarak bunları arasından tercih ettiği çevre, mekân, benlik, kimlik gibi, gerek toplumsal gerekse fiziksel seçeneklerin seçim sürecinde etkili olan bazı önemli bilgi ve deneyim filtreleri söz konusudur. Bireysel mekân ve kimlik gibi bireye ait anlatım araçlarının toplumda çeşitlenmesinin nedeni budur. Bir kırsal kesim çocuğunun oyun gereksinmesi olan “top oynamak” etkinliğinin mekânsal örgütlenmesinde, bir çocuk, bir top ve oldukça geniş bir kırsal yeşil alan etkileşiminin, organik ve sınırsız gibi görünen dengesi de bir tür mekân örgütlenmesidir. Burada örgütlenme esnek, gevşek ve rahattır. Ama yine de gereksinme, etkinlik, araç ve mekânın her biri bağımlı bir denge içindedir. Kentin sıkışık dokusu içinde bir çocuk, bir top ve çok sınırlı bir alan çok prezisyonlu ve hassas bir denge içinde örgütlenmek zorundadır. Mekân bir apartman yan duvarı ve sokak çiti arasındaki 3m²’lik bir boşundur. Ama mekân bu doğrultuda yine rasyonel bir biçimde örgütlenebilir (Ş.Ö.Gür, 1996).

Çevre tasarlanırken dört önemli öge örgütlenmelidir; mekân, anlam, iletişim ve zaman. Bir mekânın planlanması ve tasarımı demek; hangi ölçekte olursa olsun (bölgeden-mobilyaya kadar) örgütlenmeyi yapan grubun veya bireyin etkinlik, değer ve amaçlarını yansıtan farklı kurallara göre ve farklı amaçlar için bir mekânın örgütlenmesi demektir (Rapoport, 1981) .

2.1.1 Konutta Mekânın Biçimlenişi

Tarih boyu, mimarlık nasıl form ve anlatım değişiklikleri geçirdiyse, mimari mekân da değişiklikler geçirmiştir. Mimari form ve anlatım, teknik buluşlar, sosyo-politik devrimler ve felsefi değişikliklerden büyük çapta etkilenmiş, ani değişikliklere uğramıştır; fakat mimari mekân tarih boyu devamlı gelişme göstermiştir. Aslında mekân farklı devirleri ve kültürleri bir araya getirebilen mimarlığın geçmişi ile geleceği bağlayan en önemli ögesidir (Engel, 1964).

Mekânı iç ve dış olarak ayırmamızın dışında da mekân farklı şekillerde ayrılabilir. Bunlardan biri Moholy-Nagy ve Muck'ın mekânı iki aşamalı incelemesidir; objektif ve sübjektif mekân olmak üzere mekân iki aşamalı olarak ele almak; iç-dış mekân; doğal-yapay mekân ayrımını getirmek mimari bir gelenek olmuştur. Mekân üç boyutlu ölçülebilir objektif bir gerçeklik olarak vardır. Aynı anda ölçülemeyen boyutları ile varsayılabilir; duyularla kavranabilir ve sübjektif olarak gerçekte var veya yoktur (Ş.Ö.Gür, 1996).

Ching(2006) mekânın şekillenmesini, mekâna giren nesnelerin mekânla ve birbiriyle kurduğu ilişkilerle olacağına işaret etmiştir. Ş.Ö.Gür(1996), mekânın şekillenmesinin iç ve dış olarak değişebildiği gibi özel ve toplumsal olma boyutunda da derecelendirilebileceğinden bahseder, bunun yanında doğal ve yapay mekân ayrımı olduğunu belirtmiştir. Gür(1996)'e göre mekân tiplerini mekânın fonksiyonu belirler. Mekân türleri ise mekânın sınırlarını esnekliği ve katılığı ile de betimlenebilmesidir (1996).

Mekân sadece iç ve dış olarak değil aynı zamanda farklı şekillerde de biçimlenmektedir. Bu şekillenme bir mekânın hangi amaçla kullanıldığıyla da ilgili olduğu görülmektedir. Bir iç mekân kullanıldığı amaca yönelik olarak bir yaşama mekânı olarak da tanımlanabilir ve bu mekânda kullanılan mobilyalar belki de o

mekânın tarzını belirlemekte ve o mekâna modern ya da klasik anlam yüklememize neden olmaktadır. Norberg-Schultz(1980), “Genius Loci, Towards a Phenomenology of Architecture” adlı eserinde, günlük deneyimlerimizin bize farklı eylemlerin farklı çevrelerde yer almasının tatmin edici olacağına işaret etmiştir. Ş.Ö.Gür(1996), “Mekân Örgütlenmesi” adlı eserinde mekânların farklı şekillerde ayrıldığından bahseder. Bunlardan biri dini ve sivil mekân ayrımı olup, her ikisinin de kendine özgü düzen kurallarının var olduğunu belirtir. Demokratik/antidemokratik mekân ayrımı mekân örgütlenişi ile siyasal düzen arasındaki analogilerden kaynaklanır. Antidemokratik mekân merkezîyetçi yönetimlerin katı hiyerarşik yapısını örgütlenişlerinde yansıtırken demokratik mekânlar parça/bütün uyumunun organik süreçlere bağlı olarak ortaya çıktığı düzenlerdir. Yansıttığı düzenin geleneksel kültür ve siyasal/sosyal yaşamdan kaynaklı olduğu hissini uyandıran mekânlar “geleneksel” olarak anılırken, çağdaş tasarım kavramlarıyla oluşturulduğu sezilen mekânlar “çağdaş” mekânlar olarak anılır (1996).

Bir mekâna iç ve dış olarak keskin sınırlar koyulduğu çoğu yapıda görülmektedir. Norberg-Schultz(1980), dış mekânın daha çok kentsel/toplumsal mekânı anlatmakta olduğunu iç mekânı ise özel ve yarı özel kapalı mekânları anlatmada kullandığını söyler, bir iç mekân kapalılık hissi uyandırırken dış mekân açıklık hissi uyandırdığını belirterek iki mekân arasındaki sınırı çizdiği görülür.

Norberg-Schultz(1988), aynı zamanda mekânın göreliliğini ilk kez tanımlayan kişi olmuştur. Deneyimlerin yapısal mimari mekânın soyut geometrik formunun algısıyla, ekolojik deneyimlerle başladığını ancak zihinsel olarak algılanan siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel ve simgesel bir varlığa uzandığını ortaya koyar. İnsanın varoluşsal bu mekânını, Norberg-Schultz(1988) şu şekilde sınıflandırır;

Yararsal Mekân: Fiziksel çevreyi kendi gereksinimleri doğrultusunda kullanan ve değiştiren insanın yaşama, çoğalma ve üretmeye ilişkin sürekli kullandığı davranış modlarının yer aldığı ekolojik ve operasyonel mekândır.

Simgesel Mekân: Bireyin doğrudan algısal boyutları içinde olmayan siyasal, ekonomik, kültürel, toplumsal sistemler ve bunların simgesel yapısına bağlı olan, toplumun biliş, duygu ve değerlendirmeleri yordanan bireye nüfuz eden mekândır.

Varoluşsal Mekân: İnsanın duyu organlarıyla algıladığı fiziksel mekânın ilişkiler, anılar, beklentiler gibi örneklenebilen, bilişle dayalı öznel yorumlarla tanımlanmasıdır.

Mimari Yapısal Mekân: İnsanı barındıran, zaman dâhil dört boyutu olan sınırlandırılmış örgütsel ve örgütlü boşundur. Coğrafyasal mekândan binaya kadar çeşitli düzeyleri kapsar.

Soyut Geometrik Mekân: Mimari mekânın soyutlama yolu ile elde edilen geometrik kurgusu ve kompozisyonudur.

Mekânsal öge ve bileşenler temel görevleri dışında başka belirleyici görevler üstlenebilir. Buna örnek olarak Ş.Ö.Gür(1996), mekânsal bileşen olan duvarların yuvarlak şekilde olması, mekânsal öge olan donatının o biçime uygun bir şekil alması gerekirken ve örgütlenmeyi bu anlamda koşullandırıldığının üzerinde dururken, Ching(2007), bir mekânsal alanı tamamen çevreleyen dört dikey düzlemin, mimarlıktaki en tipik, en güçlü mekânsal tanımlama biçimi olduğunu belirtmiştir.

Ching(2007), bir mekânı tanımlayan düzlemin yanında diğer elemanlardan da “Mimarlık-Biçim, Mekân ve Düzen” kitabında bahsetmiştir. Bir mekânsal alanı çevreleyen düzlemler üzerindeki açıklıklar olmadan bitişik mekânlar arasında görsel ya da mekansal bir süreklilik mümkün değildir. Kapılar, bir odaya giriş olanağı sunarak, bu odanın içinde dolaşım ve kullanım düzenini belirler. Pencereleler, iç mekâna ışığın geçmesini ve odanın aydınlanmasını sağlarlar, odanın içine dışarıdan manzara sunarlar, oda ile bitişik mekânlar arasında görsel ilişki kurarlar. Bu açıklıklar bir yandan bitişik mekânlarla sürekliliği sağlarken diğer yandan boyutlarına, sayılarına ve konumlarına bağlı olarak söz konusu iç mekânın kapalılık derecesini azaltmaya başlayabilirler (2007).

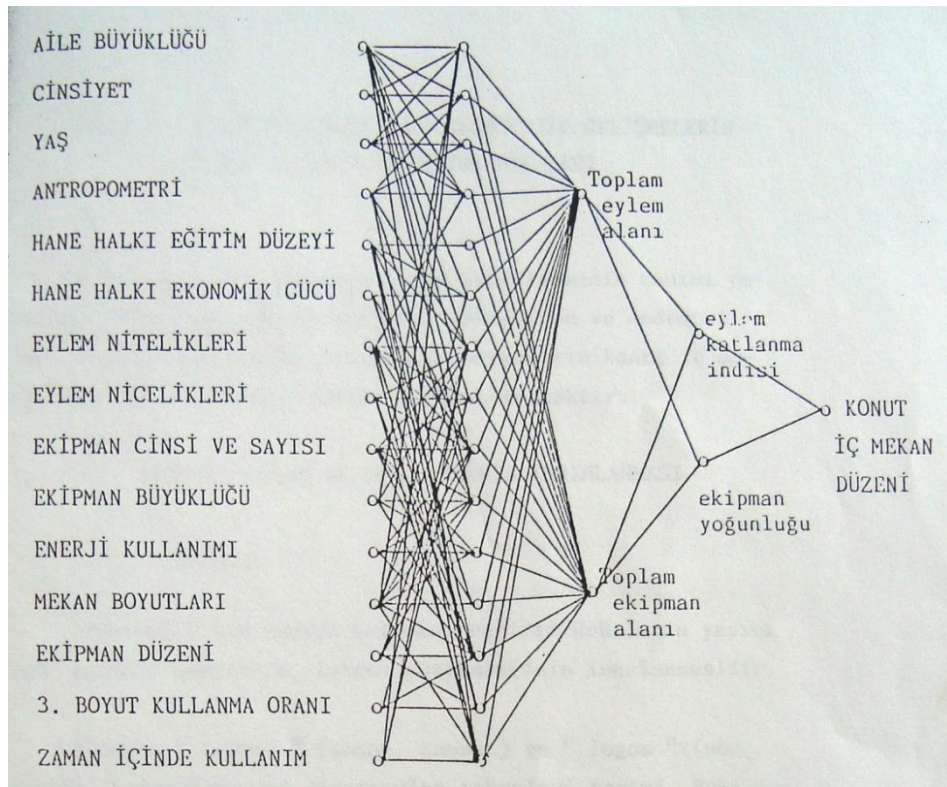
2.2.1.1 Konutta İç Mekân Oluşumu

İç mekân oluşumu insanın yüzyıllar önce barınma ve korunmaya başlamasıyla var olan bir olgudur. Tarih öncesi dönemde doğal yollardan oluşan iç mekânların (mağaralar, kaya kovukları gibi) var olduğunu I. bölümde görmüştük. Sonraki dönemlerde bir arada yaşamaya başlayan insanoğlunun yapılaşma gereksinimi duyduğu görülür ve doğal yollar dışında da iç mekân oluşumlarının, doğada bulunan malzemelerin bir araya

getirilmesiyle başlamaktadır. Bu dönemdeki iç mekân oluşumlarının sadece barınma ve doğanın etkilerinden korunma amaçlı olduğu görülmektedir.

Norberg-Schultz(1980)'a göre, çevrelenmiş bir alanda tavanın varlığı iç mekânı tanımlar. Bu tanımdan yola çıkarak iç mekân oluşumunda tarihsel süreci düşünecek olursak 1. bölümde gördüğümüz tarih öncesi çağda bilinen ilk insan barınaklarının günümüzdeki gibi mekân çeşitliliği olmadığını, kişinin kendini doğadaki dış etkilerden korumak amacıyla yapıldığını, tek bir mekânın birden çok amaçla kullanıldığını, aslında o mekânın bir kimlik sorunu olduğunu görebiliriz.

Kahya(1993), insanın içinde bulunduğu çevreler içinde en karmaşık olanın konut iç düzeni olduğunu söyler. Bu kadar çok sayıda işlevin bir araya gelmesi konut iç mekân düzeninde çok yoğun bir çözümü gerektirmektedir. Üstelik bu yoğunluk içinde herkesin kendine göre kişisel istekleri de bulunmaktadır. Böyle geniş bir programı elden geldiği kadar küçük bir yapı alanı içinde ele almak ve çözümlemek, çeşitli zorluklar getirmektedir. İnsanın içinde yer aldığı hiçbir çevre, konut kadar çelişik işlerle dolu değildir (1993).

Şekil 2.3 Sistem Elemanları arası ilişkiler kafesi
(Kahya, 1993)

Kaptan(2003), Neolitik dönemde yaşama uygun olarak yapılaşmanın dışa dönük olarak kurgulandığından söz eder. Günlük yaşam, mekân dışında süregelmış ve tarımla hayvancılığa bağlı olarak sürmüştür. Bu nedenlerle, özen gösterilen ya da düzenleme yapılan mekânlar genellikle sunak, tapınak gibi toplumları bir arada bulunduğu mekânlar olmuştur. Yönetici, lider, din adamı gibi toplumu yöneten ya da etkilen konumdaki bireyleri mekânlarında da benzer özellikler görülmüştür (2003).

Neolitik bir kent olan, Çatalhöyük'teki konutların mekân biçimlenişine bakacak olursak evlerin birbirlerine bitişik yapılar olduğunu ve her bir evin tek bir oda ve depodan oluştuğunu görebiliriz. Bu konutların Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan görüntüsünde(Resim 2.1), mekânın nişlerle ve zeminde yapılan kot farkları yaratılarak şekillendiğini görülmektedir.

Yaşam, ailelerin yaşadığı tek göz mekânlar, ortak kullanım alanı olarak bir tür avlu(aydınlık, buluşma veya atık alanı) çevresinde yapılaşmalarıyla örgütlenmiştir. Her aile, kendi yaşam alanından sorumlu olmuştur. Mekânlar, ahşap ve kerpiçten bitişik düzen içinde kurgulanmıştır. İç mekânların birbirleriyle ilişkilerini oluşturan bu ortak alanlar dışında dışarıyla ilişkileri tamamen kopuk olmaktadır. Toplulukta, her yeni bir aile için, yeni bir "göz" eklenmiştir. İç mekân incelendiğinde; dışa kapalı bir mekân olduğu için, girişler tavandan ve ahşap merdiven aracılığı ile çözülmüştür. Bu boşluk aynı zamanda baca görevi de görmüştür (Kaptan, 2003).

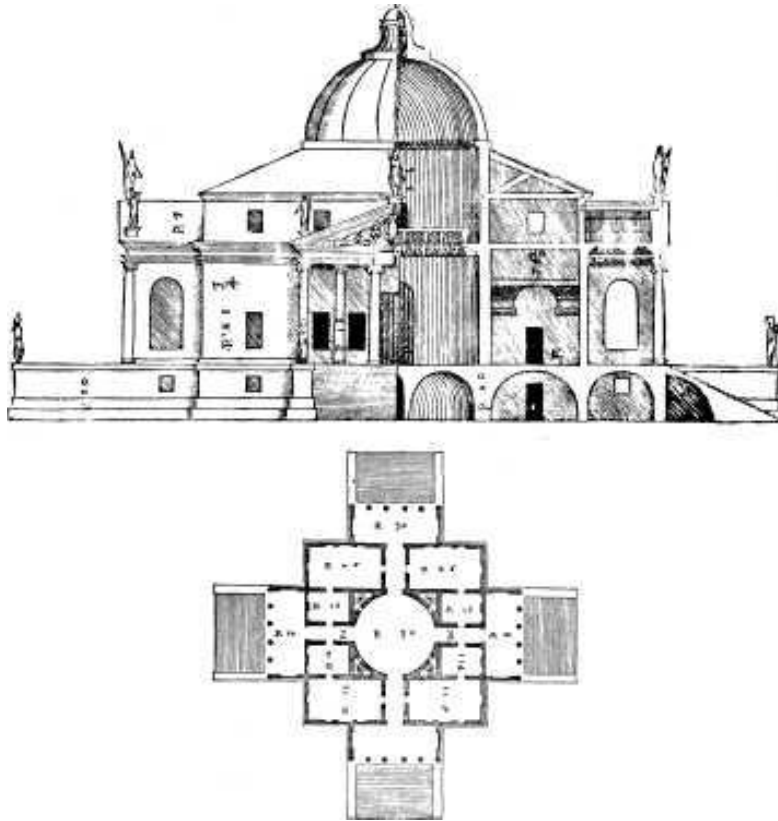
Resim 2.1 Anadolu Medeniyetleri Müzesi Çatalhöyük evi iç mekanı
(<http://tr.wikipedia.org/wiki/Catalhoyuk>)

Resim 2.2 Çatalhöyük konut iç mekanı
(<http://en.wikipedia.org/wiki/Catalhoyuk>)

Ertek(1994), Orta Çağ'ın sosyal ve dini yaşantısında yaşanan içe dönüklüğün yapılarını da etkilediğinden ve bu dönemde, kale ve kale içinde yer alan yaşam ve yerleşim kompleksleri ortaya çıktığından, evler, caddeye kapalı ve küçük pencereli olduğundan bahsetmiştir. Yaşama mekânlarında ise az ışık alan ortamlar, düşük ve sağlıksız bir konfor seviyesi yaratmaktadır ve mekânı estetik açıdan zenginleştiren görsel donatılar en aza indirgenmiştir (1994).

Ortaçağda dini mimarinin ön planda olduğu göze çarparsa da konut mimarisinin tipik özelliklerini 1. bölümde açıklamıştık. Bu dönemde ait konut örneklerinden Andrea Palladio'nun İtalya'da bulunan villaları örnek gösterilebilir. Ertek(1994)'e göre, tüm Palladio villaları geometri ve matematik prensiplerine dayanarak tasarlanmıştır. Ana aksı oluşturan ve bir giriş holü olarak hizmet veren mekânı dört yönden ve tam bir simetri içinde diğer mekânlar çevrelemektedir (Resim 2.3). Bu yapılar aynı zamanda ilk kez dış mekânı ve doğayı iç ortama taşıyan, geçişken mekânlar olarak da büyük önem taşımaktadır (1994).

Resim 2.3 Villa Rotunda, Andrea Palladio, 1571
(http://en.wikipedia.org/wiki/Villa_Capra_La_Rotonda)

Resim 2.4 Villa Rotunda, Andrea Palladio, 1571

(http://en.wikipedia.org/wiki/Villa_Capra_La_Rotonda)

Ortaçağ'da yapılan konutların mekân açısından ilk çağdakilere göre çok daha zengin olduğu mekânlar bu dönemde artık kullanıcının ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Konutların boyutlarıyla da orantılı olarak değişen iç mekân anlayışı Endüstri Devrimi'nin her alanda olduğu gibi konut alanında da yarattığı farklılıklar iç mekân kullanımının da farklı noktalara sürüklenmesine neden olduğu görülmektedir. Devrimle birlikte mekân yapılanmasında da değişiklikler olmaktadır.

Günümüzde iç mekân ilk çağlarda olduğu gibi korunma ve barınma gereksinimi dışında insan psikolojisine ve sosyal ihtiyaçlara yönelik olarak da şekillenmeye başlamakta, ortaçağ konutlarındaki mekânlar gibi içe kapalılık değil de daha çok dışa dönük mekânlar tasarlanmaktadır.

Ching(2006), bir yapıda iç mekânı belirleyen öğeleri kolonlar, duvarlar, yer düzlemleri ve çatılar gibi strüktürel ve mekân hacimleri olarak tanımlamıştır. Bu öğeler binaya şeklini verir, sınırlı bir iç mekân parçasını ayırır ve bir dizi iç mekân düzeneğinin oluşturur (2006). Ş.Ö.Gür(1996)'e göre, iç mekân bileşenleri yapısal mekân oluşturulurken ortaya çıkan elemanlardır. Bunlara yapısal bileşenler de denilebilir. Sabittirler ve çoğunlukla da iç mekânı belirleyici ve sınırlayıcı roller üstlenirler (1996).

Norberg-Schultz(1980), çevrilmiş herhangi bir yerin sınırlarla anlatıldığını Heidegger'den bir alıntı yaparak açıklamıştır, “Sınır, herhangi bir şeyi durduran değil, Yunanlıların da farkına vardıkları gibi sınır herhangi bir şeyin varlığına başladığı noktadır”.

Mekânların birbirinden ayrılmasına farklı yönden de bakıldığı görülmektedir. Birol(2006), tümel mekanların varlığından söz ederek bu mekanlarda oda kavramının olmadığını ifade etmiştir. Tümel mekân anlayışına örnek olarak Philip Johnson'ın Cam Evi(1949) ve Mies van der Rohe'nin Farnsworth Evi(1950) örnek gösterilebilir (Resim 2.5-2.6).

Resim 2.5 Cam Ev, Philip Johnson, 1949
(http://en.wikipedia.org/wiki/Glass_House)

Resim 2.6 Farnsworth Evi, Mies van der Rohe, 1950

(http://en.wikipedia.org/wiki/Glass_House)

2.2.2.2 Konutta Dış Mekân Oluşumu

Çevrelenmiş bir alanda tavanın varlığının iç mekânı tanımladığını yazan Norberg-Schultz(1980)'a göre, eğer bir tavan yoksa gökyüzü üst sınırı oluşturuyorsa, yanal sınırlara rağmen bulunulan yer “dış mekân”dır.

Bir yapının dış duvarları iç ve dış çevremiz arasındaki ara yüzü oluşturur. İç ve dış mekânı tanımlamak istediğimizde, duvarlar her iki mekânın da özelliklerini belirler. Ağır veya kalın duvarlar, dış mekân ile dış mekândan yalıtılmış kontrollü iç ortam arasında belirgin bir fark oluştururlar. İnce, hafif ve hatta saydam yapıllı duvarlar, iç ve dış birbirine karıştırıp birleştirirler. Yapının dış duvarlarını delen pencere ve kapı açıklıkları iç ve dış mekânı birleştiren özel geçişlerdir. Çoğu zaman bu açıklıkların ölçekleri, özellikleri ve düzenleri, arkalarındaki iç mekân hakkında bize ipuçları verir. Hem iç mekâna, hem de dış dünyaya ait olan bu özel geçiş elemanları, iki ortam arasında aracılık yapar (Ching, 2006). Ching(2006), bu duruma konut mimarisinde veranda örneğini verir ve bu temanın kültürel ve iklimsel çeşitlemeleri teras, lanai ve arkatlı galeriyi içerdiğini belirtir. Girişte yer alan bu mekân Mahmud(2007)'a göre komşularla sosyalleşmek, daha samimi ilişkiler kurmak için kullanılan bir mekândır; fakat veranda

kullanımı, yaşama mekânlarının genişletilmesi ve konutların kiraya verilmesini kolaylaştırma amacıyla iç mekâna dâhil edilme çabalarından dolayı azalmıştır.

Resim 2.7 Geniş bir veranda örneği
(<http://en.wikipedia.org/wiki/Porch>)

İç-dış ayrımı yapabilmemiz için bu iki mekânı birbirinden ayıran elemanlardan bahsetmek gerekmektedir. Duvarlar, korunma, barınma ve mahremiyetin sağlandığı bir iç mekânı belirlemenin yanında dış mekânı da ayırt etmeyi sağlamaktadır. Pencere ve kapılar ise, dış mekânla iç mekânı birbirine bağlayan açıklıklar olarak göze çarpmaktadır. Pencere dış mekânı daha çok içe sunarken, kapılar dış mekânı içe taşımayabilir.

Sosyal(1997), İtalya’da yapışan Roma evlerinin yeşil bahçeleri olan birer villa olduğundan bahseder. Bu dönemdeki bu yapı tiplerinin Etrüsk uygarlığına dayanan konut tipleri olduğuna işaret etmiştik. Konutta dış mekân söz konusu olduğunda Akdeniz evlerinin vazgeçilmez bir parçası olan “atrium”dan söz etmeden geçmemeliyiz. Mimarlıkta “atrium” olarak adlandırılan terim avlu olarak da karşımıza çıkabilir. Avlunun sözlük anlamına baktığımızda bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan olarak anlamlandırıldığını görürüz (Güncel Türkçe Sözlük, 2009). Avlu sözlük anlamına bakıldığında aslında bir iç mekânı çağrıştıracaktır; fakat Norberg-Schultz(1980)’un tanımından yola çıkacak olursak üzeri açık bir alan ir dış mekânı tanımlar.

İlk çağlarda insanlar ağaçtan ve kerpiçten evlerde yaşarlarken iç mekânla dış mekânın bir arada bulunması onlar için bir fark yaratmayabilirken, yakın çağlarda şehirler kalabalıklaştıkça ve konutlar için alan sıkıntısı baş göstermeye başladığında konuta özel bir dış mekânın oluşumunun farklı konut tiplerinde farklı şekillerde mekânlar yaratılmaya çalışıldığını gözlemleyebiliriz. Bu dış mekânlardan bahsedecek olursak balkon en bilinen ve kullanılan konut dış mekânı olarak tanımlanabilir. Turani(1968), Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğünde, mimarlıkta, giriş katı üstündeki katlarda, yapı bedeni içinde ya da dışarı bir çıkıntı olarak yapılan, önü açık bölüm olarak tanımlanan kelime, Güncel Türkçe Sözlük(2009)'te bir yapının genellikle dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar veya parmaklıkla çevrili bölümü olarak tanımlanmıştır.

Balkonlar, konutun önemli bir kısmını oluşturan alanlardır. Özellikle toplu konutlarda ve yüksek apartman dairelerinde iç mekândan kaçış olmaktadır. Aynı zamanda evin önemli bir alanını oluşturan yaşama mekânı balkonlara kaydığı da gözlemlenmektedir; fakat günümüzde yaşanan kültür değişiklikleri, teknolojik gelişmeler ve sosyal ilişkilerin değişimi sonucu balkonların daha az kullanılmaktadır. Son yıllarda konutların insan yaşam alanına yeterli olmayarak balkonların kapatılması bu alanın depo görevi görmesi de balkonları asıl amacından uzaklaştırarak, balkonun dış mekân olma kültürüne son vermektedir.

Konut dış mekânı olarak kabul edilecek diğer bir alan ise teras olmaktadır. Teraslar balkonlar göz önünde bulundurulduğunda alan olarak daha fazla yer kaplarlar, bu nedenle lüks diye tabir edeceğimiz konutlarda ya da müstakil villalarda daha çok rastlanmaktadır. Teraslar çeşitli eylemleri karşılamaktadır. Bunlar misafir ağırlamak, ufak çapta bahçecilik yapmak, dinlenmek, yemek yemek, barbekü yapmak hatta güneşlenmek olarak sıralanmaktadır.

Resim 2.8 Bir apartman dairesinin terası
([http://en.wikipedia.org/wiki/Terrace_\(building\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Terrace_(building)))

Konut bahçeleri kişi için şehrin gürültüsünden, kirliliğinden ve yoğun stresinden kaçıp, nefes alabilecekleri en yakın yeşil alan özelliği taşıdığı gözlemlenmektedir.

2.2 MOBİLYA VE DONATI KAVRAMLARININ SINIFLANDIRILMASI

Kişi yaşamını devam ettirebilmek için mekân yaratmaktadır ve bu mekâna kendini ait hissedebilmek ya da kendini rahat hissedebilmek için düzenler ve bu mekânı düzenlemeyi de mobilya ve donatılar yardımıyla yaptığı görülür. Mekânı oluşturan bu nesnelerin öncelikle kavramsal anlamlarına bakmamız gerekebilir. İtalyanca “mobilia”, Fransızca “mobilier” kelimesinden gelen mobilya, oturulan, yemek yenilen, çalışılan, yatılan yerlerin döşenmesine yarayan taşınabilir eşyaya verilen genel ad olarak, donatı ise bir iş ya da işlemi gerçekleştirmek için gerekli araç gerece verilen isim olarak sözlükte geçmektedir (Güncel Türkçe Sözlük, 2009). Mobilyayı donatı elemanı başlığı altında incelememiz mümkün olmakta; çünkü mobilya hareketli donatı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir iç mekânda kullanılan kültürel ve fiziksel ihtiyaçlarımızı karşılayan mobilya ve donatının, kullanıcının eylemlerine aracılık etmektedir. Bu ürünler olmadan kullanıcı

mekânda kendini yönsüz hissedebilir; çünkü mobilya ve donatılar kullanıcı için, mekânı kullanma kılavuzu olarak görülmektedir. Aynı zamanda kişinin kendini o mekâna ait hissetmesi de kullanılan mobilya ve donatıya bağlı olmaktadır, bu nedenle mobilya ve donatının çok çeşitli olduğu ve kişiye göre iç mekânda renk, şekil, doku, malzeme değişiklikleri göstermektedir, hatta aynı mobilya ve donatının kişi değiştiğinde, mekânda yerlerinin farklı olduğu bile gözlemlenmektedir.

Mobilya ve donatı birçok şekilde sınıflandırılabilir. Yıldırım(2009), donatı elemanlarını, kullanım yerine göre, kullanıcı özelliklerine göre, stillerine göre, malzeme özelliklerine göre, konstrüksiyon özelliklerine göre, üretim şekline göre, üretim teknolojisine göre, montaj sürecine göre olmak üzere sekiz farklı konu başlığında incelemiştir.

Mobilya ve donatılar insan ihtiyaçlarına göre şekillenir ve kişi içinde bulunduğu mekânı, kendinin olduğunu anlatmak için kullandığı mobilya ve donatıların iki şekilde olduğu görülmektedir, sabit ve hareketli olarak. Konut iç mekânları tek tek incelenecek olursa yeri değiştirilemeyen donatı elemanları karşımıza çıkmaktadır. Bu donatı elemanları sabit mobilya ve donatı olarak nitelendirilebilir.

Yıldırım(2009), iç ya da dış mekânlarda kullanılan birçok donatı elemanı ve aksesuarlar mobilya çatısı altında değerlendirildiğini belirtmiştir. Mimari mekânlar; sabit (duvar, zemin ve tavan kaplamaları, büyük bölücü paneller, gömme dolaplar vb.) ve çoğunlukla mobilya diye adlandırdığımız hareketli donatı elemanları(masa, sandalye, koltuk, sehpa, TV dolabı, elbise dolabı vb.) ile dekoratif (resim tablosu, çiçek vb.) ya da fonksiyonel aksesuarlardan (aydınlatma elemanı, kapı kolu, çekmece rayı vb.) oluşur. Bu durumda, mimari yapının bir parçası haline gelmiş sabit elemanların mobilya kapsamında ele alınmamasında yarar vardır (2009).

Sabit iç mekan donatı elemanları, hareketsiz yapı bileşenlerine bağlı donatıları kapsamaktadır. Kendi başlarına bağımsız olarak yer değiştirme özellikleri yoktur ancak kendi içlerinde dönüşebilme, farklı işlevlere cevap verebilme özellikleri taşıyabilmektedirler. Bu tip donatılarda kullanılan teknoloji, malzeme özelliklerinde ve üretim biçimlerinde ön plana çıkmaktadır. Günümüz konut iç mekan organizasyonlarını oluşturan her bir farklı işlevsel hacim için farklı donatı sistemleri tasarlandığı ve uygulandığı gözlemlenmektedir (Özturan, 2008).

Sabit donatı elemanlarını örneklendirmek gerekirse bir yeme mekânında tavanda bulunan aydınlatma elemanı ya da bir yatma mekânında gömme olarak tasarlanmış dolap olabilir. Bunun gibi örnekler daha detaylı incelendiğinde sabit donatıların nedenleri görülebilir. Aydınlatma elemanının tavanda olmasının ve sabit olarak mekanda yerini almasının nedeni elektrik kablolarıdır, gömme dolaplar ise mekanın yoğunlukla kullanması zor alanlarda uygulanmaktadır.

Konutta bulunan iç mekânlarda yoğunlukla hareketli mobilya ve donatı karşımıza çıkmaktadır, bunun nedenini, günümüz yaşam koşullarında iç mekânda çabuk tüketilen donatı elemanlarının varlığına bağlanmaktadır. İnsanların yaşam standartlarına uygun, birçok çeşit mobilyanın olması ve bu mobilyaların günümüz tüketim toplumunda dönemsel olarak teknoloji ve tasarım kriterlerine bağlı olarak değişmesi karşımıza birbirinden farklı birçok eyleme cevap veren ürünler ortaya çıkmaktadır.

Hareketli iç mekan donatı elemanlarının içine, yapı elemanlarından bağımsız donatılar ve tasarım biçimlerine ve işlevlerine göre yapı elemanlarını oluşturan donatılar girebilmektedir. İşlevlerine göre mekan bölücü elemanları görevini de üstlenen donatılar, böldüğü hacimleri birleştirmek için hareketli tasarlanabilmektedir. Bünyelerinde birçok işlevi barındıran hareketli iç mekân donatı elemanları, esneklik ve değiştirilebilirlik kavramları bağlamında da mekana önemli özellikler sağlamaktadır. Çağdaş kent yaşamında teknolojik gelişmelerin şekillendirdiği ve sürekli bir değişime ittiği yaşam biçimleri bu tip donatılarla desteklenmekte ve işlevsel karşılığını bulmaktadır (Özturan, 2008).

Oturma, yatma, yemek yeme, dinlenme, çalışma eylemlerini karşılayacak iç mekanda bir çok mobilya çeşidi göze çarpmaktadır. Bu mobilyaları istenildiğinde tamamen yerlerine yenilerinin konulması ya da mekân içinde yer değiştirebilmeleri hareketli olmalarının sağladığı bir avantaj olarak görülebilir.

2.3 İÇ MEKANDA MOBİLYA VE DONATI

İnsan mutlu bir yaşam kurmak için kendisine bir çevre oluşturma gereğindedir. Bu oluşturduğu çevre iş veya ev ortamında olsun, belli konfor koşullarını ona sağlamalıdır. İş ortamının toplum kararlarıyla ilişkisi olduğundan ortaya koyacağı uygulamalarda tam bir bağımsızlığın ve ideal koşulları gerçekleştirmekteki arzuları sınırlı çerçeveler içinde

kalır. Ancak kendine özgü yaşamını sürdürdüğü evinde belli standartların altına düşmemesi gereken bir konfor düzenini sağlamak, onun en doğal hakkıdır. Gelişmiş ülkelerde bu konfor düzeyi önceden belirlenmiş koşullara göre hazırlanarak kullanıcı tarafından özellikle ekonomik koşullar doğrultusunda zamana bağlı olarak oluşmaktadır (Eriç vd., 1986).

Kişi hayatının tamamını, farklı mekân örüntüleri içinde sürdürmektedir ve her ayrı mekân düzeni kişinin yaptıklarını yansıtmaktadır. İnsan yüzyıllar boyunca barınma ve korunma için sığındığı konutunun iç mekânını, mobilyasını ve donatısını kendini yansıtacak şekilde düzenlemektedir. İç mekân düzenlemesinin yanında mobilya ve donatılar da kişinin hayatının tamamlayıcıları olarak görülmekte, kişi mekâna yüklediği farklı anlamları mekânın içinde uyguladığı iç mekânın görselliğine katkı sağlayan mobilya ve donatıya da yüklemektedir.

İnsan hayatı boyunca çeşitli mekânlarda bulunduğu için bu mekânlar yaşamaya uygun olmaları gerekmektedir ve kullanıcıya gerekli konforu sağlamalıdır. Ching(2006)'e göre mobilya, mimari ve mekân kullanıcıları arasında aracılık eder. İç mekân ve birey arasında biçim ve ölçek bazında geçişi sağlar. İç mekân etkinliklerine konfor ve kullanılabilirlik katarak, bu mekânları kullanışlı kılar (2006).

Konutun donatımı, başlangıcından beri insanın, yaşamında en özendiği, değer verdiği konulardan biri olagelmıştır. Konut, yaşamın büyük bir bölümünün içinde geçtiği barınak, sığınaktır. Önceleri yalnızca doğal koşullardan kaçarak konuta sığınan insan, bugün hızlı yaşamdan, kentsel sorunlardan kaçışı, yine konutta bulmaktadır. yaşam koşulları her geçen gün değişirken, ortaya çıkan yeni anlayışları, yeni biçimleri ve mobilyaları bir önceki dönemin eskiyen, artık kullanılmayan araçları ve istemlerin doğurduğu unutulmamalıdır. Konut donatım alanında da doğru, yanlış görüşleri, varılan sonuçları ancak gelişim çizgisi içinde bulmak mümkündür (Eriç vd., 1986).

İç mekân tasarımı denildiğinde kişinin aklına çoğunlukla donatı elemanlarının gelmesinin nedeni, kullanıcının kimliğini dışa vurmasının yanında mekânın yaşanabilirliğine katkıda bulunması olarak görülebilir. Mobilya ve donatının iç mekândaki seçimine karar verebilen kullanıcı aslında kendi yaşama mekânını kontrol altına almış durumdadır, bu kararın iç mekânın kullanılabilirliğini de etkileyebilir.

2.3.1 Mobilya ve Donatı Biçimlenme Süreci

Mekân, yaşamı biçimlendirir. Mekânlar ve donanımı, oralarda yaşayan insanların düşüncelerini, duygularını, görüşlerini yansıtır. Konutlar ve donanımları, dönemlerinin diğer etkinliklerinden soyutlanamaz (Eriç vd.,1986).

Mobilya ve donatının biçimlenme sürecinin farklı kavramlara bağlı olduğu görülmektedir. Bu kavramların başında kültürel yapı olduğu söylenebilir. Bir mobilyanın biçimlenme süreci, içinde bulunduğu kültürün fiziksel ya da sosyal durumunun da yansıması olarak görülmektedir. Bu nedenle sosyo-kültürel yapıları farklı olan kullanıcıların istekleri ve ihtiyaçları birbirinden tamamen farklı yönde gelişim gösterebilir, bunun da mobilya ve donatıların biçimlenme sürecine yansımaktadır.

Başlangıcından bugüne kadar insanlık iki büyük değişim geçirmiştir. Bunlardan biri tarım devrimi, diğeri endüstri devrimidir. Tarım döneminden önceki dönem ise üretim öncesi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde insanlar göçebe topluluklar halinde yaşadıklarından bugünkü anlamda konut donatımından söz edilemez. Tarım kentlerinin ve tarım uygarlıklarının kurulması ile başlayan dönemde konut donatımı belirli alışkanlıklar, gelenekler, stiller doğrultusunda gelişmiş ve tarımsal düzenin belirgin, sınırlı amaçlarına göre biçimlenmiştir. Konut donatımının en büyük değişimi endüstri devrimi ile gerçekleşmiştir. Endüstri devrimi gelenekleri, biçimleri, yaşamı hızla değiştirmiş, kendi sistemleri ile birlikte konutu, konut donanımını hızla, hatta biraz da zorunlu olarak insanoğluna benimsetmiştir (Eriç vd., 1986).

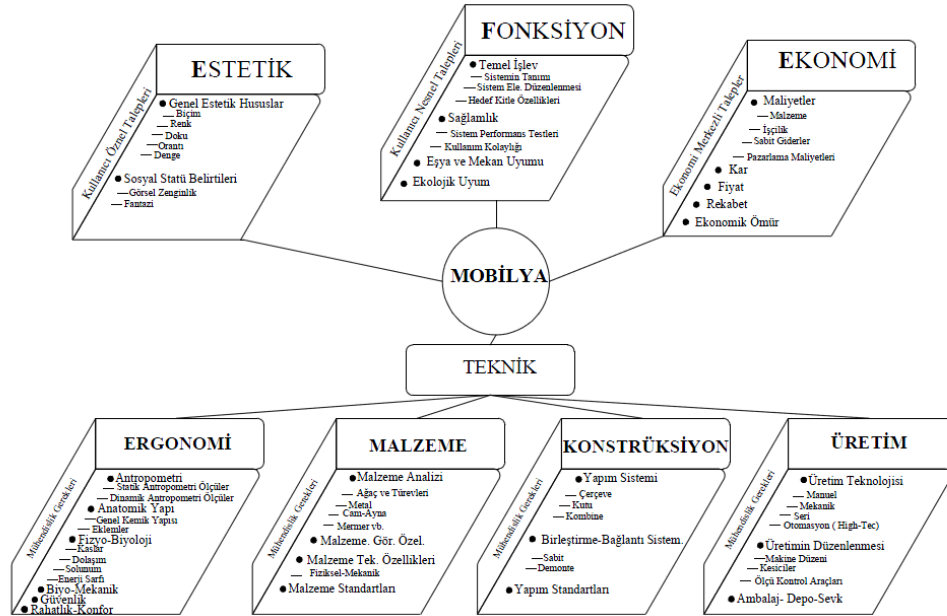
Mobilya, tarihi süreç içinde, mekâna bağımlı olarak gelişim ve değişim gösterirken, endüstri devriminden sonra makine olgusu devreye girmiştir. Makine kişiye bağımlı sanatsal üretimi yıkarak, isteğe bağlı sayısal üretimi getirmiştir. Artık mobilya çeşidi artmış, seçenekler fazlalaşmış, çoğu zaman mobilyalar belli bir mekâna göre üretilmeyip, üretilenin etkin yerleştirilmesi ve mekânın işlevselliğinin sağlanması önem kazanmıştır (Kürel ve Uzun, 2007).

Endüstri devriminden sonra karşımıza çıkan toplu üretim ürünleri, kullanıcının mekândaki söz hakkını kısıtladığını görebilmektedir. Bu endüstri ürünleri, Çelik(1996)'e göre, mekânlarda ihtisaslaşmadan ve fonksiyonun tam olarak tanımlanmasından kaçınmaya neden olmaktadır, mekanın konum, biçim, ekipman ve sınırlayıcı

elemanlarının nötr olarak tasarlanmasıdır. Böylece elde edilen mekân birden fazla fonksiyona cevap verebilmektedir (1996).

Çelik(1996), konut yapısı ile konut iç düzeni ve donatımının, tarihsel gelişimi incelendiğinde kullanıcının fiziksel boyut ve işlevlerinin yüzyıllardır değişmemesine rağmen değişen gereksinim ve amaçlardan dolayı biçimleniş sorunlarının sürekli olduğuna işaret etmiştir. Yaşama mekânı ve donatı tarih boyunca dönemlerinin yaşama kavramları ve yapım koşulları(tekniği) ve malzeme gibi etkenlerin farklı değerler almasıyla sürekli değişim içinde bulunmuşlardır. Bu durum ise mekân ve donatının nitelik ve niceliğine karar verme durumunda olan tasarımcının mesleki sorumluluğuna yeni boyutlar kazandırmıştır. Dolayısıyla tasarım süreçleri değişen koşul ve değerler doğrultusunda yeniden gözden geçirilme gereği duymaktadır (1996).

Günümüzde mobilya ve donatı birçok yönde şekillenmektedir(Şekil 2.4), günlük hayatta kişi tek bir mekânda yaşamını sürdürememekte, farklı mekânlarda farklı eylemler yaparak hayatına devam etmektedir. İş yeri, okul gibi konut dışında kalan sosyalleşme mekânlarında uygulanan eylemlerin değişmesi gibi konut iç mekân donatı elemanlarının farklılık göstermektedir.

Şekil 2.4 Mobilya tasarımını etkileyen faktörler
(Efe, 1995)

2.3.1.1 İç Mekânda Gereksinimlere Yönelik Biçimlenme Süreci

Gereksinim, gerekseme; bir şeyi kendisi için gerek saymak, bir şeyin yapılabilmesi ya da gerçekleşmesi kimi nesne, eylem vb.ne bağlı olmak, ihtiyaç duymak,” anlamlarını vermektedir. Abraham Maslow(1943), “A Theory of Human Motivation” çalışmasında ihtiyaçları bir takım sınıflara ayırmıştır;

- Fizyolojik gereksinimler: İnsanın biyolojik olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli beslenme, susuzluk, barınma, çoğalma gibi ihtiyaçlar.
- Güvenlik gereksinimi: Can ve mal varlıklarının korunması ihtiyacı.
- Ait olma gereksinimi: Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılanan insan bir gruba ait olma ve sevilme ihtiyacı.
- Sevgi, sevecenlik gereksinimi: Sevme, sevilme, bir gruba mensup olma, yardımseverlik, şefkat ihtiyacı.
- Saygınlık gereksinimi: Sevmek, sevilme dışında bireylerin kendilerine saygı duyulması ihtiyacı.
- Kendini gerçekleştirme gereksinimi: Alt kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kendini geliştirmek, zorlu hedefleri başarmak ve kapasiteyi artırmak gibi idealleri ve yetenekleri gerçekleştirme ihtiyaçları.

İnsanın, Maslow’un teorisine göre(Şekil 2.5), ilk olarak fizyolojik gereksinimlerinden biri olan barınma ihtiyacını karşıladığı görülmekte, konut iç mekân donatı elemanları, insanın, ait olma gereksinimi karşılamaktadır.

Şekil 2.5 Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşisi
(Ş.Ö.Gür, 1996)

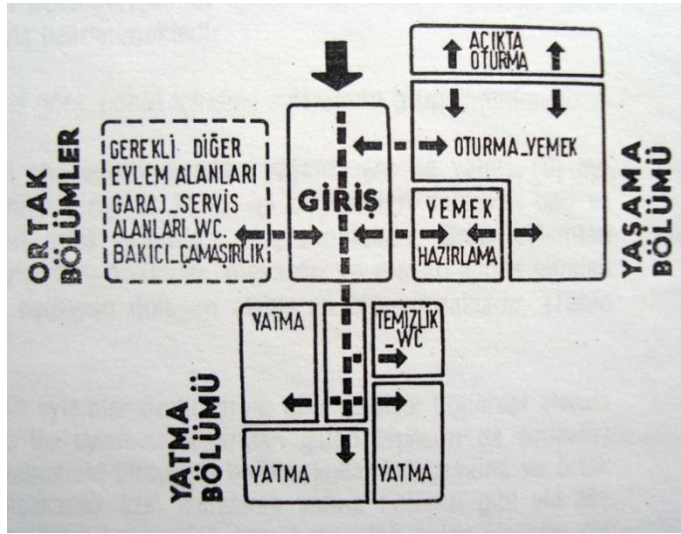
Tarih öncesi dönemlerde iç mekân donatı elemanlarından çok da söz edilememektedir; çünkü o dönemlerde bu bir gereksinim değildi. Zaman ilerledikçe insan ihtiyaçları arttıkça gereksinimlerin de değiştiğinden bahsedilmektedir. Mobilya ve donatı, günümüzde artık gereksinim olmanın yanında kişinin tamamlayıcısı olarak görülmektedir.

Basalla(2008), ihtiyaç ve icat kavramlarının irdelenmesinin, gereksinim kavramının görelî bir terim olduğu sonucuna varılmasına neden olduğunu savunur. Bir insan topluluğunun, bir kuşağın veya toplumsal bir sınıfın herhangi bir şeye duyduğu gereksinim, başka bir toplum, kuşak veya toplumsal sınıf için hiçbir işlevsel değere sahip olmayabilir ya da yüzeysel bir lüks sayılabilir (2008).

2.3.1.1.1 Eyleme Yönelik Gereksinimler

Ching(2006)'e göre iç mekânda işlevsel gereklilikler; tefrişin işlevsel olarak gruplandırılması ve yerleştirilmesi, uygun boyutlar ve ara mesafelerin belirlenmesi, uygun sosyal mesafelerin belirlenmesi, uygun görsel ve akustik mahremiyetin belirlenmesi, yeterli derecede esneklik ve uyum yeteneğinin sağlanması, uygun aydınlatma ve diğer elektriksel, mekanik servislerin belirlenmesi ile sağlanabilir. Mobilya ve donatıdan beklenen işlevsel gereksinimler onlardan sağlanacak olan temel yarar olarak nitelendirilebilir; fakat iç mekân tasarımında yer alan donatı elemanlarından önce iç mekânın işlevlerini incelememiz gerekecektir.

Bir konutta iç mekânların birbirinden ayrılmasını, kullanıcıların bu mekânlara farklı işlevler yükleyerek yaptıklarını görebiliriz. Kullanıcıların hayatlarını sürdürebilmek amacıyla bazı etkinlik gereksinimleri vardır ve bu etkinlikleri eyleme dönüştürdüklerinde farklı mekânlara ihtiyaç duyabilirler, bunun da konut içindeki mekânların, farklı roller üstlenmesine neden olduğu görülebilir. Arcan ve Evci(1992), bunu işlev şeması(Şekil 2.6) olarak değerlendirmektedir ve bir konutta yer alabilecek eylemleri işlev şemasında göstermişlerdir.

Şekil 2.6 Bir konutta ait işlev şeması

(Arcan ve Evci,1992)

Konut içinde çoğu kişinin gereksinimlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu işlev şemasında belirlenen mekânların, günümüzde işlev önemine göre farklılaştığını gözlemlenmektedir. Arcan ve Evci(1992)'nin belirttiği gibi bu mekânlar eylemlerin ne derece ön planda olduğuna kişinin ekonomik durumu ve işleve bağlı kullanım da yön vermektedir. Konutta iç mekânların tanımlanmasına göre o mekânda bulunan mobilyaların ve donatıların da bu eylemlere yönelik olarak mekânda yerlerini aldıkları görülebilir. İç mekânda yer alan her eylem kümesine göre farklı elemanlar kullanılmaktadır; fakat aynı eylemler için farklı mekânlarda kullanılan mobilya ve donatının başka şekillerde kullanıldığı da göze çarpmaktadır.

Konut, içindeki işlevler doğrultusunda incelendiğinde; konut bölümlerden, bölümler mekanlardan, mekanlar eylem alanlarından, eylem alanları ise tek eylemlerden oluşmaktadır (Arcan ve Evci, 1992). Bu doğrultuda bakılacak olursa bir konuttaki

mekânları teker teker inceleyip buna göre eyleme yönelik gereksinimleri görmemiz gerekebilir.

DÜZEY 1	TÜM BİNA	1. KONUT																																	
DÜZEY 2	BÖLÜMLER	1.1. YAŞAMA BÖLÜMÜ		1.2. ORTAK BÖLÜMLER			1.3. YATMA BÖLÜMÜ																												
DÜZEY 3	MEKANLAR	YAŞAMA MEKANI 1.1.1.		MUTFAK 1.1.2	GİRİŞ HOLÜ 1.2.1.	WC LAVABO 1.2.2.	BAĞ. MEK. 1.2.3.	BANYO-WC 1.3.1	YATAK ODALARI 1.3.2.																										
DÜZEY 4	EYLEM ALANLARI	YEMEK YEME	ÇALIŞMA	OTURMA- DİNLENME	YEMEK HAZIRLAMA	DEPOLAMA	KAHVALTI	GİRİŞ-DOLAŞ.	DEPOLAMA	TEMİZLİK	BOŞALTIM YIKANMA	YATMA-DİNLENME	DEPOLAMA	ÇALIŞMA																					
DÜZEY 5	EYLEM BİLEŞENLERİ (EPISODE- TEK EYLEMLER)	1.1. YEMEK YEME	1.2. YEMEK SERVİSİ	1.3. DEPOLAMA (BUFE-BAR)	1.4. KİTAP OKUMA-KİTAPLIK	1.5. YAZI YAZMA-TEL. ETME	1.6. OTURMA-SOHBET-KAĞIT OYN.-ŞÖMNE-MANZ.	1.7. TV-RADYO-PRKAP-TEYD DİNLENME	1.8. AÇIKTA OTURMA (TERAS-BALKON)	1.9. HAZIRLIK-BULAŞIK-ÇÖP DÖKME	1.10. PİŞİRME-YEMEK SERVİSİ	1.11. YITTEKİLERİN KORUNMASI	1.12. KAPLARN KORUNMASI	1.13. KAHVALTI ETME	1.14. EVE GİRME-ÇIKMA	1.15. PALTO-ÇEKET ÇIKARMA-GİYME	1.16. ELİBİSE ASMA AYAK TERLİK Gİ ÇIKARMA	1.17. EL-YÜZ YIKAMA	1.18. BOŞALTIM-WC EYLEMLERİ	1.19. TRASH OLMA MARYAJ-BAKIM	1.20. KAPATILMA ODAYA GİRME	1.21. DOLAŞIM-MERDİVEN ÇIKMA (YATAY-DİKEY)	1.22. DEPOLAMA (ARAÇ-GEBEC)	1.23. ÇAMAŞIR KURUTMA-AÇIKTA	1.24. EL-YÜZ YIKAMA	1.25. BOŞALTIM-WC EYLEMLERİ	1.26. YIKANMA-KURULANMA-ÇAMAŞIR GİYME	1.27. YATMA-UYUM-BAKIM	1.28. YATAK HAZIRL. ÇARŞAF DEĞİŞTİRME	1.29. DEPOLAMA-EL BİREK ASMA-ELB. GİYİN.	1.30. ÇARŞAKL. TEMİZL. DİNEŞ-UTU	1.31. MARYAJ-BAKIM	1.32. KİTAP OKUMA-KİTAPLIK	1.33. YAZI YAZMA-OTURMA-SOHBET-ÇALIŞ.	1.34. ZİNNASTIK-BOZGEZİŞ-SAGLIK BAKIMI

Şekil 2.7 Konuttaki barınma eylemlerinin Bina-Bölüm-Mekan-Eylem Alanı-Tek Eylem düzeyleri olarak açılımı

(Arcan ve Evci,1992)

Ortak Yaşama Mekanı

Ortak yaşama mekanı, konutta en önemli mekan olduğunu gözlemlenmektedir; çünkü kişi günlük yaşamındaki neredeyse çoğu aktivitesini bu mekanda gerçekleştirmektedir, mobilya ve donatı açısından en zengin mekanın da bu bölüm olması şaşırtıcı olmamalıdır. Yaşama mekanı bir konutun sosyal mekanı olarak görülmektedir, kullanıcılar konutlarında bulundukları süre boyunca yoğun bir şekilde bu mekandan yararlanmaktadır.

Kürel ve Uzun(2007)'a göre, yaşama mekanındaki eylemler önem sırasına göre misafir ağırlama, televizyon izleme, müzik dinleme, kitap-gazete okuma, yazı yazma, çalışma, dinlenme-gevşeme, çocukların oyun oynaması birincil eylemler olarak; yemek yeme, dans etme, hobi ve el becerisi, onarım işleri, dikiş dikme, müzik yapmak, parti vermek, salon oyunları, slâyt ve film gösterisi ikincil eylemler olarak sınıflandırılmıştır. Arcan ve

Evci(1992) ise bu eylemleri dinlenme-sohbet-oturma, müzik-radyo dinleme-TV seyretme, oyun oynama, çalışma-kitap okuma eylemleri olarak dört grupta toplamıştır.

Yaşama mekanında çoğunlukla yer alan oturma eylemini gerçekleştirmek için mekânda oturma eylemine cevap verecek donatı elemanları bulmak mümkün olmaktadır. Oturma elemanları konuttaki yaşam alanı büyüklüğüne ve kullanım koşullarına göre farklılık gösterebilmektedir. Oturma elemanlarının yanında kullanım durumuna göre farklı donatılar da sehpa gibi bu gruba dâhil edilebilmektedir. Kişinin konut içindeki yaşamsal etkinliklerine göre kullanılan donatı elemanlarının boyutları, düzenleme şekilleri değişebilir.

Oyun oynama eylemini düşünecek olursak mekânda bu eylem için farklı bir alan ayrılmaktadır. Bu alanda kullanılacak donatı elemanları masa ve sandalye olarak düşünülebilir. Boyutsal gereksinimlerin ön planda tutulması gereken bu mobilya ve donatılar yine kullanıcının istek ve gereksinimlerine, eylem alanının boyutlarına göre konuttan konuta farklılık göstermektedir.

Çalışma mekanı günümüz konutlarında farklı alanlarda konumlandırıldığı görülmektedir; fakat yaşama mekânında da yer alan çalışma alanında kitap okuma, bilgisayar kullanımı, yazı yazma gibi eylemleri karşılayacak şekilde tasarlanmaktadır. Okuma eylemi için kullanılan donatı elemanlarından kitaplık yaşama alanının farklı bir bölümünde düşünülmekte ve bununla birlikte çalışma masası ve sandalyesi de bu alanda çözümlenmektedir.

Eriç vd.(1986)'e göre, yaşama mekânlarının iç düzeni zaman içinde kullanıcının arzusuna göre çeşitli ve çok yönlü düzenlemelere açık elastik bir tasarım anlayışına sahip bulunmalıdır. Bu anlayışın odanın boyutlandırılmasıyla yakın ilgisi vardır. Örneğin, odanın kısa ve uzun kenarlı duvarlar arasında kurulan oranlar ve odaya giriş çıkış düzeni bazı hallerde kullanıcıya tek tip düzenlemeden başka bir seçenek tanımamaktadır. Bu da kendisini monoton bir yaşam düzenine itmek ve psikolojik iç konforu bozulma tehlikesi göstermektedir (1986).

Yaşama mekanı, kullanıcı istek ve görüşleri doğrultusunda birbirleri ile ilişkili kılınarak, birbirlerinin eylem alanlarını rahatsız etmeden, ortak dolaşım alanlarıyla bağlanarak oluşturulmakta ve böylece düzenlenmektedir (Arcan ve Evci,1992).

Yemek Hazırlama ve Yeme Mekanı

Barınma gibi yemek yeme eylemi de Maslow(1943), ihtiyaçlar hiyerarşisinde fiziksel bir gereksinim olarak piramidin aynı bölümünde yer almaktadır ve konut içinde önemli bir mekânda bulunduğu gözlemlenebilir. Yemek hazırlama mekânıyla yemek yeme eyleminin gerçekleştiği alan konutun boyutuna bağlı olarak ayrı ya da bir arada olmaktadır. Tarihsel sürece bakacak olursak tarih öncesi dönemlerde insanlar yemek hazırlamak ya da yemek için mekân gereksinimleri olmamakta, bu nedenle mekân ihtiyacının olmadığı dönemlerde donatı elemanlarına da lüzum duyulmamaktadır.

Ateşin bulunmasıyla bir araya gelen ve daha sıkı sosyal bağlar kuran insanoğlu toplu halde yemek yeme eylemini gerçekleştirmeye başlamaktadır. Yaşam alanının yanında yemek yeme mekânı da ortak bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, günümüzde yemek hazırlama ve yeme mekânları farklı eylemlerle de zenginleştirilmiş olabilmektedir, televizyon izleme buna bir örnek olarak gösterilebilir.

Tarihsel süreçte ateş etrafında yemek hazırlama günümüzde mutfak mekânının varlığına yerini bıraktığını ve tarihte olduğu gibi aynı mekân da iki eylem gerçekleşmeye devam etmektedir. Önceden de belirttiğimiz gibi konut alanına bağlı olarak da mekân farklılıkları olsa da yeme mekânıyla hazırlama mekânının birbiriyle bağlantısı servis penceresiyle, açık mutfak olarak tasarlanarak sağlanabilmektedir.

Resim 2.9 Yemek yeme ve yemek hazırlama mekanının bir arada kullanımı
(<http://www.lineadecor.com.tr/modeller/luce.html>)

Mekânın donatı elemanlarına bakılacak olursa Arcan ve Evci(1992), kültürel ve teknolojik gelişmeler sonucunda insanların yemek yeme eylemlerini daha sağlıklı ve kolaylaştırıcı niteliklerdeki yardımcı eleman ve araçlar geliştirerek sürdürdüklerini söyler. Donatı elemanı olarak masa ve sandalye ilk olarak akla gelen örneklerdir. Konutta yemek hazırlama mekanı olarak kullanılan mutfak sınırlı bir alana sahip olduğundan donatı elemanları farklılıklar gösterecektir. Mutfakta yapılan eylemleri Arcan ve Evci(1992), tezgâhta hazırlık-yiyecek ve bulaşık yıkama eylemi, ocak-fırın ile yemek pişirme eylemi ve dolaplarda yiyeceklerin depolanması ve saklanması için gerekli eylemler olarak üç başlıkta toplamıştır. Bu eylemleri gerçekleştirirken kullanılan donatı elemanları da eylemler doğrultusunda değişkenlik gösterebilir. Eriç vd.(1986), artık çağımızda mekanik bir düzene sahip olan bu mekanların aranılan konfor düzeyi, kullanım kolaylığı, hijyeniklik ve rasyonel tasarımlar olduğunu vurgular ve bu nedenle bir konut iç donanımında, bu mekanların tasarımlarının süratle endüstrileşme aşamasına girdiğine işaret eder.

Yatma Mekanı

Konutta bulunan temel mekânlardan biri olan yatma mekanı kullanıcının dinlenme ve kişisel aktivitelerini gerçekleştirdiği alandır, kişinin rahatı ve konforu açısından konutun önemli bir bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Kişinin fiziksel ve psikolojik olarak gereksinimi söz konusu olduğundan bu alan kişiye özel olduğundan konuttaki mekân örgütlenmesinin farklı bir yerinde organize edilmektedir. Eriç vd.(1986), dinlenme mekânlarının yaşama mekanlarına oranla daha sınırlı zaman dilimleri içinde kullanılan mekanlar olduğundan bahseder. Ses geçirimsizlik, ışık geçirimsizlikle doğru orantılı olacağı düşünülmüş, güneş ışığında istenen bu artışın ancak mekanın yönlendirilmesiyle sağlanabileceği bir gerçektir (1986). Çoğu konutlarda en az iki yatma mekânı olduğu görülebilir; ana yatak odası olan ebeveyn için ve misafir ya da evin çocukları için olan mekânlar.

Yatma mekânı donatı elemanlarını irdelemek gerekirse başta yatak ve giysi dolabı olmak üzere komodin, etajer, aydınlatma elemanlarının mekân içinde düzenlenmektedir. Bu mekân kullanıcılarının alışkanlıkları doğrultusunda yatma, uyuma, dinlenme harici eylemleri de barındırabilir, kitap okuma, televizyon izleme, müzik dinleme, çalışma gibi eylemler mekân örgütlenmesinde değişiklikler yaratabilmektedir.

Temizlenme Mekânı

Sağlıklı bir insan olarak hayatımıza devam edebilmemiz için temizlenmemiz gerekliliği ön planda olacak bir eylemdir. Konutta çoğunlukla göze çarpan, temizlenme mekânlarının en az iki adet olması bu ihtiyacı karşılamaktadır. Konutun büyüklüğüne bağlı olarak bu mekân da özel alan olarak düşünülmüş ve her yatak odası içinde özel bir mekân ayrıldığı görülebilmektedir.

İnsanın temel gereksinimlerinden biri de temizlenmedir. İnsan vücudunun temel ögesi olan su, yıkanmada da esas maddeyi oluşturur. Su ile temas, insanın doğumu ile başlayarak yaşamı boyunca devam eder. Temizlenme eylemleri için kullanılan sürenin, dinlenme eylemleri ile birlikte kişi yaşamının yarısına eşit olduğu saptanmıştır (Arcan ve Evci, 1992).

Mobilya ve donatılar iç mekânda eylemlere yönelik olsa da temizlenme mekânındaki eylemlerin önüne geçen tesisat projeleri mekândaki donatılarını etkilemektedir. İç mekân tasarımında tesisatın önemini de göz ardı edilememektedir.

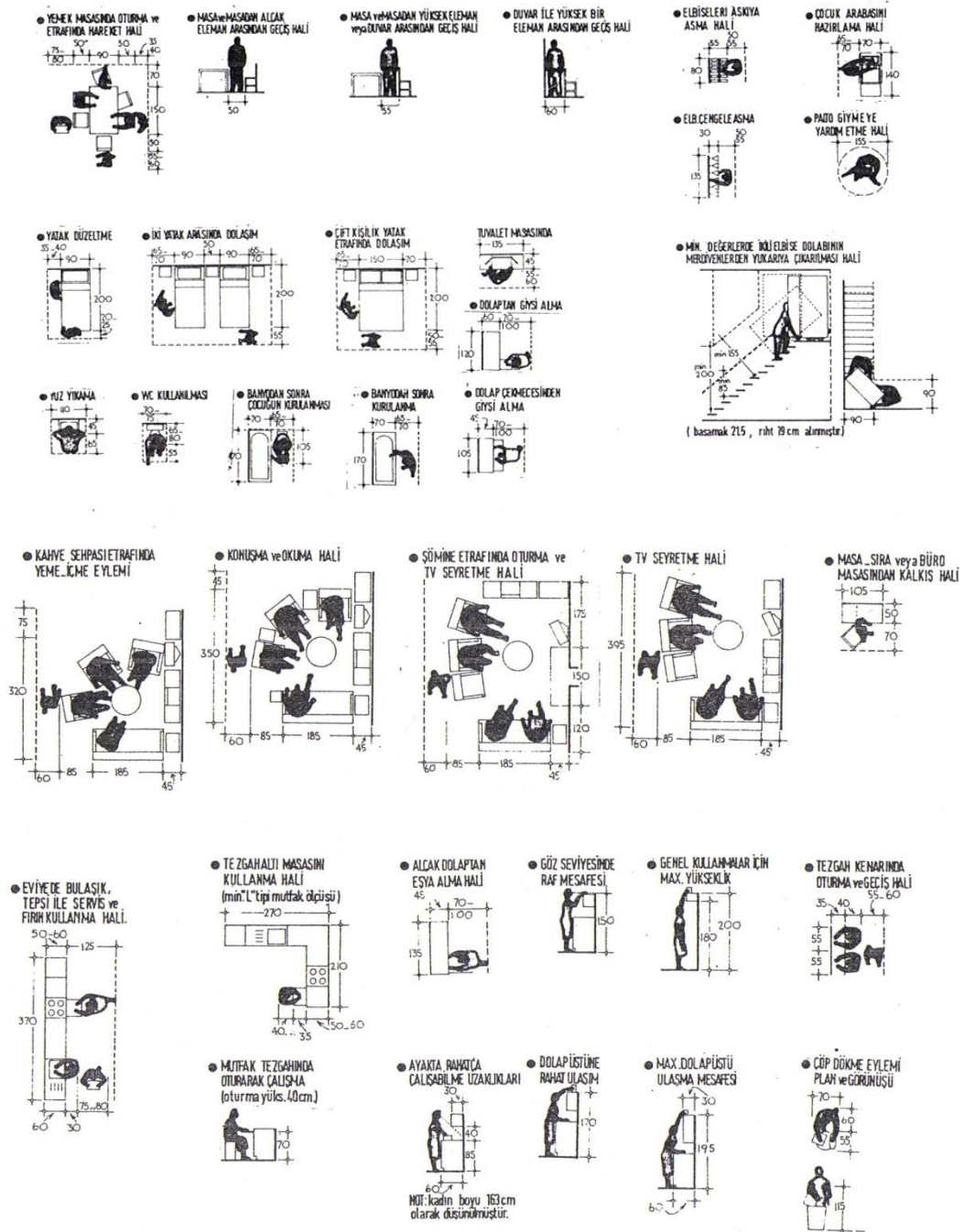
Resim 2.10 Banyo Donatı Elemanları

(http://corian.co.uk/Corian/en_GB/uses_apps/bathroom.html)

2.3.1.1.2 Boyutsal Gereksinimler

Bir konuta girilmesinden itibaren boyutsal anlamda birçok çalışma olduğu gözlemlenmektedir. Bunların en başında konuta girmek için kullandığımız kapıların

yükseklikleri gelebilmektedir. Konut mekânlara ayrılmaya başladıkça boyutsal gereksinimler donatı elemanları üzerinde yoğunlaşabilir. Konuttaki mekânların ortam eylemi olarak görülebilecek oturma eylemi üzerine yapılan boyutsal çalışmalar önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Şekil 2.8 Konutta yer alan eylemler
(Arcan ve Evci,1992)

2.3.1.1.3 Biçimsel Gereksinimler

Ching(2007)'e göre, biçim birkaç anlama sahip muğlak bir terimdir. Bir sandalye veya onun üzerinde oturan insan bedeni gibi tanınabilir dış görünümle ilgili olabilir. Öte yandan örneğin buz ya da buhar biçimindeki sudan bahsederken olduğu gibi, herhangi bir şeyin eyleme geçtiği veya kendisini görünür kıldığı kısmi bir koşulu da anırtabilir. Sanat ve tasarımda sıklıkla bir eserin biçimsel yapısını –ki bu yapı, tutarlı bir imgeyi üretmek için bir kompozisyonun elemanlarını ve parçalarını koordine etme ve düzenleme tarzıdır– belirlemek için bu terimi kullanırız (2007).

Biçim denildiğinde aklımıza gelen ilk kelimelerden biri şekil olabilir; fakat şekil Ching(2007)'ye göre, tekil bir biçimin karakteristik hatları veya yüzey konfigürasyonudur, şekil biçimleri tanıyıp sınıflandırmada kullandığımız başlıca özelliktir. Şekil dışında biçimdeki özellikler ebat, renk, doku olarak sıralanabilir (2007).

Bir iç mekanda kullanılacak donatı elemanının şekli, rengi, dokusu yani biçimi önemlidir; çünkü o mekanın anlamını, mekanın etkilerini o donatılar sayesinde daha rahat algılanmaktadır. Bulunulan iç mekanın uyandırdığı hislere ancak içindeki donatılarla uyum sağlamaktadır.

2.3.1.2 Kullanıcıya Yönelik Biçimlenme Süreci

Bir konutta iç mekân tasarımı süreci kullanıcı odaklı olarak yapılmaktadır; çünkü konutta yaşamını devam ettirecek olan onlardır. Bu nedenle öncelikle iç mekân olmak üzere mobilya ve donatı da kullanıcıya göre biçimlendiği görülmektedir.

Mobilya, insanın dış dünya ile ilişkisinin zorunlu vasıtası olarak, hem makro plandaki hem mikro plandaki olgularla bağlı durumdadır. Zira, mobilya, teknolojik, ekonomik, sosyo-kültürel ve psikolojik alanlar gibi çeşitli hayat alanlarını yansıtan göstergeler taşımaktadır. Modernleşme olgusu şematik olarak, bu pozisyonların belirli bir yönde değişmesini ifade etmektedir. İhtiyaçların ve mobilyanın karmaşılaşması, modernleşmeyle alakalı olmakla beraber, bunlar arasındaki denge, sosyal planlamayı gerektiren bir olgu olarak görülmektedir (Güven,1998).

Yıldırım(2009), mobilya planlama evreleri ve süreç aşamaları kullanıcı mutluluğu ve konforu için son derece önemli olduğunu ders notlarında belirtmiştir. Kullanıcılar eğer yaşadıkları ortamlarda günün stresinden uzaklaşabiliyor ve dinleniyorlar ise orada başarılı bir donatı elemanı planlamasından söz etmek olasıdır. Bu nedenle, başarılı bir mobilya planlamasında her bir planlama evresinin süreç aşamaları da dikkatle ele alınmalıdır (2009).

2.3.1.2.1 Ergonomik

20. yüzyıla gelindiğinde insan vücuduna uygun ürünlerin tasarlanmaya başlanması sonucu ortaya çıkan ergonomi kavramının, biçim, mekân, estetik, renk ve dokunun önüne geçmektedir.

İnsan, vücudunu kullanırken belli sınırları olduğunu görebilir. İnsan için tasarlanan her şeyin ölçütünün yine insan olduğu görülmektedir. Efe(1998)'e göre, belli bir takım fiziksel sınırları olan insanın kullanım amacıyla yapılması tasarlanacak mobilya, belli şartlar altında vücudun parçalarıyla doğrudan ilişki kurmak durumundadır. İnsanın çevresindeki eşyalarla uyumu Ergonomi Bilimi'nin konusudur (1998). Güler(1997), ergonomiyi, insan kullanıma yönelik tasarım, çalışma ve yaşama koşullarının optimal hale getirilmesini amaçlayan uygulamalar bütünü olarak tanımlamıştır. Ergonomi iş, ürün tasarımı, ev yaşamı ve dinlenme dönemi etkinlikleri ve bunlara yönelik üretimle ilgili olarak çevre ile kişinin etkileşimi olarak tanımlanabilir (1997).

İç mekân tasarımında da ölçüt insan olduğu için onun rahatlığı, verimliliği, sağlığı açısından ürün kullanıcı ilişkisine dikkat etme gerekliliği duymaktadır. İnsanın fiziksel olarak ilişki kurduğu her şeyin tasarımının da bu durum göz önüne alınarak yapıldığı gözlemlenebilir. Doğru ürünle yapılacak doğru eylem ergonomiyi daha iyi tanımlayabilir. İç mekân donatı ve mobilyasının da bu doğrultuda tasarlanması uygun olacaktır, Güler(1997), hayatın insan üzerindeki zorlayıcı ve olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ya da sınırlandırılmasına yönelik bütün çabaların ergonomi alanına girdiğine işaret eder.

Mobilya kullanırken, kullanıcı ile mobilyanın birebir ilişkilerinde her iki tarafında fiziki yapılarının zorlanmamaları, belli bir uyum içinde olmaları gerekir. Aralarındaki uyumu sağlamak ancak her iki tarafın zorlama eşiklerini bilmekle mümkündür. İnsan fiziki

zorlama eşiklerinin bilinmesi için onun vücut ölçüsü ve parçalarının hareket alanları gibi fiziki nitelikleri de incelenmelidir. İnsan çevre ve mobilya ilişkilerindeki bu nitelikler “Ergonomi Bilimi”nin konusudur (Oborne, 1987). Ergonomi Bilimi’nin amaçlarını Güler(1997) şöyle sıralamaktadır;

1. İnsanlar tarafından kullanılan araç gereç ve düzeneklerin kullanım etkinliğinin artırılması
2. Günlük hayatta karşılaşılan insan kullanımına ve etkileşimine açık olan her şeyin insana uygun tasarımıyla:
 - a. İnsan performansının artması
 - b. İnsan güvenliğinin sağlanması
 - c. İnsan sağlığının korunması ve iyileştirilmesi
 - d. İnsan mutluluğunun ve doyumunun sağlanması amaçlarıdır.

Efe vd.(2004)’ye göre, geçtiğimiz yüzyılın başından itibaren gerek bürolarda gerekse endüstriyel iş ortamlarında çalışma koşulları hızlı bir değişim göstermiş, insan vücudunun daha az zorlandığı işlere doğru bir yönelme olmuştur. Bu değişimi, konut iç mekân donatı elemanlarında da görmemiz mümkündür; çünkü kullanıcının, yaşadığı mekânda da rahat ve sağlıklı şekilde kullanabileceği ürünleri seçtiğini fark edilmektedir.

Konut, insanların kendilerini ait hissettikleri bir mekân olarak görülebilir, bu nedenle iç mekânlarındaki ergonomik yetersizlikler kullanıcıyı olumsuz etkileyebilir. Güler(1997), ev düzeniyle ilgili olarak yapılan çalışmaların ülkeler arasında farklılıklar olmasına rağmen temel esaslara dayandığına, çağlar boyunca deneme yanılma yöntemiyle varılmış pratik sonuçlar olduğuna işaret eder. Ev eşyası, ev eşyalarının seçimi, niteliği, bunların yerleşim düzeni, geleneksel ve kullanıma bağlı müdahaleler, ev yaşama alanıyla ilgili sorunlar, evin güneş alma ya da ısınma önceliğinin yarattığı müdahaleler, eşya önceliği, bunun evin güneşlenmesi ve havalandırılmasıyla ilgili olarak yarattığı sorunlar, evdeki teknolojik değişim, özellikle ev kadınlarının çalışma saatleri, evdeki ergonomik yetersizliklerin neden olabileceği yakınmalar, bunlara yönelik uygun müdahaleler araştırılması gereken başlıca konular arasında sayılmaktadır (1997).

Gelişimi, tasarımı yüzyıllar boyunca süren ve hala da devam eden iç mekân donatı elemanları son yıllarda ergonomik açıdan önem kazandı denilebilir. Önceki yüzyılda ergonomi kaygısı güdülmeden tasarlanan donatılar göze çarpmaktadır. Günümüze

yaklaştıkça daha ergonomik donatıların tasarlanmaktadır, insan faktörü eski yüzyıllara göre daha ön planda tutulmaktadır.

Resim 2.11 Yemek Masası, August Welby, Northmore Pugin, 1812-1852
(<http://www.victorianweb.org/art/design/pugin/9.html>)

2.3.1.2.2 Psikolojik

Fransızcadan gelen psikoloji kelimesi Güncel Türkçe Sözlük(2009)'da bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü olarak tanımlanmıştır. İnsan davranışlarını inceleyen bu bilim insan hayatının her noktasında yer alabilir, konut seçiminde, mekân örgütlenmesinde ve iç mekân donatı elemanları seçiminde kişinin psikolojisini göz önünde bulundurmak yanlış olmayacaktır.

Psikolojinin yanında sosyo-psikolojik etkenler de mobilya ve donatı seçimlerinde ön planda olabilir; çünkü insanın çevresinde sürmekte olan sosyal yaşamdan etkilenmemesi mümkün olmayabilmektedir. Eriç vd.(1986)'e göre, konut donatım tercih ve talebinin oluşmasında, bireylerden oluşan toplumun ve katmanlarının farklı özlem ve gereksinimlerinden doğan belirli sosyo-psikolojik davranışların etkili olduğu açıkça görülmektedir. Ancak diğer sosyal faktörlerin, özellikle sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerin de belirleyici özellikte olduğunu ve sosyal psikoloji olgusu ile birlikte, yaşam ve onun en özel yansıması olan konut iç mekân donatımında etkili olduğunu vurgulamak uygun olacaktır. Ancak, sosyal yapının birimini oluşturan bireyin üst yapıdan gelen etkilenmeler dışında, öznel, subjektif faktörlerden kaynaklanan bir

eğilimi vardır ve kişisel eğilim ile toplumsal faktörlerin her birisinin etkisinin sentezi, davranışlardaki kişisel yönü ve “kişiliği” yansıtır (1986).

İç mekân mobilya ve donatısındaki değişikliklerin farklı bir nedeni kişinin yaşam tarzındaki değişimler olabilir. Bu da konut sahibinin mevcut donatı elemanlarında yaptığı ani değişikliği açıklamaktadır.

İç mekanda mobilya ve donatıyla yaratılan atmosfer de kişinin psikolojisini etkileyebilmektedir. Güven(1998), iç mekan ile ilgili salt fiziksel ve fizyolojik gereksinimleri sağlama dışında, dikkate değer bir özelliğinin kişiyi farklı yönde motive etmesi olduğunu ifade etmiştir. Yaşanılan hacimlerdeki dekorasyon, kişiyi bir ses gibi, bir ışık gibi, hava gibi sarıp çevreler. Bazı hallerde sevilen bir müzik parçasının, bir renkler kompozisyonunun verdiği hazzı verir. Ancak, subjektif yönü ağır basan bu canlı mobilya iletişimi içerisindeki yeni gereksinimler doğar, gelişir; farklı ilişki bir yaşam boyunca kopmaz, sağlamlaşır, kökleşir, çıkarlar, hisler, anılar araya karışır (1998). Farklı mekanlarda yaratılan farklı atmosferler kullanıcının o mekanda daha çok zaman geçirmesini ya da o mekanı daha çok kullanmak istemesine de etken olabilmektedir. Bu durum da yine kullanıcının yaşam tarzıyla açıklanabilir.

Resim 2.12 Ferah bir atmosfere sahip yaşama mekânı
(Interior Space, 2009)

Resim 2.13 Kasvetli bir atmosfere sahip yaşama mekânı
(Interior Space, 2009)

2.3.1.2.3 Estetik

Estetik sözcüğü, köken açısından duyuşsal algıya ilişkin olan, genel biçimde, akla ve anlayış gücüne karşıt olarak, duyarlılığa ilişkin olan şey demektir. Alman felsefecisi Alexander Gottlieb Baumgarten'in güzelin, sanatın, sanatsal yaratışın incelenmesini 1750'de ilk olarak estetik diye adlandırmasından sonra terimin bu anlamı özelleşti ve bir süre sonra yaygınlaştı (Gelişim Hachette 4, 1993).

Mobilya ve donatıda estetik, kişinin yaşamı zenginleştirecek ve kendini, sosyal çevresine doğru yansıtarak, aynı zamanda kişinin beğenisini kazanacak şekilde ürün formundaki sanatsal yaklaşım olarak da tanımlanmaktadır. Güzellik insan için her zaman önemli bir olgu olmuştur; fakat güzelliğin bir ölçütü olmadığı düşünülse de geçmişten günümüze gelen "Altın Oran" terimi bize güzelliğin bir ölçütü olduğunu göstermektedir. Ching(2007), "Mimarlık Biçim, Mekân, Düzen" eserinde, Altın Oran'ın Pythagorasçı "her şey sayıdır" düşüncesinden ve belirli sayısal ilişkilerin evrenin armonik yapısını sergilediği inancından doğan matematiksel oranlama sistemlerinden biri olduğunu belirtir. Hem insanoğlunun hem de onun inşa ettiği tapınakların yüce bir evrensel düzene ait olması gerektiği inancından dolayı, bu aynı oranlar tapınak

yapılarına da yansımıştır. Altın Oran, Rönesans mimarlarının da çalışmalarına işlemiştir. Yakın zamanda Le Corbusier Modüler sistemini Altın Oran'a dayandırmıştır ve bu sistemin mimarlıkta kullanımı bugün bile varlığını sürdürmektedir (2007).

Altınok(1987), mobilyanın elemanlarının ve bölümlerinin yan yana veya üst üste birçok yüzeyden meydana geldiğini ve bunarın genellikle, yatay dikdörtgen yüzey, dikey dikdörtgen yüzey veya temel yüzey kabul edilen kare olduğunu belirtir. Mobilyanın boyutları arasında, Altın Oran gibi uygun bir oran mevcut ise, o mobilyanın insan gözüne daha estetik görünerek, hemen dikkat çekecektir. Aksi takdirde, altın bölüm oran sistemine uygun olmayan boyutlarda yapılan mobilyaların estetik görünümü çekici bulunmayacaktır (1987).

19.yüzyıldaki teknik gelişmeler sonucunda sanat ve sanayi hızla karşı karşıya geldiler. Makine kullanımı, kendine uygun biçimler bulmak yerine, 1850'den 1900'e kadar o günlerde moda olan üslubun(modern style) süsleme motiflerinin kullanıldığı bir kılık değiştirme biçiminde kendini gösterdi. Bu durumda, bazı sanat kuramcıları, güzellik ile sanayideki gelişmeyi birbiriyle bağdaştıramayarak, el sanatlarına dönülmesini savundular. John Ruskin(1819-1900) ve William Morris(1834-1896) gibi bu düşüncüyü savunan kişiler yazılarıyla büyük bir etki uyandırdılar; ama şaşılacak bir biçimde, işlevsel olanın savunulduğu bir tepkiye yol açtılar (Gelişim Hachette 4, 1993).

Bilim ve teknolojinin endüstride yaptığı büyük yenilikler estetik değerlerin yitirildiğine neden olabilmektedir. Zaman ilerledikçe işlevselliğin yanında kullanıcıları bazı detaylar rahatsız etmeye başlayarak mobilya ve donatıda estetik bütünlüğe verilen önemin arttığı gözlemlenmektedir.

Günümüzde konut iç mekânını donatan ürünler birbirleriyle estetik açıdan bir uyum içinde olmaları gözlemlenmektedir. Mobilya ve donatının işlevsel özelliği yanında estetik açıdan kullanıcıyı doyurması gerektiği günümüzün önemli kriterleri arasında yer almaktadır. Mobilya ve donatı elemanlarının estetik olmaları onların aynı zamanda lüks olmaları gibi bir durumu da söz konusu yapmaktadır. Estetik anlayışın gelişmesi, işlevsel yaklaşımın yanında ürünü cazip kılmada farklı bir boyutun ortaya çıkarmaktadır. Kişi birçok mobilya ve donatı elemanı arasında seçimini, kullanım alanının dışında güzel görünmesinden dolayı yapabilmektedir.

Her gün yeni bir teknolojik mobilya ve donatının konut iç mekânında yerini aldığı günümüze estetik ve konfor kullanıcının vazgeçilmezi olarak görülmektedir. Kişi istediği donatı elemanına yönelirken onun işlevi, kalitesi ve fiyatı yanında görünüşüyle de ilgilenmektedir, bu da çok çeşidin bulunduğu piyasada kişi için bir fark yaratmaktadır.

2.3.1.3 Malzemeye Yönelik Biçimlenme Süreci

Konut iç mekân donatı elemanları tasarımını etkileyen faktörlerden biri olarak malzeme görülmektedir. Tasarlanan üründe kullanılacak malzeme ya da üretim yönteminin tasarımı şekillendirdiği ve aynı zamanda ona kullanım açısından da etkilemektedir. Bir aydınlatma elemanının aynı forma sahip olması fakat birbirinden farklı malzemelerden üretilmesi aynı zamanda ürün çeşitliliğini de sağlayabilir. Bir donatı elemanında kullanılan malzeme, ürün formunu ve fonksiyonelliğini etkilediği gibi ürünü ekonomik açıdan da etkilediği görülebilmektedir.

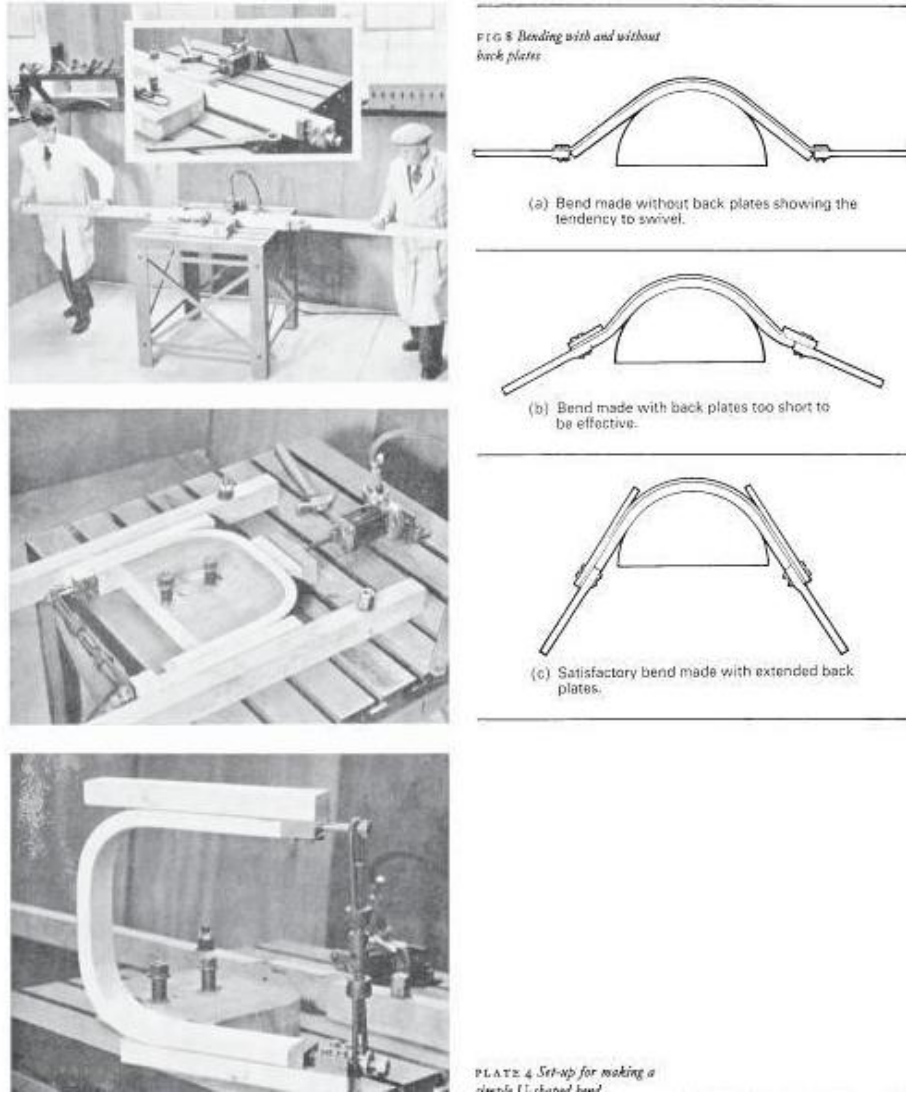
Altınok(1987)'a göre, her malzemenin kendine özgü işlenebilme ve şekillenebilme niteliği vardır. Bir tasarımın gerçekleştirilebilmesi için malzeme seçilirken, tasarımın şeklinin malzemenin “elde edilebilen şekiller” alanının içerisinde kalmasına dikkate etmek gerekir. Malzemenin tasarımın şekline uygunluğu kadar, fonksiyonel ve psikolojik faktörlere göre hazırlanan tasarımın şeklinin, seçilen malzemenin işlenebilme ve şekillenebilme niteliklerine uygun olması gerekir. Kullanılabilecek malzeme sayısı ne kadar fazlaysa, tasarımcının biçimlendirme seçeneği de o kadar fazla olacaktır. Birden fazla malzemenin aynı tasarım üzerinde kullanılması halinde, bunların yapısı ile nitelikleri birbirleriyle uygun olmalıdır (1987).

Mobilya, doğal veya geliştirilen yapay ürünler ile malzemenin işlenebilmesine olanak sağlayan bir atölyede, doğru teknikler ve özenli işçilikle en iyi şekilde üretilir. Mobilyanın üretiminde malzemenin tasarıma uygun seçilmesi, üretim aşamalarının doğru planlanması ürünün niteliğini etkilerken, yeni veya eski teknolojiye ait bir makine kullanılarak yapılması üretim sürecini etkileyecektir (Yalçın Usal, 2004). Kısaca, her biri belli bir ihtiyaca cevap vermek üzere tasarlanmış mobilyanın, fonksiyonunu yerine getirebilmesi, bu esnada çevreyle ve kullanma şartıyla uygunluk sağlayabilmesi, onun fiziki bir varlık olmasını sağlayan malzemeyle yakından ilgilidir (Altınok, 1987).

2.3.1.3.1 Ahşap Malzeme

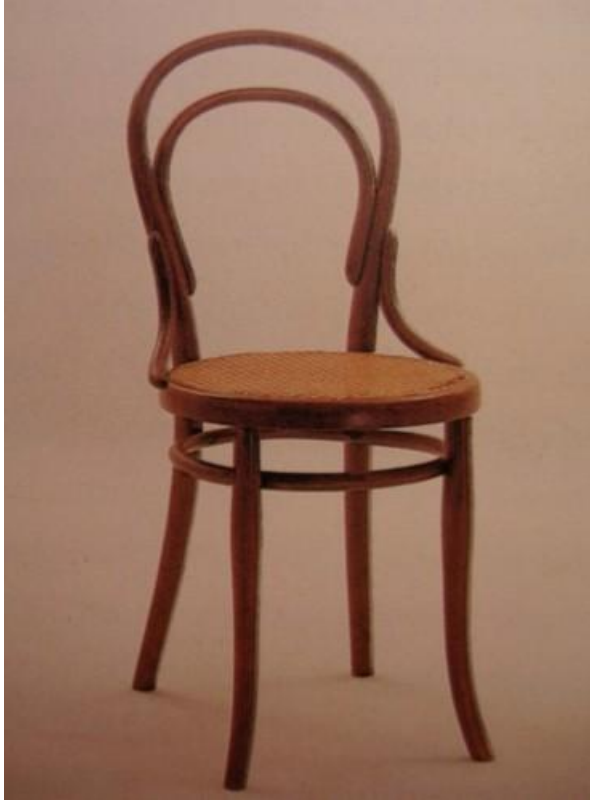
Ahşap, eski çağlardan beri insanoğlunun kullandığı bir malzemedir ve yüzyıllar boyunca iç mekân mobilya ve donatısında kullanılan baş malzemesi olarak görülmektedir, mobilya denildiğinde kişinin aklına ilk olarak ahşaptan yapılmış ürünlerin gelmesi şaşırtıcı olmamalıdır. Mobilya tarihinin başlaması da insanoğlunun ağaç malzemeyi tanıyıp onu işleyerek ihtiyacına yönelik bir şeyler üretmesi olarak görülebilir.

Birçok kullanım ve uygulamanın yanında ahşap malzemedен ilk fabrikasyon bükme mobilyayı Avusturyalı Michael Thonet (1840) yılında gerçekleştirmiş ve 1841 yılında patentini Fransa, İngiltere ve Belçika'ya da satmıştır. Çelik(1996), Michael Thonet'nin, ahşabı buhar altında yumuşatarak biçimlendirerek yeni biçimlerin ortaya çıkmasını sağladığını belirtir. O güne kadar, çeşitli ahşap parçaların birbirleriyle birleşmesi ile yapılan bütün uygulamaların yanında bu yol üretim biçimlerine büyük değişiklik getirmiştir (1996).

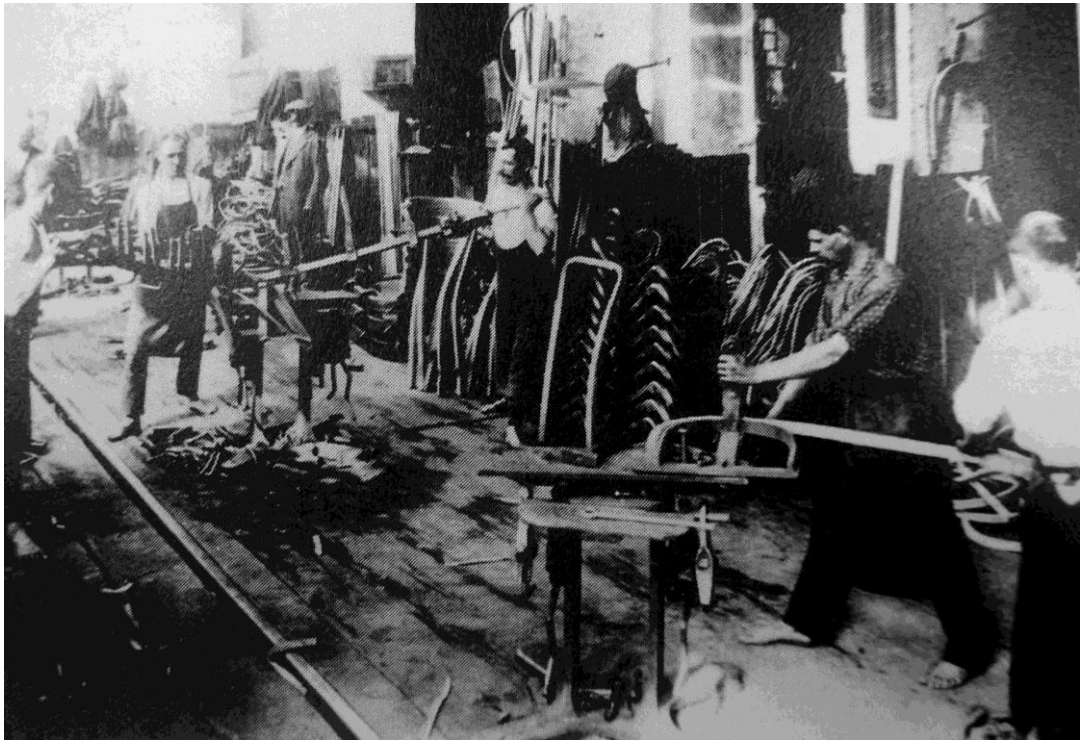

Resim 2.14 Ahşap malzemenin bükme yöntemiyle biçimlendirme süreci
(Stevens ve Turner, 2008)

Bükülerek biçimlendirilen doğal ahşabın, el işine dayanan biçimleri gereksiz kılması, standartlaşmış birimlerin toplu üretimi gibi varılan sonuçlarla tasarımda belirli ön yargılardan kurtulmuştur. Bu bakımdan 20. yüzyılın en etkili tasarım akımı olan Bauhaus döneminde varılan sonuçların ilk örneklerini (Resim 2.15) Thonet'in tasarlayıp ürettiği oturma öğelerinde görmek olanaklıdır (Küçükerman, 1978).

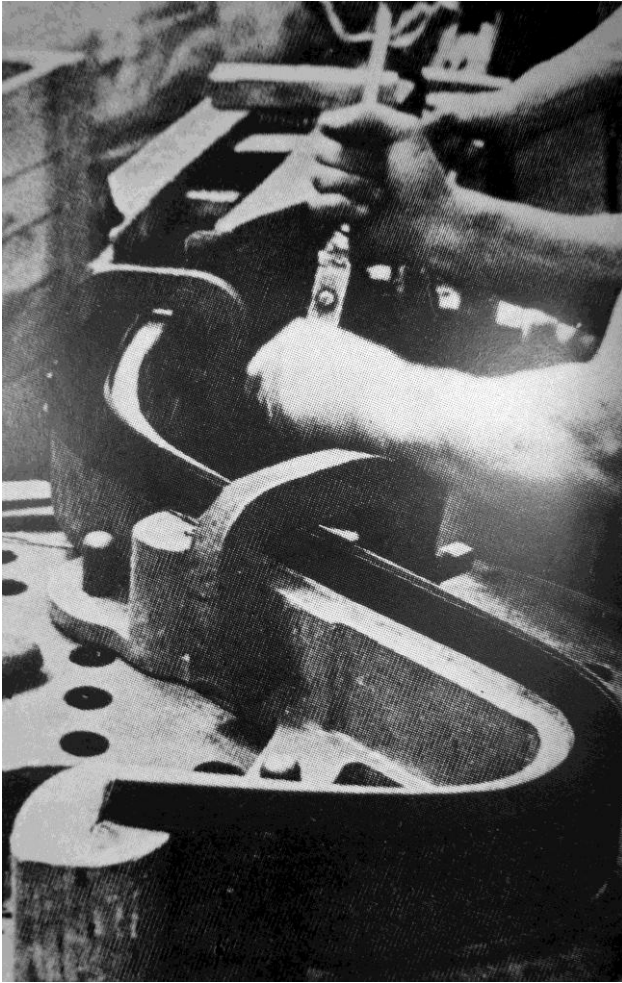
Resim 2.15 Bükme ahşap sandalye, Michael Thonet, 1859
(http://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Thonet)

Resim 2.16 Gebrüder Thonet Fabrikası, 1850'lerin sonları
(Ostergad, 1987)

Resim 2.17 Gebrüder Thonet Fabrikası üretim süreci
(Candilis vd., 1984)

Resim 2.18 Gebrüder Thonet Fabrikası üretim süreci
(Candilis vd., 1984)

Resim 2.19 D.G. Fischel Söhne'nin Fabrikası, ahşabı bükme yöntemiyle şekillendiren diğer bir fabrika (Ostergard, 1987)

Resim 2.20 D.G. Fischel Söhne'nin Fabrikası iç mekan (Ostergard, 1987)

Masif mobilyalar tamamen ağaç malzemeden yapılan mobilyalardır. Ahşap esaslı mobilyalarda ise genellikle ağaç malzemeden elde edilen yonga ve lif levhalar,

kontratabla, kontrplak gibi kompozit malzemelerden faydalanılır (Yıldırım, 2009). Günümüzde mobilya ve donatı elemanlarında plastik, metal, cam gibi diğer malzemeler kullanılmaya başlansa da fark edileceği gibi ahşap hale çok popüler olmaya devam etmektedir, doğal bir malzeme olmasının yanında hafifliği, doku ve renk açısından zenginliği bu kullanım sıklığını açıklamaktadır.

2.3.1.3.2 Cam Malzeme

Malzeme olarak cam çoğunlukla saydam ya da yarısaydam olarak karşımıza çıkar, bu da camın kullanım alanının bu özelliğine göre seçilmesi gerekliliğini göstermektedir. Camı, yapıların pencere, kapı gibi geçiş öğelerinde görmemiz mümkün olabilir; fakat günümüzde endüstrileşme sayesinde gelişen teknoloji bu malzemenin karşımıza çok farklı yerlerde çıkmasına neden olmaktadır, yapıların cephelerinde de kullanılan bir malzeme olmaya başlamaktadır.

Camın tarihi 5000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Arkeologların yaptıkları kazılarda Neolitik çağa ait cam veya cama benzer maddelerden yapılmış süs eşyaları bulunmuştur. Fakat camın ilk önce nerede ve kimler tarafından yapıldığı tam olarak ortaya konulamamıştır (Yapı Haber, 2008). İç mekâna girildiğinde camın süsleme amaçlı kullanımı göze çarpmaktadır. Eski çağlarda da süslemede daha sık kullanımı görülebilen malzeme günümüz iç mekânında yine bir süsleme elemanı olarak kullanımın yanında donatı elemanlarının ana malzemesi olarak da uygulamalarına rastlanabilmektedir.

Farklı yöntemlerle şekillendirilebilen cam, mobilya ve donatı elemanları için hem farklı kullanım alanları oluşturmakta hem de çeşitliliği artırmaktadır. Saydam ve narin bir malzeme olarak bilinen cam, günümüz teknolojik koşullarında kırılğan özelliğinin çok ötesine geçebilmektedir.

Resim 2.21 Arabesque Table, Carlo Mollino, 1949
(<http://collections.vam.ac.uk/item/O76163/table-arabesque/>)

Cam günümüz modern çevresinin önemli bir parçasıdır. Basit bir su bardağından sofistike bir teknik donanım malzemesine kadar kullanım alanı genişler. Camın kullanımı günlük hayatımızın o kadar büyük bir alanını kaplamaktadır ki etrafımızdaki doğal çevreden daha fazla onun farkına varırız. Camın gereksinimleri karşılamaktan çıkarak, sanatsal boyutta kullanılmasına başlanması, estetik duygusuna sahip kişilerin saray ve köşklere değerli ve aynı zamanda ışık geçiren taşlar kullanmasıyla gerçekleşmiştir (elmas, zümrüt, vb.). Böylece vitray ortaya çıkmış ve cam sanatının temellerini atmıştır. Cam süsleme sanatı aslen Doğu Akdeniz'den gelmektedir. Kalın ve küçük boyuttaki camlar, mermerler, bronzlar ve küçük cam parçaları ile birlikte bu sanat ortaya çıkmış, en eski boyalı vitray örnekleri 9. ve 10.yy' da bulunmuştur. Daha sonra vitray Gotik mimarlığının yayılmasına koşut bir gelişme göstermiştir. Sanatçılar camın gizemli güzelliğine kendilerini kaptırıp, büyüünün etkisiyle çeşitli tasarım ve teknikler geliştirerek günümüzde modern teknolojinin de yardımıyla geniş bir yelpaze haline getirmişlerdir (Yapı Haber, 2008)

Resim 2.22 Cam malzemeden aydınlatma elemanı

(<http://en.wikipedia.org/wiki/Glass>)

Cam günümüzde mekânda, mobilya ve donatıda sık sık karşımıza çıkan bir malzeme olmaktadır. İç mekânda aydınlatma elemanları(Resim 2.22) olmak üzere, oturma elamanlarında, depolama birimlerinde karşımıza çıkabilmektedir. Cam şeffaf olmasının yanında renklendirilerek de kullanım alanı yaratarak donatı elemanlarında farklılıklar yaratabilmesinin yanında geri dönüşümlü ve insan sağlığına zararsız bir malzeme olarak da kullanım alanının çokluğu açıklanabilir.

2.3.1.3.3 Metal Malzeme

Metal malzemelerden eski çağlardan bu yana pek çok alanın yanında mobilya yapımında da yararlanılmıştır. Çoğunlukla birleştirme elemanı, aksesuar ve taşıyıcı olarak kullanılan metaller, günümüzde tamamen bir mobilyayı oluşturmada da kullanılmaktadır. Tunç, altın, gümüş ve demir geçmiş dönemlerin, çelik ve alüminyum ise günümüzün mobilya yapımında en çok kullanılan metalleridir (Yalçın Usal, 2004).

Metalin kullanımı, Endüstri Devrimi'nden sonra başlayan seri üretimle olduğu görülmektedir. Seri üretimin kaçınılmaz hale geldiği endüstrileşme döneminde mobilyada akla gelen ahşap malzeme yerini modernleşmenin de simgesi olan metalin ön plana çıkmaktadır; fakat dikkat edilecek olunursa metal olarak alüminyum kullanımı daha yaygındır. Bu da alüminyumun, kullanılan diğer metallere göre daha hafif

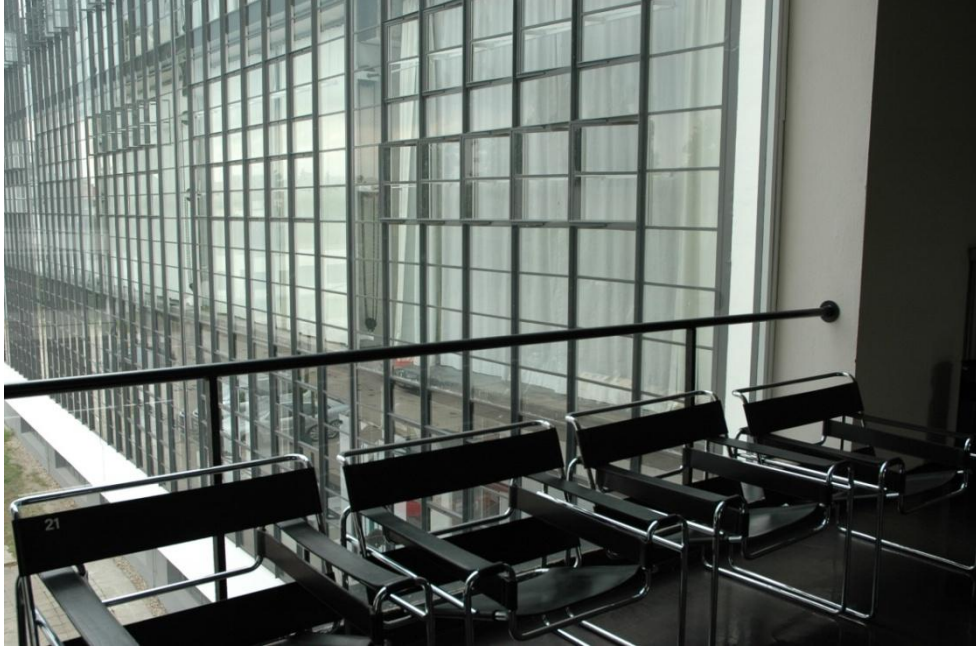
olmasından kaynaklanabilmekte, hareketli donatıların iç mekanda taşınmasında, yer değiştirilmesi durumunda kişiye kolaylık sağlayabilmektedir.

Metal malzemenin mobilya ve donatıda kullanımı uygulanacak donatı elemanına göre değişmektedir, Yalçın Usal(2004), buna örnek olarak hijyen gerektiren mekanlarda paslanmaz çelik, hafifliğin önemli olduğu mekanlarda alüminyum, görkemin vurgulanması istenen mekanlarda ise tunç veya altın tercih edilebildiğini belirtmiştir.

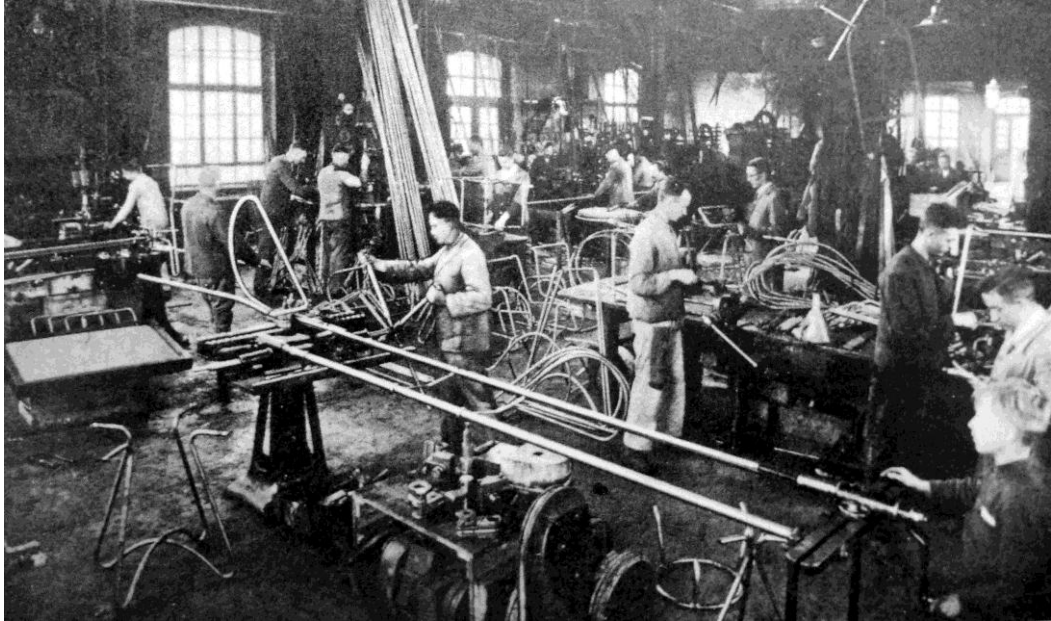
20. yüzyılda metalin mobilya ve donatıda kullanılmasından önce bu malzeme süsleme, taşıyıcı ve bağlantı elemanı olarak kullanılmaktadır. 18. yüzyılda Fransız marangoz Adam Weisweiler'ın tasarladığı(Resim 2.23) dolap(1810) bronzla süslenmiş mobilya örneği olarak görülebilir. Metalin 20. yüzyılda daha etkin kullanılmasına bir örnek olarak Bauhaus döneminde Marcel Bruer'in tasarladığı Wassily Chair(1925) gösterilebilir. Wassily Chair(Resim 2.24), çelik borudan imal edilmiş metal konstrüksiyonlu bir oturma birimidir.

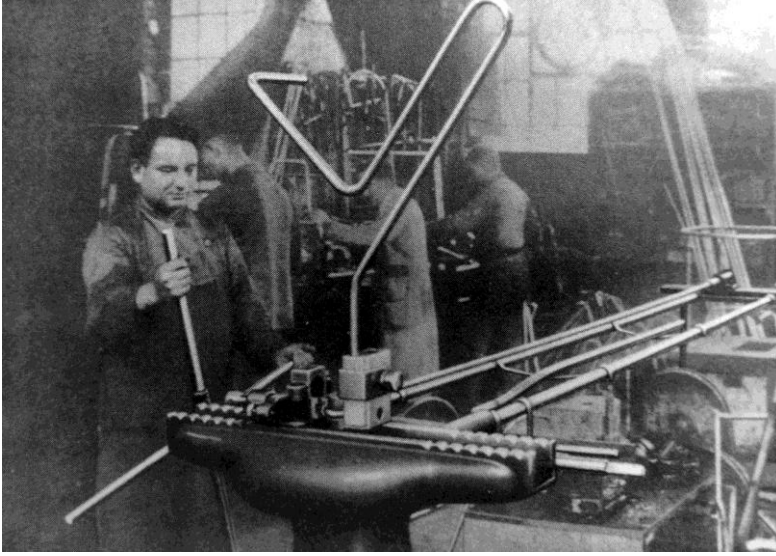
Resim 2.23 XVI. Lui dönemine ait bir dolap, Adam Weisweiler, 1810
(http://www.artcyclopedia.com/artists/weisweiler_adam.html)

Resim 2.24 Bauhaus'ta bulunan Wassily Chair, Marcel Bruer, 1925
(http://en.wikipedia.org/wiki/Wassily_Chair)

Resim 2.25 Çelik borulu mobilyanın üretildiği bir fabrika, Almanya
(Ostergard, 1987)

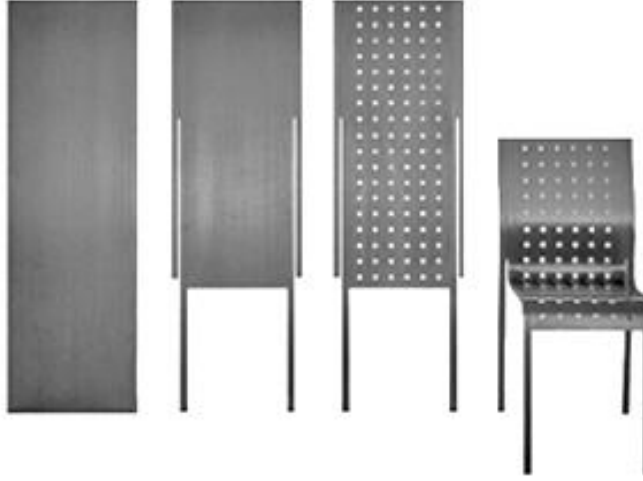

Resim 2.26 elik borulu mobilyanın üretildiği bir fabrika, Almanya
(Ostergard, 1987)

Resim 2.27 elik borulu mobilyanın üretildiği bir fabrika, Almanya
(Ostergard, 1987)

Metal soğuk bir malzeme olarak düşünölmekte, bu da günümüzde kullanıcıların mobilya ve donatı seçimleri konusunda çoğunluğu bu malzemedan yapılmış ürünleri seçmeme nedenleri olabilmektedir. Bu malzemenin neme, darbeye, ısıya karşı dayanıklı olması, hijyenik ve hafif olması kullanıcıların konut iç mekanlarındaki eylemlerini gerçekleştirmede metale yönelmelerini sağlamaktadır.

Resim 2.28 Mirandolina Sandalye, Pietro Arosio, 1992
(Byars, 1999)

Resim 2.29 Mirandolina Sandalye Hidrolik Press'le şekillenme süreci
(Byars, 1999)

2.3.1.3.4 Plastik Malzeme

Yapay bir malzeme olan ve ikinci endüstri devrimi olarak nitelendirebileceğimiz plastik malzemenin The Plastic Historical Society(2009), ilk olarak 1855 yılında Alexander

Parkes tarafından üretildiğini belirtmiştir. Plastik malzemenin çok çeşitli ve çok farklı yöntemlerle şekilleniyor olması iç mekân donatı elemanlarına yansımaktadır. Renk ve doku olarak da çeşitlendirilebilen plastik malzemeler iç mekânda ahşap kadar sıcak algılanmasalar da metal gibi soğuk da olmadıkları fark edilebilmektedir.

Demirer(1997)'e göre, plastikler, üretim kolaylığı, hafiflik ve ekonomikliğinin yanında estetik ve kendinden renklendirilebilme özellikleri plastik malzemenin en büyük avantajıdır. Dolayısı ile plastik mamullerin günümüz yüksek rekabet ortamında kendinden istenen işlevi en iyi şekilde yerine getirebilmesi için uygun yöntemin seçilmesi ve optimum bir tasarımın gerçekleşmesi gereklidir. Günümüzde plastikler, sanayide oldukça önemli bir konuma gelmişlerdir. Artık plastikler gıdaların paketlenmesinde, ulaşıma kadar hemen hemen her sahada başarıyla kullanılmaktadır (1997).

Bu kadar geniş kullanım yelpazesi olan plastik malzemeler, konut iç mekânında kullanılan birçok donatı elemanında karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde ahşaptan ya da metalden üretilmiş olan donatı elemanlarının genellikle bir de plastikten üretilmiş modeli karşımıza çıkabilmektedir. Bu ürünün hem maliyetini düşürmekte, hem de kullanıcıya bir çeşitlilik sunmaktadır. Starck'ın İtalyan Flos firması için tasarladığı Miss Sissi Masa Lambasının(Resim 2.31) klasik bir form olmasına rağmen günümüz malzeme teknolojisinden yararlanılarak kullanım alanlarının farklılaştığı gözlemlenmektedir.

Resim 2.30 Orgone Chair, Marc Newson, 1993

(<http://www.paulhughes.co.uk/conthome/newson/newsorgo.html>)

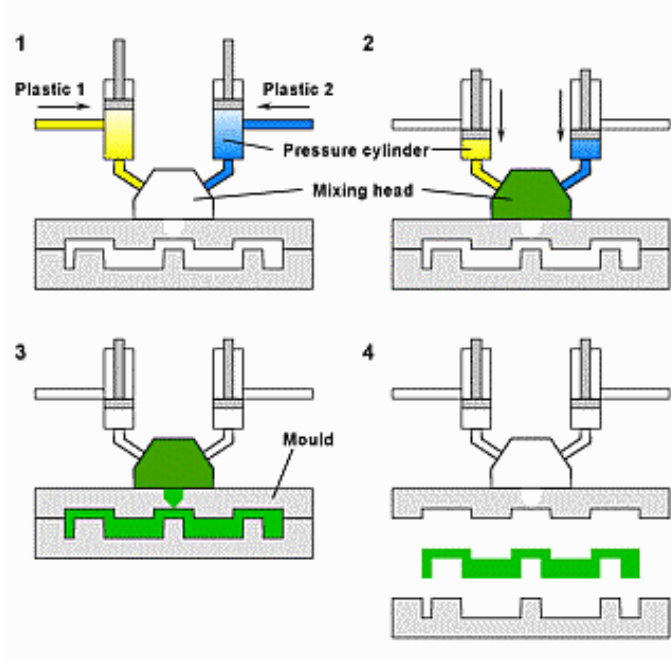

Resim 2.31 Miss Sissi Masa Lambası, Philippe Starck, 1991
(<http://www.starck.com/>)

Teknolojinin iç mekanlarımızda kullanabilmemiz için sunduğu plastik donatılar, yine teknoloji sayesinde bir çok üretim yöntemiyle ortaya çıkmaktadır. Farklı üretim yöntemleri aynı malzemenin kullanılmasına rağmen farklı ürünler olarak görülmektedir.

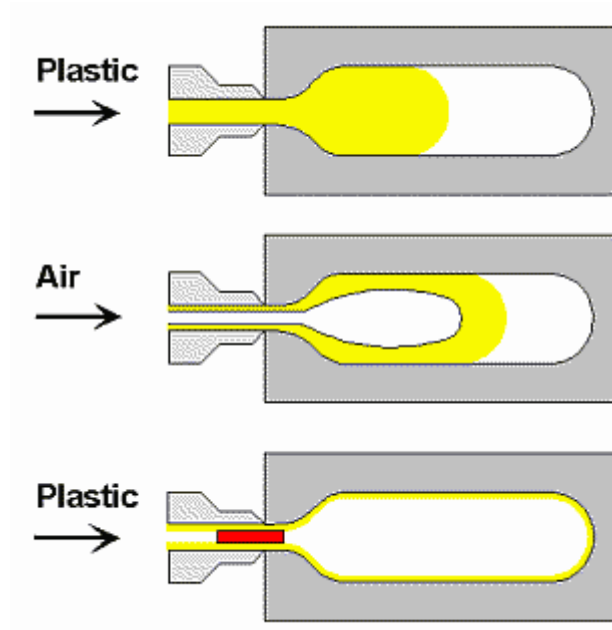
Resim 2.32 Poliüretan malzemeden üretilmiş Genoa stacking chair
(<http://www.designinsite.dk/htmsider/inspinfo.htm>)

Şekil 2.9 Genoa stacking chair üretim yöntemi, enjeksiyon kalıplama
(<http://www.designinsite.dk/htmsider/inspinfo.htm>)

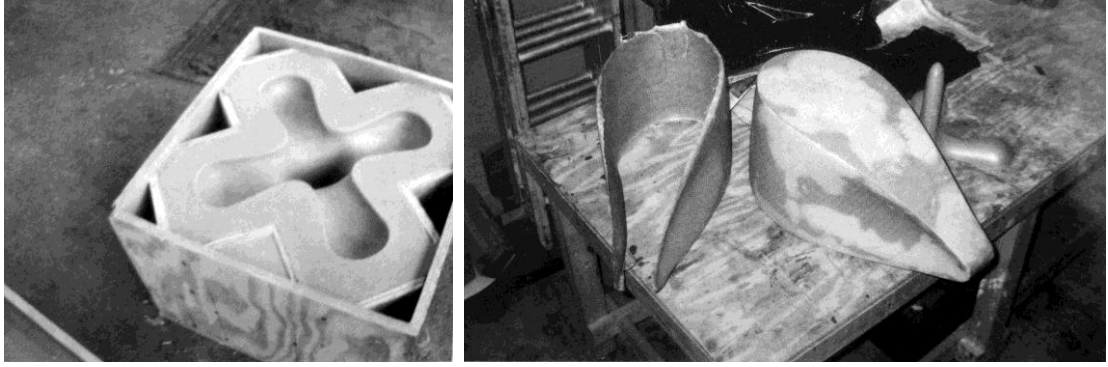
Resim 2.33 ABS ve Naylon malzemeden üretilmiş Ensemble chair
(<http://www.designinsite.dk/htmsider/inspinfo.htm>)

Şekil 2.10 Ensemble chair üretim yöntemi, gaz destekli enjeksiyon kalıplama
(<http://www.designinsite.dk/htmsider/inspinfo.htm>)

Resim 2.34 Hi-ho Tabure, Aaron Lown, 1994
(<http://www.artnet.com/artist/425555120/aaron-lown.html>)

Resim 2.35 Hi-ho Tabure Üretim Yöntemi, kalıp döküm
(Byars, 1999)

2.3.1.3.5 Diğer Malzemeler

Mobilya ve donatı tasarımında kullanılan ahşap, metal, plastik ve cam gibi ana malzemelerin yanında tarih öncesi zamanlardan beri dayanıklılığı nedeniyle yapı malzemesi olarak kullanılan doğal taşlar(Resim 2.36) da uygulama alanı bulmaktadır. Görselliğin ön plana çıktığı bu doğal malzemelerde boyuttan kaynaklanabilecek ağırlık sorun olabilmektedir. Konut iç mekanına taşınması, yerleştirilmesi güçlük çıkarabilir. Çoğunlukla hareketli donatılarda karşımıza çıkan doğal taş hareket ettirmesi güç tasarımlara sebep olabilir. Sabit bir donatı olarak ise günümüz mutfak tasarımlarında yemek yeme mekanında banko(Resim 2.37) şeklinde kullanım alanı bulduğu gözlenmektedir.

Resim 2.36 Orta sehpa olarak doğal taş kullanımı
(Interior Space, 2009)

Resim 2.37 Yemek mekanında doğal taş kullanımı
(Interior Space, 2009)

Geri dönüşümlü olan kağıt, karton da iç mekanlarımızda bulunan donatı elemanlarını oluşturmaktadır. Bu malzemelerden tasarlanan ürünler uzun ömürlü olmayabilir. Tasarlanan donatılar, kullanım alanına göre sağlamlık, esneklik beklenen bir ürüne bu cevabı veremeyebilir. Bunun yanında bu malzemedan yapılan ürünler kolay taşınabilmekte, saklanabilmekte, hatta yerinde bile üretebilmektedir.

Resim 2.38 Karton malzemedan yapılmış bir oturma birimi 'Kraftwerk', Tom de Vrieze, 2008
(<http://www.designboom.com/weblog/cat/8/view/5768/tom-de-vrieze-kraftwerk-cardboard-chair.html>)

Mimar Frank Gehry de mobilya tasarım sürecini malzeme olarak oluklu mukavvayı kullandığı görülmektedir. Lazo(2006), Gehry'nin 1969-1973 yılları arasında oluklu mukavvadan yapılmış bir mobilya grubu hazırladığını belirtmiştir. Gehry bu yaratıcı mobilya grubuna "Easy Edges" olarak adlandırmıştır. Eğlenceli formları karşımıza çıkaran mimar aynı zamanda popüler ve ucuz bir tasarımı da kullanıcıya sunmuştur (2006).

Resim 2.39 Little Beaver Chair, Frank Gehry, 1980
(<http://www.metropolitan.org/gehry/chair2.html>)

Resim 2.40 Wiggle Chair, Frank Gehry, 1972
(<http://www.metropolitan.org/gehry/chair.html>)

2.4 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölüm, mekân örgütlenmesi sonucu, konut içindeki ve dışındaki alanların şekillenmesini, bu mekânlarda kullanılan donatı elemanlarının biçimlenme süreçlerinin incelenmesini, günümüze kadar kullanılan mobilya ve donatının dönemsel olarak değişme nedenlerini anlamamızı sağlayacaktır. Mekân kavramındaki değişkenler yorumlandığında, konutta bulunan alansal şekillenmelerin nasıl ortaya çıktığı görülmektedir. Mekan, barınma gereksinimini karşılayan öncelikli alan olarak karşımıza çıkarak konutu meydana getiren birimlerin en önemlisi olmaktadır. İç mekanlar, işlevsellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Kullanıcının da, bu mekanları farklı değerlerle ilişkilendirmekte olduğu görülmektedir.

İnsanoğlunun, yaşamını devam ettirebilmek için yarattığı iç mekân, tarihsel süreçte değişimler göstererek barındırdığı donatı elemanlarıyla farklı etkileşimler halindedir. Yaratılan bu alanlardan, farklı beklentiler olduğu gibi iç mekânlarda kullanılacak donatıların biçimlenme süreçlerini etkileyen birçok parametre olmaktadır. Bu değişkenler sonucunda konut iç mekân mobilya ve donatısı farklı formlara bürünecek, değişik psikolojik etkileri yansıtacak ya da farklı malzemelerden oluşarak kullanıcıyı seçim yaparken yönlendirecektir.

Mobilya ve donatı insanlar için tasarlanmaktadır ve insanlar tarafından kullanılacak olan bu iç mekân nesneleri kullanıcının beklentilerini yapı, şekil, malzeme, boyut anlamında karşılayacak özellikte olmaktadır. Bu faktörler kullanıcının kullanım esaslarını etkileyerek seçim aşamasındaki ölçütleri değiştirebilmektedir. Kullanıcının ölçütleri gibi donatı elemanlarının tasarımları da birçok faktörden etkilenerek biçimlenmektedir. İçinde bulunulan kültür, edinilen izlenimler, etkilenilen olaylar, teknoloji, doğa, çevre, renkler, yapılar, mekânlar, formlar bu etkenler arasında yer almaktadır.

Konut iç mekân mobilya ve donatısının tarihsel süreçte çok farklı şekillerde değiştiği gözlemlenmektedir. Bu değişimin en etkin olduğu dönem ise teknolojinin ilerlemesi olarak görülmektedir. Yeni malzemeleri, yeni üretim yöntemlerini, yeni uygulama tekniklerini dönemsel olarak insanoğlunun karşısına çıkaran teknoloji, donatı elemanlarında her açıdan değişimlere neden olmaktadır. Teknoloji kavramının tarihsel

sürecinden, iç mekân donatı elemanlarına kadar etkisini bir sonraki bölümde inceleyeceğiz.

BÖLÜM III

MOBİLYA VE DONATI TASARIM KRİTERLERİNİN TEKNOLOJİK GELİŞMELERLE ETKİLEŞİMİ

3.1 TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Bu bölümün alt başlıklarını inceleyebilmemiz için teknolojinin tanımıyla başlamamız gerekmektedir. Teknoloji kelimesi, Güncel Türkçe Sözlük(2009)’te, bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulayım bilimi olarak geçmektedir. Yunancadan gelen teknoloji (technologos) kavramı, “tekhne”(sanat, zanaat) ve “logos” (söz, sözcük) kelimelerinden oluşmuştur, sanatlar üzerine konuşma anlamına gelmektedir.

Cevizci (2000), teknolojiyi, genel olarak, “insanların veya toplumların, kendi fiziki çevrelerini kontrol altında tutmak için kullandıkları araçlarla teknik bilgidен gelen maddi kültür bütünü” bir başka deyişle; “Endüstriyel faaliyetin çok çeşitli alanlarında kullanılan takım, makine, araç ve yöntemlere dair inceleme”, modern teknoloji anlamında; “bilimdeki gelişmelerin ya da bilimsel devrimin sonucu olan kültür unsuru”, yeni teknoloji anlamında; “Belirli bir tarihsel bağlamda, var olan teknoloji karşısında üretim maliyetindeki azalma veya üretimin verimliliği açısından önemli bir ilerleme sağlayan üretim teknikleri bütünü” olarak tanımlar (2000).

Basalla(2008), doğanın kaynakları farklılık gösterdiği için, ayrıca insana ait değerler ve hazlar kültürden kültüre, dönemden döneme ve kişiden kişiye değiştiği için teknolojinin ürünlerinde muazzam bir çeşitlilikle karşılaştığımızda şaşırılmamız gerektiğini söyler. Teknoloji tarihi, kendisine kıyasla çok daha geniş olan, insana ait isteklerin tarihinin bir parçasıdır (2008).

Kahya(1993), teknolojinin, bir alt bir makine veya bunların toplumlardaki koleksiyonları olarak değil, bir sosyal metod olarak tanımlar. Teknik, temel olarak alet yapımı ve alet kullanarak sonuç alma yöntemleri anlamına gelir. Alet yapma yeteneği, insan türünü öteki canlılardan ayıran temel niteliktir. Bu niteliği nedeniyle insan, en basından beri teknoloji üreten bir varlıktır ve teknolojinin tarihi insanlığın tüm evrimini içerir (1993). Teknolojinin insan tarihiyle başladığını söylenebilir ve onu diğer canlılardan ayıran bir

özelliği olan yaptığı el aletleri, tarih öncesinden başlayarak, insanoğlunun teknoloji üreten bir varlık olduğuna kanıt olabilmektedir.

Teknoloji ve teknolojik değişimin merkezinde bilimsel bilgi, teknik topluluk veya toplumsal ve ekonomik faktörler değil, insan ürünü nesneler yer almaktadır (Basalla, 2008). Teknolojinin ilerlemesinde toplum faktörü de göz önünde bulundurulmalıdır. Teknoloji yılların birikimiyle ortaya çıkan ve her toplumun gereksinimleriyle şekillenmesi göz ardı edilmemelidir. Teknolojik gelişmelerin yaşandığı toplumlarda daha iyiye sahip olma isteği ön planda olabilmekte, bu da yenilikleri benimseyebilecek bireylere sahip olmanın da gerekliliğini göstermektedir.

Teknolojinin, ülkeler arasında rekabet ortamı yarattığı görülebilir. Bir ürün geliştirmek için yapılan araştırmalar, ürün geliştirme süreci bir ülkede fark yaratabileceği için ortamda gerginlikler bile göze çarpabilir. Kahya(1993), teknolojik gelişmelerin beraberinde pek çok sorunu getirdiğini söylemiştir. Günümüz toplumları, bu gelişmeler karşısında önemli kararlar almak durumundadır. Teknolojik gelişmeyi toplumsal amaçlarla uyumlu olacak biçimde denetleyip düzenlemenin gerekliliği ve teknolojinin günümüzde çok büyük bir hızla ilerlediği de göz önüne alındığında, toplumlara büyük bir sorumluluk yüklenmektedir (1993).

Basalla(2008), gereksinimin yaratıcı çabayı harekete geçirdiği inancı, teknolojik etkinliğin neredeyse tamamını açıklamak için sürekli yardıma çağırılan bir görüş olduğunu belirtmiştir. İnsanlar suya ihtiyaç duyarlar ve bu nedenle kuyular kazar, barajlar inşa eder ve su teknolojisini geliştirirler. Barınmaya ve korunmaya ihtiyaç duydukları zaman da evler, kaleler, şehirler ve askeri araçlar yaparlar. Teknoloji öncelikle insanlığı en temel ihtiyaçlarını karşılamak için mevcutsa, bu en temel ihtiyaçların neler olduğunu ve bunları karşılamak için ne denli karmaşık bir teknolojinin gerekli olduğunun kesin olarak saptanması gerekir (2008).

Barınmanın bir ihtiyaç olduğunu önceki bölümlerde anlatmıştık; fakat insanoğlunun barınmasının yanında uyguladığı eylemleri karşılayacak mekânların ve donatı elemanlarının teknolojik bir boyutu olduğunu göz ardı edemeyiz. Eski çağlardan beri çevresini kendi ihtiyaçlarına göre şekillendiren insan her zaman sonuçları hesap ederek bu süreci gerçekleştirememiştir. Teknolojik açıdan ilerleyen insanoğlunun getirdiği

çevre sorunları da günümüzde çözümlmeye çalıştığımız sorunlar arasında yer almaktadır.

3.2 TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN KONUT İÇ MEKANINA YANSIMASI

Geçmişten günümüze mekân kavramı kişinin istek ve gereksinimleri doğrultusunda şekil değiştirmektedir. Bu süreçte değişen kavramla birlikte yeni mekanlar kurgulanmakta, yeni yapı malzemeleri varlığını göstermekte, yeni tasarım anlayışları ortaya çıkmaktadır.

İnsanoğlu yerleşik hayata geçip, barınma amaçlı yaptığı konutlarına daha fazla önem göstermeye başladığında mekan ve ürün seçenekleri günümüzdeki kadar çeşitli olmadığı görülmektedir. Endüstrinin gelişmesiyle artan konut talebinin yanında gelişen teknoloji de ürün çeşitliliğini arttırmakta, bu da günümüz kullanıcısının tarihsel sürece baktığımızda konutundaki her mekânı istediği gibi yorumlamasını sağlamaktadır. Teknolojinin getirdiği konfor ve birden çok seçenek ortamında tasarımcının yanında kullanıcı da mekân yorumlamasında aktif bir rol oynamaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde mağara, çadır, kulübe, ev, konut biçiminde gelişen yaşama hacimleri ve organizasyonları, teknolojik ve toplumsal gelişmelere paralel olarak değişmeye devam edecektir. Ancak ortak amaç, içinde yaşanabilecek, işlevlere uygun, atmosferi olan konut birimleri ya da birimi oluşturmak değişmeyecektir (Özturan 2008).

Kaptan(2003)'e göre, tarih öncesi çağlarda, ailelerin yaşadığı tek göz mekanlar, ortak kullanım alanı olarak bir çeşit avlu (aydınlık, buluşma ve atık alanı) çevresinde yapılaşmalarıyla örgütlenmiştir. Bunun yanında, mekân içinde oturma, yatma eylemleri için sekiler düzenlenmiş, zemine ya da duvarlara gömme fırın ve tandırlar yerleştirilmiştir. Mekân içindeki yaşam farklılaştırılmıştır. Antik çağa kadar mekân hem işlev hem yapı açısından fazla bir değişiklik göstermemiştir (2003).

Palmes(1980), Orta Çağ ile birlikte insanların eskiye oranla daha fazla sayıda kümelenmiş ve oluşturdukları kentlerde yaşamlarını sürdürdüklerinden bahseder. Teknolojinin ve ekipmanın gelişmesi ile yeni teknikler kullanmaya başlamışlardır. Bu tekniklerin sonucunda, uygulanması kolay yapı malzemeleri kullanılmaya başlanmış,

büyük tas bloklar yerine, yeni malzemeler ile çatı yükleri, payanda, kemer ve kolonlarla azaltılarak daha geniş açıklıklara geçilebilmiştir (1980).

Günümüzde teknolojinin insanoğlunu yönlendirdiğini hatta yönettiğini söylenmektedir, sanki teknoloji olmayan bir hayat hiç yaşanmamış gibi, teknoloji hayatımızda hep varmış izlenimi yaratılmaktadır. Bu durumu, Basalla(2008), makineler insanlardan daha güçlü, daha hatasız, daha güvenilir ve daha “becerikli” olduğu için ve akıl almaz bir hızla göz göre göre değiştikleri için insanların, teknoloji tarafından yönetilen bir dünyada geri plana itilmekten kurtulamadıkları şeklinde açıklamıştır.

Seçer(2006)’e göre, konutların iç mekân tasarımlarına en çok teknolojik gelişmeler yön vermektedir. Ev sinema sistemi, ses düzenekleri, güvenlik sistemleri gibi birimlerin hayata girmesiyle birlikte, teknolojik donanımlara göre uyarlanmış yeni alanlarda işlevselliğinin yanı sıra görsellik de ön plana çıkmaktadır. Çağdaş konutlarda, teknolojinin mekân tasarımında yumuşak, durgun ve sade bir dilde yorumlandığı teknolojik ürünlerle mobilyaların birbirini tamamlayan parlak yüzeyleri, iç mekân tasarımının teknolojiyle birleşmesini anlatmaktadır (2006).

İleri teknolojinin artık oturma grubu veya buzdolabı kadar vazgeçilmez olduğu evlerde “kişiselleştirme” tanımları da değişmektedir. Kişiselleştirme süreci, artık koltuğun veya televizyonun nereye konacağına karar vermekle sonlanmayan, evin her metrekaresinin ev sahibi tarafından nasıl ve hangi amaçla kullanılacağına kadar pek çok kişisel detay göz önüne alınarak hatları çizilen titiz bir “programlama” anlamına gelmektedir. Artık boya badana yaptırıp, telefon ve anten hatları çektirip, döşeme, duvar malzemelerini beğenmekle iş bitmemektedir. Özel yaşam alanı olan “ev”lere müdahalenin sınırı ortadan tamamen kalkmış durumdadır. Teknolojik donanıma sahip estetik ve konforlu mekânlar yaratmak için, tesis edilecek en basit altyapıyı bile dikkatle incelemek, yatırımları daha uzun ömürlü ve verimli kılmaktadır (Seçer, 2006).

3.3 TASARIMA ETKİ EDEN TEKNOLOJİK FAKTÖRLER

Eski çağlardan başlayarak konut iç mekân örgütlenmesinde insanların, eylemleri ön planda tutarak, kendilerine rahat, konforlu alanlar yarattıkları görülmektedir. Rahatlığın yanında mekânın işlevselliği, donatı elemanlarının dayanıklı, ekonomik açıdan uygun maliyette, estetik olması da mekânların tasarlanmasında rol oynamaktadır. Konut

yapımında, iç mekânda ve dolayısıyla mobilya ve donatı elemanlarında sanayi devrimiyle başlayan endüstrileşme süreciyle gelişmeler yaşanmaya başladığı gözlemlenmektedir. Yüzyıllardır kişinin gereksinimlerine ve hayat şartları göre değişim gösteren mekân, endüstrileşmeyle şekillenen teknolojik gelişmeler, yine kullanıcıların beklentilerinin değişmesi konutta örgütlenmiş iç mekâna yansımaktadır.

Önceki dönemlerde, kişinin iç mekânı değiştirdiği görülse de, sanayi devriminden sonra teknolojik gelişmelerin etkisiyle iç mekân mobilya ve donatısındaki değişimi, teknolojinin yönlendirdiği söylenebilir. Değişen teknoloji kişinin yaşamına yansiyarak onda farklı ihtiyaçlar yaratmakta, bu ihtiyaçlar da kişinin isteği olmadan da hayatının şekillenmesini sağladığı görülmektedir.

İnsanoğlunun tarihsel evrimine bakıldığında her değişim ve dönüşüm sürecinde yaşam biçimlerine yansımalar konutlarında görülmektedir. Teknolojik gelişmelerin boyutlarının kişiye etkisini, onun en çok zaman geçirdiği iç mekânında bulabilmekteyiz.

Konut probleminin 19. yüzyıldan itibaren başladığına 1. bölümde değinmiştik. Bu dönemde birçok alanda yaşanan değişiklikler toplum yapısındaki alışkanlıkların da farklılaşmasına neden olmaktadır. Önceki dönemlerde elle yapılan ürünler artık makinelerle yapıldığından daha hızlı ve daha çok sayıda üretilmektedir. Değişen yaşam şartlarının yanında gelişen teknoloji, kişinin hayatını kolaylaştıran ve hayat standardını yükselten ürünler sunmaya başlamaktadır.

Özturan(2008)'a göre, Endüstri Dönemi kentlerinde konut problemlerinin ortaya çıkışı, teknolojinin tanımladığı yeni yaşam biçimlerine yabancı kalma ve yeni yaşam biçimlenişinin, süreç içindeki değişimlere ayak uyduramaması nedenlerine dayandığı görülür. Endüstrileşme ve teknoloji tanımladığı çağdaş kentlerde üretim tekniklerini değiştirmiş gereksinimleri dönüştürmüştür. Üretimde makineleşme, usta-kalfa ilişkileriyle yürüyen pek çok zanaat alanının yok olmasına, bunun yerine makine tasarlamaya yönelik bilim, sanat ve teknoloji üretmek için yetişen insan topluluklarının oluşmasına neden olmuştur.

Yılmaz(2005), mobilya tarihçilerinin mobilyanın gelişimini çeşitli başlıklar altında incelediklerini ifade etmiştir; işlev, toplumsal statü göstergesi oluşu, teknoloji ve tasarım. Üçüncü kategori olan teknoloji yönünden eke alındığında, mobilyanın yakın

zamanlara dek, bir endüstri olmaktan çok bir zanaat olduğu görülür. Thonet'nin icadıyla büyük önem kazanan teknoloji, mobilya yapımında giderek egemen oldu ve kullanılan teknikler özellikle son 70 küsur yıl içinde çok büyük değişim gösterdi (2005).

20. yüzyılda sanayi devrimiyle başlayan değişimler topluma yansımakla kalmayıp farklı alanlarda da etkisini göstermektedir. Bilimsel ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmeler bu dönemde önem kazanan iç mekân tasarımına farklı ürünler sunmaya başlamaktadır. Birbirinden farklı kavramları gündeme getiren bu dönemde, kişinin, konut iç mekânıyla daha çok ilgilenmeye başladığı göze çarpmaktadır.

3.3.1 İşlev

Ş.Ö.Gür(1996)'e göre, işlev bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünün işlemesine yardımcı olmasıdır. Bir insanın vücudundaki her bir ögenin ve bileşenin canlının yaşam sürdürmesindeki rolü o bileşenin işlevidir. İnsanın yaşam sürdürdüğü fiziksel çevrenin işlevselliği mimarlık evrimi içinde bina ile ilgili temel kaygılardan biri olmuştur (1996).

20. yüzyıla damgasını vuran fonksiyonalizm(işlevselcilik) “form follows function” (biçim işlevi izler) sloganıyla özdeşleşmiştir. Birçok tarihçi bu tümceyi ilk kez Amerikalı heykeltıraş Horatio Greenough'un, söylediğine inanmaktadır. Daha sonraları, Amerika'nın 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı gökdelenlerinin virtüöz mimarı Chicago Okulu önderi Louis Sullivan bunu kendine yönerge değilse bile slogan edinmiştir. Fonksiyonalizm 20.yüzyılın modern mimari döneminin bir dogması haline geldi, ta ki Paul Radolph Yale Sanat ve Mimarlık okulunu, Edgar V. Seeler Pennsylvania Üniversitesi'nin eski dişçilik (yeni Güzel Sanatlar) binasını yapana ve Pruitt Igoe dinamitlenene kadar (Ş.Ö.Gür, 1996).

3.3.2 Malzeme

Mobilya ve donatının tasarımında kullanılan malzemeye göre şekillenme sürecinden 2. bölümde bahsetmiştik. Üretilcek ürün ve kullanılacak malzemenin seçiminin iyi yapılamaması, tasarlanan ürün kullanımında birçok soruna sebep olabilir bu nedenle bu sürecin önemle değerlendirilmesi gerekebilmektedir. Toydemir ve Tanaç(1997)'ye

göre, kullanıcı gereksinimleri, tasarlama ve üretim sürecinin kaynağını oluşturmaktadır. Ürün oluşturmaya yönelik tasarımın sonuca ulaşabilmesi için malzemeye ve üretime yönelik teknolojilere ihtiyaç vardır. Ürünü oluşturan, malzeme, tasarım, süreç (üretim süreci içindeki teknoloji) birbirleriyle sürekli etkileşim halindedir (1997).

Değişen teknoloji insanın çevresindeki her şeyi etkilediği görülmektedir. Konut da kişinin çevresinde bulunan ve sık kullandığı bir mekân olduğundan dolayı burada da teknolojinin etkilerini görmek şaşırtıcı olmamalıdır. Yalçın Usal(2004), teknolojinin sürekli geliştirildiği, sınırların kalktığı, her şeyin büyük bir hızla değişim içerisinde olduğu günümüz koşullarında, mobilya tasarımını da etkilediğini belirtir. Hızlı, sorunsuz ve ekonomik üretimin gerekliliği karşısında seri üretim kaçınılmazdır. Mobilya tasarımını artık teknolojik yenilikler yönlendirmektedir. Malzeme teknolojisi sürekli geliştirilirken, acımasız rekabet koşullarında öne çıkabilmek için mobilyanın psikolojik yönü de önem kazanmaktadır (2004).

Tarih öncesi çağlara bakacak olunursa taş devri, bakır devri, tunç devri ve demir devri şeklinde isimlendirildiği görülmekte bu, zaman içerisinde kullanılan malzemenin farklılaşmasıyla açıklanmaktadır. O dönemdeki teknolojinin değişmesi olarak görülebilen taşın kullanımındaki uygulamaların değişmesi, taş devrinin içinde de farklılaşmasını sağladığı görülmektedir; yontma taş, cilalı taş gibi.

Taş devri arkasından başlayan maden taş çağında, malzeme olarak bakırın kullanılmaya başlandığı dönemin ardından gelen tunç çağında, alet ve kap kacak yapımında tuncun kullanılması dönemin sonuna doğru başlamaktadır. Orta çağ öncesinde demirin dövülerek kullanımı sonrası işlenmeye başlaması endüstriyel anlamda da gelişimin göstergesi olarak ifade edilmektedir. Basalla(2008), taşın bulunması kolay, işçiliği rahat bir malzeme olduğunu; fakat metal gibi uzun ömürlü ve şekillenmesi daha kolay olmadığını, taştan türeyen nesneleri insanoğlu, bakır ve bronz çağında o malzemeye uyarlamaya çalıştığını belirtmiştir.

Eski çağlardan beri kullanılan ahşapta, 20. yüzyılda teknolojik gelişmeler yaşanmaktadır. Aynı dönemde plastik esaslı ürünlerin de piyasaya girmiş olması mobilya ve donatı elemanı tasarımında görsel ve üretim açısından farklılıklar yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Endüstri Devrimi sonrası, bilimsel gelişmelere bağlı olarak maddelerin, malzemenin kimyasal ve fiziksel yapısını değiştirmeye yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır. Beton, cam, metal gibi yapısal malzemelerin dayanımını, gücünü arttırmaya odaklanan bu teknolojik çalışmalar, yapı sektöründe yeniliklere aracı olmuştur. Günümüzde yapı malzemesi tasarlama ve oluşturma bağlamında, yeni sayılabilecek hedefler söz konusu olmaktadır. Bunlar özetle; enerji ekonomisi sağlamak, çevre kirliliğini önlemek, kullanılan malzemelere geri dönüşüm özelliğini vermek, işçi ve kullanıcı sağlığını düşündürmek, güvenlik sağlamak olarak değerlendirilebilir (Toydemir ve Tanaçan, 1997).

Endüstrinin gelişmesiyle teknolojik olanakların da etkisiyle mevcut malzemeler ve kullanımı yeni başlayan malzemeler de kullanım alanlarını genişleterek konut iç mekânına girdikleri görülmektedir. Malzemelerin endüstriyel üretime uygun hale getirilmesi, seri üretimi yapılan donatı elemanlarında da farklı bir yönde gelişmelerini sağladığını, bu malzemeler, tasarıma da yeni olanaklar sunmaktadır.

Günümüzde, özellikle çelik ve alüminyum teknolojisindeki gelişmeler, bu malzemelerin türevinde yeniliklerle karşımıza çıkmaktadır. Artık sadece, paslanmaz çelik veya alüminyumun çeşitli yöntemlerle kullanımı değil, bu malzemelerin türevleriyle üretim söz konusudur. Yeni alaşımlar, kompozit malzemeler; daha dayanıklı, daha hafif, daha esnek vb. özelliklerin elde edilebilmesi için geliştirilmektedir (Yalçın Usal, 2004).

Malzeme teknolojisinde yaşanan yenilikler sayesinde tasarlanan ürünlerin kullanımının yanında üretim sonrasında depolanma, taşınma, nakliye ve sergilenmesinde de farklılıklar göze çarpmaktadır. Üretimdeki yenilikler tasarım olanaklarına da geniş bir perspektif sunmaktadır. Bazı malzemelerin kullanımındaki sorunların, demirin paslanması buna bir örnek teşkil edebilir, farklı malzemelerin bu süreçte diğerinin yerini alarak çözümlenmesi de teknolojik gelişmelerin avantajları arasında olarak görülmektedir.

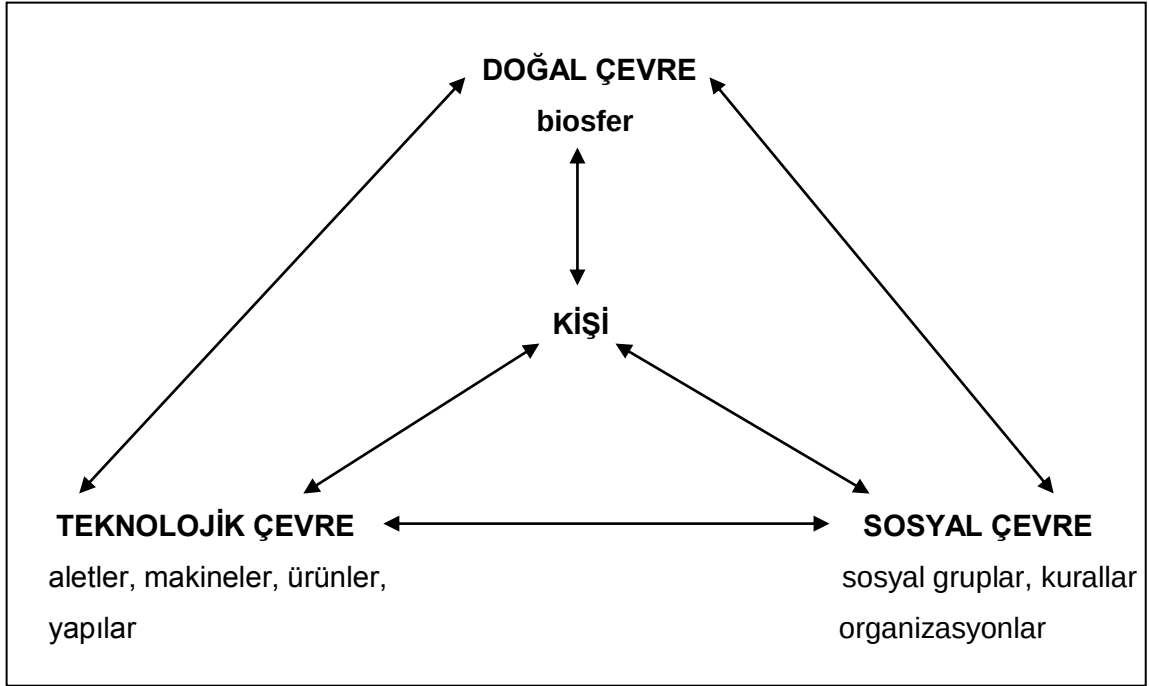
Malzeme zenginliği de eski dönemlerde tek bir malzemedan yapılan donatı elemanlarında çeşitlilik sağlamanın yanında farklılıklar da sunabilmektedir. Tek bir donatıda kullanılan birbirinden farklı malzemeler, teknolojinin sunduğu imkânların sonucu olmaktadır. Birbirinden farklı malzemelerin endüstriyel ürünlerin tasarımında kullanılıyor olması, önceki dönemlerde karşılaşılan birçok problemin sonucuna da ulaşılmasına neden olabilmektedir. Buna örnek olarak bir oturma biriminin tamamında

demir kullanılması, o ürünün ağır olmasına bu nedenle taşınmasında zorluklarla karşılaşılmasına sebep olmaktaydı; fakat birkaç yüzyıldır strüktürde kullanılan alüminyumun, oturma birimlerinin hem görsel hem de fiziksel olarak hafiflemesini sağladığı görülmektedir.

3.3.3 Çevre

Çevre, insanın yaşadığı süre boyunca sürekli etkileşim halinde bulunduğu ortamdır. Çevre denildiğinde akla ilk olarak doğal çevre gelmekte; fakat daha detaylı düşünülecek olursa fiziki, sosyal, biyolojik, ekonomik, kültürel çevrelerin de kişinin hayatında yeri olduğu görülmektedir. Eski çağlardan beri insanoğlu bu etrafını saran çevreleri, kendi yaşayış biçimine göre şekillendirmeye çalışmaktadır.

Roy ve Cross(1975), kişiyi saran öğelerin doğal çevre, sosyal çevre ve teknolojik çevre olduğunu, teknolojik çevrenin(Şekil 3.1) diğer iki çevreden sürekli beslendiğini belirtir. Endüstriyel üretimi de kapsayan, teknolojiye yön veren şartları, doğal ve sosyal çevre oluşturmaktadır. Aynı olgu doğal çevre ya da sosyal çevre için de geçerlidir. Doğal çevrenin korunmasını ya da yok olmasını, teknoloji ve sosyal çevre, sosyal çevrenin çağdaş şartlara göre gelişmesini de teknolojik ve doğal çevre belirlemektedir. Bunun yanında bu çevrelerin odak noktasını kişisel çevre oluşturmaktadır. Sosyal, doğal ve teknolojik çevrenin uyumlu şekillerde etkileşimi ve gelişmesi kişisel çevrenin olumlu ilerlemesini sağlamaktadır (1975).

Şekil 3.1 İnsanı saran çevreler
(Roy ve Cross,1975)

Özturan(2008), doğal çevrenin, teknolojiye ve buna bağlı olarak endüstrileşmeye yön verdiğini, bunların gelişiminden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilendiğini ifade eder. Doğal kaynaklar, endüstri ürünlerinin hangi yöntemlerle, nasıl üretileceğine karar vermede önemli rol oynar. Bu karar aşaması ve üretim tekniklerin geliştirilmesi teknoloji geliştirmeyi gerektirir. Bununla beraber teknoloji, çevresel faktörlerden etkilenerek endüstriyel üretimin gelişmesini sağlar. Yapı sektörünü yakından ilgilendiren bu durum, yöresel malzemelerin işlenerek yapı teknolojisine dâhil edilmesi olarak özetlenebilir. Malzemenin işlenmesi, yeniden yapılandırılması ve üretim koşulları biyosferi (doğal çevreyi) olumlu ya da olumsuz şekillerde etkiler. Sürdürülebilir kent bağlamında, olumsuz etkileşimler için çözüm önerileri ortaya konmakta, üretim koşulları ve sistemleri değerlendirilmektedir (2008).

Teknolojik değişimler sosyal anlamda da önem taşımaktadır. Genellikle bu önem, yeni bir ürün topluma tanıtıldığında istenmeyen veya beklenmeyen etkilerin belirmesine göre görülebilmektedir. Örneğin, otomobilin keşfi, kişisel devingenliği arttırırken aynı zamanda trafik sıklığı ve kazalara da yol açmaktadır. Teknolojik gelişme, sadece ürün yeniliklerine neden olmaz, aynı zamanda üretimi anlamı ile birleştirir. Örneğin önceden elle yapılan bir işin ne zaman makineleştirileceği teknolojik değişimin içindedir (Roy ve Cross,1975).

3.3.4 Kullanıcı Profili

Her toplumun içinde bulunduğu yaşam koşulları zaman içinde değişimler göstermiştir ve hala da göstermektedir, yaşam koşulları toplumun yaşadığı farklı dönemlerin izlerini taşıyabilir. Endüstri döneminde konut problemlerinin ortaya çıkması buna bir örnek teşkil edebilir. Farklı dönemlerde karşılaştığımız insan tiplerinin farklı gereksinimleri, ekonomik koşulları, farklı algıları ve hatta farklı antropometrik ölçüleri olabilir. Özturan(2008), asıl değişimin konut kullanıcı sayısında ve sosyo-kültürel düzeyde olduğunu ifade eder. Bu değişimlerin konut biçimlenişine etkileri çağdaş kentlerin oluşum ve gelişim süreçlerinde izlenebilmektedir. Girdileri sürekli yenilenen ve önemle üzerinde durulması gereken bu değişimlerin sonuçları konut kullanıcıları üzerinde görülmektedir (2008).

Yılmaz(2005), mobilyanın toplumsal statü göstergesi olarak önemli bir rol oynadığını ve toplum ne kadar hiyerarşik ise mobilyanın rolünün de o oranda arttığını belirtmiştir. Örneğin, eski Mısırlılardan Osmanlı saraylarına kadar birçok hiyerarşik toplumda ülkenin hakimi olan kişi, fantastik süslemelerle bezenmiş gösterişli tahtlarda otururdu; kralın tebaası ise ya ayakta durur ya da gerektiğinde tabure vb. mobilyalara ilişirdi. Çalışma hayatının yarattığı ofislerde ise oturma mobilyasının yanı sıra, çalışma masaları da firma yöneticilerinin statüsünü vurgulayan bir hacim ve görüntü kazandı (2005).

Endüstrinin beraberinde getirdiği teknolojik gelişmeler ise insanoğlunun önceki döneme göre farklı topluluklar oluşturmaya sebep olmaktadır. İnsanın, elle yaptığı her şeyin makineden çıkabileceğini görüp, artık teknoloji üreten makineler doğrultusunda gereksinimler yaratmaya başladığı görülmektedir. Teknolojinin her geçen gün getirdiği yenilikler insanoğlunun değişmesine sebep olmaktadır ve bu durum da onun kullandığı her çeşit ürünün farklılaşmasına neden olabilmektedir. Teknolojinin boyutlarının değiştirdiği kullanıcı, konut kavramına da farklı bir açıdan bakmaya başlamakta ve böylece kişi, konut iç mekân mobilya ve donatısında, hızla gelişen teknoloji karşısında malzeme ve üretim teknikleri boyutunda, her gün farklı bir ürünle karşılaşmaktadır.

Basalla(2008)'e göre, teknoloji, temel insani ihtiyaçların karşılanması için gerekli olandan çok daha fazla bir ürünler çeşitliliği içermesine neden olmaktadır. Herhangi bir kültürün materyal nesnelerini karakterize eden çeşitlilik, insanların bulunduğu her yerde

yeniliğe de rastlanacağıının kanıtıdır. Eğer böyle olmasaydı tam anlamıyla aslına sadık bir taklitçilik kural olarak kabul edilecekti ve yeni yapılan insan ürünü nesnelerin her biri, mevcut ürünlerin eksiksiz bir kopyası olacaktı. Böyle bir dünyada teknoloji, evrimleşmeyi sürdüremeyecek ve materyal ürünler dizisi de, ilk insanların kullandığı az sayıda doğa ürünü nesneyle sınırlı kalacaktı (2008).

Teknolojik boyutu bir yana bırakılıp, konutta yaşayan birey ya da bireylerin mekânsal istekleri düşünülecek olursa, değişen gereksinimler direk olarak donatı elemanlarına da yansımaktadır. Konutta yaşayan her bir bireyin hangi işle uğraştıkları da göz önünde bulundurulması gereken bir kriterdir. Özturan(2008)'a göre, günümüzde, değişik meslek gruplarına sahip konut kullanıcıları, teknolojinin yardımıyla işlerini konutlarından sürdürebilmekte ya da küresel anlamda saat farkı oluşan ülkelerle bağlantılı çalışmalarını konutlardan gerçekleştirebilmektedir. Bu imkânları sağlayan yeni teknolojik ürünlerin konuta girmesi, konuttaki çalışma alanlarının da yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Günümüzde teknolojik gelişme öylesine bir hız kazanmış, öyle aşamalar elde etmiştir ki, tinsel-toplumsal yapı bu gelişmenin çok gerisinde kalmış ve buradan bilimsel teknolojik gelişme ile tinsel-toplumsal yapı arasında sert çelişkiler ortaya çıkmıştır. Bilim ve teknolojinin, endüstrinin bu denli büyük ölçekli gelişmesine karşılık, sosyokültürel yapı, yüzyıllarca insanı belirlemiş olan insan olma özünü, bilimsel, etik ve estetik değerler sistemini yitirmiştir. Bu da insanı, topluma, toplumsal kurumlara ve yeni değerler sistemine karşı “yabancılaşmaya” götürmüştür. Teknoloji ve endüstri, bir mekanist dünya, bir aletler, aygıtlar, araç ve gereçler dünyası yaratır. Bir bireysel düşünce ve duyarlık varlığı olan insan, böyle bir mekanist sistem içinde kendini yitik, korumasız ve yabancı bulur. Bu mekanist dünya, bir makine dünyasıdır. İnsan ve makine, şimdi ontolojik bir karşıtlığın iki kutbu durumundadır. İnsan, özce makineye ve makine dünyasına karşıt ve ona yabancı bir varlıktır. İşte yabancılaşma olayı, insanın kendi yarattığı, kendi etkinliğinin ürünü olan, nedenselliğe dayalı bu mekanist sisteme ve makineye karşı, özü gereği özgür bir bilinç varlığı olan insanın kendini yabancı hissetmesidir (Tunalı, 2004).

Teknolojideki gelişmeler ve endüstriyel seri üretime geçiş, toplumların ve bireylerin sosyolojik, kültürel ve ekonomik yaşantısına etkilerde bulunmuş, çağdaş kent yaşamında da etkili biçimlerde açığa çıkmıştır. İnsanlar yaşadıkları çevreleri toplumsal değerlerine uygun olarak düzenleme eğilimi içindedirler. Bir başka deyişle, toplumsal

alanlar için toplumun, bireysel alanlar için kullanıcının inançları, düşünceleri, beğenileri, ekonomik ve kültürel durumu belirleyicidir. Toplumların yaşam şekilleri ve davranışları mekân biçimlenişinin ana verilerindendir (Özturan, 2008).

3.4 ENDÜSTRİ DEVRİMİ ÖNCESİ İÇ MEKAN MOBİLYA VE DONATISINA TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN ETKİLERİ

İnsanoğlu tarih öncesi dönemde iki devre olduğu görülebilir; göçebe ve yerleşik düzen. İnsan, göçebe hayatı yaşarken, iç mekân kullanımında donatı elemanlarının taşınabilir olması gerekliliği vardır. O dönemdeki topluluklar hareket halindedir ve gittikleri her yere donatılarını götürebilmeleri için o ürünlerin hafif ve taşınabilir olması gerekmektedir. Tek bir alana birçok eylem yükleyerek, iç mekânda yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir.

Yerleşik düzene geçildiğinde ise konut içinde mekânlar eylemlere bağlı olarak oluşum gösterecektir. Mekân kavramı ve örgütlenmesi, yerleşik düzene geçişten başlayarak günümüze kadar gelen teknolojiyle, malzemeye, üretim yöntemleriyle, tasarımla değişim gösteren bir süreç olmaktadır. Basalla(2008)'ya göre, tarım ve ev hayatının etrafında kümelenen buluşların sayısı, inanılmayacak ölçüde fazladır. 20. yüzyılın günlük hayatının şekli, arımı geliştiren ilk çiftçilere çok şey borçludur; çünkü tarımı bulan kişiler, yemek pişirecek kap kacakla, dokumacılıkla, sepetlerle, hasır eşyalarla ve mobilyalarla birlikte yerleşik yaşam birimlerinde yaşamaya başlayan ilk kişilerdi (2008).

Seçer(2006)'e göre, ortak bir kültürü paylaşan, yerleşik bir düzeni oluşturan, birleşik ve özgün bir varlık olarak tanımlanan toplum, toplumsal ilişkilerini düzenleyerek bir bütünü oluşturmaya başlamasıyla bir gelişim süreci içine girmiştir. Toplu yaşamın başlamasıyla devam eden gelişim, bireylerin fiziksel olduğu kadar kültürel yapısını da etkilemiştir. Bu devrimler, tarım devrimi, endüstri devrimi, bilgi devrimi olarak tanımlanabilir. Tarım devrimi insanların yaşadığı, ilk önemli değişimdir. Tarih öncesi dönemde, toplumsal yaşamın örgütlenmesi, üretim yöntemlerinin geliştirilmesi, mekân kullanımı ihtiyaçlara uygun olarak kurgulanmıştır. Endüstri devrimi, endüstrileşme ile tanımlanmasına karşın kendi içinde ayrı bir oluşum olarak irdelenen bir yapıdadır. Modernizm olarak da adlandırılan bu dönem, günümüzde yaşanan birçok gelişmenin temellerini oluşturmuştur. Modernleşme sürecinin etkileri 20. yüzyılda yaşanmıştır. İletişim

araçlarının gelişmesi ile bilgi paylaşımı hızlanmış, teknoloji gelişmiş ve yaşam çevreleri biçimlendirilmeye başlamıştır (2006).

Tarihsel sürece bakıldığında konut iç mekân mobilya ve donatısının ihtiyaçlar başta olmak üzere teknolojik gelişmeler doğrultusunda her kültürde farklı yansımaları olduğu görülmektedir. Günümüzde iç mekânlarımıza giren donatı elemanlarının çokluğunun ve çeşitliliğinin yanında temel ihtiyaçlara yönelik olarak tasarlanmış tarihteki donatılar, masa, sandalye, yatak, depolama birimleri ve aydınlatma elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Basalla(2008)'e göre, geçmişten günümüze yaşanan teknolojik gelişmelerle şekillenen bir ürün kendisinden önce var olan ve kendisine öncül teşkil eden başka bir nesnenin şekline bağlıdır, buna örnek olarak Edison'un elektrikle aydınlatma sistemini tasarlarken gazlı aydınlatma sistemini göz önünde bulundurduğunu örnek olarak gösterir.

Dünden bugüne dönemsel bir inceleme yapıldığında tasarlama eyleminin sadece yakın geçmişimize ait bir süreç olmadığı görülmekte, tasarım söz konusu olunca teknoloji de karşımıza çıkması gereken bir kavram olmaktadır; çünkü insanoğlu yüzyıllar boyunca tasarladığı yapı, mekân ve ürünlerde teknolojinin etkisi görülmektedir. Geçmiş zamanlara göre daha çok çeşitte donatının karşımıza çıkması teknolojiye bağlanması gereken bir olgudur ve teknoloji sayesinde farklı ve yeni donatıların hayatımızda yeri olmaya devam etmektedir.

Lucie-Smith(2004)'e göre, hangi dönem olursa olsun donatıları dört başlık altında toplanmaktadır. Bunların ilki olan işlev yine belli başlıklar altında toplanmaktadır. Eğer kişi bir parça donatının üzerine oturuyorsa, o donatı tabure, bank, sandalye; eğer kişi eşyalarını bir donatıya koyuyorsa, o donatı masa, sehpa; eğer kişi yatıyorsa ya da uzanıyorsa, o donatı yatak, kanepa; eğer kişi depolama amaçlı kullanıyorsa, o donatı sandık, dolap olabilir. İkinci başlık ise donatının sosyal statü sembolü olarak karşımıza çıkmasıdır. Üçüncü yaklaşım ise teknolojik açıdan mobilyayı ortaya koymaktır. Özellikle 19. ve 20. yüzyılda teknolojinin sessizce ilerlemesi dikkate alınması gereken bir süreçtir. O dönemlerde donatı tasarlama endüstriyel bir süreçten çok zanaat dalıydı ve teknoloji belirli bir malzemenin ele alındığı bir alandı (2004).

Ching(2006)'e göre, konut iç mekânlarının oluşturulma şekilleri ve yöntemleri, öncelikle mekân sorgulamasıyla başlar. İç mekânı dış mekândan ayıran yapı kabuğu verileri,

mekânın hangi işlevlere sahip olacağı, mekân içindeki gereksinimler gibi olgular bu sorgulamanın temelini oluşturmaktadır. Mekân ve onun verileri, iç mekânı oluşturacak tasarımcının öncelikli olarak ele alması gereken malzeme olarak görülmektedir. İç mekân tasarımı, mimarinin kendisi ile ürün tasarımı arasındaki sürekli ortama bağlıdır. Sözü edilen ortam, görsel ve işlevsel biçimleniş, malzemeyi, yapım ve teknolojiyi içinde barındırır. Yapının biçimleniş olguları, yani ölçeği, mekân organizasyonları, bu ortamı belirleyen koşullarla ilişkilidir. Bu koşullar, planlamanın işlevsel gereksinimleri, yapının strüktürüne ve yapım sürecine yönelik teknolojik bakış açıları, yapı maliyeti, yapının biçimi ve dışavurumu gibi etkenlerdir (2006).

3.4.1 Tarih Öncesi

Bu dönemdeki yapılaşmanın doğada bulunan malzemelerle ya da doğada kendiliğinden oluşmuş kaya kovukları, mağara gibi alanlarda olduğundan 1.bölümde bahsetmiştik. Bu konutların iç mekânına girildiğinde karşılaştığımız donatı elemanlarını bu başlık altında inceleyeceğiz.

Tarih öncesi ve Antik Çağ; MÖ 3000'den başlayarak Mezopotamya'da mobilya kullanıldığı taş kabartmalardan, heykellerden ve kil tabletlerden anlaşılmaktadır. Bunun dışında günümüze değin gelen az sayıdaki ahşap mobilya parçası, ahşap yüzeylerde kaplama, kakma ve boyama gibi çeşitli yöntemlerin üstün bir işçilikle uygulandığını gösterir. Mezopotamya'da MÖ 1500'den başlayarak ağaç tornası kullanıldığı bilinmektedir (Muhiç, 2008).

Lucie-Smith(2004), mobilyanın, insan eserleri arasında ilginç biçimde belirsiz bir yer kapladığını ifade etmiştir. İnsan varlığına gerek duymayan donatı oluşmaktadır ve özellikle göçebe hayat yaşayanlar için, donatı olmadan yaşamaları buna bir örnek teşkil edebilir. Çoğu mobilya yerleşik hayata geçildiğinde varlığını gösterebilmiştir ve mimarlıktan neredeyse ayrı düşünülemez bir olgu olmuştur. Yerleşik mobilya, çoğunlukla günümüzün tipik modern mobilyası olarak düşünülmektedir; fakat bildiğimiz en eski neolitik ev(Resim 3.1-3.2) olan Skara Brae, Orkneys'de bulunan evdeki oturma ve yatma alanları bize bu dönemdeki mobilyalarla ilgili fikir verecektir (2004).

Resim 3.1 Neolitik ev, Skara Brae, Orkney, İskoçya
(http://en.wikipedia.org/wiki/Skara_Brae)

Resim 3.2 Neolitik ev donatıları, Skara Brae, Orkney, İskoçya
(http://en.wikipedia.org/wiki/Skara_Brae)

Tarih öncesi çağın son dönemi, zanaatçıların kullandığı malzeme listesinde bir artışa tanık olmuştur. Böylece taş, tahta ve kemik gibi eski malzemelere, bakır, bronz, altın, gümüş, kalay, tuğla ve kil gibi yeni malzemeler eklenmişti. Bu eklemelerle birlikte, yeni malzemelerin kullanıma hazır hale getirilmelerinden önce maden filizi ve kil gibi doğal maddelerde de köklü değişiklikler yapılması gerekmişti. Ayrıca bu değişikliklerin yanı sıra yeni malzemelere ilişkin yeni işleme tekniklerinin bulunması da zorunlu olmuştur. Bu buluşlar, malzemelerin insanların kullanacağı biçimlere dönüştürülmesi için ihtiyaç duyulan imalat aletleri kümesinin icat edilmesine yol açtı (Basalla, 2008).

3.4.2 İlk Çağ

Seçer(2006), Antik Yunan'da iç mekânın, barınma, korunma, saklama ve saklanma gibi birçok amaç ve işlev için kullanılmasının yanında, üretim, ibadet, yönetim gibi çağın gelişen toplumsal olguları için de kullanıldığını söyler. Toplumun günlük yaşamındaki gereksinimleri, pratik ve yalın çözümler üretilerek iç mekânlar biçimlendirilmiştir. Yerleşim birimlerinde yaşayan ve çoğunlukla tarım ve hayvancılık ile uğrasan halk bunun haricinde zanaat, ulaşım ve ticaret gibi işlerle uğraşmaya başlamıştır (2006).

Yunan mobilyasının Mısır, Girit ve Mezopotamya'nın etkisi altında gelişmiş olduğu düşünülmektedir. En tipik örnekleri MÖ 6. Ve 5. Yüzyıllara ait vazolar ve taş oyma tabletler üstünde görülen mobilyalara ait gerçek örnekler yoktur. Bu yüzden ayrıntılardan çok genel görünümle ilgili bilgiler vardır. Yunan mobilyasının en tipik örnekleri Asur kabartmalarında da benzeri görülen yemek sırasında kullanılan şezlong; dışbükey ayaklarla daha dengeli oturmayı sağlayan "klismos"(Resim 3.3) adlı iskemle ile çeşitli tabure ve sehpalardır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997).

Lucie-Smith(2004), görsellerde sandalye olarak karşımıza çıkan "klismos"un kadına ait bir mobilya olduğunu ve evde kullanıldığını söyler. Klismos genel olarak Yunan sanatıyla eşleşmekte ve Helenistik dönemde ağırlaşarak, çizgileri daha net hale gelmekte ve Roma dönemine gelindiğinde bu donatı popülerliğini yitirmektedir.

Resim 3.3 Yunan Vazo boyaması - Klismos

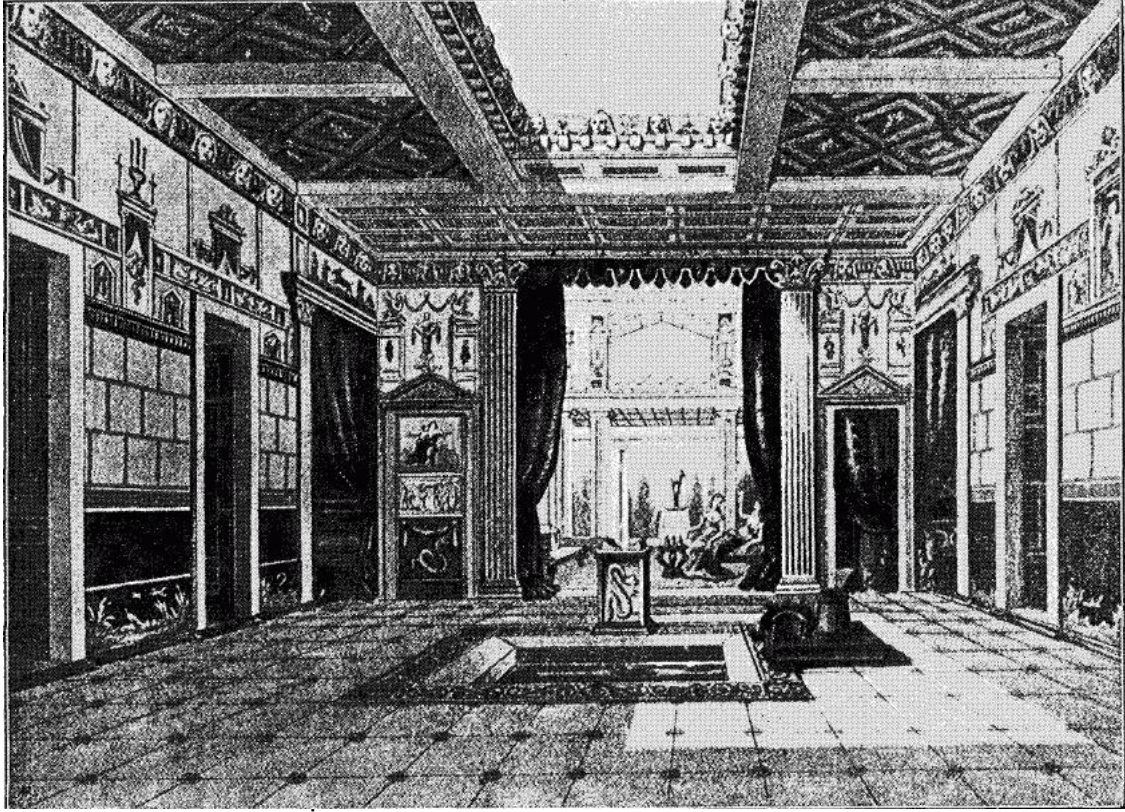
(<http://www.britannica.com> Klismos)

Tipik Yunan masalarının küçük, taşınabilir ve bir kanepenin altına itilebilecek kadar alçak, dengesiz yüzeylerde daha sağlam durmasını sağlayan dört yerine üçayaklıdır. Masalar, taşınabilirliği sayesinde gerekli mekâna getirilip çoğunlukla yemek yeme amaçlı kullanılıyordu. 4.yüzyıla gelindiğinde yuvarlak formlu masalar dikdörtgenle yer değiştirmeye başlamıştır. Masalarda mermerin kullanılması bu donatının dış mekanda da kullanımını sağlamıştır (Lucie-Smith, 2004).

Roma kültürü, Antik Yunan kültürü üzerine kurulan ve temellerini bu kültürün dinamiklerinden alan bir yapı oluşturmuştur. Felsefe, yaşam, din alanlarında Antik Yunan etkilerini devam ettiren Roma'nın toplumsal yasama en büyük etkisi yapı alanında olmuştur (Seçer, 2006).

Roma döneminin mobilyaya katkıları sağlam masalar ve raflı dolaplar olmuştur. Mobilya daha yaygın olarak kullanılmakla birlikte en zengin evlerde bile çok az mobilya bulunurdu. Roma mobilyası iki ayrı kaynaktan geliştirilmiştir, Yunan ve Etrüsk. Yunan'da "klismos" ve yemek şezlongu, Etrüsklerden tunç döküm sehpalar ve tabureler alınmıştır. Oturma mobilyaları çok çeşitliydi. Malzeme olarak demir, altın kaplamalı

tunç, hasır ve ahşap, masa üstlerinde mermer ve değerli ağaçlar kullanılıyordu (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997).

Resim 3.4 Eski bir Roma Evi İç Mekanı
(Litchfield, 1922)

3.4.3 Orta Çağ

Lucie-Smith(2004), mobilyanın erken Orta Çağ dönemindeki kullanımı ve formları hakkında az bilgiye sahip olduğumuzu ve daha ziyade geç antik türlerin kurtarılabildiğini söyler. En azından 14. yüzyıla kadar fazlasıyla nadir olan örnekler bu dönemlerde, çoğunlukla resimsel gösterimlerde, el yazmalarında ve zaman zaman da heykellerde karşımıza çıkmaktadır. 12.yüzyıldan itibaren Orta Çağ donatısı hakkında daha çok bilgiye ve örnekler olduğun biliniyor; fakat bu bilgiler esas olarak üst sınıfta bulunan kişilere ait donatılardır. Bu donatıların daha basit ve kaba sürümlerinin alt sınıflarca kullanıldığı görülebilir (2004).

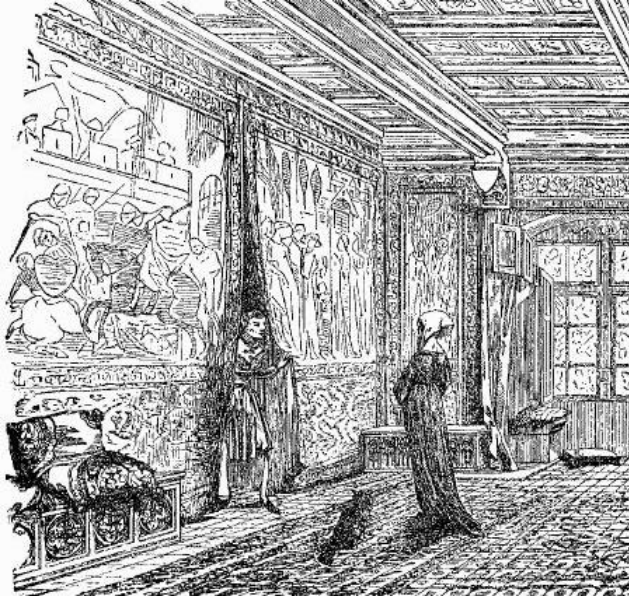
Antik çağ ile Rönesans dönemi arasında yer alan Ortaçağlarda toplumun büyük bir kesimi skolâstiğin etkisi altında ve cahildir. Ortaçağ kralları ve toprak sahipleri istilacı ve göçer bir hayat sürmüşlerdir. Yer değiştirirken mobilyasını da yanında götüren toprak sahipleri, kolay taşınabilir eşyaları tercih etmişlerdir. Bir meskenin çeşitli nedenlerle terk

edilmesi durumunda ise, tüm mobilyaları taşımak yerine mesken içinde güvenle bırakmak düşüncesi gelişmiştir. Bu nedenle özellikle ortaçağın başlangıcından, hemen hemen Gotik ortalarına kadar, Batı ve Orta Avrupa’da kolay taşınabilen mobilyaların yanında ağır, masif, büyük ve yerine monte olanlar da kullanılmıştır (Vural, 2004).

Ortaçağın en belirgin ve yaygın sanatı Gotik sanattır. Gotik sanatı ağır ve pahalı bir sanattır. Aynı yöntemin mobilyaya yansması zamanın bağımsız loncalarınca bir ölçüde engellenmiştir. Ekonomik koşulların etkisiyle marangozlar Gotik mobilyanın biçimlenmesinde, fire oranını azaltmak amacıyla, eğmeçli işleri yasakladılar. Ancak, çağın oturaklı, sağlam ve masif mobilya anlayışı ölçülerde incelmeye yatkın olmadığından ağaçtan yeterli ölçüde bir ekonomi sağlandığı söylenemez. Bu dönemde en çok kullanılan ağaç meşedir, bu nedenle Gotik mobilya çağına “meşe çağı” da denir (Dinçel ve Işık, 1979).

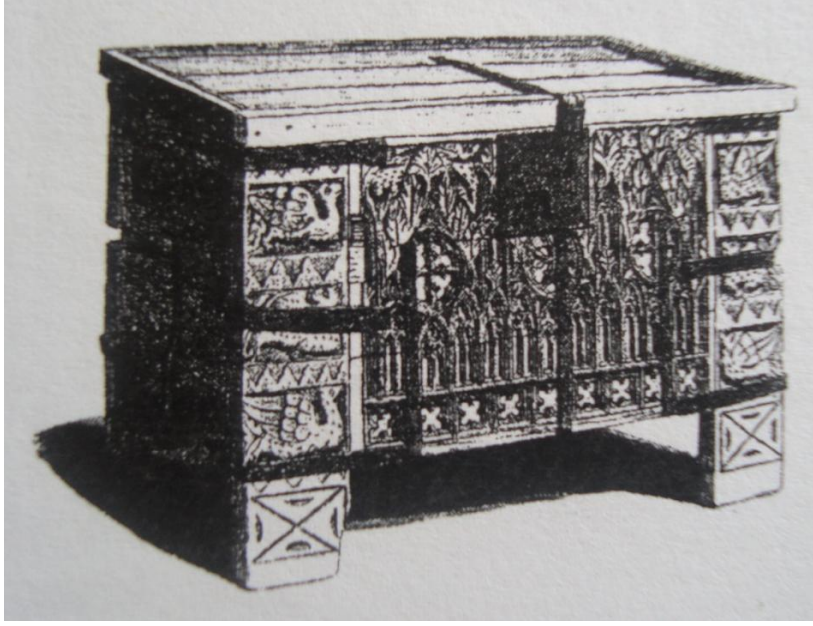
Ortaçağ, önceki devirlerden, katlanabilir sandalyeyle Roma İmparatorluğu’nun düşüş ve Batı’da Alman nüfusunun yerleşme dönemlerinde, o günlerdeki Alman mobilya biçiminin doğuşunu sağlayan torna tezgahını devralmıştı. Roma İmparatorluğu döneminde şehirleşme ve şehir kültürü ileri düzeydeydi. Ancak MS 2.yüzyıldan itibaren, imparatorluk toprakları göçebe yaşayan barbar kavimler tarafından istila edildikçe, metal işçiliği dışındaki tüm el sanatları unutuldu (Yılmaz, 2005).

Orta Çağ’da Avrupalıların rütbe ya da serveti olmasa da evlerinde ufak tefek donatı elemanlarına rastlamak mümkündü. Orta Çağ insanının imkânı ya da sebebi olmasa da mal mülk olarak iç mekânlarında donatıları görebilirdik. O dönem konutunun merkezi salondur. Bu mekân büyük olsun ya da olmasın oturma odası, yemek odası, yatak odası ve bazen de ortasında bir açık mutfak olarak kullanılıyordu. Böyle çok amaçlı bir mekân için donatıdan çok zemin daha önemliydi. Bu mekânın kullanımını arttırmak için bazı donatı elemanları da birkaç işlevli olurdu. Tezgâhlar yatak olarak, yataklar oturma ya da yazı masası olarak, sandıklar oturma elemanı olarak (Resim 3.5), oturma elemanları da çoğunlukla modifiye edilerek depolamada kullanılırdı (Pina, 2003). Evlerde insanlara sandık yetiyordu, en çok kullanılan mobilya oydu. Sık sık baskın, yağma tehlikesiyle karşılaşan insanların kaçarken her şeylerini içine koyup yanlarında götürdükleri eşya sandıklarıydı (Yılmaz, 2005).

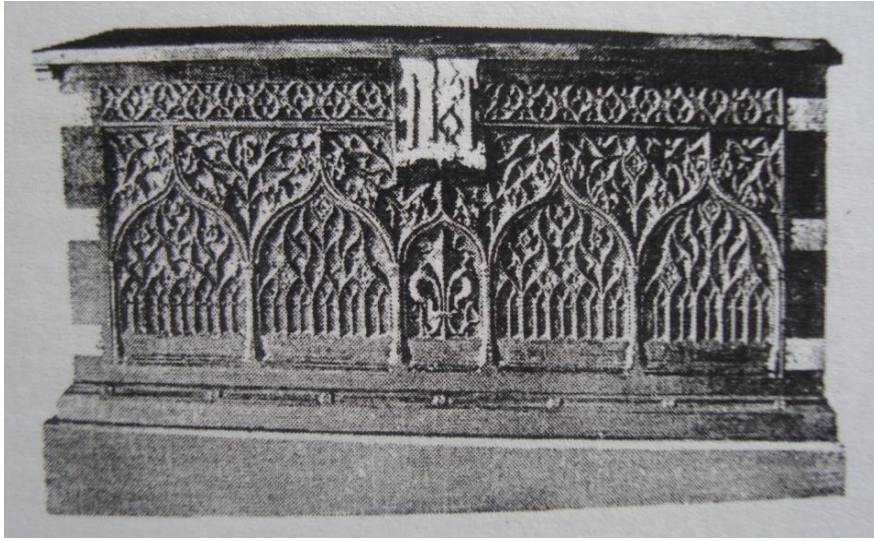

Resim 3.5 Meşe Sandıklardan Oturma Birimleri, Fransız Şatosu
(Litchfield, 1822)

Sandıklar en eski dönemlerden beri donatı elemanı olarak kullanılmaktadır. Bu dönemin konutlarına ait donatılardan biri olan sandıkların iki şekilde kullanıldığı görülmekte; sabit(Resim 3.6) ve hareketli(Resim 3.7) sandıkları. Hareketli sandıkların bavula benzer bir kullanım alanı vardır ve önemli eşyaların taşınmasında, sabit sandıkları ise, çoğunlukla ayaklı olup konutun bir köşesinde önemli eşyaların saklanması ya da bunların depolanmasında kullanılmaktadır. Hareketli sandıkların malzemeleri hafif olması açısından o dönemin teknolojisiyle, kalın örme kumaştan, deri kaplı hasırdan ya da ahşaptan yapılmaktadır.

Resim 3.6 Sabit Sandık, İngiltere, 1300'lerin başı
(Pina,2003)

Resim 3.7 Hareketli Sandık, İspanya
(Pina,2003)

Depolama olarak kullanılan sandıkların yanında Lucie-Smith(2004), sabit donatıların da yapıldığını belirtmiştir. Dolaplar, duvar kalınlığı içine inşa edilmektedir ve Orta Çağ'dan kalma evlerde hala bu birimlerin yerlerini görmek mümkündür. Sabit donatı olarak karşımıza çıkan duvarın kaplamasının bir devamı olan oturma yerleri ve masaları da görmek mümkündür. Masalar sabit donatı olarak görülse de hareketli parçalı olanlara da sıklıkla rastlanabilir, üst kısmı hareketli olan masalar ayaklara sabitlenerek kullanılmakta, ya da bütün parçalar hareketliyse alt parça direk zemine monte edilerek

kullanılıyordu (2004). Masaların kullanıcılarına göre sabit ya da hareketli olduğu görülmektedir; fakat bu dönemdeki mekânlarda yer sıkıntısı düşünüldüğünde hareketli masalar kullanıma daha uygun olmaktadır.

Uyuma eylemini karşılayan ve yerden yükseltilerek kullanılan yatakların bu dönemde insan için bir ayrıcalık olmaktadır. Pina(2003), bu dönemin yataklarında ahşap çerçevelerinden çok yatak örtüleri ve perdelerin ön planda olduğundan bahseder. Katlanır ve süslü kumaşlar asıldıkları hantal ama yararlı iskeletten çok daha önemliydi. Ortaçağ evlerinde sıkça rastlanan yatak tipi ise sade çarşafı kaplı olanlardı (2003).

Orta Çağ döneminde oturma eyleminin önemli bir yönü olduğu görülmektedir. Güç ve otorite sahibi insanların oturmak için kullandıkları donatılardan o kişilerin önemli birileri olduğu anlaşılmaktadır. Kullanılan malzemeden, uygulanan işçilikten, donatının boyutlarından bu kişinin statüsünü tahmin etmek mümkün olabilmektedir. Kişinin statüsü ne olursa olsun, oturma birimlerinde konfor olmadığı dikkat çekmektedir. Rahat oturma kavramı, bu dönemde dikkate alınmış bir olgu olmadığı görülmektedir. Oturma birimleri o dönemin teknolojisi olan oyma yöntemiyle ortaya çıkmış ürünlerden oluşmaktadır ve Pina(2003) orta çağ katlanır sandalyesinde(Resim 3.8) yeterli geniş yüzey olmadığından dolayı oyma işleminin üzerinde durulmadığını söylemiştir.

Resim 3.8 X ayaklı sandalye, İngiltere, 1500'lerin başları
(Pina,2003)

10. yüzyıl sıralarında kentler ve ticaret, dolayısıyla el sanatları yeniden gelişmeye başladı. Böylece unutulmuş olan birçok teknoloji tekrar öğrenilerek kullanıma girdi. Bunların arasında tuğla üretimi bacalı ocak, çömlekçi çarkı ve ahşap tornası vardı. 11. yüzyılda ahşap tornasının yaygınlaşması, mobilyanın daha kolay üretilmesinde önemli bir etkendi. Genelde mobilyanın türlerinde artış oldu ve kalite yükseldi. Bu devrin ev düzeninde usta işi mobilyanın yerine pratik çözümler göze çarpıyordu (Yılmaz, 2005).

Bu dönemin mobilya ve donatısına bakıldığında işlevinden çok görselliğin ön planda olduğu görülmektedir. Teknoloji olarak bakılacak olursa, eski dönemlerden gelen ağaç oymacılığının ön planda olduğu metal işlemlerin de göze çarpabileceği donatılar söz konusudur. Bu süslemelerin bir otorite üstünlüğü gösterme çabası olarak da karşımıza çıkmaktadır.

3.4.4 Orta Çağ Sonrası – 18. Yüzyıl Dönemi

Fransızcada yeniden doğuş, diriliş anlamına gelen Rönesans, bin yıllık ortaçağ düzenine ve onun dine dayalı kültürüne tepki olarak doğdu. Yüz yıl süren bu dönemde, bilim ve akılcılığa dayanan reformlar başladı. Hümanist düşünce sanatı da etkiledi ve ortaçağda dine hizmet eden sanat halkın ihtiyaçlarına karşılık verir oldu. Sosyal konutlar, hastaneler, çocuklar için bakımevleri yapıldı, 1480'lerde iç dekorasyon kavramı ortaya çıktı, döşeme eşyasına önem verilmeye başladı. Rönesans akımı kısa sürede tüm Avrupa ülkelerine yayıldı. Her ülkede kendi yöresel özelliklerine göre farklı tarzlar gelişti (Yılmaz, 2005).

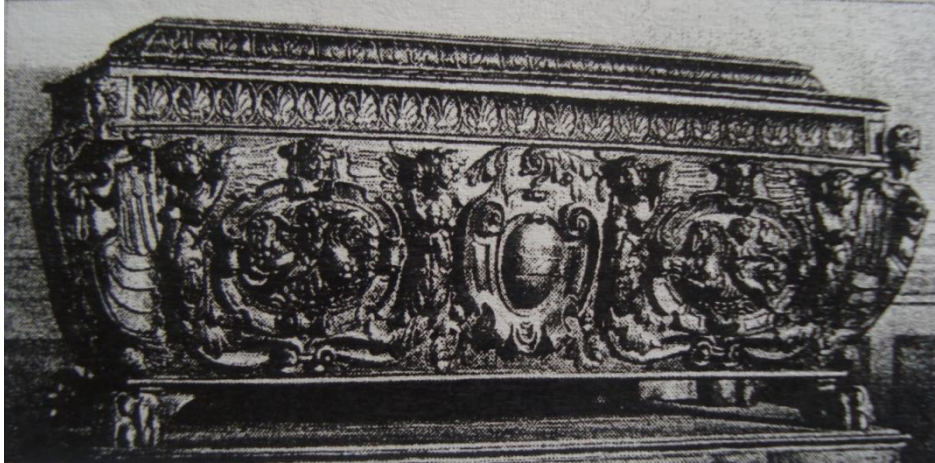
Dinçel ve Işık(1979), her sanat akımında olduğu gibi, Rönesans'ın ilk çalışmalarında da manierist anlayışın ağır bastığını belirtmiştir. Ortaçağda salt dinsel amaçlara dönük olan sanat yapıtları halkın gereksinimlerini de içerir oldu. Sanatsal öğelerde, Gotik çağına duyulan tepki nedeniyle, daha çok antik değerler egemen oldu. Süslemecilik arttı, geometrik düzenlemelere daha geniş yer verildi.

Vural(2004), 1500'lerin ilk zamanlarında mobilya, Rönesans'ın basit pratiklik kavramını yansıtan örnekler verdiğini, zamanla mobilya proporsiyonları ve çizgilerdeki netlik süslemelere boğulmuş, resim ve alçı süsleme yerini mimari süslemeye bırakarak

maniyeist olmaya yöneldiğini ifade eder ve gündelik kullanıma ait mobilyada da alışılmamış motifler ve zengin doğa motifleri kullanımının olgunlaştığını belirtir.

Dinçel ve Işık(1979), daha çok saray sanatı olan Barok mobilya sanatının başlıca özelliklerini üst görünüşlerde genellikle dairesel dönüşlü köşeler, ön ve yan görünüşlerde içbükey, dışbükey yüzeyler, natüralist özellikte çok süslü kıvrımlı oymalar olarak sıralamıştır. Dikkat edilirse Alman barokunda süslemecilikten çok çok eğri çizgiler ve kordonlar yer almıştır. Bu biçimde aynı dönemde Fransa’da gelişen Louis stillerine bir yaklaşım görülebilir. Arkalık ve kayıt altlarındaki dekope biçimlendirmelerde gotik sanatının çizgileri izlenebilir (1979).

Yılmaz(2005), 16.yüzyılın ikinci yarısından itibaren süslemeler daha zarif, daha ince olmaya başladı ve yüzyılın sonunda ilk boyalı mobilyaların yapıldığını ifade etmiştir. Pina(2003), İtalya’da Rönesans zamanında çok amaçlı kullanılan “cassone”(Resim 3.9) olarak bilinen depolama elemanının zanaatkar tarafından güzelce boyandığını; fakat Rönesans’ın geç dönemlerinde, boyanmaktan çok oymanın daha ön plana çıktığını söylemiştir. Bu da Rönesans döneminde iç mekân donatısında görülen önemli bir detay olabilir. Dönemin ilk donatılarında daha az detay mevcutken ilerleyen zamanlarda detayların daha fazla ön plana çıkması fark edilir bir değişiklik olarak gözlemlenebilir.

Resim 3.9 Cassone, İtalya, 16.yüzyıl ortaları
(Pina, 2003)

Türk ve Arap mobilya sanatı 16. ile 17. yüzyıllarda altın çağını yaşamış, İspanya ve İtalya’daki kakma çalışmalarını etkilemiştir. Lake eşya kullanılan lak tekniği de Türkler tarafından öteden beri biliniyordu (Yılmaz, 2005).

Yavuz(2007), 18. yüzyılda teknolojinin gelişmesiyle mobilya üretiminde yeniliklere neden olmuştur. En önemli yeniliği eskiden tahta kullanılan yerlerde madenin kullanılmasıydı. Tamamen dökme demir 1840'larda yaygınlaşmış en çok da İngiltere' deki metal ve maden üretim merkezlerinde üretilmiştir. Dönemin başka yeniliği de laminasyon tekniğinin bulunmasıydı. Buharlı ısıtma ile tabakalaştırılan pelesenk ağacından, kalıp yoluyla XV. Louis mobilyasının preslenmiş hali üretildi. 1845'te ahşap oyma makinesi icat edildi. Bu makineyle aynı süsleme parçaları aynı anda kesilip çıkartılabildi XIX. yüzyılın en uzun ömürlü mobilyası Thonet adındaki bükülmüş mobilyaydı (2007).

Barok ve rokoko sanatının eğmeçli, derin oymalı, gösterişli yapısına karşı 18.yüzyılın sonlarına doğru, özellikle Fransa ve İngiltere'de bir tepki doğdu. Tepkinin nedenleri olarak; klasik mobilya son yıllarda aşırılığa kaçan bir süslemeciliğe yönelmişti ve klasik mobilyaların maliyetleri çok yüksekti. Böylece neoklasik sanatın temeli atıldı (Dinçel ve Işık, 1979).

3.5 19. YÜZYIL VE ENDÜSTRİ DEVRİMİNDE KONUT İÇ MEKÂN MOBİLYA VE DONATISINA TEKNOLOJİ GELİŞMELERİN ETKİLERİ

Pina(2003), mobilyanın beş bin yıldır elle yapıldığını, zaman ve ustalık masraflarını karşılamamanın pahalı malzemeler kullanılmasına neden olduğunu söylemiştir. Bu nedenle bu dönem donatılarının üst sınıftaki kullanıcılar tarafından satın alınmasının olağan olmuştur (2003).

19.yüzyılın ortalarına doğru ağaç gövdeli ilk ağaç işleme makinelerinin da bulunuşu ile mobilya alanında nitelik yönünden olmasa bile, nicelik yönünde bir gelişme görüldü. O döneme kadar yalnız saray ve çevresine dönük mobilya gereksinimi, sosyal değişimler ve ekonomik gelişmeler nedeniyle geniş halk kitlelerine yayılmaya başladı. Genel olarak "taşra mobilyası" diye adlandırılan bu çalışmalar Fransa'da "provincial", Almanya'da "bauer" gibi adlar aldı (Dinçel ve Işık, 1979).

Kol gücünün yerini makinenin aldığı Endüstri Devrimi sosyal, ekonomik, kültürel boyutlarının yanında teknolojik boyutların da önemli olduğu görülmektedir. Bu dönemde yaşanan endüstriyel değişimleri Basalla(2008), teknoloji alanındaki evrimsel

değişimlerin ürünü olarak tanımlamaktadır. Yılmaz(2005), mobilya araştırmalarının 19. yüzyılda başladığını belirtmiştir.

Konutun donatımının en büyük değişimi endüstri devrimi ile gerçekleşmiştir. Endüstri Devrimi gelenekleri, biçimleri, yaşamı hızla değiştirmiş, kendi sistemleri ile birlikte konutunun, konutun mobilyasını hızla insanoğluna benimsetmiştir (Eriç vd., 1986).

The Arts & Crafts Hareketi

Arts and Crafts Hareketi, Viktorya Dönemi İngiltere’de, kötü sanat, kötü üslup hatta kötü sosyal koşullara gösterilen yaygın bir tepkidir. Diğer sanat hareketleri gibi bu harekette de insanlar durumun farkında değillerdi; çünkü insanlar “sanat”tan haberdar değillerdi. Tarihte, sanatsal kararlar hayatı tehdit eder nitelikte ya da toplumla ilgiliydi. Bu nedenle bu alandaki düşünceler çoğunlukla uzman kişilere bırakılırdı (Pina, 2003). Bu uzmanlardan biri olan William Morris olmasaydı Endüstri Devrimi’ne karşı olan bu hareket de büyük bir ihtimalle gerçekleşmeyecekti. Hareketin önderi olarak görülen William Morris, temel olarak Gotik üslubunun yeniden canlandırılmasını ve endüstriyel üretim yerine önceden olduğu gibi elle üretimin yapılmasını savunduğu görülmektedir.

Sanayi Devrimi’yle seri üretime geçen İngiltere’de iyi tasarımın, iyi toplum kavramıyla özdeşleşmesi olarak da görülmektedir. Teknolojinin getirdiği makineli üretim sürecinin o dönemde kalite ve güzellikten yoksun olmasının yanında fabrikalarda çalışan işçilerin yerini makinelerin alması bir sorun olarak karşılanmaktadır. Bu nedenle bu dönemde zanaatkarlar iç mekân donatılarının da içinde yer aldığı tasarımları yeni teknolojiden uzakta ürettikleri gözlemlenmektedir.

Resim 3.10 Abonozlaştırılmış maundan yapılmış büfe, Edward William Godwin, 1875
(Raizman,2003)

Bu döneme örnek olabilecek bir konut olan Red House(1859)'un iç mekân donatı tasarımlarının(Resim 3.11) da bu hareket doğrultusunda tasarlandığı, o döneme ait desenlerin ön planda kullanılması göze çarpmaktadır.

Resim 3.11 Red House iç mekan, Londra, 1859
(Pile, 2005)

Art Nouveau

Kökeninin Arst and Crafts akımına dayandığı bilinen, Art Nouveau, Fransa'da ortaya çıkmış bir kavramdır ve bu modern stil yayılcı bir politika izlemiştir, bunun sonucu olarak, farklı ülkelerde farklı isimlerle karşımıza çıktığını görülmektedir; İspanya'da, Arte joven, İtalya'da Arte nuova, Hollanda'da Nieuwe kunst.

Yılmaz(2005)'e göre, yeni sanat akımı, hem o anda kullanılmakta olan çizgilerle adapte edilen motiflere karşı çağdaş mobilyanın yaratılmasını, hem de herkesin düşük fiyatla ve çabuk bir şekilde mobilya sahibi olmasını hedefliyordu. Arst and Crafts akımının doğal malzeme kullanımı, el sanatları teknikleri gibi birçok ilkesine sahip olan Art Nouveau, doğadaki formları esas alarak kübik denecek geometrik stilin yanında hafif ve görsel bir hareket yaratmaktadır.

1870'lerden itibaren mobilya üretiminde tüm üsluplar denenmiştir. Art Nouveau da, 19.yy sonlarına doğru sanatçıların yeni arayışlar içine girerek, geçmişin ağır ve gösterişli sanat, dekorasyon ve yaşam fikrinden uzaklaşarak, sade, fonksiyonel,

ekonomik ve aynı zamanda estetik yenilikler oluşturma arzusuyla ortaya çıkmış bir sanat akımıdır. Bu üslubun en karakteristik özellikleri, dalgalı kıvrım formlar, kuğular, tavus kuşları, çeşitli su kuşları, fantastik figürler, çeşitli egzotik bitkiler, zambaklar, nilüferler, kadın figürleri, stilize bitki motifleridir (Vural, 2004).

Resim 3.12 Maun masa, Louis Majorelle, 1902-3
(Raizman, 2003)

Resim 3.13 Maun yatak, Louis Majorelle, 1902-3
(http://en.wikipedia.org/wiki/Louis_Majorelle)

Kaptan(2003)'e göre, teknolojinin gelişimi ve endüstri devriminin etkisiyle yaşanan toplumsal değişimler nedeniyle insanlar doğadan uzaklaşmışlardır. Makine üretimi ile günlük yaşam arasında estetik bir bağ kurmayı deneyen Art Nouveau, gerçeği doğada aramıştır. Bu amaçla tasarımlarında önceleri doğadan aldığı bitki formlarını yansıtarak ve uygulayarak flora tarzı bir görsellik kazandırmıştır. Eğri formlar ile birlikte, bitkisel süslemelerin egemen olduğu bu yaklaşımlar zamanla tasarımlarda dinamik bir biçim kazanmıştır. Süslemeden çok, strüktürel ve yapısal bir konum almıştır. Bu anlamda estetik yaklaşımlar ve malzeme kullanımı, hem yapısal hem de işlevsel olarak tasarlanmıştır. Art Nouveau bu yaklaşımları ile Avrupa'da beğeni toplamış ve birçok ülkede tasarım yaklaşımı olarak kullanılmaya başlamıştır (2003).

Art Nouveau hareketinin öncüleri, sanatı günlük yaşamın bir parçası olmasını sağlamaya çalışmıştır, bir açıdan güzel sanatları uygulamalı sanatlarla bir arada kullanmak istedikleri görülebilir. Modernleşmenin ve onun getirisi olan yeni üretim teknikleri bir yana doğayı sanata yansıtmaya çalışmışlardır ve böylece sanat her gün içinde bulunduğumuz mekânlarda karşımıza çıkabilecektir. Pina(2003), modernizm ve modern sanatın gelişimi sürecinde el sanatıyla endüstriyel üretimin karşı karşıya kaldığını belirtir. Arts and Crafts akımında zanaatkârlar endüstriyle tasarım arasında kalmışlardır. Art Nouveau akımında da aynı süreç devam etmektedir ve modern bir akım olduğu söylenemez, hatta yenilik kavramı tartışılabilir; çünkü dönemin mobilyalarında bulunan asimetrik, kıvrıklık, doğayı konu olarak kullanma, kadınsı, ince el işçiliği, kakma uygulaması, süs oyması, pahalı olma gibi özellikler aynı zamanda Rococo tarzında da uygulanmaktaydı. Farklı olarak donatıların iskelet yapıları daha sağlam ve işlevselliği ön plandaydı (2003).

Resim 3.14 Art Nouveau iç mekân, Fransa, 1900'ler civarı
(Pina, 2003)

3.6 ENDÜSTRİ DEVRİMİ SONRASI MODERN DÖNEMDE İÇ MEKÂN MOBİLYA VE DONATISINA TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN ETKİLERİ

3.6.1 1910 – 1945 Dönemi

Modernizm

Modernizm genelde, on dokuzuncu yüzyıl sonu ile İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan dönemde, bilhassa sanat ve edebiyatta meydana gelen büyük çaplı değişimleri tanımlamakta kullanılan bir terim sayılmaktadır. Öte yandan, modernizmin açıkça sınırı belirlenmiş bir bitiş tarihi yoktur. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri gerçekleşen değişimleri tanımlamak için postmodern terimi kullanılıyorsa da, bazı düşünürler modernizmin hâlâ sürdüğünü iddia etmekte, bazı yazarlar da, modernizmin ölümünün söz konusu tarihten çok daha önce gerçekleştiğini belirtmektedirler (Marshall, 2003).

20. yüzyılın başında mobilya tasarımında gelişen yalınlaşma ile birçok tasarımcı yapıtlarında düz çizgiler kullanmaya başladı. İnsan vücuduna uyum gözetilmiştir

tasarımlarda. I.Dünya savaşı'nın ardından bu alandaki çalışmalar Hollanda'da De Stijl, Almanya'da Bauhaus okulunda görülmüştür. I.Dünya savaşı'nın deneyimleri ile teknoloji ve endüstrinin herkesin eşit biçimde yararlanabileceği ortam hazırlama gerektiğine inandırmıştı (Yavuz, 2007).

Erken 20.yüzyıl döneminin tasarımında en önemli gelişme, tasarım sözlüğüne modern dünyanın ileri teknolojisinin yeni hayata getirileridir. Modernizm bu dönemde bütün sanat alanlarında(resim, heykel, mimarlık, müzik, edebiyat) ortaya çıkan yeni formlara verilen isimdi. Avrupalı Walter Gropius(1881-1969), Ludwig Mies van der Rohe(1886-1969), Le Corbusier(1887-1965) ve Amerikalı Frank Lloyd Wright(1867-1959) olmak üzere dört isim tasarım alanının öncüleri olarak kabul edilmektedir. Bu isimler, o kadar anlaşılır ve güçlü yönler tanımlamışlardır ki "Modern Hareket"i yaratanlar olarak da düşünülmektedir. Bu dört isim de mimar olmalarına rağmen iç mekân tasarımında ve iç mekân objeleri tasarımında 20.yüzyılın modernizm hareketine özel tasarımlar sunmuşlardır (Pile, 2005).

Resim 3.15 Pavillon de L'Esprit Nouveau, Le Corbusier, 1925
(Pile, 2005)

Pina(2003)'e göre, modernizm farklı dönemleri kapsayan, tasarım felsefesini ve stilist özellikleri barındıran bir konsepttir. Modernizmin bir yönü yeni teknoloji, yeni malzeme ve bu ikisini kullanan yeniliklere odaklanır. Bu yeni formların ortaya çıkmasını sağlamıştır ve tasarımlar formun işlevi takip ettiği (form follows function) bir duruma indirgenmiştir. Bir kültürün etkilenmesi, diğer kültürlerle çok az ölçüde yansımaktadır ve bu nedenle teknolojik gelişmeler, malzemedeki ilerlemeler farklı ülkelerde aynı şekilde yaşanmayabilir. Toplumlar bir değişimi kabullenmeden önce ona karşı koyarlar; çünkü insanlar o gelişmenin yararlarına olduğuna ikna olmalıdır (2003).

Sudjic(2006)'e göre, eğer modernitenin orjinleri Aydınlanma Dönemi'nde yatıyorsa, kafa karışıklığı yaratmasına gerek kalmadan modernizmin Birinci Dünya Savaşı civarlarında formüle edilmeye başlandığı söylenebilir. Birinci Dünya Savaşı öncesinden başlayarak, Sans-serif fontuyla çelik ve betona tartışılmaz bir açıklık ve mükemmellik kazınan "modern" sözcüğü, kültürel hareketleri tanımlayan bütün sıfatlardan daha güçlüydü. "Modern" demek bütün karmaşık biçimleri küplere, konilere ve kürelere dönüşene kadar eritmek demektir. Ayrıca başka hiçbir sıfat hayatın her noktasına bu derecede nüfuz etmemişti ve bu kadar spesifik bir dünyayı algılama biçimine yol açmamıştı. Modern Sanat. Modern Mimarlık, Modern Jazz. Modern Hareket, Modern Hayat (2006).

Modernizmin ne zaman başladığı veya özelliklerinin tam olarak neler olduğu konusunda çok az görüş birliği bulunmasına karşın, biçimsel olarak modernizm, genellikle, derinleşme, üslûpçuluk, içe dönme, teknik gösteriş, içsel olarak kendinden kuşku duymaya yönelik bir hareket ve Viktorya dönemi gerçekçiliğine karşı bir tepki şeklinde tarif edilmiştir. "Hiçbir sanatçı gerçekliğe tahammül etmez," sözünden dolayı çoğunlukla ilk modernistlerden birisi sayılan Friedrich Nietzsche, sanatın amacının kendi kendini gerçekleştirmek olması gerektiğini ve yaşamı bizzat sanatın ürettiğini iddia etmiştir. Freud'un bilinçdışı ve cinselliğin önemiyle ilgili kuramları gibi, Nietzsche'nin bireye ve sanatçının bilincinin dramına yaptığı vurgunun da modernizmin gelişiminde pek çok açıdan etkili olduğunu söyleyebiliriz. Empresyonizm, Post-empresyonizm, Ekspresyonizm, Kübizm, Fütürizm, Sembolizm, İmgecilik, Vortisizm, Dadaizm ve Sürrealizm: Bu hareketlerin hepsi genel olarak modernizm diye adlandırılan akımdan beslenmişler ve hepsi de, değişen derecelerde, gerçekçi ya da romantik itkinin yıkıcıları olup, soyutlamaya yönelmişlerdir (Marshall, 2003).

Modernizmi farklı kılan şey tarihe ve geleneklere karşı gösterdiği tepkiydi. Hareketin öncüleri Gropius, Le Corbusier ve Ludwig Mies van der Rohe, sandalyeden çay fincanına kadar daha öncesinde bu şekilde yapılmamış şeyleri tasarımlama dürtüsüyle hareket etmişlerdi. Tasarım ile morali eşitleme eğilimi ile birleştirilmiş makine fikrine obsesif biçimde bağlıydılar. “Dekorasyon”un yerilmesi gerekiyordu çünkü onlara göre dekorasyon, kendilerinin modern malzemelerle ortaya çıkarmaya çalıştıkları gerçekleri saklıyordu. Loos, açık bir biçimde süslemeyi suçla denkleştirmişti, kendisine göre dövme yaptırtan biri ya suç işlemeye meyilliydi ya da zaten çoktan suç işlemişti (Sudjic, 2006).

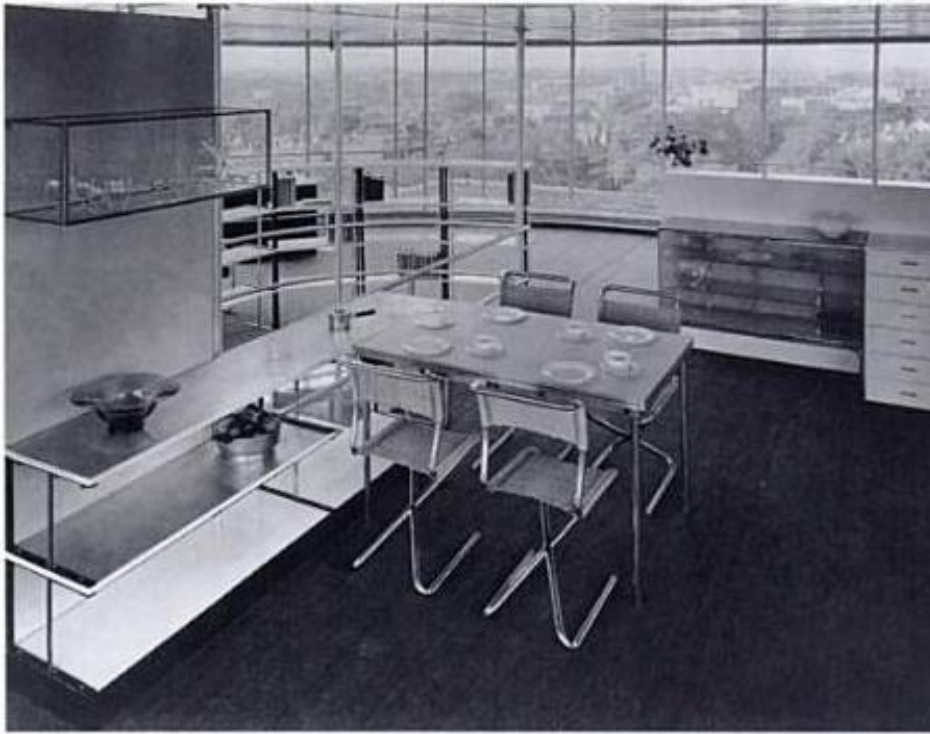
Modernizmle birlikte ilerleyen teknolojik gelişmeler üretimde, enerji sektöründe ve ulaşımda pek çok yenilik getirerek yeni tasarım ürünlerinin endüstriyel üretime girmesine neden olmaktadır. Önceki dönemlerde el işçiliğini ön plana çıkaran uygulamalar yapılırken modernizmle birlikte yeni bir bakış açısıyla sade ve kullanışlı ürünler üretilmeye başlandığı görülmektedir.

Modern evi ise geleneklere karşı, en azından bir ev yaşantısının nasıl olması gerektiğine ya da en azından nasıl gözükmesi gerektiği için verdikleri savaşta silah olarak kullanıyorlardı. Beyaz duvarlar, çıplak tavanlar, bolca cam ve krom kendileri için yeniliğin simgesiydi (Resim 3.18). Objelerin sanki makineymişçesine ya da el işi dahi olsalar makineler tarafından yapılmış gibi gözükmeleri gerekiyordu (Sudjic, 2006).

Modernizm döneminde kullanımı artan metal malzemeyi tasarımlarına yansıtmaktan kaçındığı görülen Finlandiyalı mimar ve tasarımcı olan Alvar Aalto'nun Paimio koltuğunu (Resim 3.16), Woodham(1997), doğal malzemeyi (kontraplak) kullanarak, metal malzemeye göre daha insancıl ve zarif bir tasarıma imza attığını, kontraplak biçimlendirilebilirliği ve fiyatından dolayı cazip bir malzeme olarak karşımıza çıktığını belirtmiştir.

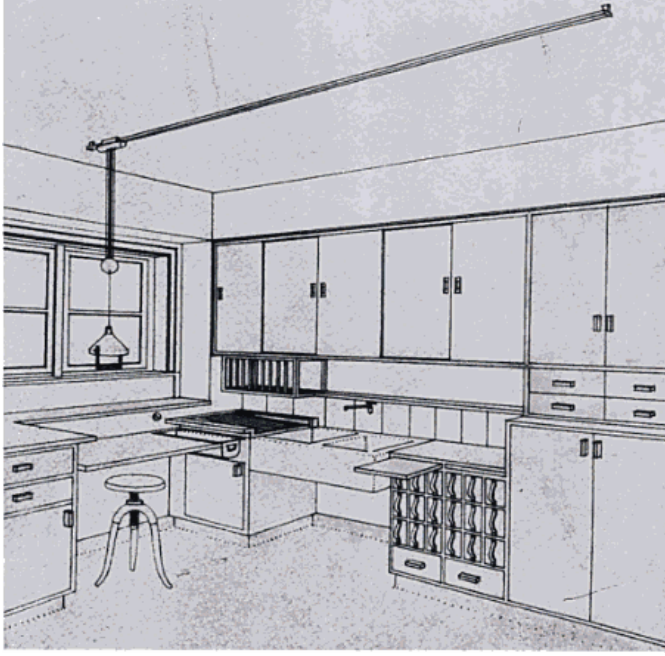
Resim 3.16 Paimio Koltuk, Alvar Aalto, 1931
(Woodham, 1997)

Resim 3.17 Yemek alanı ve camın ön planda olduğu iç mekân, 1933
(Woodham, 1997).

Toplu konutların yapılmaya başlandığı bu dönemde Margarete Schutte-Lihotsky tarafından sosyal konut programı içerisinde 1927 yılında iş mutfağı olarak tasarladığı Frankfurt Mutfağı(Resim 3.18, 3.19) modern iç mekân tasarımına bir örnek olarak

gösterilmektedir. Aynı zamanda Frankfurt Mutfağı, hazır mutfak teknolojisinin temelini atıldığı dönem olarak görülmektedir.

Resim 3.18 Ergonomik işlevselliği yansıtan toplu konutlar için tasarlanmış olan Frankfurt Mutfağı (Woodham, 1997).

Resim 3.19 Frankfurt Mutfağı, Margarete Schutte-Lihotsky, 1927 (http://en.wikipedia.org/wiki/Frankfurt_kitchen)

Bu dönemde sanat ve mimarlık alanında ortaya çıkan ve özünde modern öncesi dönemin sanat ve mimarlık anlayışına karşı hatırı sayılır bir tepki barındıran diğer önemli yaklaşımlar, Fütürizm ve Konstrüktivizmdir. Bu iki yaklaşım, ileride modern mimarlığın gelişimine önemli katkılarda bulunacaklardır (Birol, 2006).

Konstrüktivizm akımına bakıldığında ortaya çıkan çağdaş malzemelerin kullanıldığı ürünlerde geometrik şekillerin hakim olduğu göze çarpabilir ve endüstrileşmeyi destekleyen tutumuyla yeni malzeme ve teknikleri ortaya çıkartan bir çabası olduğu ve ardından gelen Kübizm, Futurizmi, Süpermatizm ve Dadaizm gibi Avrupa sanatlarını da etkilediği aynı zamanda akım fikir olarak De Stijl ve Bauhaus'u da tetiklemektedir.

De Stijl

De Stijl'in amacı doğaya karşı bir saf gerçeklik yaratmaktır. Bu yaklaşımda kırmızı, mavi, sarı ve beyaz dikdörtgen formların siyah çizgiler ile ayrılmasını kapsamaktadır. Mekânların yüzey uygulamalarının De Stijl'in yaklaşım biçimiyle düzenlenmesi daha sonradan mekân kurgusuna ve mobilya tasarımlarına da yansımıştır (Seçer, 2006). Bu akımın temelinde ana renklerin, dik açılar ve asimetrinin kullanılmasıdır. Tasarımda biçimsel olarak bir etkileşimin söz konusu olduğunu ve form olarak önceki dönemlerden daha soyut biçimlerle karşılamaktadır. Tasarımın el sanatlarından ayrılarak, endüstrinin hakim olduğu rasyonel çözümler ön planda olmaktadır.

Birol(2006), Neo Plastisizm (Yeni Plastikçilik) ya da De Stijl olarak bilinen mimari yaklaşım, kübist resmin ilkeleriyle yakından ilişkili olduğunu ifade etmiştir. De Stijl'de mimari tasarımı bazı kurallarla düzenlemek amaçlanır ve bu yaklaşım "Yeni Mimarlık" olarak adlandırılır. Yeni mimarlıkta mekân birimleri bir küpün merkezinden merkezkaç kuvvetiyle fırlayan parçalar şeklinde vurgulanmalı, böylece geleneksel kutu parçalanarak farklı yükseklik, boyut ve konumlara sahip kitlelerin oluşturduğu bir mimari ürün ortaya çıkmalıdır. Bu yaklaşım, dinamik, özgün ve mutlak soyutlamaya ulaşan bir tasarım anlayışıdır (2006).

Yavuz(2007)'ye göre, bu dönemde yapılan tasarımlar arasında, metal boruların bükülmesiyle üstüne hasır, kontraplak ya da deri gibi malzemelerin yerleştirildiği iskemle ve koltuklar vardır. Tasarımlarda duygular değil akılcılık rol oynamıştır. Taşıyıcı sistem mobilyanın asıl kullanımına ayrılmış bölümünden ayrı düşünülmüştür. Mobilya üzerinde gereksiz öge kullanılmamış ve işlevsellik ön plana çıkmıştır. Ekonomik olması

amaçlanan bu tasarımlar özenli el işçiliği ve nitelikli malzeme ile üretildiği için ucuz eşya olamamıştır (2007).

Gerrit Rietveld'in Schröder Evi(Resim 3.20), De Stijl akımı yansıtan en önemli yapıdır ve akımın renk, asimetri, dik açı uygulamalarını çok net bir şekilde dış mekanda olduğu kadar iç mekanda ve aynı zamanda iç mekan donatı elemanlarında da yansıtmaktadır. İç mekanın sürgülü ve döner panellerle bölünebiliyor olması kullanıcı için birden fazla mekân seçeneği oluşturmaktadır. Bu durum da mekân planlamasına kullanıcının da dahil olmasını sağlamaktadır.

Resim 3.20 Schröder Evi İç Mekân, Gerrit Rietveld
(Woodham, 1997)

Resim 3.21 Hanging Lamp, Gerrit Rietveld, 1922
(Fiell, 2004)

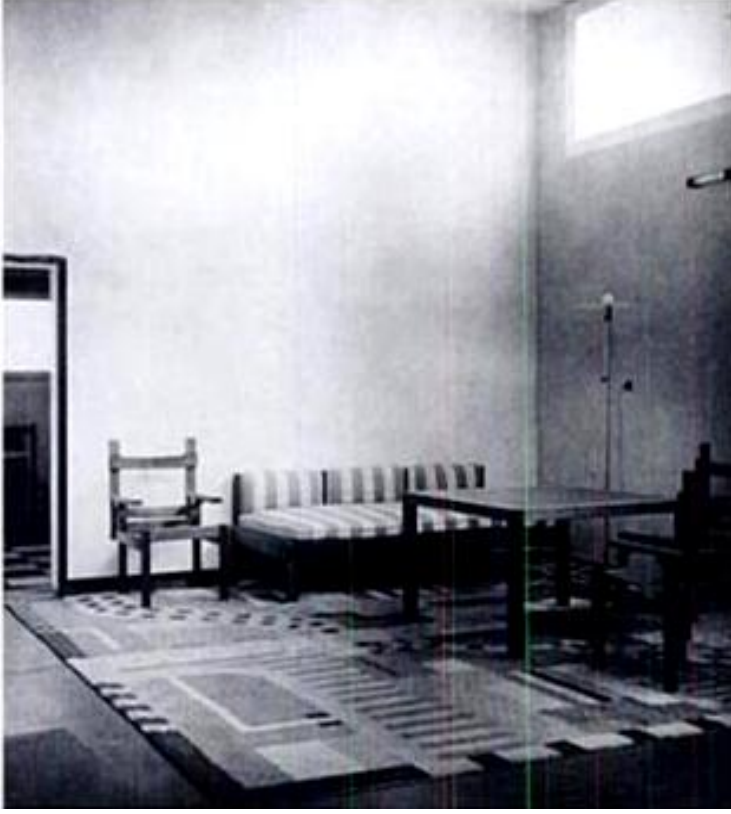
Bauhaus

20.yüzyıl akımlarına baktığımızda Bauhaus'un farklı bir yerde olduğu görülebilir. Bauhaus'un bir akım olmaktan çok temelinde bir eğitim kuruluşu olması bu durumu açıklamaktadır. Le Corbusier(2007), Bauhaus'u, 1919'da ünlü mimar Walter Gropius'un iki ayrı eğitim kuruluşunu, Weimar Güzel Sanatlar Akademisi ile yine Weimar'daki Uygulamalı Güzel Sanatlar Okulu'nu birleştirerek kurduğu tasarım enstitüsü olarak açıklamıştır.

Bauhaus'un yönü, açılış bildirgesinde, "Mimari, heykel ve resmin uyumlu bir biçimde birleştirilmesi şeklinde ortaya konuluyor" ve "henüz çok uzakta olan sonuçtaki amacımız, anıtsal sanat ile dekoratif sanat arasında hiçbir farklılığın kalmayacağı bütünlük içindeki sanat yapısı - Büyük Yapı - tır" deniyordu. Bauhaus anlayışı, günümüz endüstri tasarımı uygulamalarının temelidir (Le Corbusier, 2007). Modernizmin gelişmesinin, 20. yüzyılda birçok yönü olmuştur, bunlardan biri de Bauhaus'un açılmasıdır (Pina, 2003).

Seçer(2006), Bauhaus'un, sanayi ile sanat arasında bir kültür oluşturmak, işlevselliğin yanında estetik değerleri de yakalamak, üretimde standartlaşma ve prefabrik üretimi yapmak, iç-dış arasında ilişki kurmak, çağın yeni malzeme ve teknolojilerini kullanmak, tasarımın her alanında profesyonelliği oluşturmak olduğunu belirtmiştir. Bu dönemde yapılmış olan konutlar çok iyi tasarlanmıştır. Mutfak, tüketim ve yemek hazırlama işlevi için kullanılmıştır. Yasama mekanı geniş ve güneşli olup aynı zamanda gerektiğinde yemek, oturma ve çalışma mekanlarıyla bütünlesen bir mekandır. Bu mekân evin merkezinde yer almakta, manzara ve bahçe ile ilişkisi bulunmaktadır (2006).

Bauhaus'ta düzenlenen bir yarışma için Georg Muche tarafından tasarlanan Haus Am Horn(1923), Bauhaus'un bütün etkilerini yansıtmaktadır, ekonomik ve işlevsel kaygıların ön planda olduğu konut aynı zamanda toplu konut ünitelerinden birinin prototipi niteliğinde de tasarlanmıştır (Raizman, 2003).

Resim 3.22 Haus am Horn, Oturma Odası
(Raizman, 2003)

Resim 3.23 Haus am Horn, Mutfak
(Woodham, 1997)

Bauhaus öncelikle mimaride etkisi görülmekte; fakat ürün tasarımı ve sanat dallarında da etkisi hissedilmektedir. Bu dönemin yapılarına ve ürünlerine bakıldığında fonksiyonelliğin geometrik şekiller kullanılarak sanatsal ürünler tasarlandığı gözlemlenmektedir. Teknolojinin getirdiği endüstrileşmeyi pozitif bir süreç olarak görülmekte ve makine kullanımına önem verdikleri, sanatı makine kullanımıyla zenginleştirerek ürünler ortaya koydukları görülmektedir.

Resim 3.24 Bauhaus Masa Lambası, Wilhelm Wagenfeld, 1924
(http://en.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Wagenfeld)

Bu dönemin en çok göze çarpan teknolojik tasarımı ise çelik borulu mobilyalar olduğu görülmektedir. Pina(2003), Bauhaus ve modernizmin en çok hayran olunan, kabul

edilen ve kopyalanan donatısının çelik borulu sandalyeler(Resim 3.25) olduğunu ve bu sandalyenin bir simge haline gelerek 20.yüzyılda en çok akılda kalan form olduğunu ifade etmiştir.

Resim 3.25 Brno Chair, Ludwig Mies van der Rohe, 1930
(Pile, 2005)

Art Deco

1920'lerde ve 1930'larda etkisini gösteren, Neoklasik, lüks ve aristokrat bir tasarım anlayışına sahip olan Art Deco akımının, Art Nouveau'dan etkilendiği görülebilir. Sanatın her alanında etkisi görülen akımın Art Nouveau'nun yanında neoklasisizm, konstruktivizm, kübizm ve futürizm gibi hareketlerin de karışımı olduğu gözlemlenmektedir.

Art Deco, çağdaş dünyanın çoğunluğunu yansıttı. Fonksiyonalist kardeşi Modernizme benzemeyen yanı, insanın zevk ve kaçış ihtiyacını karşılamasıydı. Şartlara sonsuz uyum sağlayarak, dünyanın her yerindeki insanların hayal güçlerine serbestlik vererek, fantezilerini, korkularını ve arzularını ilan etti. Art Deco sanatı, yeni teknik ve malzemelerle sade ve fonksiyonel mobilya tasarımını öngörüyordu. Sonuç, köşeli ve çoğu kez egzotik materyallerle süslenmiş, genelde son derece parlak cilalanmış

geometrik biçimlerdi. Süslemeler az ve incedi. Bu dönemde rahat, kullanımı ve bakımı kolay mobilyalar üretildi (Yılmaz, 2005).

Resim 3.26 Robert Mallet-Stevens'in kendi evinin salonu, Paris, 1927
(Pile, 2005)

Bu dönemin ürün tasarımlarına göz atacak olursak tam bir tüketim toplumu için tasarlanmış ürünler karşımıza çıkmaktadır; mobilya, aydınlatma, takı, saat gibi. Bu da dönemin toplumsal kaygılarını bize yansıtmaktadır. Tüketen bir toplumda teknolojinin uygulanması yadsınamayacaktır ve bu dönemin malzemelerinde kullanılan yenilikler dikkati çekmektedir.

Modernizmin sadeliğinden uzak gösterişin hakim olduğu dönemin teknolojisi, donatılarında kullanılan malzemelerden anlaşılmakta; alüminyum, paslanmaz çelik ve ahşap gibi malzemelerin kullanımı ön plandadır. Pile(2005), bu dönemin mobilyalarında zengin bir malzeme kullanımı olduğunu söyler; saç abanoz, kaplumbağa kabuğu, zebra derisi, parlak metal, cam, ayna çoğu tasarımda dikkat çeken malzemeler arasındadır. Pina(2003) ise, dönemin ünlü tasarımcısı Jean-Michel Frank(1895-1941)'in sıra dışı malzemeler, saman, parşömen, yılan ve köpek balığı derisi, alçı, kullandığını, diğer bir

tasarımcı André Groult(1884-1967) ise abartılı olmak adına gösterişli malzemeler kullandığını belirtmiştir.

Resim 3.27 Masa, sandalye, Jean-Michel Frank, 1920-30 arasında
(<http://www.artnet.com/artist/172392/jean-michel-frank.html>)

Yılmaz(2005)'e göre, bu tarzın sadeliği, dünyanın her yerinden getirilen ve nadir bulunan değerli ahşap türleriyle dengeleniyordu. Bakırdan, gümüşe ve altına kadar birçok değişik metal türü bol bol kullanılıyordu. Alüminyum, dekoratif malzeme olarak ilk kez ortaya çıktı. Cam da masaların yüzeyleri için sık kullanılan bir malzemeydi. ayrıca parlak renkli ipek kumaşlar gözdeydi ve deri de ilk olarak, hem mobilyaların iç kısmını astarlamak hem de sandalye ve masaları kaplamak için kullanıldı (2005).

3.6.2 1945 – 1960 Dönemi

Bu dönemde toplumsal yaşamda büyük değişimler olmuştur. Avrupa'dan başlayarak bütün dünyaya yayılan savaş her toplumu etkilemiştir. Savaş sırasında ülkeler birbirine üstün gelmek için, teknoloji alanında yoğun araştırma ve deneyler yapmışlardır. Savaş için geliştirilen her türlü teknoloji, savaş sonrasında sivil hayatın kullanıma sunulmuştur. Savaş sonrası yıkılan Avrupa kentlerinin yeniden yapılanması ve gereksinmelerin

karşılanması amacıyla kurulan büyük şirketlerin öncülüğünde, iç mekan düzenlemesi, yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Toplu konut ve iş merkezi uygulamaları bu dönemde çok yoğundur (Seçer, 2006).

Resim 3.28 1946'larda İngiltere'de kullanılan çift yönlü açılımlı bir büfe (Woodham, 1997)

Lucie-Smith(2004), 1930'larda yaşanan teknolojideki hızlı gelişmelerin 1950'lere geldiğinde daha da hızlandığını, donatılarda kullanılan, malzeme ve teknik uygulamalarında o dönemde yaşanan gelişmelerin 1500-1800'ler arasında, yani üç asırdır, yaşanan değişimlerden daha fazla olduğunu dile getirmiştir; fakat savaş yıllarının, Avrupa mobilya endüstrisini şiddetli bir etkilediğini de belirtmiştir.

Dinçel ve Işık(1979), 1906 yılında ortaya çıkan kübizmin resimden heykele ondan da mimariye yayıldığını ifade etmiştir. Kübik mobilya ise kübik mimariden esinlenerek gelişti. İlk yıllar ağaca küresel biçimlerin verilmesi güçlüğü nedeniyle uygulama olanağı bulamadı. 1950 yıllarından sonra sentetik gereçlerin yaygınlaşması ile kübizm anlayışı mobilyaya da girmiş oldu (1979).

Bu yıllar arası plastik malzemenin yoğun olarak kullanıldığı dönemdir ve plastik donatıların fantastik olarak karşımıza çıkması şaşırtıcı olmamaktadır. 1950'lerde ortaya çıkan Pop Art akımının da donatı elemanlarına çok renkli olarak yansıdığını görmek mümkündür. 50'li yılların kitsch(Resim 3.29) olarak adlandırılan donatı elemanlarının

da konutlarda sıkça karşılaşılan bir dönem olduğu ve aynı zamanda bu yıllarda bireysel tasarımların da yavaş yavaş piyasaya çıktığı ve formun bu tasarımlarda önemli bir değeri olduğu görülmektedir.

Resim 3.29 Dream Bed, Archizoom Associati, 1967
(Woodham, 1997)

3.6.3 1960 – 2000 Dönemi ve Günümüz

1960'lara kadar mimari akımların etkisinde olan konut uygulamaları, bu tarihten sonra günün gereksinmelerine göre biçimlenmeye başlamıştır. Bu dönemde yemek pişirme eylemi, yasama mekânından kalkmış, mutfaklara gelmiştir. Örneğin, yemek odasını yasama mekanı olarak kullanan aileler bu sayede yemek yerken aynı zamanda TV de izleyebiliyorlardı. Bunun yanı sıra TV seti pencerenin yanında kullanılabiliyordu. Böylece hem TV seyretme, hem de pencereden dışarıyı seyretme imkânı vardı (Seçer, 2006).

Pina(2003), 20.yüzyılın ikinci yarısının birçok yaratıcı fikrin ortaya atıldığı dönem olduğunu belirtmiştir. Ergonomi kelimesi de bu zengin fikirler arasında yer almaktadır ve 80'ler ve 90'larda bütün üreticilerin kelime haznesinde yer alan bir sözcük olmuştur. İşlev bir numaralı öncelikti ve form onun ardından gelmekteydi (2003). Yavuz(2007),

1970'li yıllarda teknolojiye olan güvenin artmasıyla yeni yaşam değerleri ortaya çıktığından ve tasarımcılar için ergonominin önem kazanmasının yanında, yaşlılar ve engelliler için de tasarımlar yapılmaya başlandığından bahseder.

1960'lı yıllarda modernizmin artık tamamen benimsendiğini görülmektedir. 1960'lardan itibaren teknolojiye kullanılan yeni üretim yöntemleri, yeni malzemeler modernizmi standart kalıplarından çıkmaya zorladığı söylenebilir. İç mekân tasarımı ve donatı elemanlarının da tasarımı bu yeni malzeme ve yöntemlerle şekillenmeye başlayarak kullan at (Resim 3.30), ucuz ve modüler mobilyalar iç mekânlarda yer almaya başladığı gözlemlenmektedir.

Resim 3.30 Tomotom Kullan-at mobilyalar, Bernard Holdaway, 1966

(<http://www.architonic.com/dcsht/tomotom-cylinder-chair-christie-s/4105609>)

Yılmaz(2005), 1960'lardan sonra gençlerin her tip otoriteye kritikçi bir şekilde yaklaştıklarını ve alternatif hayat tarzları aradıklarını söylemiştir. Varlıklı kesimin gençleri, hayat tarzlarını ve değerlerini yükselten yeni tip tüketici malları pazarı yarattılar. Apartman dairelerinde yaşayan genç kullanıcıların hızla değişen gereksinimlerine karşılık verecek yeni plastikten yararlanan İtalyan tasarımcı Joe Colombo, kendin yap kültürünün doğuşunu ve onun karakterize ettiği sınır yok yaşam tarzını ifade ediyordu (2005).

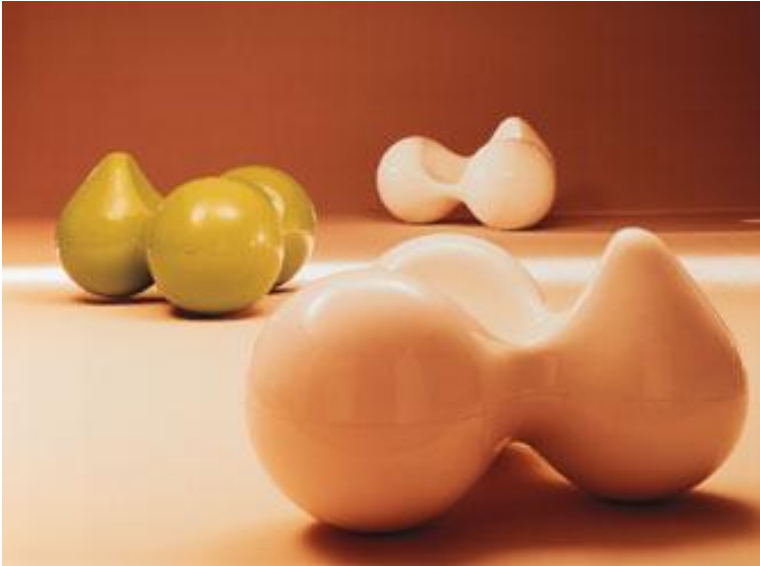
Resim 3.31 Elda Sandalyesi, Joe Colombo, 1963
 (http://www.designboom.com/history/joecolombo_elda.html)

İç mekânlarda esneklik ve değişkenliği getiren ileri teknoloji(high-tec) kavramı da 1970'lerde öne çıkan bir akımı olarak görülebilir ve cam, metal ve özellikle plastik malzemelerinin çok yoğun bir biçimde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bunun sebebini Yavuz(2007), bu yıllarda, akılcı modern akıma karşı gelişmeye başlayan ve mobilyaları tüketim ürünleri gibi gören bir eğilim doğduğundan gençliğim ucuz, iddialı olmayanı istemesine bağlamaktadır. Endüstri petrolün düşük fiyatından yararlanıp bu talebe, petrolden elde edilen plastiklerle cevap vermiştir. 1960'ların en sık kullanılan malzemesi polietilen ve termo plastikler olmuştur. Bu sentetik bileşimler hafif ve dayanıklıydı. Katkı malzemesi gerekmiyordu kolay renklendirilebilir ve iki yüzü de parlak görünümlüydü. Ayrıca poliüretan dolgulu minderler, fiberglas (Eritilmiş haldeki camın küçük deliklerden akıtılıp katılaştırılması sonucu üretilir, plastiklerde güçlendirici olarak kullanılır) , polyester kalıplar, vinil örtülü lateks köpükle doldurulmuş yastıklar kullanılmıştır. Krom, çelik ayaklar kullanılmış, lateks oturma bölümlerinde kullanılmıştır. (2007).

Resim 3.32 Ball Chair, Eero Aarnio, 1966

(http://en.wikipedia.org/wiki/Eero_Aarnio)

Resim 3.33 Tomato Chair, Eero Aarnio, 1971

(http://www.eero-aarnio.com/25/Objects/Tomato_Chair.htm)

Yavuz(2007), 1950'lerde sadece uçak endüstrisinde kullanılan poliüretan köpük, 1960'larda mimar Verner Panton'un icat ettiği yöntemle yekpare mobilya üretimine

olarak tanıldı. Başta teknoloji yetersizliği ile seri üretilemeyen Panton'un en ünlü tasarımlarından "Phantom" bugün rağbet gören bir model olarak Danimarkalı "Innovation" firması tarafından üretiliyor. "Phantom" koltuk, organik formu sayesinde, yerleştirilme şekline bağlı olarak şezlong, iki kişilik bank veya masa da olabiliyor. Böylece farklı işlevlerle kullanılan bir mobilya tasarımı olarak dikkat çekiyor (2007).

Resim 3.34 Phantom Chair, Verner Panton, 1970

(<http://www.verner-panton.com/furniture/auctions/gallery/4108893/>)

Plastik teknolojinin yeni bir düzeye ulaştığı 1960 başında , İtalya bireysel ve anlamlı olan yeni mobilya tasarımlarının öncülüğünü yaptı. Bir İtalyan tasarım ekibi, gövdeyi destekleyen sandalye fikrini terk ederek, popüler "Sacco"yu üretti (Resim 3.35). Poliüretan plastik parçaların doldurulduğu sentetik deriden yapılmıştı. Kendi şekli olmayan, oturanın vücut şeklini alan bu tasarım bu yönden çok bireyseldi. Oturacak yerin döşemeye yakın oluşu her çeşit uzanma pozisyonuna imkan veriyordu ve dönemin kayıtsız sosyal davranışlarına uygundu. Öğrenci protestoları ve radikal değişimleriyle 1968'in politik kargaşası ilk çuval koltuk olan Sacco (armut koltuk)'da yansıtılmıştır. Polistrolden yapılmış ufak toplardan oluşan ve bu sayede her yere uyan

önceki sert yapılı oturma şekillerden oldukça farklıdır. Öncelikle Sacco'nun "Blow" yanmaz koltuk gibi saydam olması düşünülmüştü (Yavuz, 2007).

Resim 3.35 Sacco Chair, Piero Gatti, Cesare Paolini, Franco Teodoro, 1968
(<http://books.google.co.uk/books?q=sacco+bean+bag+chair&hl=tr&lr=&sa=N&start=10>)

Bilgisayarlar, önce endüstride kullanılmıştır. Sanayi devrimindeki teknoloji değişimi bu defa bilgisayarlarla yaşanmıştır. Üretim makinelerinde kullanılan bilgisayarlar ile seri üretim çok hızlanmış ve daha kaliteli hale gelmiştir (Seçer, 2006). Bilgisayarların insanoğlunun hayatına girmesiyle konut iç mekanında özel alanlar ve donatı elemanları da tasarlanmaya başladığı görülmektedir.

1980'lere kadar yaşanan ve toplumsal yapının değişmesine neden olan kültürel, ekonomik ve politik değişimler sonucunda ortaya çıkan farklı gereksinimler sonucunda, iç mekan tasarımının uygulama alanları, daha önceki uygulama alanlarından farklılık göstermiştir (Seçer, 2006).

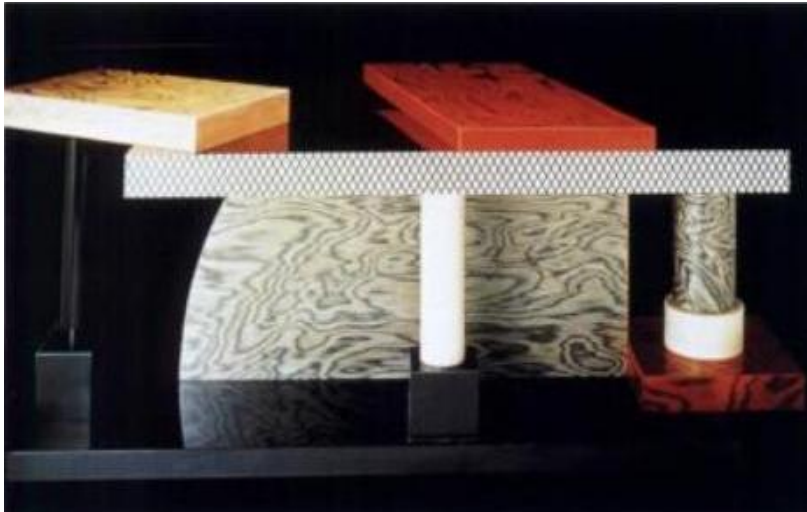
Postmodernizm

Güncel Türkçe Sözlük(2009)'te, günümüz mimarisinde işlevsel olmayı bir tarafa bırakıp değişik yapı biçimlerini serbestçe kullanma eğiliminde olan üslup olarak geçen

postmodernizm, modernizme bir tepki olarak 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Bu akım içindeki tasarımcılar, modernizmin temel prensiplerine, kullanım kolaylığı ve sadeliğe karşı durdular. Bu da zamanla ortaya kullanışsız, eklemeci ürünleri ortaya çıkardı.

Lucie-Smith(2004), post modernin, modernizmi içten kabul eden ya da tamamen reddeden ticari bir deyim olduğunu söyler. Postmodernizm amalgam bir üslup yerine görsel olarak modern öğeleri kullanır. Postmodernizm, 20.yüzyılın ortalarında meydana gelen, 1970'lerde akımdan bir çeşit akademik saygınlık beklenmiş bir süreçtir (2004).

Modernizmin tüm uygulama ve ideallerine sort çevirmiş olan postmodernizm, “her şey olur” sloganı işe, tam bir serbestliğe ve eklektisizme varan bir mimari tarz sergilemiştir. Bu dönemde, çelişkili ve karşıt öğeler yan yana kullanılarak şaşırtıcılık elde edilmiş, soyut düşünceler yerine, insanların zevki ve duyarlılığını esas alan çalışmalar sergilenmiştir. Sıradan olandan, karmaşadan, hatta “kitsch”den (gündelik hayatın görünümünden) korku duymayan bir rahatlık söz konusu olmuştur. Postmodern mimari, kısacası, modernizmin “ya öyle ya böyle” katılığına karşı “hem öyle hem böyle” mantığını, çoğulcu bir ahlak anlayışını savunan bir mimari, Pop-Art dünyasını çağrıştıran, farklılaşmış bir bildiğin garip ve açıklayıcı gücüne inanan, sıradan olanı stilistik olarak zenginleştirme üzerine kurulu bir mimari olarak karşımıza çıkarmaktadır (Zeka, 1994).

Resim 3.36 Tartar Table, Ettore Sottsass, 1985 (Memphis Group tarafından imal edilmiştir) (Raizmann, 2003)

1970’lerde modernizme tepki olarak çıkan postmodernizm kavramı mimarlığın yanında birçok alanı etkilediği görülmektedir. Mimarlığı etkileyen bu süreç konut iç mekanına da girerek donatıda da uygulanmıştır. Bu dönemde donatı elemanlarında eski biçimlerden esinlenme gözlemlenebilir.

1970’li yılların sonunda hi-tech tarzı mimari geri dönmüştür. Aşırı tüketimin yaşandığı 1980’li yıllar başlamıştır. Tasarım ürünlerinde paslanmaz çelik ve krom önem kazanmıştır (Yavuz, 2007).

Avusturyalı mimar ve tasarımcı olan Hans Hollein tarafından postmodernizme örnek olan “Marilyn” kanepesinin birkaç özelliği bir arada bulundurduğu göze çarpmaktadır; klasik, pop, kitsch gibi.

Resim 3.37 “Marilyn” kanepesi, Hans Hollein, 1981

(http://www.wikio.com/fine_arts/architecture/architects/hans_hollein)

1970’lerin temel temalarından biri de ekolojik atıkları yeniden değerlendirme fikriydi. Eski nesnelere yeni anlamlar bulma arayışı başlamıştı. Kullanılmış kağıt, ve hurdaları toplayarak kendi özel yöntemleriyle yeniden kullanıma sokan çağdaş sanat tarzları ortaya çıkmıştı. 1960’ların toplumu hammadde sıkıntısı ve endüstrileşmenin negatif yan ürünleri tarafından sınırlanmıştı ve alternatif çözümlere yöneldi. Araba lastikleri koltuğa, çay kutuları dolaba dönüşüyordu (Yavuz, 2007).

Günümüz

Günümüzde, bilgisayar teknolojisine bağlı olarak gelişen görsel ve yazılı iletişim teknolojileri ile bireyler yasadıkları konutlarda, is toplantılarını, hem yazılı, hem görüntülü, hem de sesli olarak gerçekleştirebilmektedir. Bununla da kalmayıp gerekli is anlaşmalarını, uygulamalarını, araştırmalarını, alışverişlerini, hatta finans ile ilgili işlemlerini de yapabilmektedirler. Böylece ortaya çıkan ev-ofis kavramı ile iç mekân kullanımı farklı işlevler ile tanışmıştır (Seçer, 2006).

Teknolojik gelişmeler açısından bakılarak, günümüzde her şeyin bilgisayar programlarıyla yapıldığı düşünülüğünde iç mekân donatısının da bu programlara göre şekillenmesi olağan bir durum olmaktadır. İç mekân donatılarının tasarımında önceki dönemlerde işlevsellik önemliyken, bugün işlevsellik bir tasarımda aranan tek özellik olmaktan çıkarak, bunun yanında estetik, konfor, kullanılabilirlik, ekonomik olması gibi özellikler de aranmaktadır.

1950'lerde başlayan bireysel tasarımcılar günümüzde varlıklarına devam ederek iç mekân tasarımında kullanıcının hayatına ona özel donatı elemanları tasarlamaya devam ettikleri görülmektedir. Günümüz tasarımcıları endüstriyi tasarımla birleştirmekten kaçınmayarak sanatı da göz artı etmemektedir, tasarlanan ürünlerde kullanıcı ön planda olup onun düşünceleri ön planda tutulmaktadır. Bu da bir tekrardan çok tasarım anlayışında çeşitliliğe neden olabilmektedir.

Bir tasarımı etkileyen faktörler sadece işlevi ve formu olmaktan çıkarak, insan faktörü, malzeme faktörü, üretim faktörü, kültürel faktör, coğrafi faktör ve çevre faktörü de donatılarda aranan özelliklerdendir. Artık tasarımın tek yönlü yapılmadığı ve kişinin çevresini etkileyen her durumu bu sürece katan tasarımcılar karşımıza çıkmaktadır.

1. bölümde sürdürülebilir mimarinin 1970'lerden beri kullanılan bir kavram olduğunu söylemiştik. Sürdürülebilir ürün tasarımları da bu anlamda karşımıza çıkan bir kavram olacaktır; çünkü doğaya zarar verdiğimizizin farkına varan insanoğlu bunu düzeltmenin yollarını aramıştır ve insanoğlunun, mimarinin yanında kullandığı ürünlerde de doğayla uyum içinde ekolojik ürünler kullanmaya yöneldiği görülebilir. Ekolojik kentlerin, eko-evlerin yapımının devam ettiği günümüzde bu konutların iç mekanlarında çevre dostu donatıların kullanılacağı gözlenebilir; çünkü artık 21. yüzyıl tasarımcıları formun, insan

faktörünün yanında çevre faktörünü de tasarımlarına taşımak durumunda olduğu görülebilir.

3.7 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Teknoloji tarihinin, teknolojik gelişmelerin, bu gelişmelerin konut iç mekana yansımalarına ve tasarımı etkileyen teknolojik gelişmelerin araştırılmasına bu bölümün başında değindik. Eski çağlardan günümüze kadar teknolojinin konut iç mekân mobilya ve donatısına olan etkilerini de inceledik. Bu etkileşimi, Endüstri Devrimi öncesi ve sonrası olarak ayrı incelememiz teknolojinin kilit değişiminin tasarım sürecine etkisini göstermektedir. Endüstri Devrimi'yle hızlanan endüstrileşme süreci 20. yüzyıla gelindiğinde teknolojide de yoğun ilerlemelere neden olmuştur. Bu gelişimlerin konut iç mekanını da etkilediği görülmektedir. İnsanoğlu gelişim sürecinde kendine farklı iç mekanlar yaratmaya başlamıştır ve bunun sonucunda da farklı donatılara ihtiyaç duyduğu gözlemlenmektedir.

Bu bölümde, teknolojinin iç mekân mobilya ve donatısında kullanımının, günümüze yaklaştıkça genişlediğini gördük. Donatı elemanlarının genel olarak gereksinimlere göre şekillendiği söylene de kullanım mekanı, malzemesi kadar teknolojinin de önemli olduğu dönemsel değerlendirmede görülmektedir. İç mekân donatısının toplumsal değişimin yanında teknolojiye bağlı olarak daha farklı değişimler gösterdiği göze çarpmaktadır. Donatıların geçmişten günümüze temel olarak çok fazla değişmediği görölse de yeni kullanım alanları ve gereksinimler yaratılmaktadır. Bunun sonucunda yeni ürünlerin tasarlandığı gözlemlenmektedir. Teknolojinin gelişmesi, malzemenin çeşitlenmesi, yeni üretim tekniklerinin ortaya çıkması sayesinde donatı elemanlarının kullanım alanları farklılaşmaktadır. Teknolojideki yeniliklerin aynı zamanda iç mekanda ve donatısında yeni formların elde edilmesini ve mevcut biçimlerin de geliştirilmesini sağlamaktadır.

Teknolojideki ilerlemelerin, iç mekân mobilya ve donatısının tasarımını etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Toplumsal değişimlerle ortaya çıkan gereksinimlerin yanında teknoloji de kişiyi, yeni gereksinimlere yönlendirmeye başlamaktadır. Endüstrileşmenin etkinliğini göstermeye başladığı 20. yüzyıl başlarından itibaren, teknoloji de kendini göstermeye başlamakta ve günümüzde ayak uydurulması gittikçe zorlaşan bir süreç haline gelmektedir. Artık, tasarımın endüstri için yapıldığı söylenmekte, bu da

kullanıcıların beklentilerinin yüksek olmasına neden olmaktadır. Farklı ve uzun bir süreçten geçen tasarımın günümüzde nasıl bir yol izlediğini ve konut tasarımının yanında iç mekân mobilya ve donatısının teknolojik gelişmelerle değişim sürecini 4. bölümde inceleyeceğiz.

BÖLÜM IV

GÜNÜMÜZDE KONUT İÇ MEKÂN MOBİLYA VE DONATISI

4.1 TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN GÜNÜMÜZE ETKİLERİ

İnsanoğlunun tarih öncesi çağlardan günümüze kadar yaptığı aletlerden, tasarladığı ürünlere, barındığı mekanlara kadar gösterdiği gelişme gözlemlenmektedir. Bu gelişmelerin dönemsel incelemelerini önceki bölümlerde yaptığımızda zaman zaman yavaşlayan ilerlemenin bazı dönemlerde çok hızlı bir şekilde olduğu, bir kaç teknolojinin aynı dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. Birol(2006), ilkel insanın barındığı mağaralardan ve yerleşik uygarlığa geçtiğinde oluşturduğu ahşap kulübelere günümüzün çelik ve cam gökdelenlerine dek uzanan mimarlık serüveni, tarih öncesi dönemden günümüze kadar olan geniş bir gelişim sürecini kapsadığını ifade eder. Bu süreç, her türlü toplumsal değişimden etkilenir. Bazen değişim önce mimarlığın kendisinde gözlenir, oradan topluma yayılır ve toplumu etkileyip değiştirebilir; bazen de bunun tam tersi olur. Toplumsal, teknolojik ya da ekonomik gelişmeler mimarlığı etkileyip değiştirebilir. Bu doğal ve sürekli etkileşim tarihin hemen her döneminde gözlenebilir (2006).

Mimariye yansıyan değişimlerin iç mekanlara, bunun yanında donatı elemanlarına yansıdığını görmemiz mümkün olmaktadır. Endüstri Devrimi ve beraberinde getirdikleri her alanda olduğu gibi mimarlık alanında da etkili olduğu ifade edilmektedir. Makinenin ön planda tutulmasıyla seri üretimin sınırlarının aşılması, teknoloji aracılığıyla gelişen yeni üretim teknikleriyle ve malzemelerle şekillenen ürünlerin merkezine günümüzde kullanıcının ve çevresel etkenlerin taşındığı görülmektedir.

Tarihin her döneminde çevresel bir etken olan sosyal olayların toplum üzerindeki etkilerini görmek ve bunun tasarım sürecine yansarak her dönemin tasarımının, kendi tasarım kriterlerini yaratması beklenmektedir. Böylelikle kendi dönemlerinde değerlendirilmeleri daha anlaşılır bir süreç oluşturmaktadır. Günümüz iç mekân donatı elemanlarının da bu bağlamda incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle, geçmişten günümüze üzerinde durduğumuz tasarım kriterlerini etkileyecek olan mimarinin ve iç mekân oluşumlarının önceki bölümlerde yakından incelenmesi iyi bir alt

yapı oluşturarak ve endüstrinin beraberinde getirdiği birçok teknolojik gelişmenin etkisinin görülmesi günümüz tasarım kriterlerini görmemizi sağlamaktadır.

En önemli değişikliği yaşamamızı sağlayan sosyal olaylardan biri olan Endüstri Devrimi'nin günümüz tasarımını, şehir planlamasından mimariye, iç mekân tasarımından ürün tasarımına etkilediği görülmektedir.

Endüstrinin ve bununla birlikte teknolojinin çok büyük bir hızla gelişmesi, 19. yüzyılın sonlarından başlayarak özellikle de 20. yüzyılda en temel üretim ve yaratı alanının giderek felsefe ve sanattan teknolojiye doğru kaymasına neden olur. 19. yüzyılda makinelerin çalıştırılmasında ve özellikle demiryollarında buhar gücü kullanılmaya başlanır; elde edilen ürünler yeni enerji kaynaklarını beraberinde getirir. Yüzyılın ortalarına doğru gelindiğinde bilim ve teknoloji alandaki gelişmeler iyice hızlanır (Biol, 2006). Bilimsel ve teknolojik gelişmeler; insanların yaşamını sürdürdüğü konut, ofis binası, hastane gibi birçok mekânda ortaya koyduğu yeniliklerle zamana bağlı olarak değişen kullanıcı gereksinimlerini karşılayan ve çağdaş yaşam koşullarını sağlamada önemli bir rol üstlenmiştir (Yıldırım vd., 2008). Hızlı gelişen teknolojinin, günümüz insanının hayatında önemli bir yer tuttuğunu ve birçok seçeneği karşımıza çıkardığı görülmekte, geçmişteki problemlere bakarak ilerleyen teknolojinin, bu sorunlara çözüm olarak kullanılması amaçlanmaktadır.

Endüstrileşmenin başladığı dönemlerden itibaren çevre sorunlarının baş gösterdiği görülmektedir. İnsanoğlunun teknolojiden yararlanarak daha iyi bir hayata devam etme isteği sonucunda tüketilen enerji de bu çevre sorunlarını kapsamaktadır. Kişinin konforunu ve sağlığını koruyarak doğaya zarar vermeden yaşamaya çalışmak günümüz tasarımlarında görmeye başladığımız önemli etkilere olmaktadır. Çevre dostu konutların yanında nefes alan iç mekanlar günümüzde dikkat çekerek yeşil, geri dönüşümlü, yeniden kullanılabilen malzemeden yapılmış ürün tasarımlarını (Resim 4.1, 4.2) da karşımıza çıkarabilir.

Resim 4.1 Ağaç liflerinden oluşan çevre dostu bir malzemeden yapılmış “Godfather Chair”, Adam Rowe (<http://www.adamrowedesign.com/victorian.html>)

Resim 4.2 Badminton toplarının yeniden kullanılması sonucu tasarlanan aydınlatma elemanı, Gitta Gitta Gschwendtner (http://www.gittagschwendtner.com/object_frameset.html)

Resim 4.3 Şarap bardaklarının yeniden kullanılması sonucu tasarlanan aydınlatma elemanı, Gitta Gitta Gschwendtner

(http://www.gittagschwendtner.com/object_frameset.html)

Günümüzde her alanda “şeffaflık” , “değişkenlik” ve “sürdürülebilirlik” kavramları öne çıkmaktadır. Yapıların biçimlenmesinde bu kavramların etkisi hissedilmeye başlanmıştır (V.N.Gür, 2007). Konut sistemlerinin şekillenmesinde rol oynayan bu kavramlar teknolojiyle de etkileşmesi sonucu iç mekanlarımıza yansımaktadır. V.N.Gür(2007), sürdürülebilirliğin çok geniş kapsamlı olduğunu belirterek yapının ve yapı elemanların her aşamasını kapsadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda yapıyı oluşturacak iç mekân mobilya ve donatısının da bu kavramlardan etkilendiklerini söylemek mümkün olmaktadır.

Günümüzde teknolojinin yanında öne çıkan moda kavramı da iç mekanda kullandığımız mobilyaların beğenilmesinde etkili bir rol üstlenmektedir. Dönemsel olarak değişen akımlar da bu moda kavramının içinde değerlendirilmektedir. Bu akımlar toplumsal eğilimleri etkiledikleri gibi konut iç mekân donatı elemanlarında da süreci yansıtıcı rol oynamaktadır. Çözümlemesi ve tanımlanması zor olan toplumların sürekli yenilenen, değişen ya da oluşan eğilimlerini takip etmek ve uygulamak büyük çaba gerektirmektedir. Günümüzün düşünce, toplumsal kültürünü ve teknolojik gelişmelerine hakim olmadan konutu, iç mekânı ve donatıların tasarımlarını anlamak zorlaşmaktadır.

Teknolojinin artık rahatlık ve konforla(Resim 4.4) bütünleşerek tasarımlara yansımaya başladığı gözlenmektedir.

Bugüne kadar bu durum çoğunlukla giyim alanında kendini göstermiş, belli dönemlerde hep eski ürünler yeniden moda olmuştur. Bunu iyi değerlendiren mobilya firmaları da, geçmişte başarılı olmuş mobilya tasarımlarını yenileyerek yeniden tüketiciye sunmayı bir fırsat olarak görerek bu tasarımları yeniden kullanıma sunmuştur. Son yıllarda geçmişte büyük başarılar imza atmış modellerinin, tasarımcılar tarafından günümüze uyarlanması ‘moda’ haline gelmiştir. Birçok tasarımcı Retro yani geçmişe dönüş ile mirasın aynı şey olduğunu düşünürken, birçoğu bunların farklı kavramlar olduğunu dile getiriyor. Shiro Nakamura, “geçmişe dönük bir tasarımla (Retro) aracın hangi temellere dayandığının anlaşıldığını” belirtiyor. İnsanlar aldıkları şeyin bir fark yaratabileceğine inanmak istiyorlar. Geçmişin en iyi tasarımlarından bazılarını silinip yok olması ve yeniden bugünün müşterileri için dizayn edilmesi şaşırtıcı değildir. Retro olarak adlandırılan bu geçmişe dönük bakışlar sadece bir kaçış değildir. Onlar yerleşmemize, etrafımızı saran dağınıklıktan çıkmamıza yardım ederler (Yavuz, 2007).

Resim 4.4 - 4.5 Değişen moda anlayışına örnek bir aydınlatma elemanı, "Uncanny Lamp" ,Gitta Gitta Gschwendtner

(http://www.gittagschwendtner.com/object_frameset.html)

Resim 4.6 Konforlu bir oturma birimi tasarımı

(<http://www.animicausa.com/shop/Furniture/Feel-Seating-System-Classic/tpflypage.tpl.html>)

Bilgisayar içinde bulunduğumuz dönemin çok önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmakta, birçok meslekte olduğu gibi tasarımcılar tarafından da kullanımı geniş bir alanda görülmektedir. Tasarımların, üretim yöntemlerinin uygulanmasında önemli bir rol oynayan bilgisayar bu anlamda belirleyici de olabilmektedir. Bilgisayar teknolojisi, tasarımcıların kendilerini ifade etme yöntemlerini değiştirerek, geliştirerek daha kolay bir tasarım hayatı yaşamalarına sebep olmaktadır. Fikirlerin eskiz boyutundan çıkıp daha gerçekçi bir sunuma dönüşmesi kullanıcılar tarafından da daha algılanabilir boyut kazandığı görülmektedir. Bilgisayarın, tasarımcıya sağladığı yararların yanında, üretim yöntemlerine de destek olarak daha düzgün ve seri üretime uygun ürünler(Resim 4.7) ortaya çıkardığı gözlenmektedir. Jeroen Verhoeven tarafından 2005 yılında tasarlanan ve Victoria and Alpert Müzesi koleksiyonunda bulunan Cinderella table(Resim 4.8- 4.9) CAD-CAM (bilgisayar destekli tasarım-bilgisayar destekli üretim) olanaklarının bir keşfi olarak karşımıza çıkmaktadır.

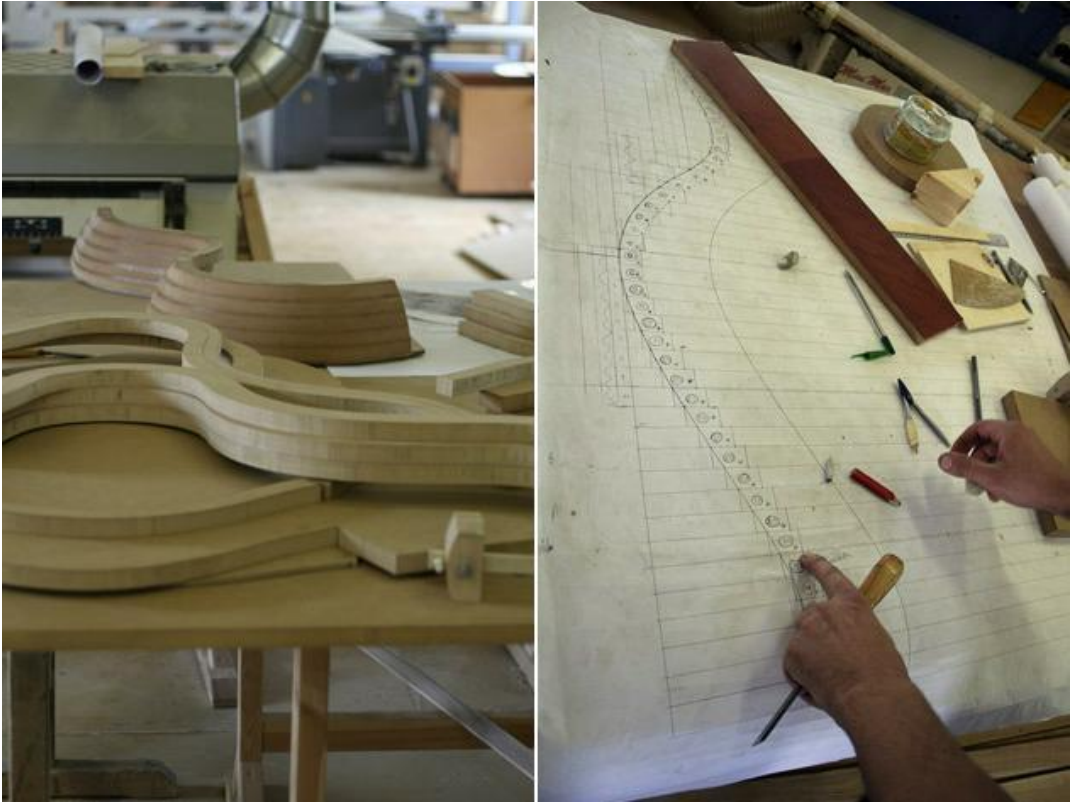
Resim 4.7 Bilgisayar teknolojisinin kullanıldığı bir CNC tezgahında üretilmiş kahve masası, Adam Rowe (<http://www.adamrowedesign.com/57ft.html>)

Resim 4.8 – 4.9 Cinderella Table, Jeroen Verhoeven's, 2005
(http://www.vam.ac.uk/collections/furniture/stories/cinderella_table/index.html)

Resim 4.10 Vase Cabinet, Stanislav Katz, 2007
(<http://www.katzhq.com/en/products/furniture/12?cat=furniture>)

Resim 4.11 Vase Cabinet'in CNC öncesi çizimi
(<http://www.katzhq.com/en/products/furniture/12?cat=furniture>)

Resim 4. 12 Vase Cabinet'in CNC sonrası birleştirilme süreci
(<http://www.contemporist.com/2009/06/21/the-making-of-the-4-vase-cabinet-by-katz/>)

Resim 4.13 Vase Cabinet'in CNC sonrası birleştirilme süreci
(<http://www.contemporist.com/2009/06/21/the-making-of-the-4-vase-cabinet-by-katz/>)

Resim 4.14 Vase Cabinet'in modern iç mekanda kullanımı

(<http://www.contemporist.com/2009/06/21/the-making-of-the-4-vase-cabinet-by-katz/>)

CNC makinelerinin kullanımı kolaydır ve daha az malzeme kullanıldığı için maliyetin azaldığı görülmektedir. Bunun yanında, iş gücü azalırken, daha hızlı bir üretim yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu makinelerin hayatımıza girmesiyle ahşap malzemenin, işlenmesi sonucunda farklılaşarak ahşap görünümü dışında bir görseelliğe büründüğü söylenebilir.

90'lı yıllarda bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle üç boyutlu simülasyonlarla mobilya için prototip yapılması gereksiz hale gelmiştir. Bilgisayarın üretim teknolojisine getirdiği kolaylıklarla seri üretim organik formlar için de uygun gelmiştir. Tasarımcı için formlar daha özgür hale gelmiştir. Ayrıca minimalizm de 90'lı yıllarda tekrar moda olmuş insanları karmaşıklaşan hayatlarından uzaklaştırıp yalın güzellikler sağlamıştır. Tasarımda yalın zarafetin güzelliği 20.yüzyılda önem kazanmıştır. Minimalist mobilyalar sakin ve huzurlu görünümündedirler. Tasarımlarında malzeme ve doku önemlidir bu yüzden kaliteli malzemeye üretilirler. Malzeme ve konstrüksiyonla güzelliği yansıtılmaya çalışılır (Yavuz, 2007).

Teknolojinin gelişmesi konutlarımızdaki ürün çeşitliliğinin de artmasına neden olmaktadır. Yıldırım vd.(2008)'e göre, teknolojik ürünler yenedünya düzeni adına

insanların vazgeçilmezi olurken birçoğu için gereksinim, bir kısmı için keyif, hatta ve hatta zevk ihtiyaçlarını giderecek bir araç haline gelmiştir. Bu teknolojik ürünler için konutlarımızda birçok yeni donatı elemanlarının olduğu görülebilir. buna bir örnek vermek gerekirse bilgisayarların konutlarımıza girmesiyle yeni mobilya tasarımlarının bu doğrultuda özelleştiği göze çarpabilir.

Resim 4.15 Bilgisayara yönelik özelleşmiş ahşaptan yapılmış bir donatı
(http://www.greendesigns.com/store/working/popup/computer_desk.html)

Konut probleminin çözüldüğü hatta artık konut fazlalığının bile görülebileceği bir dönemde olduğumuz gözlemlenmektedir. Konutun tarihsel süreçte barınma amaçlı bir yapı olması ön plandayken, artık barınmanın arka planda kalarak her türlü aktiviteyi barındıran konutlara sahip olmaktayız. Kişi konutunu seçerken kendini yansıtmayı arzusunda olmakta; fakat kişiliğini yansıtmayı konutundan çok iç mekândaki örgütlenmeyle, bunun yanında iç mekanında kullandığı donatı elemanlarıyla sağlanmaktadır. Geçmişten bugüne konut, iç mekân ve donatılarını önceki bölümlerde inceledik. Her alanda yaygınlaşan teknolojik gelişmelerin artık takibinde zorlandığımız, her an yeni bir ilerlemenin kaydedildiği günümüzde kullanıcının hangi ürüne yönelmekte kararsız kalması anlaşılmaktadır.

4.2 GÜNÜMÜZDE İÇ MEKÂN, MOBİLYA VE DONATI

Bina yapma eylemi, temelde çeşitli doğal etkenlerden korunarak, işlevsel mekanlar yaratmak olarak tanımlanabilir. Teknolojik verilere göre zaman içerisinde değişiklik gösteren mekanlar, belli amaçlara göre eylemlere yönelik düzenlenmiş tanımlı alanlardır. Oluşturulan mekanların merkezinde insan yani mekan kullanıcısı bulunmakta, fiziksel ve psikolojik rahatlığı ön plana çıkmaktadır (Özturan, 2008).

Mekân kavramının günümüzde sadece tasarımcıların üzerinde çalıştığı bir alan olmanın ötesine geçtiği gözlenebilir. Mekân organizasyonu yapının tasarımıyla birlikte başlayan bir olgu olabilir; fakat kullanıcı konutuna yerleştiğinde de değişimler yapılarak yeni mekanlar oluşturmakta ya da mekanlar birleştirmektedir. Güven(1998), günümüz yaşam koşulları içinde, insanlar için yaygınlaşan iş hayatı ve ekonomik koşulların etkili baskısı sonucu, yeterli yaşam kalitesine, iç mekan konforuna sahip ve sosyal aile yapısı doğrultusunda tüm gereksinimlere cevap verebilecek bir konuta sahip olma özelliğinin çok önem kazandığını ifade eder. Çoğu kez dış kabuğun tasarımına bağımlı kalan iç mekân çözümleri günümüz anlayışı içinde elastiklik ve değişkenlik özelliği kazanmıştır. Gelişen ileri yapı teknolojisi ile kabul her türlü iç konfor koşullarına saygılı bir hal almış, bir parçadan bir bütün elde edildiği zengin bir çeşitlilik ile karşımıza çıkmaktadır (1998).

İnsanoğlunun gereksinimlerinin eski dönemlere göre farklılaştığı gerçeği görmezden gelinememektedir. Kişinin zevkinin, istediklerinin mekana yansıtılması öncelik olarak karşımıza çıkmakta ve bu uygulamanın teknolojiyi ve malzemedeki değişimleri, gelişmeleri kullanarak yapmak gerekmektedir; çünkü artık tasarımcılar, mühendisler kadar gelişmelerden haberdar olan kullanıcı bunu yine iletişim teknolojileri sayesinde yapabilmektedir.

Günümüz konutlarında, çeşitli büyüklüklerdeki hacimlerin yine çeşitli işlevler yüklenerek işlevsel organizasyonlar oluşturduğu gözlenmektedir. Genel olarak, yaşama mekanları, uyuma ve dinlenme mekanları, ıslak hacimler, dolaşım alanları, teknik mekanlar olarak adlandırılabilir bu mekanlar birbirleri ile ilişkileri kurularak konut birimlerini oluşturmaktadır. Bu mekanların hacimsel büyüklükleri, işlevsel özellikleri kullanıcı sayısı ve profillerine göre belirlenmektedir (Özturan, 2008).

Günümüz mekan kullanımına baktığımızda geçmiş dönemlere göre bir çok yeni mekanların oluşumu (ütü odası, çamaşır odası, çalışma odası, soyunma odası gibi) görülmektedir (Resim 4.16-4.17). Konutta yeni örgütlenen mekanların sebepleri konut alanının boyutu, teknoloji sayesinde hayatımıza yeni giren teknolojik ürünler ve yaşam koşullarının değişimi olarak sıralanabilmektedir. Bunun yanında, aynı zamanda geriye dönüşlerin de yaşandığı fark edilmekte, bunu ise mutfakların oturma mekanıyla birleştirilerek kullanımı olarak örneklendirebilmekteyiz (Resim 4.18). Tarih öncesi dönemde ateşin mekanın ortasına yakılarak diğer alanlarla etkileşimi söz konusuydu ve günümüzde de konutun merkezi olarak konumlandırılan mutfak, yaşama mekanıyla daha yakın ilişkilendirilmek amacıyla birleştirilmektedir. Özturan(2008), konutlarda çalışma mekanları tasarlama zorunluluğunun ortaya çıkma sebebini, günümüz yaşama biçimlerinde iletişim teknolojilerinin hızla ilerlemesinin çalışma saatlerinde esnemelere neden olmasına bağlamaktadır.

Resim 4.16 Ütü odasıyla, Çamaşır odasının aynı mekanda çözülmesi

(<http://www.home-designing.com/2009/06/laundry-room-storage-organization-and-inspiration>)

Resim 4.17 Ayrı bir mekanda çözümlenen çamaşır odası
(<http://www.home-designing.com/2009/06/laundry-room-storage-organization-and-inspiration>)

Resim 4.18 Yaşama mekanıyla mutfak bir arada
(<http://www.home-designing.com/2010/02/beautiful-scandinavian-kitchens>)

Teknoloji sayesinde gelişen malzemeler sayesinde birçok form da konutlarımızın iç mekanlarında yerini aldığı görülmektedir. Günümüzde, uygulanmasının zor olduğu düşünülen ya da hiç uygulanamayacak biçimlerde iç mekân donatı elemanları karşımıza çıkmaktadır. Bu hem üretim teknolojilerinin hem de malzeme teknolojisinin ne kadar geliştiğine örnek olarak karşımıza gelebilmektedir.

Resim 4.19 Ikaros, Faruk Malhan
(<http://cdx.designer.com/article/19055/Ikaros.jpg>)

Resim 4.20 Oval Kanepe, Aziz Sariyer
(<http://www.alparda.com/urunDetay.aspx?uid=44#>)

Konut iç mekân donatı elemanlarının tasarımında malzeme teknolojisinin etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak, antik çağlardan beri kullanılan cam günümüzün teknolojisiyle şekillendirilerek birçok forma sahip olabilmektedir. Geçmişte günümüze yaklaştıkça transparanlığının da arttığı gözlemlenen aynı zamanda farklı şekillendirme süreçleri olan özellikli bir malzeme olan camın sağlamlığının da teknoloji sayesinde geliştirildiği görülmekte, bu gelişmeler sayesinde kullanım alanı artmaktadır.

Malzeme teknolojisinde yaşanan gelişmeler günümüz malzemelerinin hafiflik, esneklik, saydamlık gibi özelliklerinin ilerlemesini sağlamaktadır. Malzemenin ilerleme sürecinde var olan malzemelerin geliştirilmesinin yanında yeni malzemelerin de hayatımıza girmektedir. Mevcut malzemelerin sürekli gelişiminin yanında bilimin de katkısıyla nanoteknoloji kavramı, 21. yüzyılda yeni bir teknoloji olarak karşımıza çıkmakta ve bir malzemede istenen özelliklerde hafiflik, küçük boyut gibi üretimler yapılmaktadır.

Resim 4.21 Cam Malzemenin Kullanımı, Sehpa
(Interior Space, 2009)

Resim 4.22 Cam Malzemenin Kullanımı, Aydınlatma Elemanı
(Interior Space, 2009)

Günümüz iç mekanlarına el atan teknoloji yanlısı tasarımcıların iç mekanları bize günümüze dair ip uçları vermektedir. Teknolojinin sağladığı faydalar sayesinde konutlarımızı şekillendiren tasarımcılardan biri olan Fransız mimar ve tasarımcı Philippe Starck'ın 2006 yılında Danimarka'da tasarladığı Yoo Copenhagen konutları(Resim 4.23) iç mekanları(Resim 4.24, 4.25, 4.26, 4.27) günümüze örnek teşkil etmektedir. Sadeliğin ön planda olduğu iç mekan donatılarda malzeme çeşitliliği dikkati çekmektedir. İç mekanların farklı konutlara ait bir izlenim yaratması da Starck'ın tasarımında yarattığı atmosferden kaynaklanmaktadır. Sade çizgilerin ağırlıklı olduğu iç mekanlarda minimalizm etkisi hissedilmekte, aynı zamanda ışık kullanımı da iç mekanlarda fark edilen bir özellik olmaktadır.

Resim 4.23 Yoo Copenhagen Konutları
(<http://www.starck.com>)

Resim 4.24 Yoo Copenhagen Konutu Oturma Mekanı
(<http://www.starck.com>)

Resim 4.25 Yoo Copenhagen Konutu Uyuma Mekanı
(<http://www.starck.com>)

Resim 4.26 Yoo Copenhagen Konutu Islak Mekan
(<http://www.starck.com>)

Resim 4.27 Yoo Copenhagen Konutu Yemek Mekanı
(<http://www.starck.com>)

Günümüzün Endüstri Ürünleri Tasarımcısı olan Karim Rashid'in de teknolojiyi iç mekanlarda taşıdığı ürünlerinden görülebilir. 2007'de tasarladığı "Origami Mutfak" (Resim 4.28, 4.29) adını verdiği modüler mutfak birimi malzeme anlamında ileri teknolojik bir ürün olabilir. Karim Rashid, kişisel web sitesinde konveks açılı yüzeylerden oluşturduğu sistemi ahşap veya plastik malzemeden üretilebilir olduğunu ve mutfakı sıradan bir mekân olmaktan çıkarıp işlevsel ve estetiğin bir arada olduğu bu tasarımı yaptığını ifade etmiştir (Karim Rashid İnternet Sitesi, 2010).

Resim 4.28- 4.29 "Origami" Mutfak, Karim Rashid, 2007
(<http://www.karimrashid.com>)

Karim Rashid'in New York'ta yaşadığı "loft"unun iç mekanına(Resim 4.30, 4.31, 4.32, 4.33) baktığımızda renkli tasarımlar dikkatimizi çekmektedir. Amorf, plastik ve sade ürün tasarımlarını iç mekana taşıyan Rashid, Pop Art etkisini hissettirmektedir. Bu durum, günümüzün iç mekanlarında sadece son dönemde çıkan postmodernist

yaklaşımlar olmadığını, bunun yanında eski dönemlerden gelen bir çok tasarım anlayışların da etkisinde olduğunu yansıtmaktadır. Teknolojiden yararlanarak amorf plastik ürünlerini iç mekanında sıkça kullandığını ve bu donatıların klasik masa, sandalye ve kütüphane gibi elemanlardan farklı olduğu görülmektedir.

Resim 4.30 Kendi Loftu Yaşama Mekanı, Karim Rashid, 2001

(<http://www.karimrashid.com>)

Resim 4.31 Kendi Loftu Yaşama Mekanı, Karim Rashid, 2001
(<http://www.karimrashid.com>)

Resim 4.32 Kendi Loftu Çalışma Mekanı, Karim Rashid, 2001
(<http://www.karimrashid.com>)

Resim 4.33 Kendi Loftu Mutak Mekanı, Karim Rashid, 2001
(<http://www.karimrashid.com>)

Günümüzde konut iç mekânları kullanıcı istekleri başta olmak üzere, teknolojiyle birbirinden farklı çeşitte donatı elemanlarıyla örgütlenmektedir. Sadelik ve doğallığın öne çıktığı günümüzde kullanıcıya bağlı olarak geçmişte mobilya ve donatıyı etkilemiş olan akımlar düşünülerek tasarımlar yapılabilmektedir. Çeşitliliğin ve tüketimin artarak ilerlediği bu zamanda tasarımların kişiye özel olması önem kazanmaktadır. Bu durum da tasarımcıların, kişinin hayatına girmesini sağlamaktadır. Seri üretiminin ve endüstrileşmenin en üst düzeyde olduğu bir dönemde olmamız her kullanıcının konutunda farklı donatılar görülmesine neden olabilmektedir. Teknolojinin, dönemsel olarak konut mekanına yansımalarını önceki bölümlerde gördük ve günümüzde en üst noktada olan teknolojinin mekanlara yansımalarının ise geçmiş dönemlerden daha net bir şekilde mobilya ve donatılar aracılığıyla karşımıza çıkmaktadır.

Yaşadığımız dönemde bilgi ve iletişim teknolojilerinin ev hayatını etkilediği görülmektedir, teknolojik gelişmeler ev hayatının yanında çalışma ortamlarının değişimine de neden olabilmektedir. Teknoloji sayesinde kişi, iş hayatını konutuna taşımaktadır. Bu da günümüzde farklı bir konut tipi olan ev ofis kavramı karşımıza çıkarmaktadır. Selimoğlu(2006), büro yönetiminde teknolojik gelişim içerisinde bilgisayar ekranı karşısında oluşturulan sanal ofislerin ve home ofislerin çalışma hayatına yeni bir renk getirdiğini ifade etmiştir. Çünkü artık bilgisayar ve internet

sayesinde ulaşılamayacak uzaklık yoktur. Dünya o kadar küçülmüştür ki klavyeden bir tıklama kadar bize yakındır. İnsanlara ulaşmak, iş yürütmek, iş bağlantıları sağlamak, malını pazarlamak, yeni pazarlar bulmak artık lüks döşenmiş ofisleri gerektirmediği için evinizde çayınızı yudumlarken, rahat kıyafetleriniz ile de çalışmalarınızı rahatlıkla yapabilir ve yöneticilerinizi yaptığınız faaliyetlerden anında haberdar edebilirsiniz. Belki bu çalışmalar inanılmayacak kadar keyifli verimli ve stressiz ortamların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Aynı zamanda yeni çalışmalar, projeler ve ciddi bağlantılar huzurlu geçen çalışma ortamının sonucunda elde ettiğiniz kazancınız olacaktır (2006).

Ev ofis kavramı, günümüzde artan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır; fakat yine de çok sık karşımıza çıkan bir olgu olmaktan henüz uzak olduğu görülmektedir. Konut iç mekan mobilya ve donatısının da bu yeni oluşan kavramla değişmeye başladığı gözlemlenmektedir. Ofis mobilyalarının, konut iç mekanlarında karşımıza çıkması olağan bir duruma dönüşebilmektedir. Konut iç mekanında, yeni bir mekanın yaratıldığını ve yeni donatıların bu mekanlarda yerlerini aldığı görülmeye başlanmaktadır.

4.3 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde, günümüz teknolojisinin konut iç mekanına yansısı incelenmiştir. Bir önceki bölümde, teknolojinin dönemsel olarak ilerleyerek günümüze kadar nasıl bir süreçten geçtiğini gördük. Bölümün başında ise, gelişen teknolojinin günümüzdeki yansımalarını ve mevcut durumunu değerlendirdik.

Günümüz iç mekanında mobilya ve donatı tasarımının dönemsel olarak gelişimindeki akımlardan da etkilendiği görülmektedir. Bu dönem, postmodernizmin etkisindedir demenin hatalı olacağı; çünkü tasarım anlamında günümüzün karma bir dönem olduğu göze çarpmaktadır. Teknoloji, artık o kadar ilerledi ki herhangi formda bir donatı elemanının iç mekân örgütlenmesine dahil olabileceği bir dönemde yaşamaktayız. Bilimin de tasarıma dahil olduğu bu dönem, malzeme teknolojisinin en hızlı değiştiği ve tasarıma yansısıyla sonuçlandığı gözlenmektedir.

Kullanıcı merkezli konut iç mekanında, teknoloji olgusunun vazgeçilmez bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Bu olgunun iç mekana yansımalarının, mobilya ve donatılar aracılığıyla olduğu da bu bölümde öne çıkmaktadır. Bölümün sonunda, teknolojinin

günümüz iç mekanına yansımaları, mevcut iç mekânlar üzerinden örneklendirerek gösterilmektedir.

SONUÇ

İnsanoğlunun sürekli yenilenen ve değişen hayatında, onu barındıran konut da değişkenlik gösterir. Çevremizde bulunan her birey, birbirinden farklı birçok olgunun etkisi altında kalmaktadır. Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar incelendiğinde, kişinin istekleri, gereksinimleri, fikirleri, arayışları değiştikçe barınaklar ve konutlar da yeniden yorumlanmıştır. Konutlar farklılaştıkça iç mekanlar da bu doğrultuda özelleşmiştir. İç mekana göre mobilya ve donatılar da şekillenmiştir.

Geçmişten günümüze insanoğlu, sosyal yaşamının bir yansıması olarak kendine yeni mekanlar yaratmıştır. Bazı mekanlar, geçmişte toplu mekanlar olarak karşımıza çıkarken günümüzde bu mekanlar için, konutta bireye özgü alanlar ayrıldığı görülmektedir. Değişen ya da yeni oluşan mekanlar kişiyi etkileyen olguların bir uzantısı olarak düşünülebilir. Bireyselleşen mekanların çeşitlenmesinde teknolojinin büyük bir katkısı olduğu ifade edilebilir. Endüstrileşmeyle mekanlara giren teknolojik ürünlerin sayısı artarak bu ürünler, konutta birden çok iç mekanda yerini almaktadır. Bu da bireyselleşen kişiyi daha da yalnızlaştırabilmektedir.

Teknolojinin kişiyi yalnızlaştırması ve yabancılaştırması, mekana gözle görülür şekilde yansımaktadır. Bu durum, tasarlanan donatı elemanlarının tek kullanıcı için özelleşmesinden anlaşılabilir. Bireysel mobilya ve donatı tasarımları birkaç işlevi bir arada sunarak, kişiyi bu nesnelere bağımlı hale getirmektedir.

Endüstri Devrimi'nin önemli bir dönüm noktası olduğu, bu çalışmanın her bir bölümünde görülebilir. Konut, iç mekân, mobilya ve donatıların endüstrileşmeyle gelişmelerinin üst noktalara geldiği görülmektedir. Bunun yanında teknolojinin ilerlemesinin, Endüstri Devrimi'yle daha da ivmelendiği gözlenebilir. Teknolojik gelişmelerin kişinin hayatında değişimlere neden olduğu, böylelikle kişinin yaşadığı konutun iç mekanlarına da yansıdığı gözlemlenmektedir.

Günümüzde kişinin, yaşamına teknolojik gelişmeler doğrultusunda devam ettiği, bu bağlamda teknolojinin insan hayatında önemli bir yeri olduğu görülür. Hızlı değişimler, iç mekân donatılarının da hızla değişmesine, şekillenmesine neden olur. Bunun yanında teknolojik ürünlerin de mobilya ve donatı tasarımını etkileyerek yeni ürünlerin kişi hayatına girdiği görülmektedir. Teknolojinin sunduğu olanaklarla iç mekanlarımıza

dahil olan ürünler için, yeni iç mekan ve yeni mobilya tasarımları göz ardı edilmemelidir. Teknolojinin, bir anlamda mekân yarattığı söylenebilir; bu da kişinin hayatına giren yeni ürünlerle, yeni donatı elemanlarıyla olmaktadır. Teknolojinin, konut tasarımında iç mekânı etkilediği, önceki dönemlere göre günümüz koşullarında daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

İçinde bulunduğumuz dönemde, teknolojinin gelişimi, tarihte görülmemiş bir hızla ilerlemektedir. 20. yüzyılın başlarında hiç karşılaşmadığımız yenilikler, teknolojik ürünler, günümüzde bireyin hayatının vazgeçilmezi olmuştur. Bu ilerlemeler geleceğin teknolojisine dair ipuçları barındırabilir.

Günümüzde rahatlık ve konfor insan için vazgeçilmez olgulardır ve teknoloji, insan hayatında rahatlığı ve konforu sağlama olanağını elinde tutar. Teknoloji sayesinde kişi bu olguları konut iç mekânına da taşıyarak bu olanakların yanında üst düzey estetik olguları barındıran mekanlara ortam oluşturabilir. Konut iç mekânının eski dönemlerden başlayarak gelişmesi ve mekânın kullanımı kişinin isteklerinin karşılayacak şekilde kurgulanmaktadır. Kişinin bulunduğu toplumu etkileyen gelişmelerin ve ilerlemelerin, mekân örgütlenmesini ve donatı elemanlarını değiştirdiği görülmektedir. Günümüz toplumlarında kişi, özel hayatını yaşadığı, belki de gerçekten kendi olabildiği tek yerde, konutunda, kendini rahat hisseder.

Günümüzde konutta geçirilen zaman, eski dönemlere göre daha çok anlam kazanmaktadır. Bu anlamda, kişi yorucu bir günün ardından kendini rahat hissettiği mekana yönelir. Kişinin sığındığı konutu, artık sadece barınma eyleminin karşılığı değil, farklı gereksinimlerin de kendine yer bulduğu bir mekân olarak karşımıza çıkar. Konutta geçirilen her anın önem kazanması, kişinin kendini daha iyi, rahat hissetmesiyle sonuçlanabilir. Yenilenmeyi seven kişi, bunun sonucunda kendine yeni alanlar, yeni mekanlar tanımlayabilir. Ayrıca, gelişmiş ülkeler hem ekonomik açıdan hem de verimliliği arttıran bir çözüm olarak home-ofis evde iş yolunu da seçmektedir. Teknoloji home-ofis uygulamasını kolaytıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her an yeniliğin peşinde olan insanoğlu teknolojiyle, değişimi daha hızlı bir şekilde yaşamaktadır. Teknoloji sayesinde değişen tasarım kriterlerinin, gelişen tasarımların konut iç mekânına yansması donatı elemanlarıyla olduğu gözlenmektedir. Mekanın

ruhunu, atmosferini kullanıcıya sunan ara eleman olarak kabul edilebilecek olan mobilya ve donatılar, kişinin oluşturduğu mekanlarda ortamı algılamaya yardımcıdır.

İnsanın, araç ve gereçleri kullanabilen bir tür olduğunu bilmekteyiz. İnsanın, akli sayesinde birçok aşamadan geçerek günümüze geldiğini görebiliriz. Mimari de insanın aklını kullanarak yaşamına uyguladığı bir süreçtir. Bu süreçte kişi, sürekli geri beslenimlerden yararlanmaktadır ve önceki dönemlerdeki yapıları inceleyerek her defasında daha iyi bir yapıya imza atmak için yola çıkmaktadır. Kişi bir yapıyı yaratırken günümüzde teknolojiden yararlanmaktadır, aklını kullanırken teknolojiden beslenerek çözümler üretmektedir. Sonuçta ortaya çıkan yapıyı kullanan yine aynı kişi olduğundan, yapının ortaya çıkmasında etkili olan kişiyi yine bu yapı etkilemektedir. Bu etkileşimli bir döngü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapının oluşmasına etki eden faktör insandır ve insana etki eden faktör de yapıdır diyebiliriz.

Mimariyi en büyük ölçek olarak kabul edersek yapının en küçük birimi olan mobilyaya kadar teknoloji bu oluşum sürecinin parçası olmaktadır. Mimariyi insanın yaratması gibi teknolojiyi de insan yaratmaktadır. Mimari süreçte olduğu gibi teknoloji sürecinde de teknolojiyi etkileyen ve teknolojiden etkilenen yine insandır. Nasıl mekanı yaratan insanı, yine mekan tanımlıyorsa, teknolojiyi yaratan insanı da yine teknolojinin etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- ABBASOĞLU, H. (1996). *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- ALPARSLAN B. GÜLTEKİN A.B., DİKMEN, Ç.B. (2009). *Ekolojik Yapı Tasarım Ölçütlerinin Türkiye'deki Güneş Evleri Kapsamında İncelenmesi*. 5. Uluslararası İleri Teknolojiler Sempozyumu (IATS'09), 13-15 Mayıs 2009, Karabük.
- ALTINOK, M. (1987). *Mobilya Üretiminde Endüstriyel Tasarım*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- ARCAN, E. F., EVCİ, F. (1992). *Mimari Tasarıma Yaklaşım*. İstanbul: İki K Yayınevi.
- ARIEFF, A., BURKHART, B. (2002). *Prefab* [Elektronik Sürüm]. Utah: Gibbs Smith Publisher.
- ARSEBÜK, G. (1995). *İnsan ve Evrim*. İstanbul: Ege Yayınları.
- ASATEKİN, M. (1997). *Endüstri Tasarımında Ürün-Kullanıcı İlişkileri*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- BACHELARD, G. (1996). *Mekânın Poetikası* (Aykut Derman, Çev). İstanbul: Kesit Yayıncılık. (1958).
- BASALLA, G. (2008). *Teknolojinin Evrimi* (Cem Soydemir, Çev). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları. (1988).
- BAYRAKTAR, E. (2006). *Gecekondü ve Kentsel Yenileme*. Ankara: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- BENEVOLO, L. (1981), *Modern Mimarlığın Tarihi* (Atilla Tokatlı, Çev), İstanbul: Çevre Yayınları. (1976).
- BENEVOLO, L. (1993). *The European City*. Oxford: Blackwell Publishers.
- BİLGİN, İ. (1996). *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme Sergisi*. İstanbul: Darphane Binaları, Sergi Kataloğunun "Modernleşme" bölümünün konsept metni, s. 472-490. (3-16 Haziran 1996).
- BİLİM VE SANAT TERİMLERİ ANA SÖZLÜĞÜ. (2009). Türk Dil Kurumu, İnternet Sitesi: www.tdk.gov.tr
- BİROL, G. (2006). Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi [Elektronik Sürüm]. Megaron, *Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi*, Ekim Sayısı, s. 3-16.
- BORAN, D. (Nisan 2009), *Konut Politikaları*. Erişim: 24.12.2009. <http://www.arkitera.com/g159-konut-politikalari.html>
- BRÜCK, J. GOODMAN, M. (1999). *Making Places in the Prehistoric World: Themes in Settlement Archaeology* [Elektronik Sürüm]. Londra: UCL Press.

- BYARS, M. (1999). *50 chairs: Innovations in Design and Materials*. Switzerland: RotoVision SA.
- CANDILIS, G., BLOMSTEDT, A., FRANGOULIS, T. (1984). *Bugholzmobil: meubles en bois courbe=Bent wood furniture*. Stuttgart: Karl Kramer.
- CEVİZCİ, A. (2000). *Paradigma Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- CHING, F. D. K. (2006). *İç Mekân Tasarımı-Resimli* (Belgin Elçioğlu, Çev.). İstanbul: Yapı Yayın. (2005).
- CHING, F. D. K. (2007). *Mimarlık-Biçim, Mekân ve Düzen* (Sevgi Gökçe, Çev.). İstanbul: YEM Yayın. (2007).
- CONTI, F. (1982). *Barok Sanatını Tanıyalım* (Solmaz Turunç, Çev.). İstanbul: İnkılap ve Aka. (1978).
- COOPER, M. (1974) *The House as a Symbol of Self*. California: Conari Press.
- ÇELİK, M. M. (1996). *Konut Yaşama Hacimlerinde Gereksinim ve Amaca Uygun Esnek Değiştirilebilir İç Mekân Elemanlarına Yaklaşım ve Ankara'nın Gelişme Bölgeleri İçin Bir Öneri*. Sanatta Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ÇİMEN, A. (2009). *Tarihi Değiştiren Olaylar* [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Timaş Yayınları.
- DEMİRER, A. (1997). *Enjeksiyon Yöntemiyle Şekillendirilecek Plastik Mamüllerin Tasarım Kuralları*. Sakarya Üniversitesi, T.E.F., Sakarya.
- DİNÇEL, K., IŞIK, Z. (1979). *Mobilya Sanat Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- DOXIADIS, C. A. (1968). *Ekistics: an Introduction to the Science of Human Settlements*. London: Hutchinson.
- DROSTE, C., KNORR-SIEDOW, T. (2007). Social Housing in Germany [Elektronik Sürüm]. Christine Whitehead ve Kathleen Scanlon(Ed.). *Social Housing in Europe* (s. 90-104). Londra: London School of Economics and Political Science.
- ECZACIBAŞI SANAT ANSİKLOPEDİSİ. (1997). İstanbul: YEM Yayınları.
- EFE, H. (1995). *Mobilya Konstrüksiyon Tasarımında Etkili Faktörlerin Analizi*. I. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 23 - 25 Ekim 1995, Bildiri Metinleri II. Cilt, s: 36 - 46, K.T.Ü., Orman Fakültesi, Trabzon.
- EFE, H. (1998). Herşeyin Ölçüsü İnsandır [Elektronik Sürüm]. *Mobilya Dergisi-Kendin Yap-Arastırma*, Sayı:23, s.58-60.
- EFE, H., İMİRZİ, H.Ö., DİZEL, T. (2004). *Oturma Mobilyası Tasarımını Etkileyen Ergonomik Kriterler* [Elektronik Sürüm]. 10. Ergonomi Kongresi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- ELSINGA, M., WASSENBERG, F. (2007). Social Housing in the Netherlands [Elektronik Sürüm]. Christine Whitehead ve Kathleen Scanlon(Ed.). *Social Housing in Europe* (s.130-147). Londra: London School of Economics and Political Science.
- ENGEL, H. (1964). *The Japanese House; A Tradition for Contemporary Architecture*. Rutland: C. E. Tuttle Co.
- ENLİL, Z. (2009). *Kent ve Planlama Tarihi Ders Notları*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama, İstanbul.
- ERİÇ, M., ERSOY, H.Y., YENER, N. (1986). *Günümüz Konutunda Rasyonel Donatım*. İstanbul: Teknografik Matbaası.
- EROĞLU, Ö. (2007). *Sanatın Tarihi*. İstanbul: Kolay Kitaplığı.
- ERSOY, Z. A. (2002). *Konut ve Ev Kavramlarının Karşılaştırmalı Analizi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- ERTEK, H. (1994). *İç Mekân Temel Tasarım İlkelerine Bir Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- FIELD, C., FIELD, P. (2004). *1000 Lights:1878-1959* [Elektronik Sürüm]. Köln: Taschen.
- GELİŞİM HACHETTE ANSİKLOPEDİSİ. (1993). Cilt:4, Cilt:7.
- GAZZOLI, M. C. (1982), *Gotik Sanatını Tanıyalım* (Solmaz Turunç, Çev.). İstanbul: İnkılap ve Aka. (1978).
- GÜLER, Ç. (1997). *Ergonomiye Giriş* [Elektronik Sürüm]. Ankara: Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No:45.
- GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK. (2009). Türk Dil Kurumu, İnternet Sitesi: www.tdk.gov.tr
- GÜR, Ş. Ö. (1996). *Mekân Örgütlenmesi*. Trabzon: Gür Yayıncılık.
- GÜR, Ş. Ö. (2000). *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*. İstanbul: YEM Yayın.
- GÜR, V.N. (2007). *Mimaride Sürdürülebilirlik Kapsamında Değişken Yapı Kabukları İçin Bir Tasarım Destek Sistemi*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- GÜVEN, T. (1998). Değişen Yaşam Koşulları ve Konut Dekorasyonu [Elektronik Sürüm], *Mobilya+Tekstil Dergisi*, Sonbahar Sayı:6.
- HACALOĞLU, A. (03.01.2008). Bilinçli sürdürülebilir ve akıllı konut sahibi kimdir?. *Radikal Gazetesi*, Erişim: 30.12.2009.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=836182&Date=23.05.2010&CategoryID=99>
- HARLOE, M. (1995). *The People's Home?: Social Rented Housing in Europe & America*. Oxford: Blackwell Publishers.
- HASOL, D. (2005). *Mimarlık ve Yapı Sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayınları.

- INTERIOR SPACE. (2009). *Interior Space 06 - Living & Kitchen & Room & Bathroom*. Seul: Archiworld Co. Ltd.
- ITTELSON, W., PROHANSKY, H.M., RIVLIG, L.G., WINKEL, G.H. (1974). *An Introduction to Enviromental Psychology*. USA: Holt Rinehart and Winston Inc.
- JACKSON, S. (26.01.2006). Going Green. *Everett Herald Haftalık Dergi, Home & Garden eki*. Erişim: 30.12.2009
<http://www.heraldnet.com/article/20060126/LIVING/601260738>
- KAHYA, M. (1993). *Endüstrileşmenin ve Teknolojik Gelişmelerin Konut İç Mekan Düzenine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- KAPTAN, B.B. (2003). *20.Yüzyıldaki Toplumsal Değişimler Paralelinde İç Mekan Tasarımı Eğitiminin Gelişimi*. Eskişehir: A.Ü.Yayınları.
- KARIM RASHID İNTERNET SİTESİ. (2010). <http://www.karimrashid.com>
- KUBAN, D. (1954). *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- KUBAN, D. (2002). *Mimarlık Kavramları*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- KÜÇÜKERMEN, Ö. (1978). *Kişi-Çevre İlişkilerinde Çağdaş Gelişmeler ve Oturma Eylemi*. İstanbul: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını: No 54.
- KÜÇÜKERMEN, Ö. (1985). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi: Turkish House in Search of spatial Identity*. İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- KÜKEN, A.G. (1997). Endüstri Devrimi öncesinde çalışma ahlakı ve Endüstri Devrimi. *Felsefe Dünyası*, Sayı 23, s.187-199.
- KÜRELİ, İ., UZUN, O. (2007). Konutların Ana Yaşama Mekânının Büyüklüğünün kullanıcıların işlevsellik ve esneklik değerlendirmeleri üzerine etkileri. *Politeknik Dergisi*, Sayı:4, s.433-439.
- LAZO, C.E. (2006). *Frank Gehry* [Elektronik Sürüm]. Minneapolis: Lerner Publishing Group.
- LE CORBUSIER. (2007). *Bir Mimarlığa Doğru* (Serpil Merzi, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- LITCHFIELD, F. (1922). *Illustrated History Of Furniture: From the Earliest to the Present Time*, Boston: The Medici Society of America.
- LUCIE-SMITH, E. (2004). *Furniture: A Concise History*. London: Thames and Hudson.
- MAHMUD, S. (2007). Identity Crisis Due to Transformation of Home Environment: The Case For Two Mslim Cities, Dhaka and Hofuf. *METU JFA*, Sayı: 2007/2 (24:2), s.37-56.
- MARSHALL, G. (2003). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- MASLOW, A.H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, Sayı:50-4, s.370-396.
- MELLAART, J. (2003). *Çatalöyük: Anadolu'da bir Neolitik Kent: Çatal Hüyük: A Neolithic Town in Anatolia*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MORRIS, A. E. J. (1994), *History of Urban Form: Before the Industrial Revolution*. New York: John Wiley & Sons.
- MUHİÇ, A. (2008). *Topkapı Sarayı Mobilya Mekan İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- MUTLU, B. (2001). *Mimarlık tarihi: Ders Notları 1*. İstanbul: Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları.
- NORBERG-SCHULTZ, C. (1988). *Intentions of Architecture*. Massachusetts: The MIT Press.
- NORBERG-SCHULTZ, C. (1980). *Genius Loci, Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli International Publications.
- NORBERG-SCHULTZ, C. (1985). *The concept of dwelling: on the way to figurative architecture*. New York: Rizzoli International Publications.
- OBORNE, D.J. (1987). *Ergonomics at Work*. New York: John Wiley & Sons.
- OSTERGARD, D.E. (1987). *Bent Wood and Metal Furniture, 1850-1946*. Seattle: University of Washington Press.
- ÖZ, A. (14.09.2010). Türk Edebiyatında Mekân Algısı. *Timetürk*, Erişim: 16.01.2010. <http://www.timeturk.com/haberdetay.asp?tarih=14.09.2009&Newsid=91330&Categoryid=12>
- ÖZDOĞAN, H.P. (2005). *Ekolojik Binalarda Bina Kabuğunda Kullanılan Fotovoltaik Panellerin Tasarım Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- ÖZGEN, E. Y. (2005). *Toplu Konut ve Kalıcı Konut Uygulamalarının İzmir Kent Merkezi Bağlamında İncelenmesi*. Deprem Sempozyumu Kocaeli 2005.
- ÖZKABAN, F. (2007). Korumada Güncel Bir Teknolojik Sorun: Betonarmenin Mirası, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 338.
- ÖZKARACALAR, K. (2005). *Gotik*. İstanbul: L&M.
- ÖZTURAN, Ö. (2008). *Çağdaş Kent Yaşamında Teknolojik Gelişmelerin Kısıtlı Konut İç Mekân Biçimlenişine Etkileri*. Sanatta Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Ankara.

- PALLASMAA, J. (1994). Identity, Intimacy and Domicile. *Finnish Architectural Review*, No: 1/1994, Erişim:16.01.2010.
http://www2.uiah.fi/opintoasiat/history2/e_ident.htm
- PALMES, J. (1980). *Sir Banister Fletcher's A History of Architecture* [Elektronik Sürüm]. London: The Athlone Press.
- PEVSNER, N. (1960). *Pioneers of Modern Design; from William Morris to Walter Gropius*. Harmondsworth: Penguin Books.
- PILE, J. (2005). *A History of Interior Design* [Elektronik Sürüm]. Londra: Laurence King Publishing Ltd.
- PINA, L. (2003). *Furniture in History, 3000 B.C.-2000 A.D.* NJ: Prentice Hall.
- RAPOPORT, A. (1969). *House Form and Culture*, Prentice-Hall, Englewood Cliff.
- RAPOPORT, A. (1981). *Human Behaviour of Environment: Cross-Cultural Aspect of Environmental Design*. New York: Plenum Press.
- REINPRECHT, C. (2007). *Social Housing in Austria* [Elektronik Sürüm]. Christine Whitehead ve Kathleen Scanlon(Ed.). *Social Housing in Europe* (s. 35-43). Londra: London School of Economics and Political Science.
- RAIZMAN, D. S. (2003). *History of Modern Design* [Elektronik Sürüm]. Londra: Laurence King Publishing.
- ROTH, L. M. (2006). *Mimarlığın Öyküsü* (Ergün Akça, Çev.), İstanbul: Kabcı Yayınevi. (1993).
- ROY, R., CROSS, N. (1975). *Technology and Society*. The Open University Press.
- SABAH GAZETESİ. (16.10.2009). Gelecekteki Evlerimiz 'Yeşil Binalar', *Sabah Gazetesi Yaşam Eki*, Erişim: 26.12.2009
http://www.sabah.com.tr/Ekler/Cuma/Yasam/2009/10/16/gelecekteki_evlerimiz_yesil_binalar
- SCANLON, K., VESTERGAARD, K. (2007). *Social Housing in Denmark* [Elektronik Sürüm], Christine Whitehead ve Kathleen Scanlon(Ed.). *Social Housing in Europe* (s. 44-53). Londra: London School of Economics and Political Science.
- SCHOENAUER, N. (1981). *6,000 Years of Housing*. New York: Garland STMP Press.
- SCULLY, V. (1961). *Modern Arcitecture*. New York: G. Braziller.
- SEÇER, F. (2006). *Teknolojik Gelişmelerin Konut İç Mekan Tasarımına Etkisi ve Akıllı Evler*. Sanatta Yeterlilik Tezi, MGGSU, İstanbul.
- SELİMOĞLU, E. (2006). Geleceğin Çalışma Ortamı: “Home-Ofisler” [Elektronik Sürüm]. *Paradoks: Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. Yıl:2, Sayı:1.

- SOYGENİŞ, S.E. (1995). *Konut Yerleşmelerinde Konut Tipoloji ve Yerleşim Örüntülerinin Değerlendirilmesine Yönelik Analitik Bir Çalışma*. Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.
- SOYSAL, M. (1997). *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşmenin Öyküsü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- STEVENS, W.C., TURNER, N. (2008). *Wood Bending Handbook*. Petersburg: Fox Chapel Publishing.
- SUDJIC, D. (29.01.2006). Modernizm Kolay Kolay Çekip Gitmeyecek (çev: Gülin Şenol, Şevin Yıldız), *The Guardian*, Erişim: 20.03.2010
<http://www.arkitera.com/h7117-modernizm-kolay-kolay-cekip-gitmeyecek.html>
- ÜNSAL, B. (1967). *Mimari Tarihi*, İstanbul: İ.Y.T.O. Yayınları.
- ÜNSAL, Y. (2000). *18. ve 19. Yüzyıl Batı Sanatı Ders Notları*, İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü, İstanbul.
- TANG, S. F. (2009). *Sustainable Urban Dwelling – A New Typology*, University of Waterloo, İnternet Sitesi:
http://www.architecture.uwaterloo.ca/faculty_projects/terri/competitions/comp_essays/tang_essay.pdf
- THE PLASTIC HISTORICAL SOCIETY. (2009). Erişim: 19.12.2009.
<http://www.plastiquarian.com>
- TOYDEMİR, N., TANAÇAN, L. (1997). Malzeme ve Teknolojinin Tasarımdaki Etkileri Üzerine Düşünceler. *Yapı 184*, Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- TUNALI, İ. (2004). *Tasarım Felsefesine Giriş*. İstanbul: Yapı Yayın.
- TURANİ, A. (1968). *Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TUTHILL L. C. (1988). *History of Architecture from the Earliest Times: Its Present Condition in Europe and the United States*. New York: Garland.
- TÜMER, G. (07.10.2007). *Evlerden Söz Açmak*, Erişim: 21.11.2009.
<http://www.arkitera.com/k189-evlerden-soz-acmak.html>
- VURAL, M. (2004). *Doğadaki Formların Mobilya Tasarımına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, MGGSU, İstanbul.
- WOODHAM, J.M. (1997). *Twentieth-Century Design* [Elektronik Sürüm]. New York: Oxford University Press.
- YAPI DERGİSİ. (04.2009). Yapıda Ekoloji Eki, *Yapı Dergisi*, sayı 329.
- YAPI HABER. (29.02.2008). *Camın Tarihi*. Erişim: 20.02.2010
http://www.yapi.com.tr/Sektorden/camin-tarihi_59868.html

- YALÇIN USAL, S.S. (2004). *Mobilya Tasarımında Metalin Yeri*. Sanatta Yeterlilik Tezi, MSGSU, İstanbul.
- YAVUZ, H. (2007). *Pop Art Döneminin İncelenmesi ve Pop Art Döneminin Günümüz Mobilya Tasarımına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, MSGSU, İstanbul.
- YETKİN, S.K. (1977). *Barok Sanatı*. İstanbul: Cem Yayınları.
- YILDIRIM, K., AKALIN A., ŞİMŞEK M., KAHRAMAN N. (2008). Konut İç Mekân Donatı Elemanları ile Teknolojik Ürünler Arası İlişkilerin Kullanıcı Memnuniyetine Etkisi [Elektronik Sürüm]. *Politeknik Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s.77-81.
- YILDIRIM, K. (2009). *Mobilya Tasarımı Ders Notları*. Atılım Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Ankara.
- YILMAZ, A. (2005). *Dünden Bugüne Mobilya Tasarımı ve Teknolojisi*. İstanbul: Scala Matbaa.
- ZEKA, N. (1994). *Postmodernizm, Yolları Çatallanan Bahçe, Aynalı Gökdelenler, Dil Oyunları ve Robespierre*. İstanbul: Kıyı Yayınları.

